

संस्कृत भाषा-३५

संस्कृत भाषा-३५

संस्कृत भाषा-३५

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૩૮૮ કિંમત રૂ.૦૦.

ગ્રંથનામ હરિવંશ મહાકાવ્ય

વર્ગિક ૨૩૬૪:૪

૭૮૬

મસનવી મવલાના રમ

૭૯૬ પહેલી ભાગ પહેલો.

ગુજરાતી પદ્ય અને ટીકા લખનાર:—
મુન્શી અમીરમીયા હમ્દુમીયા ફારુકી.
ગોળા લીખડા અહમદાબાદ

ફારસી અને ઉર્દુ પદ્યને ગુજરાતીમાં લખી પ્રગટ કરનાર
નિઝામુદ્દીન એ. કુરેશી.
પાંચપટ્ટી—અહમદાબાદ.

પ્રથમ આવૃત્તિ
સને ૧૩૫૯ હિજરી

પ્રત ૧૦૦૦
સને ૧૯૪૦ ઇસ્વી

(પ્રગટ કર્તાએ સર્વહક્ક સ્વાધિન રાખ્યા છે તેથી આ પુસ્તક કે તેનો
કોઈપણ ભાગ વગર રજાએ છપાવવાની મનાઈ છે.)

આ પુસ્તક પાંચપટ્ટી અહમદાબાદમાં આવેલા ધી દીન ઇલિકટ્રીક
પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં નિઝામુદ્દીન એ. કુરેશીએ છાપ્યું છે.

કીંમત એ રૂપિયા.

અર્પણ પત્રિકા.

હું

આ પુસ્તક

મારા અગ્રીમ હૃદય

દોસ્ત સ્નેહી અને ઇસ્લામી

સાહિત્ય પ્રત્યે ભારે ઉત્સાહ ધરાવનાર

જનાબ શેઠ હાજી ઉમર એહમદ મેચીસવાલા

સાહબને તેમના મારા તરફના ખાસ

હખિલાસ અને પ્રેમની માદમાં

અર્પણ કરતાં

અતી આનંદ

પામું

છું.

નિઝામુદ્દીન કુરેશી

બે બેલ.

હઝરત મવલાના જલાલુદ્દીન રૂમી રહે. ની મસનવી શરીફ માટે એટલુંજ કહેવું પુરતું છે કે ઇસ્લામી સાહિત્યમાં આનો દરજ્જો ધણોજ શુભંદ છે. સુરીવાદમાં આજસુધી આવું પુસ્તક જગતે નેયું નથી. એક જુઝુર્ગે તો અહીં સુધી કહી દીધું કે મસનવી શરીફ ફારસી ભાષાનું કુરઆન છે અને વાંચનારને પણ ખરેખર ક્રિમજ સાબિત થાય છે.

મસનવીના ભાવાર્થને સમજવું અને સમજીને તેનો ગુજરાતી પદ્યમાં તરજુમો કે ટીકા લખવી એક કઠણ કામ છે પણ મારા મુરબ્બી મિત્ર જનાબ મુન્શી અમીરમીયાં હરદુમીયાં ફારૂકી સાહેબે આ કઠણ કામને આસાન બનાવી દીધું. મસનવી શરીફના પહેલા દફતરનો પદ્યમાં તરજુમો કરી નાંખ્યો અને કેટલાક ભાગની ટીકા પણ લખી નાંખી.

આ ગુજરાતી પદ્ય પ્રથમ મારા અઠવાડિક 'દીન' પત્રમાં કેટલાક સમય સુધી છપાતું રહ્યું. અને જ્યારે મેં 'નિઝામ' માસિક ચાલુ કર્યું ત્યારે તેમાં ફારસી ઉર્દુ બંધો સાથે તેને તેમાં સ્થાન આપ્યું જે વાંચકોને ભારે પસંદ પડ્યું પણ ધણાં ભાઈઓને પાછલા અક્રો ન મળી શક્યા ત્યારે તેમણે આને પુસ્તક આકારે બહાર પાડવાની માંગણી કરી અને મેં પણ આ અમુદ્ય વાંચન પુસ્તક રૂપે જળવાઈ રહે એ હેતુને લક્ષમાં રાખી પહેલો ભાગ પ્રગટ કરી દીધો. જે મસનવી શરીફની પહેલી જલ્દના આ પહેલા ભાગને ઉત્તેજન મળ્યું તો ટુંક વખતમાંજ એનો બીજો ભાગ પ્રગટ કરવાની આશા રાખું છું.

મનુષ્ય માત્ર જીવને પાત્ર છે અને મારા અદ્ય જ્ઞાનના કારણે અનેક જીવો રહી જવા પામી છે તો તે દરગુજર કરવાની હું વાંચક વર્ગને વિનંતી કરું છું.

નિઝામુદ્દીન કુરેશી

સાંકળીયું.

૧	હ. મવલાના રૂમ (રહે.) નું જીવન ચરિત્ર.	૧
૨	ઉપોદ્ધાત.	૭
૩	હિકાયત એક આદશાહનું દાસી ઉપર આશિક થવું, તેને ખરીદ કર્યા પછી દાસીનું માંદા પડવું અને હકીમો પાસે તેના ઉપાય કરાવવા.	૧૪
૪	દાસીના ઉપભ્રષ્ટી હકીમોનું લાચાર થવું, તેથી આદશાહનું વલણ ખુદાની તરફ થવું અને સ્વપનામાં એક ગેબી પુરુષનું જોવું અને તેની સહાયથી દાસીનું આરામ પામવું.	૧૭
૫	વિવેકના વખાણ અને અવિવેકની નિંદા.	૨૧
૬	ગેબી પુરુષથી આદશાહની મુલાકાત.	૨૪
૭	ગેબી વૈધને બીમારની પાસે આદશાહનું લઈ જવું.	૨૬
૮	લોંડીનો રોગ ઓળખવા માટે વૈધે કરેલી એકાંતની માંગણી.	૩૩
૯	વૈધે લોંડીના રોગ ઓળખ્યો ને તેથી આદશાહને વાકેફ કર્યો.	૩૮
૧૦	આદશાહે સમરકંદથી સોનીને બોલાવી લાવવા કાસિદો મોકલ્યા.	૪૦
૧૧	સોનીને માર્યો તે ખુદાની પ્રેરણાથી માર્યો સ્વાર્થ માટે નહીં.	૪૫
૧૨	ગાંધીની હિકાયત અને તુતીએ તેલ ટોળી નાંખ્યું તેનું વર્ણન.	૪૯
૧૩	એક ચટ્ટી આદશાહની હિકાયત કે જે ખ્રિસ્તી લોકો ઉપર ધર્માધપણાથી જીવમ કરતો હતો ઉસતાદ ને શાગિર્દની હિકાયત સાથે.	૬૧
૧૪	પ્રધાને આદશાહને જળ કપટ કરવાનું શીખવ્યું.	૬૩
૧૫	પ્રધાને ખ્રિસ્તીઓની સાથે દગો ફટકો કર્યો તે વિષે.	૬૫
૧૬	ખ્રિસ્તીઓનું પ્રધાનની પાસે ભેગા થવું ને પ્રધાન તેમની આગળ ભેદ જાહેર કરે છે તે વિષે.	૬૮
૧૭	ચટ્ટી પ્રધાન સાથે ખ્રિસ્તીઓનો મેળાપ થવાનું વર્ણન.	૬૯
૧૮	આરિક માણસનું દ્રષ્ટાંત.	૭૩
૧૯	ખલીફાએ લયલાને પુછ્યું ને તેણે જવાબ આપ્યો તે વિષે.	૭૫
૨૦	મુરશિદ અને અલાહના વલીની તાબેદારી કરવામાં લાભ છે તે વિષે.	૭૮
૨૧	ચટ્ટી પ્રધાને ઈર્ષ્યા કરી તેનું વર્ણન.	૮૧
૨૨	તે દગાખાજ પ્રધાને રાગને શુભ સંદેશો મોકલાવ્યો.	૮૪
૨૩	દગા ફટકાથી વજીરે ઈજલામાં ગડબડ કરી નાંખી તેનું વર્ણન.	૮૬
૨૪	રૂપમાં મતભેદ છે. મુળમાં મતભેદ નથી એ વિષે વર્ણન.	૯૨
૨૫	તે દગા ફટકામાં વજીરના જુલા પડવાનું વર્ણન.	૯૫
૨૬	વજીર એકાંતવાસી થાય છે ને દગાથી કેમમાં ખળભળાટ મચાવી દે છે તે વિષે.	૧૦૨
૨૭	પોતાની તાબેદારી કરાવવા માટે વજીરે શિષ્યોને દુર કર્યા.	૧૦૫
૨૮	એકાંત છોડી દેવા વિષે શિષ્યોની માંગણી.	૧૦૭
૨૯	વજીર જવાબ આપે છે કે હું એકાંત છોડી શકતો નથી.	૧૧૦
૩૦	વજીરના એકાંત વિષે શિષ્યોએ કાઢેલા વાંધા.	૧૧૧
૩૧	એકાંત છોડવા વિષે વજીરે મુરીદોને નિરાશ કર્યા.	૧૨૦
૩૨	વજીરે દરેક અમીરને જુદો જુદો ગાદીએ બેસાડ્યો.	૧૨૧
૩૩	શિષ્યોથી એકાંતવાસી થઇ વજીરે પોતે આપઘાત કર્યો.	૧૨૩
૩૪	અધા પયગમ્બરો હક છે તે વિષે.	૧૨૬
૩૫	રસુલે કરીમ સહ. અને બીજા અબ્બાસીઓને ફરમાન.	૧૨૮

૩૬	અમીરો અરસપરસ લડી મર્યાં તે વિષે.	૧૨૬
૩૭	ઈજલમાં હઝરત રસુલે ખુદા સલ્વ. ના વખાણ.	૧૩૪
૩૮	ખ્રિસ્તી ધર્મમાં બરબાદી કરનાર બીજા ચહુદી આદશાહની વાત.	૧૩૬
૩૯	દેવતાની પાસે મુર્તિ મુકી આદશાહે હુકમ કર્યો કે જે આ મુર્તિને નમશે તે અમિતી મુકિત પામશે તે વિષે.	૧૪૧
૪૦	આદશાહ એક સ્ત્રી અને તેના બાળકને લાવ્યો, બાળકને અમિમાં નાખ્યો ને બાળકે અમિમાંથી પોતાની મા સાથે વાતો કરી તેનું વર્ણન.	૧૪૪
૪૧	માણસોએ આકર્ષાઈ આગમાં ઝંપલાવ્યું તે વિષે.	૧૪૬
૪૨	જે માણસ હઝરત મોહમ્મદ મુસ્તુફા સલ્વ.નું નામ મસખરીથી લેતો હતો તેનું મોં વાંકું થઈ ગયું તે વિષે.	૧૫૦
૪૩	ચહુદી આદશાહ દેવતા ઉપર ગુસ્સે થાય છે કે તું કેમ બાળતો નથી. તેનો દેવતા જવાબ આપે છે.	૧૫૨
૪૪	પવને આદ કવમનો નાશ કર્યો તેનું વર્ણન.	૧૫૭
૪૫	ચહુદી આદશાહ મેણા દે છે ને ઉપદેશકો બોધ આપે છે.	૧૬૦
૪૬	અજ્ઞાનતા અને ગર્વના અમિની જવાબાનું ઉઠવું.	૧૬૧
૪૭	શિકારીનો કિસ્સો અને કર્મવાદી તથા ઉધમનો વાદવિવાદ અને પ્રયત્ન કરવાનું તજ દેવા વિષે.	૧૬૫
૪૮	સિંહે પ્રાણીઓને જવાબ આપ્યો અને ઉધમના ફાયદાનું વર્ણન.	૧૬૬
૪૯	પ્રાણીઓ તવકકુલને ઉધમથી ઉત્તમ સાબિત કરે છે તે.	૧૬૬
૫૦	સિંહ ઉધમને ભાગ્ય કરતાં ઉત્તમ સાબિત કરે છે.	૧૬૭
૫૧	ઉધમ કરતાં ભાગ્ય બળવત્તર છે એવું પ્રાણીઓનું કહેવું.	૧૬૮
૫૨	સિંહ ઉધમને ઉત્તમ કહી તેની ફલીલો બતાવે છે.	૧૭૧
૫૩	ઉધમ કરતાં ભાગ્ય ઉપર વિશ્વાસ રાખવો ઉત્તમ છે એવા પ્રાણીઓની સિંહ સાથે ફલીલો.	૧૭૪
૫૪	ઈઝરાઈલ અ. સ. એ એક માણસને જોયો તે માણસ નાસીને હઝરત સુલેમાન અ. સ. ની સેવામાં આવ્યો અને ઉધમ કરતાં ભાગ્ય બળવત્તર છે એ વિષે વાદવિવાદ.	૧૭૬
૫૫	સિંહ ઉધમને ઉત્તમ કહી તેની ફલીલો બતાવે છે.	૧૭૯
૫૬	તકદીર કરતાં તદખીર બળવત્તર છે એ વિષે.	૧૮૩
૫૭	તે પશુઓને આપેલો સસલાએ જવાબ.	૧૮૪
૫૮	સસલાની અજ્ઞાનતા ને જુદીની મોટાઈ ને લાભ વિષે.	૧૯૦
૫૯	સસલાના મનની વાત જાણવા માટે પ્રાણીઓની કાશિશ.	૧૯૨
૬૦	સસલે પોતાના મનની વાત પ્રાણીઓથી છુપાવી રાખી.	૧૯૩
૬૧	સસલે સિંહની સાથે દ્વેષ કર્યો ને તેને ઠેઠ પહોંચાડ્યો.	૧૯૪
૬૨	ગુચ્છ માખીનો દાખલો.	૧૯૯
૬૩	લસલું મોડું આવ્યું તેથી સિંહ ક્રોધે બરાબ છે તે વિષે.	૨૦૧
૬૪	સસલાને જતાં વાર થઈ તે વિષે તેણે રચેલી કપટ બાજી.	૨૦૪
૬૫	સસલું સિંહની પાસે પહોંચે છે અને સિંહ ગુસ્સે થાય છે.	૨૧૧
૬૬	વાર થવાથી સસલું બાજીજી કરે છે ને પોતાનું નિરપરાધીપણું બતાવે છે.	૨૧૨
૬૭	સિંહે સસલાનો જવાબ આપ્યો ને તેની સાથે આર્યો.	૨૧૬

૬. મવલાના રૂમ (રહે.) નું જીવન ચરિત્ર

જન્મતમાં ૬૬ અને તસવુદ્દીમાં પ્રખ્યાત થએલા અને મસનવીના કર્તા જેઓ મવલાના રૂમ (રહે.) ના નામથી પ્રખ્યાત છે તેમનું મુળ નામ મોહમ્મદ, અને જવાહરુદ્દીન ઉપનામ હતું તેઓ ક્રમશઃ અબુઅક સિદ્દીક (રહે.) ના વંશમાં હતા.

હુસેન અદમી જેઓ મવલાનાના દાદા હતા તે એવા પ્રખ્યાત સૂફી હતા કે સુલતાન મોહમ્મદ ખારિજમ શાહે પોતાની દાદરીનાં લગ્ન એમની સાથે કર્યા હતાં ને તેથી સુલતાન, મવલાનાનો વડવા થતા હતા.

મવલાનાના પિતા જહાવુદ્દીનના નામથી પ્રખ્યાત હતા, તેઓ મહા વિદવાન અને મુદ્દતી હતા.

તેમને અવતુલ માત્રમાંથી ઈશ્નિક રકમ મળતી હતી. તે પર ગુજરાં ચાલતો હતો. તે ખારિજમ આદશાદનો સમય હતો ને ઈમામ ફખરુદ્દીન રાજી પણ એ સમયમાંજ હતા. આદશાહ બંનેને સમાન દ્રષ્ટિથી જોતો હતો. ઈમામ ફખરુદ્દીન રાજી અને શેખ જહાવુદ્દીનની મનસ્તાઓ જુદી જુદી હોવાથી ઈમામ સાહેબ શેખ સાહેબથી કંઈક નારાજ રહેતા હતા. એક દીવસ શેખ સાહેબની વખતમાં ઘણાં લોકોને જમાવ જેઠ આદશાહે ઈમામ સાહેબને કહ્યું કે—

“અજબ ભીડ છે!” ઈમામ જાહેમે કહ્યું કે “જો હમણાંથી એનો બદોબસ્ત નહિં થાય તો, વખતના વહેવા સાથે મુશ્કેલી પડશે” તે ઉપરથી આદશાહે ખમનાની કુચીઓ શેખ સાહેબને મોકલાવીને કહેવડાવ્યું કે “આદશાહીમાં ફક્ત આ કુચીઓ હવે મારી પાસે રહી છે તે પણ આપને સોંપી દઉં છું” તે પરથી શેખ સાહેમે કહેવડાવ્યું કે “જુમાને દિવસે વાઅજ કરીને અહીંથી ચાલ્યો જઈશ” તે પ્રમાણે તેઓ જવા લાગ્યા એટલે તેઓની સાથે ખાસ ૩૦૦ બુત્તુગેઈ પણ તૈયાર થયા. આદશાહ હવે ઘણું પસ્તાકો ને આજીજી કરવા લાગ્યો પણ એમણે માન્યુ નહિ ને ચાલ્યા ગયા ને નેશાપુર પોહોંચ્યા. ત્યાં ખાજ ફરીદુદ્દીન અત્તાર (રહે.) ની સાથે મુલાકાત થઈ. આ વખતે મવલાનાની ઉંમર ૬ વરસની હતી. ફરીદુદ્દી! અત્તાર સાહેમે પોતાનું રચેલું પુસ્તક અસરાર નામું એમને આપ્યું ને મવલાનાને જાળવવાને તેમની તરફથી મદદત ન કરવા સુચના આપી. ને કહ્યું કે આ બાળક જન્મતમાં એક ધ્રુમ મચાવી મુકશે.

અંદાર વર્ષની ઉમરે મવલાનાની શાદી થઇ ને હિંજરી ૧૨૩ માં એમના ખોટા દીકરા સુલતાન વલદનો જન્મ થયો. સુલતાન અલાઉદ્દીન કેકુબાદના આમંત્રણથી મવલાનાં લાવંદા છોડી કુનીઆ ગયા. બાદમાં જ્યારે થઇ એટલે પોતાના અમીર ઉમરાવો સાથે સામે ભેગા ગયો, તે શહેરના કોટની પાસે આવ્યા એટલે બાદશાહ ઘોડા પરથી ઉતરી પડ્યો ને એક બંધ મકાનમાં ઉતારો આવ્યો. હિંજરી ૧૨૮ માં મવલાનાનાં પિતા વધાત પમ્યા.

એવી રીતે મવલાના હિં. સં ૬૦૪ માં અલખમાં જન્મ્યા અને પ્રાથમિક કેળવણી પોતાનાં પિતા પાસેથી સંપાદન કરી. શેખ સાહેબના મુરીદોમાં રૈયદ ખુહાનુદ્દીન મોહકિકક એક મહાન વિદ્વાન હતા. તેમની સેવામાં મવલાનાને તે પછી મુક્યા. તેમણે મવલાનાના શિક્ષક ને રક્ષક તરીકે કામ કર્યું. પિતાની વધાત પછી વધારે વિદ્યા શીખવા માટે ૨૫ વરસની ઉમરે એશિઆઇ તુર્કસ્તાનમાં ગયા અને અલેપ્પો (હલ્ય) માં જઈ ત્યાંના હલાવીઆ મદ્રસાના ખોડિંગમાં મુકામ કર્યો.

એ મદ્રસા વિના અલેપ્પોના બીજા મદ્રસાઓમાં પણ મવલાનાએ કેળવણી લીધી અને કિકાહ, હદીસ, તફસીર, વગેરેમાં પારંગત થયા પછી ૭ વરસ સુધી દમિસ્કમાં કેળવણી લીધી. એ વખતે એમની ઉમર ૪૦ વરસની હતી. મસનવી ઉપરથી જણાય છે કે એમણે અશાઇયાની વિદ્યામાં સંપૂર્ણતા મેળવી હતી. પેગમ્બરોના કિસ્સાઓ જેવી રીતે સામાન્ય લોકોમાં પ્રચલિત હતા તેવાજ તેમણે પણ વર્ણવ્યા છે. મોઅતન્જિલા સંપ્રદાય સામે એમને કંટાળો હતો.

રૈયદ ખુહાનુદ્દીન પોતાના આ લાયક શિષ્યને મળતા લારંદામાં આવ્યા ને ૬ વરસ સુધી તરીકત ને સલુકતની કેળવણી આપી. એમ કહેવાય છે કે એ વખતે મવલાના એમના મુરીદ પશુ થયા.

શમ્સ તખ્વીજના પિતાનું નામ અલાઉદ્દીન હતું. શમ્સ તખ્વીજ સાહેબે તખ્વીજમાં કેળવણી લીધી પછી બાપા કમાલુદ્દીન નજદીના મુરીદ થયા. પશુ પોતે પીરી મુરીદી કરતા ન હતા. વ્યાપરીને વેશે મુસાફરી કરતા હતા. ને જ્યાં જતા ત્યાં ધર્મશાળામાં મુકામ કરી કોટડીનું આરણું બંધ કરી મુરાકયા (એકાંત ભક્તિ) માં લાગી જતા, કદીક કદીક નાડાં ગુંથીને તેના વેચાણથી જે ઉપજે તે ઉપર અજીવિકા ચલાવતા, એક વખત દુઆ માંગી કે યા ખુદા કોઇ એવો માણસ મને મળે કે જે મારી સોખતમાં રહી શકે એટલે આપને મશારો થયો કે એશિઆઇ તુર્કસ્તાનમાં જાઓ. આજ્ઞાનુસાર પોતે કુનીઆ ગયા. રાત પડી ગઇ હતી તેથી ચોખાબાળાની સરામાં મુકામ કર્યો. મવલાનાને ખતર થઇ એટલે તેમની મુલાકાત માટે નોકળ્યા માર્ગમાં બાવિક લોકો પગે પડતા હતા. હઝરત શમ્સ તખ્વીજે ઝોળખી લીધા કે જેને હું ખોળતો હતો તેજ આ છે. પછી બંને ખુઝુગોની સારી રીતે મુલાકાત થઇ આ બનાવ હિંજરી ૬૪૨ માં બન્યો, ૭ મહીના સુધી બંને ખુઝુગો સલાહુદ્દીન જરકુય સોના ચાંદીના વરક બનાવનાર પનામરના મકાનમાં રહ્યાં. એ કુદતમાં ખાવું પીવું ત્યજ દીધું. સલાહુદ્દીન વિના બીજો કોઇ એ મકાનમાં જઈ શકતો ન હતો. આ પરિચયથી મવલાનાની હાલતમાં ફેરફાર થયો, પહેલાં ગાયન સાંભળતા ન હતા હવે ગાયન આપન વિના ચેન પડતું ન હતું. હવે મવલાનાએ શીખવા શીખવાનાં છોડી દીધું ને શમ્સની સોખતમાં લીન રહેવા લાગ્યા. તેથી લોકોમાં ખળભળાટ થઇ ગયો અને લોકો કહેવા લાગ્યા કે એક ગાંડાએ મેલાના પર એવું જાદું કર્યું છે કે કોઈ કામના રહેવા દીધા નથી. હઝરત શમ્સે ધાવું કે જે અહીં વધારે રહીશ તો નાહક ગડગડ થશે તેથી તેઓ ત્યાંથી દમિસ્ક જતા રહ્યા. આથી મવલાનાને બહુ શોક થયો ને એકાંત વાસી થઇ ગયા. કોઇની સાથે પણ સમાગમ રાખત ન હતા ટેટલાક સમય પછી શમ્સે મવલાનાને કાગળ લખ્યો તેથી મવલાનાને

પાછી સંભારણા થઇ, ને એવી એવી હૃદય દ્રાવક કવિતાઓ લખી કે જે ભોંકા શમ્સના વિરોધીઓ હતા તેમણે પણ આવીને મવલાનાની ભાષા મળી લીધી ને પછી જેવું નક્કી થયું કે કેટલાક માણસોએ જાહેર શમ્સને તેડી લાવવા સુલતાન વલદ (મવલાનાના મોટા દીકરા) એ કાફલો લખાને મળ્યો. મવલાન.એ શમ્સને નામે એક કામળ લખીને આપ્યો. તે લખાને શમ્સની સેવામાં હાજર થયા ને તેમને લખેને મવલાનાની પાસે ચાલ્યા. સૌ ચાલુઓ સવરીઓ પર હતા, પણ સુલતાન વલદ અદમના કારણે દમિસ્કથી કુતીઆ સુધી શમ્સની રકામ જાલીને ચાલના આવીયા. મવલાનાને ખબર પડી તો બધા મુરીદો અને સેનકોને લખો સામે લેવા આવ્યા ને થડા સમય સુધી બંને સારી રીતે રહ્યા.

વળી ફરી પણ ગડબડ થઇ, તેથી શમ્સ તાજીજ કુતીઆથી એકાએક અક્ષોપ થઇ ગયા ને બહુી ખોળ કરી પણ પત્તો લાગ્યો નહિ.

મસનવીમાં લખ્યું છે કે શમ્સ બ્યારે પહેલી વખત તખીસ્ક જતા રહ્યા ત્યારે મવલાના પોત દમિસ્ક જઇ તેમને કુતીઆમાં ખોલાવી લાવ્યા હતા.

હિજરી ૬૪૪ ૬૪૫ માં શમ્સ તાજીજ અક્ષોપ થયા. કેટલાક કહે છે કે મવલાનાના દીકરા અલાહુદીન મોહમદે તેમને શહીદ કરી નાખ્યા.

શમ્સના વિરોધથી બહુી સમય સુધી મવલાના શોકાતુર રહ્યા. એક દિવસ ગજરાએસ્રી હાલતમાં ઘેરથી નીકળ્યા રસ્તામાં સલાહુદીન જરકુમની દુકાન હતી. તે ચાહીને દીપીને વરક બનાવતા હતા હથેડાના નિર્માત ટંકારથી મવલાના ઉપર ગાપનની અસર થઇ. તે ત્યાંજ હાલ અહ્યે. સલાહુદીન હથેડાના ટંકાર બંધ કર્યો નહિ, ને બહુીજ ચાહી દીપીને ખરાબ કરી નાખી છેવટે સલાહુદીને બહાર આવ્યા ને મવલાના તેમને બાઝી પડ્યા ને બપોરથી અસર સુધી આ દોહરો ખોલતા રહ્યા.

યદે અંજો પદીદ આમદ, અઝીં દુકાને જરકુમી.

ઝહે સુરત, ઝહે મચની, ઝહે ખુખી, ઝહે ખુખી.

શેખે પોતેની દુકાન હુટાવી દીધી, ને મવલાનાની સાથે ચાલી નીકળ્યા. તેઓ બંને એકજ ઉસ્તાદના શાગિર્દ હોવાથી અને મવલાન ના પિતાના શિષ્યના શિષ્ય હોવાથી મવલાનાને એમની સંજતથી સંતોષ થયો અને ૯ વરસ સુધી મારી મિત્રાચારી રહી. મોલાનાએ એ મિત્રાચારી દ્રદ કરનારા હુદેશથી સલાહુદીનની દીકરી સાથે પોતાના દીકરા સુલતાન વલદનાં લગ્ન કર્યાં. સલાહુદીન હિ. ૬૬૪ માં ગુજરી ગય. મવલાનાની મસનવીમાં એમને એવી રીતે સંબોધ્યા છે જેવી રીતે એક મુરીદ પોતાના પીરને સંબોધે છે ભોળાને આ વાત પણ પસંદ ન પડી ને ગડબડ મચાવી પણ છેવટે કાંઈ વળ્યું નહિ.

સલાહુદીનની વધત પછી પોતાના ખાસ બ.વિકોમાં એક હિસામુદીન ચક્રવીની સોયત સ્વીકારી, અને જીવન પર્યાંત એમની સાથે સંબંધ જારી રાખ્યો.

મસનવીમાં મવલાના એમનું વર્ણન પણ એક મુરીદ પોતાના પીરનું વર્ણન કરે તેવી રીતે માન પુર્વક કરે છે. હિસામુદીન પણ મવલાનાની એટલી અદમ કરતા હતા કે ૧૦ વરસની તેમની સોયત દરમ્યાન કદી પણ મવલાનાના વળુ ખાનામાં વળુ ક્યું નહિ. અમે તેવી ૮૬ કેતાપ હે.ય પણ પોતાના ઘેર જાહેને વળુ કરી આવતા હતા.

કેટલાક દિવસ પછી મવલાનાની તખીઅત બગડી, પ્રખ્યાત હકીમોના ઈલાજ કર્યા પણ ફાયદો થયો નહિ. શહેરના ભોકોને ખબર પડી એટલે ટોળેટોળાં જોવા માટે આવવા લાગ્યા. તેમાં મોટા મોટા ખુઝુર્મ પણ હતા, એક માણસે પુછ્યું કે આપની પાછળ માદીએ કાણ એસશે ?

એકે પોતાના દીકરા સુભતાન વસદ અધી રીતે લાયક હતા છતાં પોતે દ્વિમાસુદીન ચક્ષીનું નામ દીધું. લોકોએ બારંવાર એમના દીકરા માટે પુછ્યું પણ કંઈ જવાબ આપ્યો નહિ. છેવટે ચોથી વખત પુછવાથી જવાબ આપ્યો કે તે પહેલવાન છે તેને વસીયતની જરૂર નથી.

મવલાનાને માથે ૫૦ દીનારનું દેવું હતું તે ક્ષેત્રારે માફ કર્યું. દ્વિમાસુદીન ચક્ષીને પુછ્યું કે આપના જનાનની નમાઝ કેણુ પઢાવે ? ત્યારે આપે મવલાના સદ્દરદીનનું નામ દીધું. એવી રીતે વસીયતો કરીને હિ. ૧૭૧ ના જમાદીઉલ આખિરની ૫ મી તારીખ ને રવીવારને દિવસે આ જહાને ફાનીતો ત્યાગ કર્યો.

રાત્રે કદન દકનની તબયારી કરીને સવારે જનાને ઉપાડ્યો. નાના મોટા ગરીબ અમીર, વિદ્વાન ને અભણ સૌ શાબાલ હતા અને ત્રીસો પાડીને રડતા હતા. હજારો માણસોએ પોતાના લુગડાં ફાડી નાંખ્યા. ખ્રિસ્તીઓ અને યહુદીઓ પણ જનાનની આગળ ઇંછલ ને તવરેત પઢતા હતા અને રડતા રડતા સાથે ચાલતા હતા. શાહ પોતે પણ જનાનની સાથે હતો તેણે એ લોકોને પુછ્યું કે તમારે ને મવલાનાને શો સંબંધ હતો ? તેમણે કહ્યું કે એ તમારો મોહંમદ [સ. અ] હતો તો અમારો પ્રમા (અ. સ) ને મુસા (અ. સ.) હતો જે પેટીમાં જનાને મુકવામાં આવ્યો હતો તેને રસ્તામાં ફેટલી વખત બદલવી પડી, ને તેના પાડીમાં છુટાં પાડી પ્રમાદનો પેઠે વહેંચી આપવામાં આવ્યા. સંધ્યા કાળે જનાને કબરતાનમાં પહોંચ્યો શેખ સદ્દરદીન નમાજ પઢાવવા ઉભા થયા પણ ત્રીસ પાડીને બેશુધ્ધ થઇ ગયા તેથી કાઠ સિરાયુદીને નમાજ પઢાવી ૪૦ દિવસ સુધી લોકો કબરની છયારત માટે આવતા રહ્યા.

મવલાનાને એ દીકરા હતા, અલાઉદ્દીન મોહંમદ ને સુભતાન વલદ. અલાઉદ્દીન મોહંમદ એટલા માટે પ્રખ્યાત છે કે તેણે હજરત શમ્સ તખ્તેજને શહીદ કર્યા હતા. સુભતાન વલદ એક અપુત પુત્ર હતા. આપની ખ્યાતિની આગળ જે કે તેમની ખ્યાતિ થઇ નહિ, પણ પુરે પુરા વિદ્વાન હતા. મવલાનાની વસીયત પ્રમાણે અને આ નેક પુત્રના આગ્રહથી દ્વિમાસુદીન ચક્ષી ગાદીએ બેઠા ને હિ. ૧૮૪ માં વફાત પામ્યા. તેથી સર્વાની સંમતિથી સુભતાન વલદ ગાદીએ બેઠા. એમણે એક મસનવી લખી છે. જે પોતાના પિતાનું બાણું જીવન ચરિત્ર છે. એ હી. ૭૧૨ માં ૯૦ વરસની ઉંમરે ગુજરી ગયા એમને ૪ દીકરા હતા.

ઇબ્ને અબુતાએ પોતાના સફર નામામાં લખ્યું છે કે મવલાનાના અનુયાયીઓ જલાલીઆ કહેવાય છે પણ આને લઘુ એશિઆ, શામ, મિસર ને ઇસ્તંબુલમાં એ સંપ્રદાયના લોકોને મવલવી આ કહે છે.

એ લોકો ઉનની ટોપી પહેરે છે જેમાં સાંધા કે જોડ હોતો નથી. મશાઈઓ એ ટોપી પર અમામો પણ બાંધે છે એ લોકો જિઠ્ઠ કરતી વખતે કુંડાળું વળીને બેસે છે. તેમાંથી એક માણસ ઉભો થયો ને એક હાથ છાતી ઉપર મુકી બીજો લાંબો કરી નૃત્ય કરે છે, ને પોતાની જગાએથી ખસતો નથી, પણ તાંજ ચકકર ફરે છે, માનની વખતે વાંસળી કે દફ વગાડે છે.

જ્યારે આ સંપ્રદાયમાં કોઈ માણસ દાખલ થવાનું ઇચ્છે છે તો તેને ૪૦ દિવસ સુધી પશુ-રક્ષા કરવી પડે છે, ૪૦ દિવસ ફકીરોને દારે પુંજે કાઢવો પડે છે ૪૦ દિવસ પાણી બંરવું પડે છે, ૪૦ દિવસ પાથરણું પાથરવું પડે છે, ૪૦ દિવસ બળતણ લાવવું પડે છે, ૪૦ દિવસ રાધવાનું કામ કરવું પડે છે, ૪૦ દિવસ બજારથી વસ્તુઓ ખરીદી લાવવી પડે છે, ૪૦ દિવસ ફકીરોની મંડળીની સેવા ચાકરી કરવી પડે છે. ને ૪૦ દિવસ દારોમા પાણું કરવું પડે છે. જ્યારે આ સુદૃઢ રીતી જબ ત્યારે તેને રનાન કસાવે છે ને અધી અગ્રાજ વસ્તુઓથી તોળા કરાવે છે, ને પછી પોતાના ટોળામાં દાખલ કરે છે, પછી ખાનકાહની તરફથી નામો આપવામાં આવે છે ને ઇસ્મે જલાલી શીખવવામાં આવે છે.

મવલાનાને ફેદી ધોખએ રાત્રે સુવાના લુગડાં પહેરીને સુલો જોયા નથી. પાથરણુ કે આશીર્વાદ રાખતા ન હતા. જ્યારે ઉંઘ આવે ત્યારે એકા એકા ઉંઘી જતા હતા. નમાજનો વખત થતો એટલે તરત ડિંખાની તરફ મોં ફેરવી દેતા હતા. ચહેરાનો રંગ બદલાય જતો હતો.ને ખરી લીનતાથી નમાજ પઢતા હતા પોતાના પિતાની સાથે એક હજ કરી આવ્યા હતા. બીજી વખત હજ કરી હોય એમ જણાતું નથી.

અમીર ઉમરાવો ને બાદશાહોની તરફથી રોકડ આવતી તો રાખતા ન હતા. સલાહુદ્દીન જરફુલ કે હિસાહુદ્દીન ચલપીને મોકલી આપતા હતા. કદીક પોતાના દીકરાઓના આમહથી ઘરમાં તંગી હોય તો રાખી લેતા હતા મોંમાં હમેશા હરડે રાખતા હતા ઘરમાં કાંઈ પણ ન હોય તો બહુ રાજ થતા હતા, ને કહેતા હતા કે આજે આપણા ઘરમાં દરવેશીની ગંધ આવે છે. જખરા ખેરાત કરનારા હતા. પહેરણાં લુગડાં પણ આપી દેતા હતા. તેટલા માટે કુરતો આગળથી ખુલ્લો રાખતા હતા કે ઉતારતાં વાર લાગે નહિ. બરણ પોપણ માટે અવકાશમાંથી મસિક - પ દોનાર મળતા હતા ને તેના બદલામાં ફતવા લખવાનું કામ કરતા હતા. કે મફતનો પગાર કહેવાય નહિ.

મવલાનાએ શીર્હે માશીર્હે દીવાન અને મસનવી એ ત્રણ પુસ્તકો રચ્યાં છે. પહેલાં પુસ્તકમાં એમણે જે કાગળો સુધનુદ્દીન પરવાનાને લખ્યા હતા તે છે એ પુસ્તક હવે મળતું નથી. એમાં ત્રણ હજાર લીટીઓ હતી.

દીવાનમાં પચાસ હજાર દોહરા છે અને તે શમ્સ તખ્વીજના દીવાનના નામથી પ્રખ્યાત છે. પણ એ મોટી ભુલ છે. એ દીવાન મવલાનાએ શમ્સ તખ્વીજના નામથી લખ્યું છે ને તેની બધીક સાખીતીઓ છે.

મસનવીએ મવલાનાનું નામ જગતમાં અમર ક્યું છે. અને એમની બીજી કૃતિને પ્રખ્યાત થવા દીધી નથી. એમાં લગભગ છતીસ હજાર દોહરા છે.

એમ માનવામાં આવે છે કે મવલાનાએ મસનવીનું છઠ્ઠું પુસ્તક મંદવાડના કારણથી અપૂર્ણ રહેવા દોષું અને ફરમાવ્યું હતું કે એ કામ કામ બીજાને માણસ કરશે. પણ એ માન્યતા ખોટી છે સત્ય હકીકત એ છે કે મવલાનાએ તંદુરસ્ત થયા પછી મસનવીનું કામ જારી ક્યું ને છઠ્ઠું પુસ્તક પૂરું કરી સાતમા પુસ્તકનો આરંભ આ રીતે કર્યો છે.

અથ ત્રીયઃઉલ્લ હક હિસામુદ્દીન સહદ

દલલતત પાયંદા ઉત્તત બર મજદ

ફારસી કવિતાનો આરંભ બાદશહોની સ્તુતિ ને તેમને રાજ કરવાના ઉદ્દેશથી થયો છે. ને તેથી પ્રથમ કરીદા લખવાનો રિવાજ પડ્યો. કેમકે અરબીમાં ઘણા સમયથી કરીદાનો દસ્તુર પડી ગયો હતો તેથી ગઝલ પણ કરીદાની સાથેજ શરૂ થઇ. તે પછી સુલતાન મેહમુદ ગઝનવી વીઝેર બાદશાહોને વિચાર થયો કે અમારા બાપ દાદાઓના વર્ણન કવિતામાં થાય તો સારું કે ભોકાને મોઢે રહી જાય, તે ઉપરથી મસનવીનો પાયો નંખાવ્યો અને એમાં શીરહોસીએ પ્રખ્યાતિ મેળવી પણ એ મસનવીમાં ફક્ત વર્ણન રૂપ કવિતા હતી. તસવ્વુફનું નામ પણ ન હતું પ્રથમ અબુલ સહદ અબુલ ખેર ચોપાઈમાં તસવ્વુફનું વર્ણન ક્યું અને ફારસી કવિતાઓમાં મસ્તીનો પ્રવેશ કર્યો પછી હકીમ સનાઇએ હકીકા નામે પુસ્તક રચ્યું જે તસવ્વુફનું પહેલું પુસ્તક છે. પછી ખામ ફરીદુદ્દીન અત્તાર સાહેબે ઘણીક મસનવીઓ તસવ્વુફના વિષય પર લખી જેમાં ‘મન્તકુત્તયર’ પ્રખ્યાતિ પામી. પાછળ લખ્યા પ્રમાણે મવલાના જ્યારે પોતાના પિતાની સાથે અત્તાર સાહેબને મળ્યા ત્યારે અત્તાર સાહેબે પોતાનું પુસ્તક અસરાર નામું મવલાનાના પિતાને એટ આપી બલા-મણ કરી હતી કે આપ આ બાળકને જાળવજો એ જગતમાં ઉચલ પાચલ કરી નાખશે.

હિસામુદ્દીન ચવવીએ એક દિવસ મવલાનાને કહ્યું કે મન્તકુત્તયર જેવી એક મસનવી આપ

લખે. મવલાનાએ ફરમાવ્યું કે મને પશુ રાત્રે એજ વિચાર આવ્યો હતો. અને તેજ વખતે
 'મિસ્ત્રનવ અઝ નય યુ' દિકાયત મી ફેનદ'
 વગેરે ફેટલીક કવિતા રચી. હરાનમાં શાહનાયું, ગુલિસ્તાં, મસનવી, ને દીવાને હાદિઝે ખ્યાતિ
 મેળવી છે. પશુ એ ચારેમાં સૌથી વધારે ખ્યાતિ મસનવીએ મેળવી છે. તેનો પુરાવો એટલા ઉપર
 થી મળશે કે એના ઉપર જેટલી ટીકા, ભાષ્ય ને ખુલાસા લખાયા છે તેટલા કોઈ પુસ્તક પર
 લખાયા નથી.

મુશ્શીની ભાષામાં આરિફ (અહમદાલી) ને વાંસળીની ઉપમા આપવામાં આવે છે, ને તેથી
 મવલાનાએ પોતાની મસનવીનો આરંભ વાંસળી બોલે છે એમ કહીને કર્યો છે.

મસનવીમાં જે ખાસ વિશેષતા છે તે બધી આ ઠેકાણે લખવાની જરૂર જણાતી નથી. પ્રસ-
 જોપાત ન્યારે જરૂર જણાશે ત્યાં એનું વર્ણન કરવામાં આવશે.

મસનવી મવલાના રૂમ (૨૬૦)

(ફારસી, ઉરદુ અને ગુજરાતી)

—:— ઉપોદ્ધાત —:—

(૧)

મિશનવજ નય ચું હિઠાયત મી કુનદ,
ચુનતો કયા કહતી હે ખાતે બંસરી,
સાંભળો તો કહે છે શું આ વાંસળી,

વજ જુદાઇકા સિઠાયત મી કુનદ,
બસ સિઠાયત કર રહી હે હિજ કી.
તે જુદાઇની કરે ફયોદ શી. ?

(૨)

કઝ નયરતાં તા મરા ગુજરીદા અન્દ,
જખસે કાટા હય નયરતાંસે મુઝે,
નયારથી જંગલથી કાપી છે મને,

અઝ નશીરમ મહો જન નાલીદા અન્દ.
મહો જન રોતે હેં મેરે શોસ્મે.
મારા રદનથી દરેક માણસ રડે.

(૩)

સીના ખવાહમ શુરકા શુરકા અઝ દિરાક,
પારા પારા કરહે સીના જખ દિરાક,
કટકા છાતીના વિયોગે મુજ કયો,

તા બ જોયમ સરહે દહેં ઇશતિયાક.
તય કહીં હો સરક દહેં ઇશતિયાક.
કે કહું કું દહેંની પીતક સદા.

(૪)

હર કસે કુ દુર માંદ અઝ અસલે ખીશ,
જ રહા હો અસલસે જે અપની દુર,
જે રહ્યો છે દુર નિજના મુળથી,

ખાઝ જુયદ રોઝગારે વસલે ખીશ.
અપના અહરે વરખ દુઢેગા ઝુર.
શોધે છે સંયોગ નિત્યે તે મથી.

મન બહર જમીઅતે નાલાં શુદ્ધ,
મેં હરેક મજલિસમેં ફરીયાદા કુષ્ઠ,
કું દરેક મંડળીમાં જબ રડતી રહી,

હર કસે અઝ ઝન્ને ખુદ શુદ્ધ યારેમન,
સખને યારી મુઝસે કી હરમે ગુમાં,
મિત્ર મારો જો કે હર કોઈ થયો,

સિરે મન અઝ નલએ મન દુર નીસ્ત,
દુર નાલેસે નહીં રાઝે નિહાં,
બેદ મારો કયારે મુજ રૂદનથી દુર,

તન ઝ જનો જાંઝે તન મસ્તુર નીસ્ત,
જાંસે તન ઓર તનસે જાં કય હે નિહાં,
ગુપ્ત તનથી જીવ, જીવથી તન નથી,

આતિશરત ઇ આંજે નાયો નીસ્ત આદ,
આગ હે આવાઝે નય કય હે હવા,
આગ મોરલી નાદ છે નવ તે હવા,

આતિશે ઇશકરત કન્દર નય કતાદ,
મશકી કી આગ હય જો નયમેં હે,
ઇશકની છે આગ મોરલીમાં નકી,

નય હરીફે હરકે અઝ યારે ખરીદ,
નય હરીફ ઉરકો જો દિલગરસે છુટા,
યાર જો ખેયાર છે તેની છે નં,

હમયુ નય ઝેહરે વ તિયાંકે કે દીદ,
કિસમેં હય ઝેહર ઓર અઝત મિસ્કે નય,
વાંસળીને દીઠી વિષ ને ઔષધિ,

નય હર્દસે રાહ પુરખું મી કુનદ,
નયસે હય ઇઝહારે રાહે ખું ચકાં,
વાત દુર્ધટ માર્ગની તે તો કરે,

દે દહાં દારેમ ગોયા હમયુ નય,
હેં હમારે પાસ દો મુંઢ મિસ્કે નય,
વાંસળી સમ મુખ એ અમ પાસ છે,

(૫)

જુરતે ખુશ હાલાં વ અદ હાલાં શુદ્ધ.
મમઝદોં ઓર ખુશ દિલોંકે મુંઢ લગો.
સારા નરમાને સદા મળતી રહી,

(૬)

વઝ દુરને મન નજીસા અસારે મન.
પર ન દુંડે મુઝમેં અસારે નિહાં.
મર્મ મારો કોઅ શોધ્યો નવ ખરો.

(૭)

લેક અશ્મો ગોશરા આં નુર નીસ્ત,
નુર અશ્મો ગોશમેં લેઝન કહાં.
કાનને ચશ્તુ કયથી પશુ એ નુર.

(૮)

લેક કસરા દીદેખાં દસ્તુર નીસ્ત.
પર નહીં કરતા. કોમ દીદારે જાં.
જીવના દર્શન ન પામ્યું કો કદી.

(૯)

હરકે ઇ આતિશ ન દારદ નીસ્ત આદ.
આગ થે જીરમેં ન હો વો ફના.
આગ આ જ્વા ન હો, થાગ્યા ફના.

(૧૦)

જોશિશે ઇશકરત કન્દર મય ફતાદ.
ઇશકીકા જોશ હય જો મયમેં હે.
ઇશકનો ઉબાર છે સુરા મહીં.

(૧૧)

પરદહાયશ પરદહાએ મા ફરીદ.
ઉરકે પરદોં કે દિયે પરદે ઉઠા.
મારા પરદા ફાડયા તેના પરદાયે.

(૧૨)

હમયુ નયમાઝો મુસ્તાકે કે દીદ.
નય અજબ હમસાઝ ઓર મુસ્તાક હય,
મિત્ર ને આસકત સૌ માટે નગી.

(૧૩)

કિસાહાએ હરકે મજનું મી કુનદ.
ઇશકે મજનું કા થે કરતી હય બયાં.
ઇશક મજનુનો કહે છે તે ખરે.

(૧૪)

મક દહાં પિન્હારત દર લખ હાએ વય.
એક મુંઢ હરકે લખોંમેં જગજગ હય.
એકનો એના અધરમાં વાસ છે.

- (૧૫) એક દહાં નાલાં શુદા સુએ શુમા,
એક મુંહ નાલાં હે સખકે રૂગરૂ,
એક મુખ બેકો તરફ કરવું રૂદન,
હાયે હુએ દર ફિગન્દા દર સમા.
આસમાનોં પર હે શોરે હાઓ હુ.
વ્થેમ પણુ ગુંજ રહે સુણતાં કથન.
- (૧૬) એક દંનદ હરકે ઉરા મનઝરસ્ત,
જાનતે હેં વો જો હેં એહમે નઝર,
જાણુતા એ જાણુકારો બા ખયર,
કીં કુમાંને ઇ સરે હમઝાં સરસ્ત.
મસ કુમાંનેબી વેહી હય એક અસર.
પામતા રૂદન મહીં એની અસર.
- (૧૭) દમદમા ઇ નાયે અઝ દમહાએ ઓસ્ત,
હે ઉસીકા શોર નયમેબી નિહાં,
વીણુના રણુકારમાં એ સાદ છે,
હાઓ હુએ રૂહ અઝ હય હાયે ઓસ્ત.
રૂહકી દરિયાદ હય જીરકો કુમાં.
આત્મના આકૃંદની દરિયાદ છે.
- (૧૮) એહરમે ઇ હોશ જુઝ બેહોશ નીસ્ત,
હે ખયર હસ હોશકી બેહોશકી,
જાણુકાર આ જાનના બેબાન છે,
મરઝયાં રા મુસ્તરી ચું ગોશ નીસ્ત.
મુસ્તરી કાનોંસે એહતર કાન હો ?
જીબની ગ્રાહક ખરો તો કાન છે.
- (૧૯) ગર ન છુદે નાલએ નયરા અસર,
ગર ન હોતા નાલએ નયમેં અસર,
હોત વીણુ સાદમાં જો નવ અસર,
નય જહાં રા પુર ન કરહે અઝ શકર.
નયસે કમ ફુનિયાકો મિલ સકતી શકર.
વીણુ દેની જગતે શી રીતે શકર.
- (૨૦) દર ગમે મા રોઝહા બેગાહ શુદ,
હો ગમે ગમમેં હમારે દિન તયાહ,
શાકમાં વેળા કવેળા થમ ગમ,
રોઝહા ગર રહત ગો રવ બાક નીસ્ત,
દિન ગમે જાને દે ઇસ્કા ગમ નહીં,
ગમ ઉમર જાવા દો કાંઈ ર નથી.
- (૨૧) દરકે જુઝ માહીઝે આખશ સયર શુદ,
જો નયા માહી હુવા વો સેરે આખ,
મતસય વિણુ જે છે તે પાણીથી ધરાય,
રોઝહા ગર રહત ગો રવ બાક નીસ્ત,
દિન ગમે જાને દે ઇસ્કા ગમ નહીં,
ગમ ઉમર જાવા દો કાંઈ ર નથી.
- (૨૨) દરકે જુઝ માહીઝે આખશ સયર શુદ,
જો નયા માહી હુવા વો સેરે આખ,
મતસય વિણુ જે છે તે પાણીથી ધરાય,
રોઝહા ગર રહત ગો રવ બાક નીસ્ત,
દિન ગમે જાને દે ઇસ્કા ગમ નહીં,
ગમ ઉમર જાવા દો કાંઈ ર નથી.
- (૨૩) દર નયાબદ હાસે પુખ્તા હેય ખામ,
હાસે પુખ્તા કાર કયા સમજેગા ખામ,
જો ન પામે કેઈ કા .ા પુખ્ત હાલ,
પસ સખુન કોતાહ બાયદ વસ્તલામ.
મુખતસર થે દારનાં કર વસ્તલામ.
વાત દુકી કર હવે હે મારા લાલ.
- (૨૪) ખાદા દર જોશિશ ગદાએ જોશે મારત,
જોશે ખાદા મે હમારા જોશ હય.
કેકના ઉભરા મહીં અમ જોશ છે,
અર્ખ દર ગરદિશ અસરે હોશે મસ્ત,
અર્ખકી ગરદિશ અસરે હોશે હય.
વ્થેમનું ચકર અસરે હોશે છે.

(૨૫)

બાદા અઝ મા મરત શુદને મા અઝુ,
મરત હય મય હમસે ઉરસે હમ નહિ,
મરત અમથી છે મદીરા અમ નહિ,

કાલેયઝ મા હરત શુદને મા અઝુ.
હરમ ચે હે હમસે મરસે હમ નહિ.
તન છે આ અમથી ને તનથી અમ નહિ.

(૨૬)

અર સમાએ વાસ્ત હરતન ચીર વીરત
હર કોઇ કાદર સમાઅત પર હે કય
શું બધાને સાદ એ સંબળાય છે

તોઅમએ હર મુગંકે અંજીર નીરત
ખાતે હંચ અંજીરહી કયા મુગં સખ?
સર્વ પંખીઓ શું અંજીર ખાય છે

(૨૭)

બંદ બુગસલ બાશ આઝાદ અચે પીમર
તોડ બંદ આઝાદ હોગમ અચે પીમર
કયદથી નીકળ કે તુ આઝાદ છે.

ચંદબાશી બંદે સીમો બંદે ઝર
કય તલક આપીર અસીરે સીમો ઝર
ચાંદી સોનામાં ફસાયો કેમ રે?

(૨૮)

ગર બરેઝી બહેર રા દર કુઝ
બંદ અગર દરયાબી કુઝેમે કીચા
તું ને એક દરયાને કુઝામાં ભરે

ચંદ બુંદ કીસમને યક રોઝ
એક દિનમે ખતમ સગ્ગ હો જાયગા
એક દિનથી તું વધુ લગ નવ શકે.

(૨૯)

કુઝએ રશ્મે હરીસાં પુર ન શુદ
હીમંબંદ આંખોકે કુઝે કય ભરે
હોબીયાની આંખ શીરીતે ભરાય

તા સદક કાને ન શુદ પુર દુર નશુદ
જબ સદક કાને દુહ મોતી મીસે
મોતી થાયે શીપ સંતાપી ને થાય

(૩૦)

હર કે રા જમા ઝં ઇશકે ચાક શુદ
ઇશકસે દામન હુવાઈ હરકા ચાક
નેનો જમો ઇશકથી બસ પાક છે.

હુઝે હીસો અચય કુલ્લી પાક શુદ
બસ વેહી સો અચબસે બીલકુલ હે પાક
પાક છે એ લોભ આદિથી ખરે

(૩૧)

શાદ બાશ અચ ઇશક ખુશ સવદ એમા
શાદ હો અચ ઇશક અચ સવદા નસીય
ખુશ રહે હે ઇશક શુભ સોદો છે તું

અચ તખીમે જુમ્લા હલત હાયેમા
અચ હમારી કુલ બલાઓં કે તખીય
તું ને મારા કુલ મરજનો વધદ છું

(૩૨)

અચ દવાએ નખવતો નામુસે મા
હે દવાએ નખવતો નામુસે તું
તુંજ મારા જર્વની સાચી દવા

અચ તુ અફલાતુને જલીનુસે મા
અચ કે અફલાતુનો જલીનુસે તું
તુંજ અફલાતુન જલીનુસે હા

(૩૩)

હરમે પાક અઝ ઇશક બર અફલાક શુદ
ઇશકસે ગરફે હરમે પાક હે
માટીનું તન ઇશકથી આકાશ પર

કોહ દર રકસ આમદો ચાલાક શુદ
રકસમે હે કોહ ઓર ચાલાક હે
પહોંચ્યું ને નાચ્યું ગીરી ચાલાકતર

(૩૪)

ઇશક જને તુર આમદ આશકા
ઇશક જને તુર હે અચ મુખતેલા
ચમ ગમે જવ તુરનો જવ ઇશક આ

તુર મરતે ખરે મુસા સાયકા
તુરે સીના મરતે મુસા ગીર પડા
મરત પર્વત ખરે મુસા સાયેકા

સીરે પીન્હા નસ્ત અંદર ઝેરો બંમ
ઝેરો બમમે રાત્ર ઉરકા હે નિહાં
બેદ છે ગુત સત્યનો બમ ઝેરમાં

(૩૫)

દાશ અમર ગોયમ જહાં અગ્હમ જનમ
દાશ અગર કરદું તો અરહમ હો જહાં
સાદ કહીએ તો જગત માટે બલા

આ લમે દમ સાઝે ખુદ ગર જુદતમે
મંચ અગર મીલતા લમે દમ સાઝસે
તેના હોઠે હોઠ બે હું હોત તો

(૩૬)

હમયું નય મન ગુદતની હા ગુદતને
મીરસે નય નગમે સુનાતા રાત્રકે
વાંસળી પેઠે મન્મ હુ કહેત તો

હરકે ઉ અઝ હમ જગને શુદ જુદા
હમ જ્યાંસે જો હુવા અપને જુદા
જો થયો સ્વભાષાવાળાથી જુદો

(૩૭)

મે નવા શુદ મરચે દારદ મદ નવા
મદ નવા હોકરબી વો હય મે નવા
લાખ વાયા હોય પપ્પ મુજો મણ્યા

મુકે ગુલ રહતો ગુલીસ્તાં દર ગુજસ્ત
જગકે ગુલ રૂપસ્ત હુવે ગુલઝારબી
પુલ નવ હોયે ગગીચો નવ રહયો

(૩૮)

નશનવી ઝીં પસ જે જુલજુલ સરગુજસ્ત
બાંગે જુલજુલ અપ ન મયેગી સુની
જુલજુલો ત્યાં બોલે શી રીતે કહો

મુકે ગુલ રહતો ગુલીસ્તાં શુદ ખરાગ
ગુલ હુવે રૂપસ્ત હુવા ગુલશન ખરાગ
કુલ જતાં થઇ મઇ વાડી ખરાગ

(૩૯)

જુએ ગુલરા અઝકે જોયમ અઝ ગુલામ
જુએ ગુલકા કુન્હ પતા દેગા ગુલામ
એ સુમધીના પતો દેશે ગુલામ

જુમલા માશુકરતો આશક પરદા
સખ હે માશુક આર આશક પરદા હે
છે સકળ માશુક આશક પરદો છે

(૪૦)

ઝીંદા માશુકરતો આશક મુરદા
ઝીંદા હે માશુક આશક મુરદા હે
જીવે છે માશુક આશક મુરદો છે.

મું નઆસદ ઇસ્કરા પરવાએ ઉ
ઇસ્ક કે ઉસ્કા ન જા પરવા રહી
ઇસ્કની ઇસ્કા ન જોને કંઈ રહી

(૪૧)

ઉ મો મુર્જે માન્દ મે પન્વાએ ઉ
મુર્જે મે પર રહે ગયા બદ કીરમતી
પાંખ વિષુ પક્ષી કહો તેને નકા

પરરો બાલે મા કમન્દે ઇસ્કે આસ્ત
બાલો પર હંચ ઇસ્કકી ઉસ્કે કમન્દ
કેશ ને પર પ્રેમની એક જળા છે

(૪૨)

મુ કશાનશ મીકશદ તાકુએ દોસ્ત
ખીચતી હે ઉસ્કા જાનીમ મે ગુઝંદ
ખેચીને તેની તરફ લઈ જાય છે.

મનચે ગોયમ હોશ દારમ પેશો પસ
કીસ તરહ હો પેશો પસકા હોશ બસ
પેશો પસનું મુજને શી રીતે હો બન

(૪૩)

મું નઆસદ નુરે દારમ પેશો પસ
મર ન હો વો નુરે તાબાં પેશો પસ
હોત સાથી મારના જો નુર જાણ

નુરે ઉ દર યુમનો યુમરો તેહતો ફેક
નાચે ઉપર દાયે બાએ ઉસકા નુર
નાચે ઉપર ડામે જમણે તેનું નુર

(૪૪)

અરસરો અરમરદનમ માનન્દે તોક
મદનો સરમે હે તોક અપ ઝી શકર
મુજમાં છે સંપૂર્ણ પતવ બસ જરૂર

હરક ખવાહદ કાં સખુત બેઝન ભુવદ
ચાહતા હે હરકસે રરવા કરે
હરક ચાહે છે કે પ્રકટ થાએ બેઝ

આમનત દાની ચરા ગમ્માઝ નીરત
કયું નહિ ગમ્માઝ આમના તેરા ?
કેમ દર્પણ ગુપ્ત તુજ કહેતું નથી ?

આમના કંઝ જંગો આલાયશ જુદારત
હો કુદુરતસે જગ આમના જુદા
કાટથી આમનો જયારે સાદ થાય

રવતુ જંગાર અઝ રૂમે ઉ પાઠ કુન
જંગો આલાયશસે ઉરકો પાકકર
તનથી તેના કાટને તુ દુર કર

ખં હજીકત રા શનવ અઝ ગોશી દીલ
ગોશી દીલસે સુન હજીકત યાર મહેલ
દીલના કાનોથી હજીકત આ સુણા

ફહેમ અગર દારીદ જાંરા રહે દહીદ
હો સમજ કુછબી તો જાંકો રાહદો
જો સમજ છે જીવને રરતો યતાવ

(૪૫)

આમનત ગમ્માઝ નભુવદ સું ભુવદ
હો ન ગમ્માઝ આમના તો કયા કરે
પણ નથી દર્પણની ઇચ્છાએ છે બેઝ

(૪૬)

જાંકે જંગાર અઝ રૂમશ મુમતાઝ નીરત
ઉરકે મુહ પર જંગ હે લીપટા હુવા
કાટમા તન તેનું ખરડાવા થયી

(૪૭)

પુર શુઆએ નુરે ખુરશીદે ખુદારત
ઉરમે ચમકે નુરે ખુરશીદે ખુદા
તવ ખુદાના નુરનો સુરજ જણાય

(૪૮)

પાદ અઝાં આં નુર રા ઇદરાક કુન
ઔર શીર ઉસ તુરકા ઇદરાક કર
ને પછી તે નુર પર તું કર નજર

(૪૯)

તા મિરં આમ બકુદલી ઝાબો ગીલ
તા કે આબો મિલસે તું આ ચે નીકલ
જેથી પાણી માટીથી જુદા પડે

(૫૦)

પાદ અઝાં અઝ શવક પા દર રહે નહીદ
શોકસે હસ રહેમે શીર પાઉં રખો
હોંસથી તેમાં કદમ આગળ ચલાવ

ઉપોદવાત.

હરકની ભાષામાં અલ્લ-જાની (આરિફ) ને વાંસળાની ઉપમા આપવામાં આવે છે. મવલાના સર્વેને ઉદ્દેશીને કહે છે કે જરા સાંભળો તો ખરા કે વાંસળી શું કહે છે ? તે કહે છે કે મારું મુળ વતન છે જંગલ, તેમાંથી અને કાપીને છુટી પાડી તેથી તેના વિયોગમાં હું રડું છું. તો હું નાંભળનારા જનો! હણી શરમતી વાત છે કે વાંસળી તો પોતાના વતનના વિયોગમાં રડે અને પીંજને પણ રડાવે તો માણસ કે જે બધી સૃષ્ટિઓમાં નિઠિયાતો છે, તે આમ ચુપ રહે અને પોતાની અસહની તરફ ધ્યાન ન આપે એ કેવું શોચનીય છે ? જે માણસ પોતાની જન્મ ભુમિથી વિખુટો પડે છે તેને હમેશાં એજ ધ્યાન રહે છે કે ક્યારે હું મારા વતનમાં જઈશ ? હું દરેક મંડળીમાં જઈને રડી અને ત્યાં દરેક માણસ પોતાની સક્રિત પ્રમાણે મારે મિત્ર થયો; પણ કાંઈએ મારા અંતઃકરણની વાત જાણી નહી. જે તેમની ઇચ્છા મારા અંતઃકરણની છુટી વાત જાણવાની હોય, તો હું કહું છું, કે મારી આ રાગણી એજ મારો ગુપ્ત ભેદ છે કેમકે આ મારી રાગણી એ હરક છે, ને હરક છે તે ભેદ છે. પણ તને તેવા કાન અને તેવી આંખો મળી નથી; જેથી તું

એ સાંભળી ને જોઈ શકે. જો કે શરીર અને જીવ એક બીજાથી ભિન્ન નથી, પણ તે છતાં કાંઈ માણસ જીવને જોઈ શકતો નથી. વાંસળીનો જે અવાજ છે તે એક આગ છે, જેનાથી માણસો દુર નાસે છે, કાંઈ હવા નથી કે માણસો રાજ થાય. પણ એ આગ એવી છે કે જેમાં એ ન હોય તે શુન્યની બરાબર છે. એવા માણસનો નાશ થાય તો સારું, વાંસળીની સ્થિતિ પોતાના મિત્રથી જુદા પડેલા માણસ જેવી છે. અને તેથી વાંસળીના જુદા જુદા પરદાઓમાંથી જે રાગણીઓ પેદા થાય છે, તેણે અમારા પરદા કાઢી નાંખ્યા છે. વાંસળીની રાગણીમાં વિષ અને અમૃત બંને બરેલાં છે કારણ કે જ્યારે માણસ મરતીની હાલતમાં હોય છે, ત્યારે વાંસળીનો નાદ તેને માટે વિષની બરાબર છે, તેના કાળજીના કડકે કડકા કરી નાખે છે; અને જ્યારે તે ખુદાના પ્રકાશથી રોશન થાય છે ત્યારે એજ નાદ તેને માટે અમૃત બને છે. જમતમાં રૂદન કોષને ગમતું નથી, પણ વાંસળીનું આ રૂદન એવું છે કે તેને સર્વ કાંઈ ચાહે છે, ને સાંભળે છે. દુનીયામાં માણસો ત્રણ પ્રકારના છે. એક માછલી જેવા કે જે આખો દરિયો પી જાય તેમ ધરાય નહીં. પાણીની બહાર નીકળે કે મરણ પામે તે આગ્રહ લેકો છે. બીજા મત્સ્ય નહીં એવા, જેઓ થોડાક પાણીથી જીવી શકે છે એ બકત લેકો છે. ત્રીજા તે લેકો કે જેમને આ દરિયાથી કાંઈ પણ મધ્યું નથી તે કાદિરો છે. પહેલો પ્રકાર પુત્ર બને કાચો છે, તું ચાંદી સોનાના લોભમાં ફસાયેલો છે, તેમાંથી નીકળ, તું તારી તકદીરથી વધારે શી રીતે મેળવી શકશે? ખતો કે તે તારા કુળમાં આખો દરિયો ભરી લીધો, પણ તેમાં તારા કુળ જેટલુંજ સમાશે, તેથી વધારે નહિ. માટે લોભીની આંખ કદી ધરાતી નથી, જ્યાં સુધી કાળ માછલીની છીપ ધરાય નહિ ત્યાં સુધી તેમાં મોતી થાય પણ નહિ. એક ઇસ્કળ એવી વસ્તુ છે કે જે બધી વસ્તુઓને બાળી મુકે છે. અને તેથી મોક્ષ આપનાર તેજ છે, એ હોય તો પછી લોભ રહી શકતોજ નથી, તો જ્યારે ઇસ્કળમાં એવી ખુબી જોઈ કે તે મોક્ષ આપનાર અને દુનીયાની બધી ખુરાદોઓને બાળી નાખનાર છે, તો મોલાના ઇસ્ક માટે દુઆ કરે છે, કે ખુદા તને ખુશ રાખે. તું અમારે માટે સારો સોદો છે. આપણું શરીર માટીનું બનેલું છે ને તે એની વસ્તુ છે કે તેને તમે ગમે તેટલા બળથી ઉપર ફેંકશો તો એ તે નીચેજ આવશે. પણ એ માટીનું શરીર જ્યારે તેમાં ઇસ્કે પ્રવેશ કર્યો ત્યારે આકાશ ઉપર પહોંચ્યું. કેમકે હઝરત ઈલા (અ. સ.) એ. થા આરમાન ઉપર છે, વળી એજ ઇસ્કે જ્યારે તુર પહોંચ્યાં પ્રવેશ કર્યો તો ને પણ નાચવા લાગ્યો, અમારી સ્થિતિ વાંસળીના જેવી છે, તેને પણ એ મોં છે ને અમને પણ એ મોં છે, વાંસળીનું એક મોં વગાડનારના હોઠમાં હોય છે ને બીજું બહાર હોય છે, અમરું એક મોં પણ તે વાંસળીના માલેકનો તરફ છે, ને બીજું જમતની તરફ છે, જે મારો મિત્રથી વિષોગ ન થયો હોત, તો હું વાંસળીની પેઠે મારો બધે મર્મ કહેત. પણ ચારથી વિષોગ થયો તેથી હવે હું ગમે તેવો સુવકતા હોઉં તો પણ જાણે મુજે જ છું, શરીરનું નામ ઇસ્ક છે, ને રૂદની જીંદગી આક્રી છે, જેને ઇસ્કની ઇચ્છા નથી તે જાણે આખો વિનાનું પક્ષી છે, જે મિત્રનો પ્રકાશ મારો સાથી ન હોય તો હું આગળ પાછળનું ધ્યાન શી રીતે રાખું? એ જોઈ મને માલમ પડેલો જોઈએ, પણ મારા આત્માનું દર્પણ સ્વચ્છ નથી. માટે લાચક છે કે એ દર્પણનો કાટ દુર કરી દે જ્યારે તારી આરસી સ્વચ્છ થશે તો ખુદાના સુખનો પ્રકાશ તેના ઉપર પડશે, માટે અંતઃકરણના કાનથી મસનવીની હકીકત સાંભળો તો આ પાણી ને માટીથી છુટી જાઓ. જે તમારામાં બુદ્ધિ હોય તો તમારા જીવને રસ્તો દેખાડો અને સંલુકના રસ્તામાં કદમ મુકો અને પાણી ને માટીથી બનેલું આપણું આ શરીર એ પાણી માટીથી છુટી જાય ને મિત્ર સત્ત્વે મળી જાય.

હીકાયત એક આદશાહનું દાસી ઉપર આશિક થવું, તેને ખરીદ કર્યા પછી
દાસીનું માંદા પડવું, અને હકીમો પાસે તેના ઉપાય કરાવવા

(૧)

(૫૧)

અિશનવેદ અય દોસ્તાં ઇ દોસ્તાં
હાં સુનો અય દોસ્તો ચે દોસ્તાં
સાંબળો હે દોસ્તો આ દોસ્તાં

ખુદ હકીકત નકદ હાલે ભારત આં
ખુદ હમારા હાલ હય ઇસ્મે અયાં
જે હકીકત ખાસ છે તેનું ખયાન

(૫૨)

નકદ હાલે ખેશ રા ગર પયખરેમ
અપની હાલત પર કરે હમ ગોર અગર
આપણી જે સત્ય વાતો જાણીએ

હમ જે દુનિયા હમ જે હકીકત અર ખુરેમ
પાયે દુનિયા ઓર હકીકત સમર
દીનને દુનિયાના મેવા પામીએ

(૫૩)

ખુદ શાહે દર ઝમાને પેશ અઝી
થા બહાત પહેલે કહાં એક આદશાહ
પહેલાં સુલતાં થઇ ગયો છે ખાસ એક

મુદકે દુનિયા ખુ દશો હમ મુદકે દો
સાહિમે અકલીમે દુનિયા દી પનાહ
દીન દુનિયામાં ખરી લાયક ને નેક

(૫૪)

ઇતતિદાકન શાહ રોઝે શુદ સવાર
ઇતતિદાકન એક દિન હો કર સવાર
એક દીવસ આદશાહ થઇને સવાર

ખા ખવાસે ખીશ અઝ ખેહરે શિકાર
સાય ચારોં કે ગયા કરને શિકાર
મિત્રોની સાથે ગયો રમવા શિકાર

(૫૫)

ખેહરે સયદે મી શુદ જી બરે કાહો દશત
કાહો સેહરા જાનતા થા ખેહરે સેદ
ખોળતો જ મક્કમાં તે હુતો શિકાર

ના મહાં દર દામે ઇસ્ક ઉ સેદ અસ્ત
હો ગયા ખુદ ઇસ્કે કંદે મેં કેદ
પથ થયો તે ઇસ્કને હાથે શિકાર

(૫૬)

યક કનીઝક દીદ શેહ દર શાહ રાહ
એક કનીઝક રાહમે આઘ નઝર
એક દાસી માર્ગમાં નજરે પડી

શુદ મુલામે આં કનીઝક જાને શાહ
મિટ ગયા સુલતાન ઉસકે ડુરન પર
દામ, દાસીનો થયો તે રાજવી

(૫૭)

મુર્જે જાનશ દર કશશ યું મી તપીદ
થા કશસમે મુર્જેજાં બેતામે દીદ
પ્રાણપક્ષી તનમાં મળરાયું જદા

દાદ માલો આં કનીઝક રા ખરીદ
દેકર ઉરને મોલ લી લોહી ખરીદ
વેસા ખર્ચાં દાસીને લીધી તદા

(૫૮)

યું ખરીદ ઉરા વ અર ખુરદાર શુદ
જળ ખરીદા ઓર હુવા યુ ખા મુરાદ
જયારે વેચાતી લઇ કળ ચાખિયું

આં કનીઝક અઝ કઝા ખીમાર શુદ
હો અઘ ખીમાર લોહી ના મુરાદ
માંદી થઇ દાસી અંન દુઃખ આવીયું

આં થકે ખર દાસ્ત પાલાનશ નખુદ
જય ગધા થા પાસ તો પાલા ન થા
ખર હતો, જ્યારે, નહોતું તવ પલાણુ

કુઝા બુદસ આખ મી નામદ અદસ્ત
કુઝા થા મીલતા ન થા પાની ઠહીં
ખોટવો જ્યારે હતો પાણી નહિ

રેહતખીમાં જમ્મા કદ્ અઝ ચપ વ રાસ્ત
પસ હપામેસે કિયા રેહને બયાં
સઘળા વેણોને ઠહી રાજએ વાત

જાને મન સેહફસત જાને જાનમ ઓસ્ત
કયા હય મેરી જાન-જાને જાં હય વો
જીવ મારો સહેલ, મારો જીવ તે

હર કે દરમાં કદ્ મર જાને મરા
જો કરે દરમાન મેરી જાનકા
જેણે મારા પ્રાણનું ઓસડ કયું

ગુમ્લા ગુફત-દશ કે જાં બાઝી કુનેમ
ખોલે સખ કરતે હય હમ બાઝીયાં
ખોલ્યા તે સો કોશિશો કરશું અમે

હરયકે અઝ મા મસીહ આલમેસ્ત
હમ મેં હર એક હય મસીહા વકતકા
છે દરેક અમમાં મસીહાની મિસાલ

ગર ખુદા ખવાહદ ન ગુફત-દ અઝ નઝર
ગર ખુદા ચાહે ન બુલેસે કહા
ઇન્શા અલ્લાહ પણ ન ખોલ્યા ગર્વથી

તર્ક ઇસતિસના મુરાદમ કિસવતેસ્ત
તર્ક ઇસતિસના કિસાવત હય અખી
ઇન્શા અલ્લાહ દિલ થકી જે ના કહે

અયબસા ના વરદાહ ઇસતિસ્તા બ ગુફત
અકસર ઇસતિસના ન ઝાહિરમેં કહે
ઇન્શા અલ્લાહ જે કહે છે નેક જાન

(૫૬)

યાફત પાલાં ગુર્ગ ખરરા દર રખુદ
જય મીલા પાલા મધા જાતા રહા
પાખ્યો ઠહી, સિંહ ખરના લીધા પ્રાણુ

[૬૦]

આખ રા ચું યાફત ખુદ કુઝા શિકરત
મિલ ગયા પાની તો અખ કુઝા નહીં
પાણી પાખ્યો કુજો તવ કુટ્યો નકી

(૬૧)

ગુફત જાને હર દો દર દરતે શુમાસ્ત
હય ગુમારે હાય હમ દોનોં કી જાં
જીવ છે બંનેના તમ ભોકોને હાય

(૬૨)

દર્ મન્દો ખસ્ત અમ દરમાનમ ઓસ્ત
દર્ મન્દો ખસ્તા હું દરમાં હય વો
હું હું દરદી મારો તે ઉપચાર છે

(૬૩)

ખુદ મંજે દુરરો મરજાને મરા
ભે ખઝાના ગવહરો મરજાનકા
હીરા મોતી આપી સુખ તેને કરે

(૬૪)

ફેહમ ગર દારેમ અખબાઝી કુનેમ
અકલસે કર ભેંચે ચારા સાઝીયાં
પહેલાં સૌ સંખત થઇને જાણીએ

(૬૫)

હર અમતરા દર કદ્ મા મરહમેસ્ત
હર મરઝકી જાનતે હંય હમ દવા
ઔષધો હરએકના છે મે મિસાલ

(૬૬)

પસ ખુદા બન્મુદ શાં ઇજઝે બશર
પસ દિખાયા હકને ઇજઝ ઇન્સાનકા
આજીજ તેઓની હક જાહેર કરી

(૬૭)

ને હમોં ગુફતન કે આરિઝ હાલતેસ્ત
મુંહસે કેહ દેના ન હર્ એક આરઝી
દિલની સખતી જાણુરી તેના ખરે

[૬૮]

જાને ઉ બા જાને ઇસ તિસ્નાસ્ત ગુફત
વો ઓર ઇસ તિસ્ના અહમ વંય અરઝમે
હકની સાથે જીવ તેના એક સાથ

(૬૬)

હરમે કરદન્દ અઝ ઈશામે અઝ દવા
અલ મરઝ ને ને દવા લોગોને કા
મુકિતઓ સર્વે કરી કરવા છલાજ

(૭૦)

આં કનીઝકે અઝ મરઝ યું મુએ શુદ
હો ગમ્મ લોંડી મરઝસે જ્ય નિઠાલ
ઓગળોને દાસી થઇ બાણે કે બાળ

(૭૧)

યું કઝા આયદ તખીબ અબલહ શવદ
કરતી હમ નાદાં તખીમોંકા કઝા
મોત આવે વૈજ પશુ મુખે બને

[૭૨]

અઝ કઝા સર કંગળીં સફરા પુઝુદ
શેહદ ઓર સિરકે સં મરમી બદ ગમ્મ
સિરકાથી તો પિત્તામા વૃદ્ધ થઈ

(૭૩)

અઝ હલીલા કખઝ શુદ ઈતલાક રફત
બયે મુરિહલ કખઝ હડ સે હો ગયા
હરડેથી તો કમજબત પયદા થઈ

(૭૪)

સુસ્તીએ દિલ શુદ પુઝુને ખવાબ કમ
હો ગયા દિલ સુસ્ત તરે ઓર નીંદ કમ
દિલની સુસ્તી તે વધી ને ઉંઘ કમ

[૭૫]

શરખતો અદવીયઓ અરખામે જી
મે અસર શરખત હુવે નાકિસ દવા
એવી રીતે દાસીની કરતાં દવા

મસ્ત રંજ અફઝુને હાજન ના રવા
બદ ગયા રંજ અરઝુ સમ રેહ ગમ્મ
રોમ પશુ વધતો ગયો અમડયો મિનજ

અરમે શહ અઝ અરફે ખું યું જુએ શુદ
શાહકી આંખે હુછ રો રો ક લાઝ
શાહને દિલગીરી થઇ તેથી કમાલ

આં દવા દર નદએ ખુદ મુમરાહ ચવદ
ઓર દિખાતી હમ અસર ઉલટા દવા
ને અસર બાકી દવામાં નવ રહે

રોગને બાદામ ખુશકી મી તુમુદ
રોગને બાદામ સે ખુશકી હુછ
તેલથી બાદામના ખુશકી થઇ

આબ આતિશ રા મદદ શુદ હમયું નફત
ઓર બી દી અગ પાના ને બદલ
બળતરામાં વૃદ્ધ થઇ પાણી થકી

સોઝિશે અરમે દિલે પુર દરદો ગમ
સોઝિશ આંખોં મેં થી દિલમે દરદો ગમ
બળતરા થઇ આંખમા ન દિલમાં ગમ

અઝ તખીયાં રીખત યકસર આમે રૂ
ચારા ફરમોંકા કા મુહ ફક હો ગયા
ખોઇ ખેદા આબરૂ વૈજો બધા

હિકાયત ૧

મવલના કહે છે કે એક વાત સાંભળો એ કે તે બીજાની વાત છે પણ વિચાર કરીને
જોશો તો જાણશે કે બાણે આપ વીતીજ છે જે માણસ પોતાની સ્થિતિની શોધ ખોળ કરે છે તે
બંને લોકોમાં લાભ મેળવે છે.

એક દિવસે બાદશાહ મૃગયા રમવા ગયો; રસ્તામાં એક રવરૂપવાન દાસી જોઇ તેથી આશક
થયો, ને તેને વેચાતી લીધી. પશુ પછી તે દાસી માંદી પડી. બચારે સવારી હતી ત્યારે પલાણુ ન
હતું, ને પલાણુ મળ્યું ત્યારે સવારીના જાનવરને મારી નાંખ્યું. કુળે હતો ત્યારે પાણી ન હતું ને
પાણી મળ્યું ત્યારે કુળે તુટી ગયો, બાદશાહે હકીમોને બોલાવી બધી હકીકત કહી, ને કહ્યું કે

દાસ કરી એને આરામ કરો. એ મારો જીવ છે. હકીમોએ કહ્યું કે અમો યરાયર કેશિય કરીશું. અમારા માનો દરેક મગીલા (હગરન ઇમા અ. સ.) મિમાલ છે. પણ તેઓ મર્ગમાં ઇન્શા અલ્લાહ કહેવાનું ભુલી ગયા; નેથી ખુદાએ તેમને નિરૂપાય કરી મનુષ્ય કેવું પ્રાણી છે તે જગતનું દેખાડી આપ્યું. ઇન્શા અલ્લાહ જીમે ન કહેવાથી ભુલી ગયા છે એમ સમજવું નહિ. પણ પોતાની જાત ઉપરજ બરોસો રાખી ખુદાની તરફ જરા પણ લક્ષ ન આપે એ કામ ખોટું છે. એમાં માણસના દિલની કાળાસ પ્રકટ થાય છે. કેટલાક માણસો જીમે ઇન્શા અલ્લાહ બોલતા નથી. પણ મનમાં સારી રીતે જાણે છે કે સર્વ શક્તિમાન તો ખુદાજ છે. અમે તો કાંઈ નથી તેવા ભોંકાને ખુદાને વિશ્વાસ નથી એમ કહેવાય નહિ.

હકીમોના મલાજથી લાલ ન થતાં નુકસાન થવા લાગ્યું. દવાની અસર વિપરીત થઈ ગઈ ને લાલને બદલે નુકસાન થવા લાગ્યું.

દાસીના ઉપાયથી હકીમોનું લાચાર થવું, તેથી બાદશાહનું વલણ ખુદાની તરફ થવું અને સ્વપ્નામાં એક ગેબી પુરૂષનું જોવું અને તેના સહાયથી દાસીનું આરામ પામવું

(૭૬)

જેહ સુ ઇન્જે આં તખીયાં રા બદીદ,
શેહને જમ દેખા કે આજઝ હેં તખીયા,
શાહ લાચારી તખામોની જોઈ,

પા બિરહના મનિમે મરજીદ દવીદ.
ભાગા નંજે પાઉ મરજીકા મરીખ
ખુદશે પમશે તે ગયો મરજીદ બણી,

(૭૭)

રકત દર મરજીદ સુએ મહેરામ શુદ,
દાખીમે મહેગામે મરજીદ જમ ફુવા,
તે રકશે મરજીદ અને મહેરામમાં,

સિજદેગાહ અઝ અરફે શેહ પુરઆપ શુદ
સિજદેગાહકા આંસુઓસે બર દીયા
આંસુના દરયામાં ફુખશે બાદશા

(૭૮)

સું બમેશ આમદ એ ગરજીમે ફના,
મેહનીયતકે બાદ આકર હોશમેં,
હોશમાં ન્યારે તે આવશે રાજવી,

ખુદા જ્યાં બુકશાદ દર મદહો સના
કી ખુદાકી હન્દ પહે જોશમે
કરવા લાગશે બંદગી અલ્લાહની

(૭૯)

કય હમીના બખશીશસ્ત મુદકે જહાં,
અય કે હે અદના તેરી બખશીશ જહાં,
જમ પતિ લખલેશ હો તારી દયા,

મન ચે ગોયમ સું તુ મી દાની નિહાં.
કયા કહું તુ ખુદ હે સયકા રાજદાં,
જાણું છું કે ગુપ્ત જાણે તું સદા

(૮૦)

હાલે માઓ ઇ તખીયાં સર બમર,
મેરી હાલત આર તખીઓંકે ગિલે,
તારી કૃપા આમજે બારે ખુદા,

પેશે લુલ્હે આમે તુ માશહ હદર
હેય હેં તેરે કરમ કે સામને
શી છે હાલત મારી ને વૈચોળી આ

અય હમેશા હાજરે મારા પનાહ,
તુ હમારી હાજરોંકી હે પનાહ,
તુ હમેશા મારી હાજરતી પનાહ,

શેક શુદ્ધતી મરચે મી ફાનમ સરત,
ફાલ હે તેરા કે ગો હું રાઝદાં,
ખોલ્યો તું, બાણું છું જે કે સૌની વાત.

ચું બર આવરદ અઝ મીયાને જાં ખરોશ,
શોર ઉટઠા જય દિલે ખામેશ મેં,
જવ કરી ફરિયાદ આરી દિલ થકી,

દરમીયાને ગિરયા ખવાયશ દર રખુદ,
રોતે રોતે આંખ ઉરકી લગ ગઇ,
રડતાં રડતાં ઉંધ આવી શાહને,

શુદ્ધ અય શેહ મુઝદા હાજતત રવારત,
દેકે મુશદા શાહકો ઉમને કહા,
ખોલ્યો, રાજી શાહ થા, પામ્યો મુરાદ,

ચુંકે આયદ ઉ હકીમે હાજિકરત,
કલ જે આયેગા વો હે હાજિક હકીમ,
તે ખરો છે વૈધ ને પુરો અમીં,

દર હલાજશ સેહરે મુતલક રા બખીં,
દેખ સેના સેહર ઉરકે સિદકકા,
કર દવા તેની ને હિકમત હકની દેખ,

ખુદતા ખુદ આં ખવાય દીદ આગાહ શુંદ,
દેખતેહી ખવાય ફવરન ચોંક ઉઠા,
નમને તો તે થયો જવ બખુકાર,

ચું રસીદ આં વાઅદગાહો રોઝ શુદ,
સાઅતે વાઅદા જે આઈ દિન હુવા,
દિન થયો ને બ્યારે તે આવી થડી,

ખુદ અંદર મનઝરા શેહ મુનતઝિર,
આદશાહકા થા નિહાયત ધનતિઝાર,
શાહ ઝરૂમે ખેસી તેની દેખે વાટ,

(૮૧)

ખારે દીગર મા ગલત કરદેમ રાહ
મુઝમે ફિર ખોઇ ગઇ હે દીક રાહ
તે છતા ખાઇને ઠોકર છુલ્યો રાહ

(૮૨)

જુદ હમ પયદા કુનશ બર ઝાહિરત.
ચાહિયે ફિરબી બઝાહિર કુચ બયાં.
પણ મનુષ્યે જીમે કહેવું સાક્ષાત.

(૮૩)

અંદર આમદ ખેહરે બખશાયશ બખોશ.
આ ગયા દરિયાએ રહેંમન જોશમેં.
જોશમાં કૃપા કર આવ્યો તે થડી.

(૮૪)

દીદ દર ખવાય ઉ કે પીરે ર નમુદ,
કી ઝિયારત એક મરદે પીરકી,
સ્વપ્નમાં એક મર્દ જોયો તેહણે,

(૮૫)

ગર મરીમે આયદત ફરદા જે મારત,
હમમેંસે આયેમા કલ એક બા ખુદા,
કલે આવે એક, મુજ સગ રાખ માદ,

(૮૬)

સાદિકશ કાં કા અમીનો સાદિકરત,
જાનના ખેશક ઉસે સાદિક હકીમ,
સત્ય તેને બખુજે જુઠો નહીં,

(૮૭)

દર મિઝાજશ કુદરતે હકરા બખીં.
કુદરતે હકકા વો હોગા આખના.
ને ફરક જોની તખીયતમાં તું પેખ.

(૮૮)

ગશતા મખજુકે કનીઝક શાહ શુદ,
કપાહી મખજુકે કનીઝક શાહ થા
દાસ દારીનો મટયો તે નામદાર

(૮૯)

આફતાય અઝ સરક અખતર સોઝ શુદ
શકસે ખુરશીદ નિકલા ખુર ઝા
સુર્યથી દુનિયા પ્રકાશિત થઇ ગઇ

(૯૦)

તા બ બીનદ આયે બનમુદન્દ સિર
દેખીયે હોતા હે અય કયા આશકાર
કે નજર આવે મરદ જોયે ઉચાટ

દીદ શખ્સે કામિશે પુર માયઈ,
ઉસને દેખા એક મરદે માયાબ,
એક પ્રકાશિત પુરૂષ આપ્યો નજર,

(૬૧)

આફતામે દરમીયાને સાચધ
સાચમે આતાહે મિરશે આફતામ
અબ્રની છાયામાં સુરજ નેજતર

(૬૨)

મી રસીદ અઝ દુર માનિન્દે હિલાલ,
દુરસે આતા હે માનિન્દે હિલાલ,
દુરથી આવે છે તે ગળે હિલાલ,

નીરત ખુદો હરત યર શકશે ખયાલ
વો હે પચદાઓ નિદાં મિરશે ખયાલ
કાઈ નથી ને છે તો છે ગળે ખયાલ

(૬૩)

નીરત વશ બાશદ ખયાલ અંદર જહાં,
નીરત ખીં અકસર ખયાલ:તે જહાં,
ખયાલ પર ફરતા જગતને દેખીશે,

તુ જહાને યર ખયાલે ખીં રવાં
હન ખયાલે હામે હે ફાનયા રવાં
જે જગતમાં નાસિનતી પેઠ તે

(૬૪)

યર ખયાલે સુલહે શાનો જંગે શાં,
હે ખયાલોહાપે સખકી સુલહો જંગ,
તેમનું છે લગુ મરવું ખયાલ પર,

યર ખયાલે નામે શાનો નંગે શાં.
હે ખયાલોહાપે સખકા નામે નંગ.
આયરને નામ છે યસ ખયાલ પર.

(૬૫)

આં ખયાલાને કે દામે અવજિયારન,
વો તખ્તયુઝ જો હે દામે અવાલયા
જે ખયાલોમાં ફાસાએ ગાલીયા,

અકસે મેહરયાને ખુસ્તાને ખુદારત.
અકસ હે ફુરતે રિયાઝે ખાતકા,
તે રવિ પ્રતિયાં ખુદાના યાગના

(૬૬)

આં ખયાલે ગંદે ગંદ દર ખયાલ દીદ,
શેહકો આયા ખયાલમે જો થા ખયાલ,
સ્વપ્નમાં તે શહે જે જોયો ખિયાલ,

દર રૂમે મેહમાં હમીં આમદ પિદીદ,
થા રૂમે મેહમાંમેં જાહિર હરમે હાલ.
તે બધો મેહમાનમાં જોયો તે હાલ.

(૬૭)

નુરે હક જાહિર ખુદદ અંદર વતી,
નુરે હક જાહિર હે લેકિન આંખસે,
નુરે હકનુ ઓલીઆમાં દેખીશે,

નેકખીં બાશી અમર એહલે દિલા,
એહલે દિલહી દખ સકતે હં ઉસ.
જો હદય છે શુષ્ક તો દેખીશ ત.

(૬૮)

આં વતીયે હક યો પચદા શુદ ઝે દુર,
દુરસે જગ મર્દે હક જાહિર હુવા,
દુરથી જ્યારે વતી નજરે પડયો,

અઝ સરાવાયશ હમી મી રેખ નુર.
થા સરાપાસે અયાં નુરે ખુદા.
નુર પચથી માયા સુધી તે હતો.

(૬૯)

શેહ બખાએ હાજ્યાં દર પેશી રત,
મિરશે દરયાં શાને ખુદ આગે બદા,
શાહ બયો સામો છડી દારોની રીત,

પેશી આં મેહમાને ગયમે ખવેશ રફત.
ગયયકે મહેમાનદા જોને ગયા.
ને તે ગેખી મેહમાં પ્રવે રાખી પ્રીત.

(૧૦૦)

જયદે ગયખી રા સુ ઇત્તિકયાલ કદ,
કરકે ઇત્તિકયાલ મરદે ગયખકા,
જ્યારે અતિથિના સ્વાગતમાં ગયો,

સુ શકર ગોષ્ઠ કે પેવરત ઉગવદે.
ફુલ પર ગેયા શકરસી દી અદા
ખાંડનો ને ફુડનો સંગમ થયો.

(૧૦૧)

હર દો બેહરે આશના આમોખા.
દો સમન્દરથે કે બહમ મિલ ગયે,
તારા એક દર્વાના તે બંને મળ્યા,

(૧૦૨)

આં ચકે ચું તિસ્નાદાં દોગર ચું આય,
એક ખાસા ફુસરાથા મિરસે આય,
એક તરસ્યો ખીન્ને પાણીની મિસાલ,

(૧૦૩)

ચુદત માઅશુકમ તુ બુદસ્તી ન આં,
બોલા ઇસસે ઉસસે કુછ-મતલબ નથા,
બોલ્યો મારો ચાર છે તું, તે નહીં,

(૧૦૪)

અય મરા તુ મુરતુકા મન ચું ઉમર,
મુરતુકા તુ હે તો મેં મિરસે ઉમર,
તું છે મારો મુરતુકા ને હું ઉમર,

હન્દો જાં બે દોખતન બન્દોખતા.
દાંતું વો આપસમેં પેવરત હો અએ.
અણુ શીવેલા વસ્ત્ર સીવાઇ ગયાં.

આં ચકે મખમુર વાં દોગર શરાય.
એક મખમુર એર એક જમે શરાય.
એક મરત ખીન્ને નિશા ઉતારે હાલ.

લેક કાર અઝકાર ખેઝદ દર જહાં.
હે મગર દુનિયામેં બાહમ વારતા.
કામથી એક કામ થાયે છે યહાં.

અઝ બરાયે ખિદમતત બન્દમ કમર.
બાંધતા હું તેરી ખિદમતમેં કમર.
તારી સેવા મારે બાંધી છે કમર.

[૨]

જ્યારે બાદશાહે હકામોને લાચાર થએલા જોયા ત્યારે ઉઘાડે પગે મરજદમાં ગયો, ને તેની મેહરાબમાં ઝટલો રડ્યો કે આંસુના દરીયામાં કુબી ગયો. પછી જ્યારે હોશમાં આવ્યો ત્યારે ખુદાની બંદગી કરી કહેવા લાગ્યો, કે યા ખુદા તારી અખિશો મારા ઉપર અપાર છે, તેં મને રાજ્ય આપ્યું છે. તું મારું ચુપ્ત જાણે છે. મારે કહેવાની ગમ જરૂર નથી. પણ તારો હુકમ છે કે હું માણસોની ચુપ્ત વાતો જાણું છું, છતાં માણસે પોતાની વિનવિતિ પોતાને મોઢે કરવી જોઈએ. તેથી હું મારી રિયાત મારી જાએ તને જાહેર કરું છું. જે તારી જરા કૃપા થાય તો પછી આ હકામો ને મારી હાલત બદલી જાય.

જ્યારે બાદશાહે આવા કાલાવાલા કર્યો, ત્યારે ખુદાની રહેમતના દરીઓ જોશમાં આવ્યો ને બાદશાહને રડતાં રડતાં ઉંધ આવી ગઇ. સ્વપ્નામાં તેને એક વૃધ્ધ માણસ નજરે પડ્યો ને તેણે કહ્યું કે કાલે સવારે જે માણસ તારી પાસે આવે, તેને અમે મોકલ્યો છે એમ જાણજે. તે પુરો અનુભવી ને અમાન છે. તે દલાજ કરશે ત્યારે તને જણાશે કે એ તે ઇલાજ છે કે નિર્બાધિત બહુ છે. ને તને ખાતરી થશે કે ખુદાની કુદરતથી પળવારમાં શું નું શું થઇ જાય છે.

બાદશાહ સ્વપ્નામાંથી જાગ્યો ને તે દારીના મંદવાડના કાગળથી જાણે તેનો ગુલામ હતો તે આ આનંદમય સ્વપ્ન જોઇ રાજી રાજી થઇ ગયો, ને જાણે ગુલામ મરીને બાદશાહ થઇ ગયો.

સવારે તે માણસની રાહ જોતો બાદશાહ જરૂરમાં બેઠો હતો, ઝટલે સામેથી એક દુખળા સરખા માણસનો આવતો જોયો તે જાણે અંધારામાં સૂચું સમાન ને બીજના ચંદ્રમા જેવો હતો, જેમ બીજનો ચંદ્રમા અળાયો જેવો ઝીણો હાંવાથી કઠીક દેખાય છે ને કઠીક દેખાતો અંધ થાય છે. તેમ એ દુખળા શરીર વાળો મહાત્મા પણ દુરથી આવતો એવો દેખાતો હતો કે ઘડીકમાં દેખાય ને ઘડીકમાં અદ્રશ્ય થઇ જાય.

એવીજ રીતે દુનિયાનાં બધાં દ્રશ્યો પણ બ્રમણી રૂપ છે. કઠીક દેખાય છે ને કઠીક અદ્રશ્ય થઇ જાય છે. કઠીક પ્રેમ થાય છે ને કઠીક લડાઈ થાય છે. જન્મતનું કારખાનું નકાર રૂપજ છે. ને તે માયા રૂપ ને બ્રમણી રૂપ છે. પણ જે વિચારો ઓલીઆની જાળના છે ને તેમાં તેઓ લીન છે,

તે ખુદાના બગીચામાના ચદ્ર મુખીની પ્રતિચ્છાવા જેવા છે ખુદાના જાત જાતના પ્રકાશ ઓલી-વાઓના અંતઃકરણ રૂપી દર્પણમા દેખા દે છે, ને તે નિત્ય ને દ્રઢ છે.

બાદશાહે સ્વપ્નામાં જે વિચાર કર્યો હતો તેમજ તે ગેળી પુરૂષમાં દેખાયા, કેમકે જે આપણુ અંતઃકરણ પ્રકાશિત હોય તો ખુદાનું તુર સારી રીતે જોઈ શકાય છે. બાદશાહ પોતાના મહેમાન ને માન આપવા માટે ચોબદારની પેઠે સામે બેસે. ને દર્શન કર્યો પછી તેની સાથે બેવી રીતે મળી બેસે જેવી રીતે ગુલામની સાથે ખાંડ મળીને ચુલકંદ થાય છે કે જે માંડપણની દવા છે. બંને અર્થના દરીઆ હતા ને તેથી બંને એક બીજાના ગુપ્તને તરી મયા. બંને શીવ્યા વગરના એક જીવ થઈ ગયા. બંનેમાંથી એક તરસ્યો હતો ને એક દરીઆના પાણીની પેઠે પ્રવાસી હતો. એક મરત હતો ને બીજો કેદ ઉતારી નાખનાર દાર હતો. બાદશાહે કહ્યું કે તું મારા હકમાં હજરત મુસ્તુફા (સ. અ.) છે. ને હું હજરત ઉમર (ર. અ.) છું. હજરત ઉમર (ર. અ.) ઇસ્લામમાં દાખલ થાય તે માટે હજરત રસુલે ખુદા (સ. અ.) એ કુઆ માંગી હતી. એવીજ રીતે મારે માટે કુઆ કરવા તમે પધાર્યો છો.

વિવેકના વખાણુ અને અવિવેકની નિંદા

(૧૦૫)

અજ ખુદા જુએમ તવરીકે અદમ
હકસે તવરીકે અદમકી હે કુઆ
ચાહું છું વિવેક હું અલ્લાહથી

મે અદમ મેહરમ માન્દ અજ લુદે રમ
મે અદમ મેહરમે લુદે રમ રહા
હક કૃપા અવિવેકી ઉપર નથી

(૧૦૬)

મે અદમ તનહા ન ખુદરા દારત બદ
મે અદમ ખુન્હી ન બંદ કિરદાર હે
મે અદમ પોતેજ કાંઈ બદતર નથી

બલકે આતિશ દર હમા આશક જદ
બલકે ફુનિયા ઉસે આતિશ આર હે
બલકે તેથી ફુનિયા આદતમાં પડી

(૧૦૭)

માયદા અજ આરમાં દર મી રસીદ
ચખસે હાતાથા નાજિલ માયદા
આરમાંથી મંનો સલ્વા રોજ રોજ

મે શિરાઓ બચઓ મે ગુદતો શનીદ
મે મશકકત, મે તરદફુદ મે કુઆ
આવ્યું વણુ માંગે વિના નાણાને મે જ

(૧૦૮)

દર મિયાને કવમે મુસા અંદ કસ
કવમે મુસામે જે થે કુછ મે અદમ
કવમમાં મુસાની અવિવેકી હતા

મે અદમ ગુદતન્દ કો સેરો અદસ
દાલ ઓર બેહસન લયે કરને તલમ
તે મસુરની દાળ લસણુ માંગતા

(૧૦૯)

મુનકતા શુદ ખવાનો નાં અજ આરમાં
આરમાંસે દિર ન ઉતરા ખવાનોનાં
મંનો સલ્વા બંધ જ્યારે થઈ ગયા

માન્દ રંજે ઝરઓ બીલો દારમાં
હો ગયા રંજે ઝિરાઅત બેકરાં
તો બધા ખેતીની ખટ પટમાં પડ્યા.

(૧૧૦)

બાઝ હમા ચું શકાત કરહે હક
ફિર ને ઇસાને સિદ્દારસ હકસેકી
ઇસાએ હકને સિદ્દારસ જવ કરી

ખવાં ફિરતાદો મનીમત બર તમક
ખવાનકી નેઅમન ફુખારા મીલ ગમ
મનો સલવા આવવા લાગ્યા ફરી

(૧૧૧)

માયદા અઝ આરમાં શુદ આયદા
ખવાન ફિર અદલાકસે નાઝિલ હુવા
આરમાંથી હાં ન થાયે ફાયદા

ચું કે શુદત અનઝિલ અલયના માયદા
જયા હકા હમ પર ઉતાર અય કિયારિયા
કે કહે અનઝિલ અલયના માયદા

(૧૧૨)

બાઝ શુરતાખાં અદયા યુગઝાસ્તનદ
એ અદયા શુરતાખ માનિદે ગદા
તવ અદયામાં કરવા લાગ્યા તે કમી

ચું મદાયાં ઝિદલાહા યરદાસ્તનદ
કુકે રખને લગ ગથે ઇરકે બચા
રાખતા બીખારી પેટે જાળવી

[૧૧૩]

કદ્દ ઇસા લા બ ઇશારા કે ઇ
બોલે ઇસા ચે હે ફઝલે એઝદી
ત્યારે ઇસાએ કહ્યું, તે કામને

દાયમરતો કમ ન ગરદદ અઝ ઝમી
ચે ન કમ હોગા રહેમા દાયમી
જીવતર સુધી જમણુ ઘટશે ન એ

(૧૧૪)

બદ યુમાની કરદનેા હિસ આવરી
હિસ કરના ઓર હોના બદ યુમાન
ધારણા ખોટી અને લાલચનું કામ

કુક્ર ખાશદ નિઝદે ખવાને મેદતરી
કુક્રે નઅમત હે બ રખે દો જહાન
છે ખુદાની ખાસે કૃતની તમામ

(૧૧૫)

ઝાં ગદા રોવાને નાદીદા એ આઝ
થે નદીદે ઓર બિકારી હિસ મનદ
લોભ ને બિકા હતી તેમને પસનદ

આં દરે રેહમત બર મશાં શુદ ફરાઝ
ઉનપે દરવાઝા હુવા રેહમતકા બનદ
દાર કૃપાનું થયું તે માટે બંધ

[૧૧૬]

નાનો ખવાં અઝ આસમાં શુદ મુનકતા
બંદ ફિર ખવાને ઇલાહી હો ગયા
મનો સદ્વા આવવાનું બંધ થઇ

બાદ અઝાં ઝાં ખવાં શુદ કસ મુનકતા
ફિર ન પહેંચા ઉસસે ઉનકો ફાયદા
બુખે મરવા લાગ્યા ખોરાકી ગજ

(૧૧૭)

અલ્લ બર નાયદ પએ મનએ ઝકાત
એ ઝકાતીસે નહીં ઉઠતી ઘટા
વરસે ના વરસાદ, ના આપે જકત

વઝ ઝિના ઉકતદ વગા અંદર જહાન
ઓર ઝિનાસે ફેલ જતી હે વગઃ
મરકી આવે જો વધે વ્યભિચાર જાત

(૧૧૮)

હર ચે બરતુ આયદ અઝ ઝુલમાતે મમ
તુજપે ચે તારીહીએ મમ પય બ પય
શોક ને અંધકાર છાયે તુજ ઉપર

આં એ ખેયાકી વ શુરતાખીસ્ત હમ
તેરી શુરતાખી વ એ બાકીસે હય
તારી એ અદબી સમજ રાખી ખબર

(૧૧૬)

હરકે ને બાલ કુનદ અર ગહે દોસ્ત
રાહે હકમે જસે એ પી હુધ
યારના મારગમા નિડરતા કર

રહજને મરદાં શુદો નામદોં ઓરત
રહજને કુનિયા હે ઓર નામદોંની
મદોં ના છુટાઈ તે નામદોં છે

(૧૨૦)

અઝ અદમ પુરનુર મસ્તસ્ત ઇં કલક
હે અદમહી સે ચે મરદું તાજાં
છે અદમથી દેખો પ્રકાશિત આકાશ

વઝ અદમ મામસુમો પાક આમદ મલક
સખ કરિસ્તે ઇસસે હેં મામસુમો પાક
છે ફરિસ્તા સબ્યતાથી પાક ખાલ

(૧૨૧)

ખુદ એ ગુસ્તાખી કુસુકે આકતાખ
વજહે ગુસ્તાખી હે સુરજકા ગહન
છે ગ્રહણ સુરજનું એ અદમીનું ફળ

શુદ અઝાઝીલે એ જુરઅત રહે બાખ
જુરઅતે શયતાં બની નોકે મહન
ને થયો શયતાં એ કારખુથી નિરળ

(૧૨૨)

હરકે ગુસ્તાખી ફનદ અંદર તરીક
એ અદમ ગહે ખુદાગેં જો હુવા
જે તરીકતમાં કરે અસબ્યતા

ગદંદ અંદર વાદીએ હેંત મરીક
વાદીએ હેરતકી તેહમેં જા પડા
રણમાં હેરતના બટકતો રહે સદા

(૧૨૩)

હાલે શાહો મેહમાં અરજો તમામ
હાલે શાહો મેહમાં લિખ્ખો તમામ
શાહના મેહમની કહે હાલત તમામ

ઝંકે પાયાને ન દારદ ઇ કલામ
ખતમ ચે તો હો નહીં સકતા કલામ
પુણું જોથી થાય આ સુંદર કલામ

(૩)

મવલાના ફરમાવે કે, કે અમારી હમેશા ખુદાથી એ કુઆ છે કે તું વિવેક આપ કેમકે 'એ અદમ એ નસીખ, બા અદમ, ખત નસીખ' અવિવેકી માણસ ખુદાની કૃપાથી એ નસીખ રહે છે. અરે તે એકેલોજ એ નસીખ રહે તો ખેર, પણ તેના છાંટા બીજાને પણ ઉટે છે ને આખા જગતને બાળીને ભસ્મ કરી નાંખે છે.

હઝરત મુસા [અ.] ના ઉમ્મતીઓ માટે વગર માર્ગે ને વગર કીમતે ખાસું તર્ક્યાર જમણ આકાશમાંથી આવતું હતું. જેને મને સલ્વા કહેતા હતા. વ અન્જલના અલયકુમુલ મન્ના વરસાવવા પણ તેમની ઉમ્મતના કેટલાક અવિવેકી માણસોએ શિકાયત કરી, કે અમને રોજને રોજ એકજ જમણ આવતું નથી, અમારે તો લસણ મસૂર વગેરે પણ વારા ફરતી. જોછએ. કુરાન શરીફમા છે, કે તેમણે માંગણી કરી કે મન બકલિહા, વ કિરસાએહા, વ પુમહા, વ અદસહા, વ બસહા આવી થોડાક લોકોની એઅદબીના કારણથી આકાશમાંથી જે બાણ આવતું હતું, તે બંધ થઇ ગયું અને ખેતી કરી પેદ ભરવું પડ્યું ને પાવડા દરાંતી વગેરેનો ઉપયોગ કરવો પડ્યો.

પછી હઝરત ઇસા (અ. સ.) નો સમય આવ્યો એટલે તેમના હવારીઓની વિનંતી પરથી ખુદાની દરબાહમાં અરજ કરી કે એ થાળ પાછો આવે, એવી કૃપા કર. તે પરથી એ થાળ ઉતરવા લાગ્યો, જેમાં રોટલી શેકેલું માંસ, માછલા, મધ, સિરદા, વાટેલું મીઠું ને મરચાં પણ આવતાં હતાં. એ બધી વસ્તુઓ વાહનના એક થાળમાં મુકી તે ઉપર વાહનનો બીજો થાળ ઢાંકી આવવા લાગ્યો, પણ એમની ઉમ્મતમાં પણ કેટલાક અવિવેકી હતા. તેમણે બીજારીની પેટે બાળ દીવસ માટે સંતાડી રાખવા માંડ્યા. હઝરતે ફરમાવ્યું કે ખુદાએ મારી વિનંતી સાંભળી "રખના અન્જલ

‘અલયના મનદા’ નાજીલ ઠરો છે, તે તેના ખમનામંથો હમેશા આપશે, આમ સંતાડી રાખવાને ટેવ ખોટી છે. ખુદાની બખ્શીશથી સંકાશિલ થવું ને ભોભ કરવો એ કુક્ર છે. આપણે એક સર દાનની તરફથી પણ આવી રોજ આવતી બખ્શીશ માટે સંકા રાખતા નથી, તો આતો હાકેમોને હાકેમ છે, માટે સંકા રાખતી એ ખોટું કામ છે, પણ તે ભોમ સમજ્યા નહિ, તેથી એ આપવાનું કામ બધ થઈ ગયું.

જુઓ કે રહેરનાં થોડાકજ માણસો જકત આપે એવા ધનીક હોય છે; પણ તેમાંથી થોડાક જણ જકાત નથી આપતા, તો દેશમાં અનાવૃષ્ટિ થાય છે, ને દુકાળ પડે છે. એમ એ જણના અવકૃત્યથી આપું જગત પીડાય છે. તેમજ જગતમાં થોડાકજ માણસ વ્યભિચારી હોય છે, પણ તેમના પાપના કાનૂથી જગતમાં મરકી ફેલાય છે, ને અસંખ્ય માણસોનો ધાણુ નીકળ જાય છે. માટે આપણાં ઉપર જે કાંઈ દુઃખ પડે તે આપણીજ નીકરતાને અને અવિવેકનું પરિણામ છે; માટે મિત્રો નકકી કરેલા સીધા રસ્તાથી જે આડે રસ્તે ચાલે છે, તેને વાટપાડું સમજવે જોઈએ.

જુઓ કે સૂર્ય ચંદ્ર કેવા નિયમિત રીતે ચાલે છે. તેઓ ખુદાના બાંધેલા કાયદાથી જર પણ ચળતા નથી; ને અવિવેક કરતા નથી. ખુદાના હુકમ પ્રમાણે ફરિસ્તાઓ બરાબર વર્તે છે તેથીજ તેઓ નિર્દોષ અને પવિત્ર છે. આગ્રા ન માનવાથી સૂર્ય જેવી પ્રકાશિત વસ્તુને પણ પ્રકાશ ટાળે છે ને એજ કારણથી શંતાન ઉપર ફિટકાર થાય છે, કેમકે જ્યારે એને હુકમ થયો કે હજરત આદમ અલેએ ને સજદો કર, ત્યારે તેણે આગ્રા માની નહિ. અવિવેકથી જવાબ આપ્યો કે ‘‘અના ખયરૂમ મિન્હો, ખલકતની મિન્નારે વ ખલકતકુ મિન તીન’’ હું એનાથી કોષ્ટ છું, મને તે આગથી બનાવ્યો છે, અને તેને માટીમાંથી એવું કહીને ખુદાનો હુકમ માન્યો નહિ. એવી રીતે ખુદાએ જે રસ્તો નકકી કરેલો છે, તેથી આંડા ચાલનાર દુઃખી થાય છે, ને આશ્ચર્યના દરીઆમ પુમેલો રહે છે. આ વર્ણન ધણું લાંબુ છે, તેનો પાર આવે એમ નથી. માટે બાદશાહને તેના પરાણાની હકીકત પુરી કરવી જોઈએ.

એખી પુરૂપથી બાદશાહની મુલાકાત.

(૧૨૪)

શેહ યુ પીશે મેહમાને ખીશ રદત,
બાદશાહ જબ અપને મેહમાંસે મિલા,
જબ અતિથિની કને તે શાહ ગયો,

શાહ ખુદ ઉ લેક અસ દુરવેલ રદત.
ઇસ તરફ જયસે મિલે શેહસે ગદા.
શાહ, પણ બીખારીની પેકે નરખો.

(૧૨૫)

દસ્ત જુકશાહો કિનારાનશ મિરદત,
હાથ યુમે ઝોર મલે ઉસસે મિલા,
હાથ છોડીને બગલમાં દાગિયા,

હમયુ ઇસ્ક અંદર દિલો જાનશ મિરદત.
ઈસ્કકી માનિન્દ દી આંખોમિં જા.
ઇસ્ક સમ દિલમાં ને જીવમાં રાખિયા.

હસ્તો પીશાનીશ મોસીદન મિરદત,
હાથ ઓર પેશાનીકા મોસે દિયે,
હાથ ને પેશાની તેની યુમીને,

પુસં પુરસાં મી કશીદશ તા બ સદ્ર,
ભે ગયા વો સદ્ર ઉસકો ખીચકે,
દાર પર વાતો કરીને લાવિયો,

સખ તદખ આમદ વસેકિન આકિબત,
સખ કડવા થા મઝર અંજામ કાઠ,
છે સજુરી કડવી, કિન્તુ હેવટે,

ગુદત અય નુરે હકો દદએ હરજ,
ફિર કહા અય નુરે હક મુશિકલકુશા,
શાહ મોલ્યો તેની આગળ તે સમે,

અય લિકએ તુ જવામે હર સવાલ,
હવ નરી સુરત સવાલોં કા જવાબ,
શાહ મોલ્યો પ્રુષ્ટું શું તુજને જનાબ,

તરજુગાને હવેં મારા દર દિલસ્ત,
તુ હય મેરે રાઝે દિલકા તરજુગા.
તુ કહે છે તેજ ને દિલમાં વસે,

મરહ્યા યા મુજતયા યા સુરતગા (ર.),
મરહ્યા અય યર ગુઝીદા મરહ્યા,
મરહ્યા હે મુજતયા હે સુરતગા,

અન્તા મવલલ કવમે મલ-લા યશતહી,
જો કે તુઝસે રેહનુમા કેા છોડ દે,
કવમનો સરકાર તું છે મે ખતા,

યું ગુઝિસ્ત આં મજલિસો ખવાને કરમ,
ખ.સા ઓર મજલિસ હુઝ અરખાસ્ત જખ
ન્યારે મજલિસ ઉઠીને સૌ કેા ગયા,

(૧૨૬)

વઝ મકામો રાહ પુરસીદન મિરદત.
પુછા હાલે રાહ ફિર મેહમાનસે.
હાલ રસ્તાનો ખયો પુછયો પછે.

(૧૨૭)

ગુદત ગંજે માદતમ અમ્મા બ સખ.
ઓર કહા પાયા ખઝાના સખસે.
ને કહું ધીરજથી દોલત પામિયો.

(૧૨૮)

મેવએ શીરીં દેહદ પુર મન દખત.
મેવએ શીરીં હુવા હવ આશકાર.
મીઠાં ફળ આપે, નકે તેથી મળે.

૧૨૯

માખનીએ અસસખો મિદતાફલ ફરજ.
સખ હય ફરહતકી કુંજ યરમલા.
સખ મિદતાફલ ફરજ છે સત્ય છે.

૧૩૦

મુશિકલ અઝતુ હલ શવદ એ કીલોકલ.
મેરી મુશિકલ તુઝસે હલ હોગી શિતાબ.
ચેહરે તારો સોના પ્રશ્નોનો જવાબ.

૧૩૧

દસ્તગીરે હર કે પાયશ દર ગિલસ્ત.
મુશિકલોં મેં દસ્તગીરે એ કસાં.
પગ દસાયે તેને તારો કર ગ્રહે.

૧૩૨

ઇન તગખ જાઅલ કઝા ઝાકલ દિઝા.
તુ ન આતા આ યુઝીથી બસ કઝા.
તુજ વિના મુજને કદુ જગની મળ.

૧૩૩

કદરવા કદલા લ ઇલ્લામ યનતહી.
ખિલન્યકાં કેઅરે હલાકતમેં ગિરે.
ખષ્ટ ને તુજ સમ થવા ચાહે કદા.

૧૩૪

દસ્તે ઉ ખિમિદતો છુદ અંદર હરમ
ભે ગયા ઉસકો મેહલમેં મે તખ્યખ
તવ જનાનામાં લખ તેને ગયા

(૪)

જો કે એ બાદશાહ હતો છતાં મેહમાનની આગળ એક બિખારીની પેઠે લણેા આજેજ કરતો
ગયો, ન કહેવા જાઝો. કે મેં ધીરજથી ખજનો મેળવ્યો. હ હકના નુર, મેસક ધીરજ સખની

કુંચી છે. હે મહાત્મા તારો ચહેરો જોતાંજ આશા પુરી થઇ જાય છે. તને કહ્યા વિનાજ અમારી મુશ્કેલી દુર થઈ જાય છે. અમારા મનની ગુપ્ત વાત તું જાહેર કરી દે છે, ને શોભાં ફસાએલાનો મદદગાર થઇ જાય છે.

હે વીણી કાઢેલા ને સર્વોત્તમ તમે ભલે પધારી. તું ન આવ્યો હોત તો પારો કાળ આવી ચુક્યો હોતો, ને મારે મારે આકાશ જમીન ક થઇ જાત. તું કામનો સરદાર છે. જે તારો સરદાર થવાની ઇચ્છા કરે તે બેશક બચ્છ છે. છતાં જો તે પેતાના વિચરથી પછે નહિ કરે તો 'ભ નરદમ્બન બિન્નાસિયતા નાસિયતિન' તેના માથાના વાળ ઝાઝીને ખેંચતાં ખેંચતાં તેને હોજખમાં લઇ જશે.

ગયખી વૈધને બોમારની પાસે બાદશાહનું લખ જણું.

કિસ્સએ રંજુરો રંજુરી બગવાન્દ,
દારતાં બોમારીઓ બોમારકી,
દુઃખીને દુઃખની કહીને વાતી,

૧૩૫

બામદ અઝાં દર પીરો રંજુરશ નશાન્દ.
કેહકે ફિર ઉરેકો બિઠાયા પાનકી.
તેને તેની પાસે જઈ બેસાડીઆ.

રંગે રૂઓ નખતો કારો બ દીદ,
નેખતો કારોબી દેખા રંખબી,
નાડીને પેશાખનો જોખને રંગ,

૧૩૬

હમ અલામાતશ હમ અરખાઅશ શનીદ.
પુછે આસાર ઓર સુને સખ દંગબી.
તો ચિકિત્સા જોઈ પુછ્યો તેનો દંગ.

ગુફત હર દારકે ધશાં કરદે અન્દ,
બોલા જો કુછ હી ગઇ ઇરેકો દવા,
બોલ્યો જોઆએ ઉપાય એનો કર્યો

૧૩૭

આં ઇમારત નીરત વીરાં કરદે અન્દ.
ઉરને ઇરકો ઓરબી વીરાં કીયા.
તેમણે આ ધર બગાડ્યું જાણુજો.

એ ખખર ખુદન્દ અઝ હાસે દરે,
એ ખખરએ સખ મિઝાજો હાલસે,
દર્દ એનું ગુપ્તનું નવ જાણીયું,

૧૩૮

અસ તદખુસ્લાહા મિમ્મા યદતરે.
ઇફતરાસે હક અમોં દર એકકો દે.
હું દગાથી એમના બચવા ચહું.

દીદ રંજો કમ્મ શુદ ખર વે નિફુફત,
દેખતેહી હાલ સારે ખુલ ગયે,
જોઈ બોમારી છુપું જાહેર થયું,

૧૩૯

લેક પિન્હાં કહોંયા સુલતાં ન ગુફત.
લેક ઉસે પોશીદા રખખા શાહસે.
છાનું રાખી બાદશાહને નવ કહ્યું.

રંજુશ અઝ સફરાઓ અઝ સવદા નખુદ,
થા ન થે સફરા વ સવદા સુ બ સુ,
પિત વાયુતી તે બોમારી નથી,

૧૪૦

ખુએ હર હેઝમ પીદીદ આપદ એ ફુદ.
હર ધુવાં દેતા હે હર લકરીહી ખુ.
આખપથી પકવાન બો જાણો નકા.

દીઠ અઝ ઝારીશ કે ઝારે દિલસ્ત,
રોનેસે સમઝાકે હે આઝારે દિલ,
જાણ્યું રડવાથી કે છે ખીમાર દિલ,

આશકી પેદાસ્ત અઝ ઝારીએ દિલ,
આશકી હે દિલકી ઝારીસે અયાં,
દિલના રડવાથી છે જાહેર આશિકી,

પદમતે આશિક ઝે પદમતે હા જુદાસ્ત,
આશિકાંકા રોગ હે સખસે જુદા,
રંગ આશિકનું છે રંગેથી જુદું,

આશકી ગર ઝીં સરો ગરઝાં સરસ્ત,
આશકી ઇસ તન્હાકી યા હૈસ તરહકી,
હૈ મીનાજી કે હકીકી આશિકી,

હર મે જોયમ ઇશકરા શરહો બયાં,
ઇશકકી જો કુન્હ કરે શરહો બયાં,
ઇશક મે પરવા છે ચાહો તે કહો,

ગરમે તફસીરે ઝયાં રોશન મરસ્ત,
રોશની દેતી હે તફસીરે બયાં,
ઇશક રોશન ગર જયાં છે જાણુજો,

યુ' કલમ અંદર નવિસ્તન મી શતાદત,
ઝોર તો જલહી કલમ લિખતા રહા,
જે કલમ લખવામાં કુતી દોડતી,

યુ' સખુન દર વરફે ઇ' હાલત રસીદ,
બાત જબ પહોંચી પહાંતકે બેરોશકમ,
વાત આ હાલત ની લખવા લાગી જો,

અકલ દર શરહશ યુ ખર દર દિલ બખુદત,
અકલ ઇસકી શરહેમે દિલગીર હે,
સુદ્ધિ ત્યાં કંચડના ખર પેઠે ચપ,

આદતાબ આમદ હલીલે આદતાબ,
આપ સુરજ હે હલીલે આદતાબ,
સુખ ઉઝો સામિતી એ સપની,

૧૪૧

તન ખુશસ્તો હે મિરદતારે દિલસ્ત.
જીભ અઝા હે ચે હે બિમારે દિલ,
તન નિરોગી છે મગર આખરી દિલ.

૧૪૨

નીસ્ત ખીમારી યુ' બિમારીએ દિલ.
દિલકી ખીમારી સી ખીમારી કલાં,
કુઃખ નથી ખીજું કોઇ જાણો દિલી.

૧૪૩

ઇશક ઉસ્તુરલાખ અસરારે ખુદાસ્ત.
ચે હે ઉસ્તરલાખે અસરારે ખુદા.
ઇશક છે ઘડિયાળ હકના મર્મનું.

૧૪૪

આકિખત મારા બહાં શેહ રેહખરસ્ત.
રેહખરી કરતી હે કુએ શાહ કી.
રાહ દેખાડે હકીકતની ખરી.

૧૪૫

યુ' બ ઇશક આયમ બિજલ બીશમ અઝાં.
ઇશકમે આકર કું નાદિમ બે યુમાં.
જવ ફસો એમાં તો અખવાજા થશે.

૧૪૬

ભેક ઇશકે બે ઝયાં રોશન તરસ્ત.
ફિરબી રોશન તરહે ઇશકે બે ઝયાં.
જીભ વિષ્ણુ પર ઇશક તો જાહેર ખરો.

૧૪૭

યુ' બ ઇશક આમદ કલમ બરખુદ શિખાદત.
ઇશક તકે પહોંચાતો સીનાદત ગયા.
વાત આવી ઇશકની થાકી ગઇ.

૧૪૮

હમ કલમ બિશકરતો હમ કામઝ દરીદ.
ફટ ગયા કામઝબી ઝોર દુદા કલમ.
દુદી બેખણ પત્ર પણ ફાટી ગયો.

૧૪૯

શરહે ઇશકો આશકી હમ ઇશક યુદત.
ઇશક અપની આપકી તફસીર હે.
ઇશકની હાલત ફકત ઇશકે કહી.

૧૫૦

ગર હલીલત બાયદ અઝ વે ર મતાબ.
મુંઠ ન ફેર ઉસસે સનદ ભે બે દિખાબ.
પરદા વિષ્ણુ જુઓ એ ખીજ સામિતી.

અઝ વે અર સાયા નશાને મી દેહદ,
હસસે ગર માવેકા મિલ્તા હે નૈશાં,
આવે છે પ્રકાશ એની સામિતી,

સાયા ખવાય આરદ તુરા હમચુ સદગ,
સાયા ખવાય આવુર હે માન્દે સહર,
હિંદ લાવે છાયા વ્હાણાની મિસાલ,

પુદ ગરીબે દર જહાં ચું શમ્સ નીસ્ત,
શમ્સ સા હે કોન દુનિયામે અજબ,
સુર્યની પેડે ન કોઇને સહર,

શમ્સ દર ખારેજ અમરચે હસ્ત કદ
શમ્સ ઝહિરમે હે ગરચે મે મિસાલ
સુર્ય જહેરમાં જુઓ તો એક છે

લેક આં શમ્સે કે શુદ્ધ પ્રકાશ અસીર
શમ્સ અયસા ખસ્ત જુસ્સે આરમાં
સુર્ય પશુ તે એવો છે વ્હાણો મને

દર તસવ્વુર ઝતે ઉરા મંજ કું
ફસકી ગુમગશ તસવ્વુર મે કહાં,
ગન તેની તુ ખગ્ગના જાણીસે,

શમ્સ તખરેઝીકે નુરે મુતલક અસ્ત,
શમ્સ તખરેઝીકે યકસર નુર હે,
શમ્સ તખરેઝીકે તદન નુર છે,

ચું હદીસે રૂએ શમસુદ્દીં રસીદ,
રૂએ શમસુદ્દીં તક આઇ જગઃ ખ.ત.
શમ્સ તખરેઝીકે કિસ્સા જગ્ય કહયો,

વાજમ આમદ ચુંકે પુરદમ નમે ઉ,
ઉંકા નામ આયાતો અળ લાઝિમ હુવા,
નામ રંગુ દમણા મેં લીધું અહાં,

મં નકલ મં દામનમ ખતાફતરત,
રૂદન ખીયા હે દામન મુ ય મુ,
ચાળ મારી જાલી ત્યારે જાણી છે,

૧૫૧

શમ્સ હર દમ નુરે જાને મી દેહદ.
શમ્સે હાસિલ હે હરદમ નુરે જાં.
જીવ પશુ પ્રકાશ પામે સુર્યથી.

૧૫૨

ચું અર આવદ શ સ ઇન શકલ કમર.
શમ્સ જગ્ય નિકલા ફૂવા ગાયબ કમર.
સુર્યથી કાંટે સશી આવે જો બહાર.

૧૫૩

શમ્સે જાં ખાકીસ્ત કુરા અમ્સ રિસ્ત.
શમ્સે જાં એક હાલ પર હે અય હમીય.
જીવ સુરજ ખાકી ખીજા મે તદર.

૧૫૪

મિસ્લે ઉ હમ મી તવાં તસવીર કદ.
પર તસવ્વુર તો નહી ઉરકા મુહલ.
ધારણામાં જોથી ત આવી ર...

૧૫૫

નખુતદશ દર ઝેહેનો દર ખારિજ નઝીર.
ઝેહેના ખારિજમેં નઝીર ઉરકી કહાં.
જગમાં તેની જોડ ના મુજને ફિસ.

૧૫૬

તા દર આવદ દર તસવ્વુર મિસ્લેકે.
તા હે મિસ્લ ઉરકા તસવ્વુરમેં અયાં.
ધ્યાનમાં દ્રષ્ટાંત આવે બસ ખરે.

૧૫૭

આફતાખરતો ઝે અનવારે હક અસ્ત.
સુરજ એક અનવારસે મઅસુર હે
છે ખુદાના નુરથી એક સુર્ય ત.

૧૫૮

શમ્સે ચારમ આરમાં સરદર કશીદ.
ચરમે ચારમ પઃ હુવા પુરશીદ માત.
અસ્ત ચોથા અક્ષમાં સુરજ થય.

૧૫૯

શરહે કરદન રમ્મે અઝ ઇન્આમે ઉ.
શરહે કરના હાલ ઉરકે ખુદકા
તેની ખખ્શિશનું કદ વર્ણન જરી.

૧૬૦

જુમે પયરાકાને સુસુદ્ધ યાફતરત.
આ ગઇ પયરાકાને સુસુદ્ધી જુ
ગંધ સુસુદ્ધની મળી કરતાથી છે.

(૧૬૧)

કઠ બરાએ હકકે સોહયત સાલહા,
હકકે સોહયત સુદહતુકા કર અદા,
તેમની વરસો સુધા સંગત રહી,

બાઝ ગો રમએ અઝાં ખુશ હાલહા.
ફિર સુના ખુશ હાલીયોં કા માજરા.
તે હકીકત રાજી થઇને મેં લખી.

(૧૬૨)

તા ઝમીનો આરમાં ખન્દાં શવહ,
તાકે ખન્દાં હોં ઝમીનો આરમાં,
થાય આનંદ ધતીથી વાદળ સુધી,

અકસો રહેો દીદા સદ ચન્દાં શવહ.
અકસો રહેો દીદા હો નયેં જવાં.
હર્ પામે આત્મા ચમુ બુધિ.

(૧૬૩)

ગુફતમ અય દુર ઓહતાદા અઝ હખીય,
કેહ રહા હું મેં ચે મેહગુરો ઝખું,
મેં કહયું હેં મિત્રથી વિયોગી ચાર.

હમ તુ ખીમારે કે દુરસ્ત અઝ તખીય.
ચારા મર સે દુર એક ખીમાર હું.
વઘધ વિષ્ય છે તુ જગતમાં રોગદાર.

(૧૬૪)

લા તુકલીફની કદન્ની ફિલ ફના,
દે ન તકલીફ અય કે હું ગર્કે ફના,
દે ન મુજને કષ્ટ પામું નાશ હું,

કલત અફહા મી ફલા ઉહરી સના.
ફેહેમ હય કમઝોર આજિઝ અઝ સના.
ઇદ્રિયોમાં કાઇ નથી પથ્ય બળ રહયું.

(૧૬૫)

કુન્દો શયઘન કાલહુ ગયરિલ મશીક,
અકલહી ખિલકુલ નહો અરકી બળ,
બુધિ ટેક છે ન હોયે જેહની

ઇન તકલ્લફ અવ તસલ્લફ લા યલીક.
ગર કરે તકલીફ કયા હાસલ બલા.
દુઃખ ઝીલે તો કદર થું તેહની

(૧૬૬)

હર ચે મીગોયદ મુવાફિક તું ન ખુદ,
દેહના સુન્ના જય મુવાફિક હી નહીં,
વાત એ શુધિમાં તેઓએ કહી,

તું તકલ્લુફ નેક ના લાયક તુમુદ.
ફિર તો યુંજયશ તકલ્લુફકી નહીં.
જો કરેં વર્જુન તો તે લાયક નથી.

(૧૬૭)

મન એ ગોયમ યક રગમ હુશિયાર નીસ્ત,
કયા કહું એક રગ નહીં હે હોશિયાર,
શુ કહું નસ મારી એક હુશિયાર નહિં,

શરહે આં ચારે કે આંરાં ચાર નીસ્ત.
હાલ ઉસ્કા અસ્કા કોઇ હય ન ચાર.
ચાર અનુપમ વાર્તા બોલું હું શી ?

[૧૬૮]

ખુદ સના ગુફતન એમન તર્કે સનાસ્ત,
હે મેરી મદહત મેરી તરકે સના,
હું કરેં સ્તુતિ ને સ્તુતિ તજવી છે,

કોં દલીલે હસ્તીઓ હસ્તી ખતાસ્ત.
ચે હય હસ્તી ઓર હસ્તી હય ખતા.
આસ્તિનો છે આ પુરાવો, પણ ન તે.

(૧૬૯)

શરહે ઈ દિજરાં વ ઇ ખુને જગર,
શરહે ક્રરકત, કિરસએ ખુને જગર,
ફિલતું દુઃખ વિયોગનું સઘળું ખ્યાન,

ઇ ઝમાં ખુમઝાર તા વકતે દિગર.
મુલતવી કરદે, કહુંગા ફિર મગર.
તુ ફરી કહેજે હવે તુપ રહે જખ્યાન.

(૧૭૦)

કાલા અત ધમની ફર્ધની જાએઉન,
રૂઢને માંગી ગિઝા જલદી કરો,
જવ મે.લ્યો એતો મુજ ખોરાક છે,

હઅ તજિલ ફલ વકનો સયકુન કાનેઉન.
વકત હય શમશીર ખુરરાં દોરતો.
જલદી મારો મુજને તું ખોરાક દે.

(૧૭૧)

સુરી ધખુલ વકત આશદ અય રશીક,
સુરી ધખુલ વકત કેહલાતા હય સાદ,
જે સમો વર્તે તે સુરી જાણુજો,

નીસ્ત ફરદા શુદતનઝ શર્તે તરીક.
કલ પે રખના હય તરીકત કે ભિલાદ
કામ તેના હક પસંદ સધળાં જુઓ.

(૧૭૨)

તુ મગર ખુદ મરદે સુરી નીસ્તી,
મરદે સુરી તું નહી પર અય નિગાર,
મુદતરી તે કામ નવ રાખે કદા,

નકદરા અઝ નિસયા ખીઝદ નીસ્તી
નકદકી જાં કોન લેતા હય ઉધાર
જો ઉધાર આપે નકદ ખુએ ખરા.

(૧૭૩)

શુદતમશ પોશીદા ખુસ્તર સિરેંયાર,
કેહ દિયા પહેલેસે મેંને રાઝે યાર.
મિત્રના સૌ ભેદ મેં છાના કહ્યાં,

ખુદ તો દગ ઝિમને હિકાયત ગોશદાર
ખુદ કર અજ ઝિમને હિકાયતમેં શુમાર
કે હિકાયત પેટામા જાદર થયા

(૧૭૪)

ખુસ્તર આં આશદ કે સિરેં દિલખરાં,
હં ચેહી બેહતર કે રાઝે દિલખરાં,
મિત્રાનું વર્ણન છે ઉત્તમ તેજ અથુ,

શુદત આયદ દર હદીસે દોગરાં
દુસરાં કે તઝકિરે મેં હો જયાં
વાતોમાં ખીજની તેનાં હો વખાણુ

(૧૭૫)

શુદત મકશુફો ખિરેહના બે શુબુલ,
રૂઢ બોલી કશફો ઉરિયાની કુબુલ,
જવ મે.લ્યો વાન સૌ જાહેર કરો,

ખાઝ ગો રનજમ મહેલ અય ખુલ કુઝુમ
શિર સુના સુઝકો ન દે રંજે કુઝુલ
પરદો રાખી નવ મને દુઃખી કરો

(૧૭૬)

પરદા બરદારો ખિરેહના ગો કે મન,
હાં ઉઘા પરદા મયત્ત કર કર ખ્યાં,
ખોલી પરદાને તે બે પરદા કહો,

મી ન ગનજમ આ સનમ દર પયરહન
રેહકે સાથ છરેકે સમાઝે અજ કહાં
કુરતા નો પરદો એ નવ ચાહું શુણો

(૧૭૭)

શુદતમ અર ઉરિયાં શવદ ઉ દર અયાં,
મેં ચે કેહતાહું વો હો ઉરિયાં અગર,
જ્યારે ન પરદા બે જાદર થાય છે,

ને તુ માની ને કિનારત ને મીયાં
તુ હો બાકી આર ન આગોશો કમર
ત્યારે તેનો રવાદ તો સમજાય છે

૧૭૮

આરઝુ મી ખવાહ લેક આંદાઝા ખવાહ
આરઝુ કગ લેકિન આંદાઝે કે સાથ
પાત્ર થા ધવ્ઝા કરે જો તેહની

બર ન તાખદ કોહ રાયક બર્ગે કાહ
કોહ કયા પલરેગા એક પતેકે સાથ
કેમ ઉપાડે તજખુલુ તો ગિઝિ

આદતામે કહ વે છ' આલમ ફરોખત
હે ચે છમ સુરજસે દુનિયાકો ઝિયા
જગમાં છે, સુરજ ચક્રી પ્રકાશ આ

૧૭૯

અન્દ કે ગરબીશ આયદ જુમ્લા સોખત
એક ઝરા ભડકે તો દે સમ કુમ્હ જલા
પણુ તે પાસ આવે તો દુનિયા ભખમ થાય

૧૮૦

તા ન ગરહદ ખુને દિલ જાને જહાં
ખુને દિલ રખતક નહો જાને જહાં
જમના છુને નાશ ના ચર્ધ જાય તે

લખ બદોઝો હીદા બર બંદ છ' ખમા
હોંટ સીમે બંદ કર ભે અખડીયાં
માટે તારી જીભને તું રોક્ષી દે

૧૮૧

ખીશ અઝી' આશોમે ખુ' રેઝી મઝો
અખ અહોત આશોમે ખુ' રેઝી ન કર
એથી વિશેષ તો ખરખી ના કરો

ખીશ અઝી' અઝ શમ્સ તખેઝી મઝો
શરહે હામે શમ્સે તખેઝી ન કહે
શમ્સ તખેઝીથી વિશેષ ના કહો

૧૮૨

છ' ન દારદ આખિરઝ આગાઝ ગો,
ચે રે ને પાયાં રિસે કર ખ્યાં
વર્ણવી આક્યાંત એ સૌ વાતને

રવ તમામે આં હિકાયત બાઝ ગો
હાં સુનાંદે દિર વોહી સમ દારતાં
કર હિકાયત પુરી જલદી મિત્ર એ

(૫)

આ હીકાયતની સમજૂતી

ન્યારે તે મળલિસ ને વાતચીત પુરી થઇ, ત્યારે બાદશાહ મેહમાનને ઘરમાં લઇ ગયો.
જે કારણથી આ રોગ લાગુ પડ્યો હતો તે બધી હકીકત કહી, ને આજનીની પાસે મેસાડયો.
જેથી તખીમે રોગ, ચહેરો, નાડી, પેશાબ વગેરે તપાસી રોગના કારણોની ચિકિત્સા કરી, કહ્યું
આગલા વેધોએ એની ડવા કરી છે તે શરીરને સુધારે એવી નહિ પણ નાશ કરે એવી હત
તેઓને એની છુપી હકીકતની ખબર નથી. તેથી રોગ ઓળખી શક્યા નથી તેમણે મોટી મો
આપ વગાઈની વાતો કરી છે તેથી હું પનાહ માગું છું.

એ રોગ પિત્ત કે વાયુનો ન હતો પણ બીજોજ હતો તે હકીકત વેધે બાદશાહને કહી ના
જેની રીતે રસોડની સુમધ્યા કયુ પકવન છે. તેની ખબર તેમજ દરેક વસ્તુનું ખાસ ઓળખા
હોય છે. તેણે દાસીના નિસાસા નું રૂદન પરથી જણી લીધું કે આ રોગ હીલનો છે. શારિર
વ્યાધિ નથી. શરીર તો રોગી છે. દિલની બીમારી જેની બીજી બીમારી નથી. દિલના રડવા
છવ્ક જાહેર થાય છે. આશિકાની બીમારી ને રૂદન બધી બીમારીઓથી ભિન્ન છે. બીજા રોગો
પિત્ત ને વાયુની ખબર પડે છે પણ ઇશક ખુદાના ગુપ્ત ભેદોને જાહેર કરે છે.

ગમે ઇશક મિત્તજી હોય કે હકીકતી પણ છેવટે તે એકજ બિંદુએ જઇ મળે છે તે મિત્ત:
ઇશક પણ હકીકતી સુધી લઇ જાય છે. ઇશકનો ગમે તેટલો ખુલાસો કરીએ, પણ ન્યારે આપ
એમાં ફસાઇએ છીએ, ત્યારે એને માટે આપણે જે કાંઈ કહ્યું હતું તેને માટે પાશ્વતાપ થાય જે
જીભમાં એવી શકિત છે કે ગમ તેવી ગુન્યવણવાળી વાત પણ સમજાવી શકે છે. પણ ઇશક એ
વસ્તુ છે કે જીભ નથી જતાં જીભ કરતાં વધારે વાચાળ છે. લેખણ પણ લખવામાં ઘણી સુરી છે
પણ ન્યારે ઇશકની હકીકત લખવા માંડે છે, ત્યારે તે પણ ટુટી જાય છે, ને કાંઈ લખી શકતી નથી
કલમ ન્યારે એ હકીકત લખવા તત્પર થઇ, તો તે ટુટી ગઇ અને કાગળ ફાટી ગયો. જ

બુધ્ધિની હાલત તો ઇશ્કની આગળ એવી છે કે જાણે કાદવમાં ગરક થઇ ગયેલો આંધળો અધેડો કે ફાંફાં મારે પણ કાંઈ ચાહે નહિ.

તેથી જ્યારે જીભ, બેખજી, વાચા ને બુધ્ધિ ઈશ્કનું વર્ણન કરી શક્યો નહિ, તો ઇશ્કને ઇશ્કને આશિકીનું વર્ણન કર્યું.

ઇશ્ક તો એક અનુપમ વસ્તુ છે. પણ દાખલા તરીકે સૂર્યને જુઓ કે આકાશ પર છે. ને એક સૂર્ય ઇશ્ક છે, જે મોખિનના અંતઃકરણમાં સ્થાનવાસી છે. સૂર્યથી જાંચડો દેખાય છે ને રાત પણ દેખાય છે. ત્રેમરૂપી સૂર્ય એવો છે કે નેમા જાયા કે અંધાર નથી.

આ સૂર્ય સામે જે જાંચડો છે તે ઉંધ લાવનાર ને ગફલત પેદા કરનાર છે. કેમકે પ્રભાવને ઉંધ બહુ આવે છે. સૂર્ય જેવો કોઇ આશ્ચર્યકારક પદાર્થ જંગલમાં નથી. એથી પ્રકાશ પડે છે ને જમતને અસંખ્ય લાભ થાય છે. એ દરેક વસ્તુનો અત્મા છે છતાં હમેશાં એક ધિતિમાં રહેતો નથી. પણ ઇશ્કનો સૂર્ય એવો છે કે તે સદા પ્રકાશિત રહે છે. અને મધ કાલ અને આવતી કાલ સૌ સમાન છે.

શમ્સ તશ્વીજી તદ્દન અપરિમિત તુર છે જ્યારે શમ્સ તશ્વીજીના રૂપનું વર્ણન કરવાના જોગ આવ્યો, તો કહું છું કે સૂર્ય આકાશમાં પ્રકાશતો હોતો તે પણ આપનું રૂપ જોઈને શરમાઇ ગયો. એવા એક મહાન પુરુષનું વર્ણન કરવા હું તકવાર થયો છું. જાણે યુસુફ 'અ ન. પેરરણીની સુગંધી આવી છે નથી આંખો ઉઘડી ગઇ છે, ને દિલ ખુશ થઇ ગયું છે, એની રમે સુધી સોહજત રહી છે માટે એમનું વર્ણન કરું કે બુધ્ધિ આંખો ને આત્મા પ્રકાશિત થાય

વઢથી માંદો દુર પડે ને જેવો ગિરિપામ થાય તેવો હું પણ મિત્રથી દુર પડેલો છું માટે હે જીવ તું મને તકલીફ ન દે. કેમકે હું નાશ પામવાની તકવરીમાં છું. ને મારી બુધ્ધિ ને ઇન્દ્રિયો બહેર મારી ગઇ છે, શમ્સે જે વાતો કહી છે તે મેં શુધ્ધિમાં કહી છે, હવે નેમાં મીઠું મરચું ભભરાવી ને હું કહું તો એ ચોખ્ય નથી મટે હું એના વખાણ કરવાનું છેડી દઉં, એજ એનાં વખાણ કર્યો બરાબર છે, કેમકે વખાણ કરવાં એ અસ્તિત્વનો પુરાવો છે, ને હું તો તેમાં નાશ પામી ગયો છું તેથી હું કાંઇ કહી શકતો નથી.

જીવે ઉત્તર આપ્યો કે, હું એ વર્ણનનો બુખ્યો છું, માટે જત્તદીથી મને મારો જોશક આવે. કેમકે કાળરૂપી તક્તવાર પોતાનું કામ કર્યું જાય છે, આં સુરી ભોલો સમયને ઓળખે છે, તેથી પોતાનું કામ ખુદાને સ્વાધીન કરી દે છે, તે જાણે છે કે ઉધાર આપવામાં કટલીક વખતે નાણું ફૂલે પણ છે માટે તે પોતાનું કામ સુલતવી રાખતો નથી.

મેં કહ્યું કે ચારનો ભેદ યુમ રાખવો જોઈએ ને મેં ઉપત્તી હિદાયતમાં તે શુભ રીતે વર્ણવ્યો છે કેમકે એથી એ ભેદ સૌ કોઈ જાણી શકશે નહિ. જીવે કહ્યું કે નહિ નહિ, એ પરદો ઉઠાવી લઇ બહુ ખુદ્દા ખુદ્દા કહી દે કેમકે માગ નાશુકની સાથે પહેરણનો પણ પરદો રાખી શકતો નથી, ત્યારે મેં કહ્યું કે એ ભેદ ખુદ્દા રીતે કહીશ તો તું પણ રહી શકીશ નહિ, માટે તને લાયક છે કે જે વસ્તુની ઇચ્છા કરે તેનું લાયક પોતાને બનાવી દે તણખલાથી પર્વતનો બાર ઉંચકી શકશે નહિ સુધી જ્યાં સુધી પોતાની કક્ષામાં રહે છે, ત્યાં સુધી સુખદાયક છે પણ પોતાની જગાએથી બંધ તો આપું જગત બળી જાય તું ને ભેદ પુછે છે, તે કહેવાથી જગતના પ્રાણ જતા રહે ને આપતોમા સપડઇ જાય, માટે હાંઠ શીતી લે, ને આંખો બંધ કર, અને શમ્સ તશ્વીજની વધારે વાત ન પુછ.

શમ્સ તશ્વીજ કોણ હતા ને મવલાના સાથે તેમને શો સંગંધ હતો, તે પુસ્તકના ખારંબમાં મવલાનાના જીવન ચરિત્રમાં લખવામાં આવ્યું છે.

ભોંડીનો રોગ ઓળખવા માટે વૈધ કરેલી એકાંતની માંગણી.

- ૧૮૩ મું હકીમ અમ ઇ સુખન આગાહ શુદ્ધ જળ તખીય ઇસ ખાતસે આગાહ હુવા જવ હકીમ આ વાતના માતા થયો
- ૧૮૪ મુકત અય શેહ ખિલવતે કુન ખાનારા મુઝકો હય દરકાર એક ખિલવત સુનો ભોલ્યો, રાજન બર વુ તાઈ ખલી કર
- ૧૮૫ કમ ન દારદ ગોરા દર દેહજીન હા કોષ દાલાં પે ન રખમે અપના કાન ઉંચરો પણુ વેણુ માઈ નવ શુણે
- ૧૮૬ ખાના ખાલી કદ શાહો શુદ્ધ મિઈ શાહને ઉસ બર કો ખાલી કર દિયા બર કયું ખાલી ને શાહ બાહર ગયો
- ૧૮૭ ખાના ખાલી કદો ચક દધયાર ને અખને ફરત કર દીયા ખલી વો બર બરમાં કોષ અન્ય ના રહયું જદા
- ૧૮૮ નમ નમક મુકત શહેરે વુ કુખરત પુછા ઉસસે હય કદાં તેરા વતન પુછયું તાઈ મામ કયાં છે તે કહે
- ૧૮૯ વન્દરાં શહેરમ કરાખત કીસતત કિસસે હય ઉસ શહેર મેં રિસ્તા તેરા કોણુ તારા શહેરમાં સંખધી છે
- ૧૯૦ દરત બર નમઝશ નિહાદો ચક અચક કાથ રખકર નખમ પર વો એક એક કાથ મુકી નાડી ઉપર ને પ્રત્યેક
- ૧૯૧ મું કસેગ ખાર દર પાયશ ખલહ જમ કિસી કે પાઉ મેં કાંટા મુખે ન્યારે પગમાં કાંટા ભોંકાયે કોષ
- ૧૮૩ વઝ દઈ હમ દારતાને શાઈ શુદ્ધ બાદશાહ સે હસ તરહ કેહને લખા દિલથી તે સુલતાનનો મહક થયો
- ૧૮૪ દુર કુન હમ ખવેશો હમ બેમાના રા અપના બેમાના જદાં કોષ ન હો તારા કે ખીમ ને હોયે છાઉ બર
- ૧૮૫ તા બપુરસમ અમ કનીઝક ચીઝ હા મેં મરીઝા કી સુનુંગા દારતાં જખને પુછું ભોંડીને સો વાત તે
- ૧૮૬ તા બ પુરસદ અમ કનીઝક ઉ કુસું તા કર્નઝક કા દુસું હો બરમ ા તથા ભોંડીને તે પુછે માજરો
- ૧૮૭ જુઝ તખીઓ જુઝ હમાં ખીમાર ને સિઈ એક ખીમાર થા એક ચારામર વેણ ને ભોંડી ફકત બાકી રહ્યાં
- ૧૮૮ કે છલાને એહલે હર શહેરે જુદારત કયોં કે હય સખ કા જુદામાના ચલન ગામે ગામેના ઉપાયો બિનન છે.
- ૧૮૯ ખવેશીઓ પયવસ્તગી બા ચીસ્તત કિસકી હય વુ ખવેશ કિસકા આશના કોણુ સાથે તાઈ સગપણુ છે કહે
- ૧૯૦ બાઝમી પુરસીદ અમ જોરે ફલક પુછતા થા હસ સે ધરકા ઝિસ્તો નેક વાતો તેને પુછતો ખાંટી કે નેક
- ૧૯૧ પાયે ખુદરા બર સરે જાનુ નેકદ પાઉં કો વો અપને જાનુ પર રખે પગને રાખે જામ પર તે આદમી

વજ સરે સોઝન હમી જોવહ સરશ
દુંદના હે ફિર સુધ સે ધરકા સર
સોમથી કાંટાને શોધી કાઢશે

ખાર દરપા શુદ યુની કુસ્વારે યામ
પાઉ મેં કાંટેસે જમ હોવે ખલિશ
પગના કાંટો તો મળી જાયે કદી

ખારે દિલરા અર બ દીદે હર ખસે
દેખ સકતા ખારે દિલ હર એક અગર
દિલનો કાંટો સોને જો આવત નજર

કસ બઝરે દુઝમે ખર ખારે નિહલ
ઝોરે દુઝમે ખર જો રખમે કાઢ ખાર
પુછમાં ખરની જો કાંટો ભોંકીએ

ખર ઝે બેહરે દફએ ખારએઝસોઝોદદ
દદ જમ કરતે હેં ફિર ટીસું સે ઝખમ
ફુર કરવા કાંટો ગર્ધવ કષ્ટી

આં લકહ કે દફએ ખારે ઉ કુનહ
ખાર કો કમ લાતેં કર સકતી હેં ફુર
નાશ કાંટો લાત શી રીતે કરે?

ખર જોહદ વાં ખાર મેહકમ તર કુનહ,
દોડ કર જલદી ઉખાડે ખારકો,
કુદવાથી કાંટો દઢ થાએ નહી,

આં હકીમે ખારે ચીં ઉસ્તાદ બુદ,
વો હકીમે ખારેચી ઉસ્તાદ થા,
કાંટો જોવામાં હકીમ ઉસ્તાદ હતો,

જાં કનીઝક ખર તરીકે રાસ્તાં,
દોસ્ત બનકર ઝોર હોકર મહેરબાં,
વાતો વાતોમાં તે લોડીને જરા,

બા હકીમ ઉ રાઝહા મી શુદત કાશ,
ચારાગરસે કેહ રહીથી વો કનીઝ,
વાત તે કહેતી હતી રસ્તાની એ,

૧૯૨

દર ન્યાયદ મી કુનહ બા લમ તરશ
જમ નહીં મિલતા તો લમ કરતા હે તર
ના જડે તો થુંક ઉપર ચોપડે

૧૯૩

ખાર દર દિલ ચું ભુવદ વા દેહ જવામ
ફિર બતાવો ખારે દિલકી કથા તપિશ?
દિલનો કાંટો હાથ લાગે રીત શી ?

૧૯૪

કે ગમાં રા દરત બુદે ખર કસે
ગમ ન થું પડતે જહાં કી જન પર
કબૂત કુનિઆન પડત આવું ન પર

૧૯૫

ખર નદાનદ દફએ ઉ ખરમી જહદ
તો મધા ઉછેએ અમઝ કર ના ગવાર
કુદે ખર પશુ નાશ શી રીતે કરે?

૧૯૬

ગુફતા મી અંદામ સદ જ ઝખમ કદ
હે લગાતા જરમ પર લાતોં સે ઝખમ
લાતો ઉછાળી બને પોતે કુખી

૧૯૭

હાઝકે બાયદ કે ખર મરકઝ તનહ
હાં કાઇ હાઝક જો પહેંચે તો ઝૂર
હોય જો ઉસ્તાદ નેને ખેંચી લે

૧૯૮

આકિશે બાયદ કે ખારે ખર કુનહ.
જો હે આકિલ વો નિકાશે ખારકો.
ચોગ્ય છે કાંટાને ખેંચીલે કેહ.

૧૯૯

દસ્ત મી ઝદ જ બાળ મી આઝમુદ.
દેખતા થા હાથ રખ કર જ બાળ.
હાથ મુકીને દરેક સ્થળ પેંખતો.

૨૦૦

ખાઝમી પુરસીદ હામે દાસ્તાં.
પુછતાથા ઇસસે દિલકી દાસ્તાં.
મિત્રોની પશુ વાત તે પુછતો કદા.

૨૦૧

અઝ મકમો ખવાબમાનો શહેર તારાં.
હાથ શહેરો ખાદિમો ખવેશો અઝીઝ.
શહેરની મારગની ને માલિકની તે.

સુએ કિરસા યુદતનશ મી દાદ ગોશ,
સુન રહાયા સારા કિરસા વો તખીખ,
કાનથી તે વાતો સાંભળતો હતો,

તાકે નખ્ખ અઝ નામે કે મરદદ જિહાં,
તાકે છરકે નામપર હો નખ્ખ તેઝ,
નાહી ધડકે નામ કોનું સાંભળી,

દોસ્તાને શહેરે ખુદ રા બર સિમુદ,
દોસ્ત ગિનકર પહેલે અપને શહેરકે,
મિત્ર પોતાનાં મણાવ્યા મામ નામ,

યુદત સુ પીર શુદી અઝ શહેર ખવેશ,
પુછા જમ નિકલી તુ અપને શહેરસે,
પુછ્યું જ્યારે ધેરથી નીકળી છે તું,

નામે શહેરે યુદતા ઝાં હમ દર યુઝસ્ત,
નામ ઉરને શહેરકા તો લે રિયા,
નામ તે શહેરોનાં જ્યારે કહી રહી,

ખવાજમાંનો શહેર હારા યક બયક,
જિક એહલે શહેર આયા યક બયક,
શહેરવાલાઓનો પુછ્યો તેણે હાલ,

શહેર શહેરો ખાના ખાના કિરસા કદ,
શહેર શહેર ઝોર કિરસા ધર ધરકા કહા,
ધેર ધેર ને મામેની વાત સો,

નખ્ખે ઉ બર હાલે ખુદ ખુદ મે મઝન્દ,
નખ્ખ અપને હાલ પર થી ઉસ્તુવાર,
નાહી તેની જોતી ને તેવી રહી,

આહે સદે બર કશીદ આં માહર,
ઉરને ખેચી આહે સદે એક પારગી,
સારે નિવાસ નાંખી બોલી દહચો,

યુદત ખાઝરમાનમ આં જા આવરીદ,
બોલી જમ પહેંચ્યા હમારા કાફલા,
બોલી સોદાગર ખને ત્યાં સાવિયો,

૨૦૨

સુએ નખ્ખે જસ્તનશ મી દાસ્ત હોશ.
ઉમલીયુકો નખ્ખકે રખકર કરીખ.
તે ગતિને નાહીની નિહાળતો.

૨૦૩

ઉ યુવક મકસુદે જાનશ દર જહાં.
સમએ વો મકસુદે જાને શોઆલા રેઝ.
તેના ઉપર ધ્યાન છે ખસ હર ધરી.

૨૦૪

બાદ અઝાં શહેરે દિમરરા નામ ખુદ.
નામ ઉસને ઝોર શહેરોં કે લીયે.
તે પછી બીજી જગાનાં કહ્યાં મામ.

૨૦૫

દર કુદામી શહેર મી જુદી તુ ખેશ.
કિસ જમા કટતે થે પેહલે દિન તેરે.
કાણુ મ.મોમાં રહી વિશેષ છું.

૨૦૬

રંગે રંગો નખ્ખે ઉ દીમર નિમશ્ત.
રંગે નખ્ખે રૂખ અમર વેસા રહા.
બદલી નવ નાહીની રમત ને માત.

૨૦૭

બાઝ યુદત અઝ જાવ અઝ નાનો નમક.
ફિર કહા કુચ્છ કિરસાએ નામે નમક.
ખાધું પીધું તેના પછુ પુછ્યા સવાલ.

૨૦૮

ને રગશ જુઝખીદો ને રૂખ અસ્ત ઝદ.
નખ્ખે રૂખકા પર વોહી આલમ રહા.
પુછતાં જાણુ નહીં તેણે કશું.

૨૦૯

તા બ પુરસીદઝ સમરકન્દે યુકન્દ.
આ ગયા નામે સમર કન્દ એક પાર.
ને સમરકન્દ સુધીની વાતો કહી

૨૧૦

આખ અઝ યસ્મશ રવાં શુદ હમ યુજુ.
જુએ અસ્ક આંખોસે જરી હો ખઝ.
અશર કારા વહેવા લાગી આંખથી.

૨૧૧

ખવાજએ ઝર મદરાં શહેરમ ખરીદ.
મોલ એક ઝરમરને મુઝકા લે લિયા.
સોનીને ત્યાં મુજને વેચવા ચાલિયો.

દર બેરે ખુદ દાસ્ત શય માહો ફરોમ,
છે મહીને રખ કે ફિર બેચા મુજે,
છ મહીના રાખીને વેચી અને,

નખ જરતો રૂએ સુખશર્હ જઈશુદ,
નખ ઉછલી લાલ મુઠ પીસા હુવા,
નાહી ઘડકી રંગ પીચો થઈ ગયો,

ચુંકે રજુર આં હકીમ છં રજ માદત,
ચારા ગરકો જમ હુવા માઅલુમ હાલ,
જાણીતો જ્યારે હકીમ એથી થયો,

ચુદત કુએ ઉ કુદામરતો ચુમર,
પુછા વો રહેતા હે કિસ જનિય કિધર,
બોલ્યો ફળાઉં તે કયુ ને રસના આહ,

ચુદત આં કે આં હકીમે બા સવાળ,
અઝ રહે અલતાફ બોલા વો તખીય,
ત્યારે તે વિદ્વાન વધ્ય એમ બોલિયો,

ચુદત દાનિસ્તમ કે રંજત ચીરત ઝુદ,
તેરી ખીમારીકા બેદ અબ ખુલ ગયા,
જાણી તારા રોગની મેં છે દવા,

આદ બારો અય મનો કારિગ કે મન,
ખુલ હો, મેં તુઝપર કશંગા બેશો કમ,
ખુલ રહો, નિડર રહો નિશ્ચિંત રહો,

મન મમે તુ મી ખુરમ તુ મમ મખુર
મેં તેરા મમ ખ્વાર હું તુ મમ ન ખા,
છે મને તારી રિકર તુ છોડ શોક,

હાં વ હાં છન રાજ રા બા કસ મગો,
હાં મમર ઇસ બેદકો રખના નિહાં,
જાણી મેં આ બેદ તારો કોઈને,

૧૧૨

ચું અચુદત છં જાનિશે મમ બર ફરોમ.
મે કહા ઓર રોઈ ફરતે રંજસે.
બોલતા અગિનએ પકડયું જોર તે.

૨૧૩

કઝ સમરકનીએ ઝરઝર ફર્શુદ.
યાદ ઝરઝર ઓર સમરકંદ આમયા.
જાણ્યો તેણે તેથી સોનીનો પતો.

૨૧૪

અરસે આં દહોં બહારા બાઝ માદત.
ખુલ મમ અરસે હકીકત બાલમાલ.
રોગની જડને ખરી પામી ગયો.

૨૧૫

ઉ સરે પુલ ચુદતો કુએ માતદર.
બોલી પુલ પર દરમીયાને માતદર.
બોલી ફળાઉં 'માતદર' સર પલ છે રાહ.

૨૧૬

આં કનીઝક રાકે ફરતી અઝ અઝાબ.
હુટ મમ તુ રંજસે અબ ખુશ નસીબ.
બોડીથી કે રાજી આ, રોગજ ગયો.

૨૧૭

દર ઇમાજત સેહરકા ખ્વાલમ નમુદ.
સેહરસે કરતા હું અબ દરમાં તેરા.
જાફુની પેઠે કશં તું જ કાપદા.

૨૧૮

આં કુનમ બા તુ કે બારાં બા અમન.
બામ પર જો અબ કરતા હેં કરમ.
તે કહું જો જુઠિથી ખેતરને હો.

૨૧૯

બર તુ મન મુશ્કિક તરમ અઝ સદપિદર.
બાપસે હું મહેરબાં તુઝપર સિબા.
બાપની પેઠે તું ગણુ નવ જાણુ લોક.

૨૨૦

ગરસે શાહ અઝ તુ કુનદ મસ જુરતુજુ.
બાદશા સે બી ન કરતા કુચ ખ્યાં.
કહેલી નહી, રાજાએ જો પુછે તને.

યુ' કે અસરારત નિહાં દર દિલ ચવદ,
બેદ નેરે દિલમે' અર પિન્હાં રહે,
બેદ દિલમાં બે છુપાવી રાખે તું,

શુદ્ધ પયગમ્બર હરાંકો સિર નિહુદત,
કોલે પયગમ્બર હે બે બોલે ન રાજ,
બોલ્યા પયગમ્બર છુપાવે બેદ બે,

દાના યુ' અંદર જમાં પિન્હાં ચવદ,
જળ જમી' મેં દાના પિન્હાં હો ગયા,
ધરતીમાં બે બી રહે છુપાઇ ને,

જરો નુકરા અર નયુદન્દે નિહાં,
સોને ઝોર ચાંદી ન અર હોતે નિહાં,
ચાંદી સે'તું છાનાં નવ રહેતા અમર,

વાઅદલાએ લુત્ફલાયે આં હકીમ,
ચારામરને વાઅદે કુચ અયસે કિયે,
બાપણો તે વહધનાં બણો જરે,

વાઅદલા બાશદ હકીકી દિલ પિઝીર,
હે' હકીકી વાઅદે દિલકી આમોતાય,
સાયો છે બે વાયહો આપે ખુશી,

વાઅદએ એહલે કરમ મંબે રવાં,
વાઅદએ એહલે કરમ હે એક મંબ,
મહાસેનો વાયહો ખુએ છે રંબ,

વાઅદેરા વાયહ વહા કરદન તમામ,
વાઅદે કરને ચાહીયે' પુરે તમામ,
પુરો કરવો વાયહો, એ ચોગ્ય છે,

૨૨૧

આં મુરાદત ઝુદતર હાસિલ ચવદ.
જલ્દ હાસિલ હોંગે સખ અરમાં તેરે.
ધરિયા જલ્દી પાર પડશે કું કહું.

૨૨૨

ઝુદ મરદદ બા મુરદે ખવેશ જુદત.
વો તમન્નાઈ' મેં હોગા સર દરાઝ.
પામે ધરિયાત ઝીજ તે જમમાં ખરે.

૨૨૩

બાદ અઝાં સર સખઝીએ જુતાં ચવદ.
ધિર ચમન બનકર નુમાયાં હો ગયા.
લીલું ચઢને ઝાડતુ તે રૂપ બે.

૨૨૪

પરવરિશ કે માદતન્દે ઝેરે કાં.
પરવરિશ ધિર કાન મેં પાતે કહાં.
તો ધરામાં રહેત કેવાં સર બસર.

૨૨૫

કદં આં રંજુર રા અયમન એ બીમ.
બચ મધ હોંડી મરઝ કે ખબર સે.
હોંડીના દિલથી કરી સો બીક દુર.

૨૨૬

વાઅદલા બાશદ મળઝી તાસાગીર.
હે' મળઝી વાઅદે વજદે ધરતિરાખ.
વાયહા જુદાથી થાયે દિલગીરી.

૨૨૭

વાઅદએ ના એહલ શુદ રંબે રવાં.
વાઅદએ ના એહલ જીતેજ કા રંબ.
નીચનો વાયહો કરે દિલગીરી મંબ.

૨૨૮

વર ન ખવાડી કદં બાશી સદો ખામ.
બે ન આમિલ ધરપે હો, હે મદે ખામ.
ના કરે પુરો તો બણો નીચ તે.

(૬)

જ્યારે વધુ બાપુ કે એને કોઇ શારીરિક વ્યાધિ નથી; ત્યારે તેણે બાદશાહને કહ્યું કે તમે બધા અહીંથી જતા રહો. પોતે હોંડીને એકાંતમાં લઇ ગયો. તે પછી બધી હકીકત પુછવા માંડી તેને કહ્યું કે તારો દેશ દુષ્ટ છે, તે ગતાવ, કેમકે દેશ દેશની આમો હવા પ્રમાણે ઉપચાર પદ જુદા જુદા હોય છે.

ન્યાયે કાષ્ઠના પત્રમાં કાંઈ ભોંકાય છે, તે તે પત્રને જાંબ ઉપર મુકી સોય વડે કાંટા કાઢે છે. જો કાંટો ન જણાય તો થુંક ચોપડી શોધી કાઢે છે. પણ આ કાંટો તે પત્રનો ન હતો પણ દેવનાં ભોંકાયેલો હતો. તે શોધી કાઢવા માટે વધધની આ બધી યુક્તિઓ હતી. ગધેડાની પુંછડીમાં કાંટો ભૂરાયો તો તેને કાઢવા લાતો ઉછાળે છે. પણ તેથી તો તે કાંટો દ્રઢ થાય છે. જો કાંઈ ઉસ્તાદ માણસ તે કાંટો [કે જાંબર] કાઢીને ના ગધેડા બચે.

હકીમે ભોંડીની નાડ હાથમાં લઈને તેની સાથે વાતો કરવા માંડી. ને તેને મિત્રોની હકીકત પુછવા માંડી તેના જોએલાં શહેરો નોકર ચાકર રાજ વગેરેની હકીકત પુછી, હકીમ આ બધી વાતો કાને સાંભળતો હતા. પણ તેની મુખ્ય મતલબ એ હતી કે 'કોનું' નામ સાંભળીને તેની નાડ ધડકે છે, ને ચહેરાનો રંગ બદલાય છે તે જાણવું, તેણે પોતાના 'વતનનું' નામ કીધું. એવીજ રીતે જ્યાં જ્યાં રહી હતી તે બધી હકીકત કહી; પણ નાડી ધડકી નહિ. એમ કરતાં કરતાં સમરકંદ આવી ત્યાં સુખાની હકીકત કહી. સમરકંદનું નામ આવતાંજ નિલાસા ભરી નહરની પેઠે આંખોમાંથી આંસુ સારવા લાગી, અને કહ્યું કે ત્યાં મને એક સોદાગર લાવ્યો, ને સોનીઓના એક શેકને ત્યાં મને વેચી તેણે છ મહીના મને રાખીને પછી વેચી નાખી આ બોલતાંજ તેના શોકના અગ્નિ પ્રગટયો અને નાડી કુદવા લાગી, ચહેરાનો રંગ પીળો થઈ ગયો.

જ્યારે હકીમે આગરોનો બેઠ જાણી લીધો ત્યારે તેને તે મહેલ્લાનું નામ પુછ્યું. તેણે કહ્યું. કે તે કશીઆનું નામ 'ગાતકર' છે. અને રસ્તાનું નામ 'સરપલ' છે. બેઠ સાંભળ્યા વધધે કહ્યું, કે હવે તું રોગથી મુક્ત થઈ

વધધે તેને ધીરજ આપી કહ્યું કે હવે હું જાહુની પેઠે તને જરા વારમાં આરત કરી આપીશ ને જોજો. જેની રીતે વરસાદથી બગીચાને લાભ થાય છે તેવી રીતે હું તને લાભ કરીશ. સો બાપ જેટલી કૃપા કરે તેટલી હું તારા પર કરીશ. પણ જો જો બખરદાર બાદશાહ પણ પુછે તો તેને બા બેઠ કહીશ નહિ. તો તારી મનકામના જલદી સિદ્ધ થશે; કેમકે હમરત રસુબે ખુદ. (સ. અ.) બે હરમાબું છે કે જેણે પોતાનો બેઠ ગુપ્ત રાખ્યો તેણે પોતાની મુગદ મેળવી. બી માડીમાં ગુપ્ત રહે છે, તેથી મોટું વૃક્ષ થાય છે. ચાંદી સોનું ખાણમાં ગુપ્ત રહે છે તો ચાંદી સોનું કહેવાય છે. તથા તો કાંકરાની પેઠે પડી રહેત

અ હકીકત સાંભળ્યા દાસીને શાંતિ થઈ કેમકે સાચા વાયદા મન પસંદ હોય. પણ જુડા સાચદાની તો વાયદો કરનારને પણ ખાતરી હોતી નથી, દાનવીરોનો વાયદો સાચો ને હુર્જનાના જુડો હોય છે જુડા વાયદા માટે રાહ જોતાં જોતાં પ્રાણ પણ ગતા રહે છે.

વૈદ્યે ભોંડીનો રોગ ઓળખ્યો ન તેથી બાદશાહને વાકેફ કર્યો.

૨૨૯

આં હકીમે મહેરબાં ચું રાજ પાદત,
બેઠ પાકર વો હકીમે મહેરબાં,
તે હકીમે બેઠ જ્યારે જાણીયો,

સુરતે રંજે કનીમક બાઝ પાદત.
ઉસ કનીમકકા કુવા જગ રાઝદાં
રોમથી ભોંડીના તે વાકિફ થયો

૨૩૦

આઆદ અઝાં જરખારત અઝમે શાફ કડ,
ઉઝકે આયા રૂમરમે બાદશાહ,
તે પછી તે બાદશાહ પાસે ગયો,

શાહરા ઝાં શમ્શમે આગાહ કર,
ઓર ઉસે મુઝક મુઝક બતાયા માજરા
બેદથી રાગને સો વાકિફ કર્યો

૨૩૧

શાહ યુદ્ધત અકનું બિગો તદ્દપીર ચીરત,
ઉત્તરે પુછા અમ કરે તદ્દપીર કયા,
બોલ્યો શાહ કે એની શી તદ્દપીર છે ?

દર યુની અમ મુજબે તાખીરે ચીરત
અમસે કુખમે કીજ્યે તાખીરે કયા
દીધ એવા કામમાં લાયક ન છે

૨૩૨

યુદ્ધત તદ્દપીર આં ભુવદ કા મહં રા,
બોલા ચે તદ્દપીર હમ ઉસ મહં કો,
બેલ બોલ્યો એની એ તદ્દપીર છે,

હાઝર આરેમ અઝ પથે છં દહં રા
હમ મહાં ભુલવાયે દિર ને હો સો હો
લાવીએ સોનીને તો દુઃખજ દ્યો

૨૩૩

કાસિદે બહિરત કખખારશ કુનદ,
કુકમ કસિદ કો દિયા દેહદે ઉસે,
મોકલો કાસદ કરે તેને ખખર,

તાલિએ છં દઝલો ધસારશ કુનદ
શેહકે હાલો દઝલ પર તકીયા કરે
લાભથી અખિશના છોડે નિજનું ધર

૩૩૪

મહેં ઝરમરગ ખખવાં ઝાં સહેર કુર,
મહેં ઝરમર કો ખુલાકર સહેર સે,
જલદી સોનીને બોલાવો મામથી,

ખાઝરો ખિલખત ખી દેહ ઉરા યુર.
ખિલખતો દનખામ શહી ઉરકો દે.
આપીને અખિશશ નવાળે રાયજ.

૩૩૫

યું બ ખીનદ સીમો ઝર આં બે નવા,
દેખ કર ચે સીમો ઝર વો બે નવા,
જોશે જ્યારે માલ દોલત બે હિસાબ,

બેહરે ઝર ઝરદદ ઝે ખાતોમાં જુદા.
પરસે હો જાવેમા બેહરે ઝર જુદા.
છોડીને ધર આવશે સોની સિતાબ.

૩૩૬

ઝર ખિરદરા વાલઓ શયદા કુનદ,
અકલ કો ઝર વાલઓ શયદા કરે.
જલદી સોનીને બોલાવો મામથી,

ખાસા મુદલિસ રા કે ખુશ રસવા કુનદ.
ખાસ કર મુદલિસકો ખસ રસવા કરે.
આપીને અખિશશ નવાળે રાયજ.

૩૩૭

ઝર અગરચે અકલ મીઆરદ વ લેક,
માલો ઝર સે અકલ બહતી હે વલે,
જે કે ધનથી આવે છે ભુધિ મગર,

મહેં આકિલ આવદ ઉરા નેક નેક.
મહેં વો જો હરકે નુકસાં સે બચે.
ખુદીશાળી હોય જો કાષક નર.

(૭)

જ્યારે હકીમ દાસીના રોગથી જાણીતા થયો ત્યારે તેણે રાખને જાણે બધી હકીકત કહી.
આદશાહે પુછ્યું કે એનો શો ઉપાય કરવો ? ત્યારે વૈદે કહ્યું કે કાસદો મોકલો ને સોનીને ધનની
ને તમારી અખશીશોની લાલચ આપીને અહીં બોલાવો. તે આવશે ત્યારે તેને આંદો સોનુ આપી
રાજ કરવો જોઈએ, કેમકે સોનુ એવી વસ્તુ છે કે તેમાં ભુધી દસાધ જાય છે ખાસ કરીને નીર્ધન
તો તેમાં મરક મર જાય છે. ને જગતમાં દળેત થાય છે એવી કહ્યું ખુરાષ છે કે ધનના ભોમથી
મરીખ કરતો નથી. વળી દોલત એવી વસ્તુ છે કે તેથી જો માણસ જાની હોય તો તેની ભુધીમાં
જલ્દી થાય છે. નહીં તો દોલત દખાદની જડ છે.

બાદશાહે સમરકંદથી સોનીને બોલાવી લાવવા કાસિદો મોકલ્યા

[૮]

૨૩૮

યુકે સુલતાં અઝ હકીમ આંરા શનીદ,
જળ સુની સુલતાને તદખીરે હકીમ,
ગેલથી આ વાત જવ શાહે સુણી,

પન્દ ઉરા અઝ દિલો અઝ જાં યુઝીદ
કર ગયા તરસીમ ઉરકો વો સઘીમ,
સત્ય દિલથી તેને રિવકારી લીધી

૨૩૯

મુકત કરમાને પુરા ફરમાં કુનમ,
બોલા તેરા હુકમ હે હુકમે શહી,
બોલ્યો તારી આગાને માતું છું

હરમે ગોઘ આં યુનાં કુન આં કુનમ
તુ જે કુન્છ ફરમાયમા હોગા વોહી
જે કહે તે કરવાને તૈયાર છું.

૨૪૦

પસ દિરસ્તાદ આં તરફ વક હો રસુલ
એક હો કાસિદ કિયે શહી ઉધર,
બુદ્ધિશાળી જે હતા કાસિદ ખરા,

હાઝિકાને કાફિયાને યસ ઉફુલ
થે જે દાના આર લાયક ખુશતર
એવા એક બેને તે ગામે મોકલ્યા

૨૪૧

તા સમર કન્દ આમદન્દ આં હો અમીર,
પાસ ઝરમર કે ગયે દોનો અમીર,
તે સમર કન્દ પહોંચિયા બંને જણા,

પેશી આં ઝરમર ઝે શાહનશાહ બશીર
આર દિયા ઉરકો પ્યામે દિલ પીઝીર
સોનીને પેગામ રાખના કહ્યા

૨૪૨

કયે લતીફ ઉસ્તાદે કામિલ ખારેશત,
તુ બડા ઉસ્તાદ કામિલ હે યહાં
તુ અજબ ઉસ્તાદ કારીગર ખરા,

ફાશ અંદર શહરહા અઝ તુ સિદ્ધન
સખમે હે મશહુર તેરી ખુશીયાં
છે ફુનર પ્રખ્યાત જમમાં તાહરો

૨૪૩

નક ફુલાં ગેહ અઝ બરાએ ઝરમરી
કી ફુલાં સુલતાને બંદા પસ્વરી,
એક શાહે જેવાને કારીગરી,

હખતિયારત કદં જીરા મહેતરી
તુઝકો ખુલવાયા હે બહરે ઝરમરી
તુંને બોલવ્યો છે કરવા બહેતરી

૨૪૪

ધનક હ ખિલઅત બ ગીરદ ઝરેરો સીમ,
લે લે ખિલઅત, લે ઝરો માલો મનાલ,
લે આ ખિલઅત ને લે આ દોલત ને માલ,

યું બેયાધ ખાસ બાશીઓ નદીમ
શાહકી ખિદમતમેં જાકર હો નિહાલ
ને અમારી સાથે તું જલદી થી ચાલ

૨૪૫

મદ માલો ખિલઅતે ખિરયાર દીદ,
માલો ખિલઅત દેખકર બે ધનતિહા,
દાહ ચરકી માલ દોલત બેધને,

મરરા શુદ અઝ શહેરો ફરઝનાં યુરીદ
હો ગયા અઝ્યોસે વો ઝરમર ખુદા
મવમાં આવીને છોડયું શહેર તે

૨૪૬

અંદર આમદ શાદમાં દગ રાહ મદં,
શાદ શાદ આયા વો ચલકર રાહરાહ,
રાહ રાહ થઇને ત્યાંથી ચાલ્યો,

બે ખબર કાં શાહ કરદે જાંશ કદં
કયા ખબર થી જાન લેમા બાદશાહ
એ ન જાણ્યું છવ જાશે આપણો

અરપ તાઝી બર નિશરનો શાહ તાખત,
અરપી થોડે પર વો ખેઠાં ઓર ચાશ,
ખેસી થોડા પર ખુશીથી ચાલિયો,

અય શુદા અંદર સફર બાસદ રઝા,
કર રહાયા તય સફર બાસદ રઝા,
ખલ્લોનો તો હું કરું છું આ સફર,

દરખાલશ મુલ્કો ઇઝતો સરવરી,
શા ખ્યાલો મેં મુરે સરવરી,
માલ દોલત ખ્યાનમાં એના હતા,

ચું મસીદ અજ રાહ આં મરદે ગરીબ,
રાશતા તય કર કે પહોચા જમ ગરીબ,
જવ સફરથી શહરમાં પહોચ્યો ગરીબ,

પેશે શાહનશાહ ખુરદશ ખુશ બનાઝ,
આયા પેશે શાહ વો બા ફખરો નાઝ,
શાહની પ.સે લઈ ગયો રાજ કરી.

શાહ હીદ ઉરા વ બસ તાઅઝીમ કદ,
દેખકર સુલતાનને તાઅઝીમ કી,
શાહે જોઇ માન તેને આપીશું,

પર બે દરમુદશ કે બર સાઝદ એ ઝર,
ધીર કહા સોને સે કર તૈયાર જન,
દાગીના આ જાતના તૈયાર કર,

હમ એ અનવાએ અવાની બે અદદ,
અયસે બરતન ખુબસુરત છ બના,
વાસણો પથ્રુ એવાં છ તદવાર કર.

ઝર ગિરફત આં મદ શુદ મરખુબેકાર,
સે કે સોના વો હુવા મરખુબે કાર,
કરવા લાગ્યો સોનું લઈ કારીગરી,

પસ હકીમશ મુદત અમ મુઝતાને મેહ,
બાદશાહસે ચારામરને હિર કહા,
તે પછી વૈદ્ય કહ્યું એમ શાહને.

૨૪૭

ખું બહાએ ખેશરા ખિલખત ચનામ
ખું બહાં કે સમઝા ખિલખત બરમલા
છવ માટે પારિતોષક પામિયો

૨૪૮

ખુદ બ પાયે ખેશ તા સુઅલ કઝા
અપનેહી પાઠિસે વો સુએ કઝા
પથ્રુ ન સમજ્યો મોતના મોમાં છે ઘર

૨૪૯

મુદત ખઝરાઇલ રવ. આરે બરી.
ખેસે ઇઝરાઇલ હાં ચઝનો સહી.
ખોલ્યો જમ કે પામશે એ ભાડવા.

૨૫૦

અંદર આપુરદશ બે પેશે શેહ તખીય.
શાહ કે આગે ઉસે લાયા તખીય.
શાહની પ.સે લઈ ગયો તેને તખીય.

૨૫૧

તા બસોઝદ બર સરે શખે તરાઝ.
જન દેને કો રુરે શખે તરાઝ.
બાગે તે સમા પર જઈ મારની.

૨૫૨

મખઝને ઝરરા બદો તરબીમ કદ.
માલો ફવલત ખખશ કર તકરીમ કી.
ને ખખના સે પીને તેને કહ્યું.

૨૫૩

અઝ સવારો તવકો ખલ ખાલો કમર.
પટકો કંબન તોડ પાઝમ ઓર છડા
બાબુખાં ને હાંસહી ને અન્ય તર.

૨૫૪

હાં ચુનાં દર બઝમે શાહનશાહ સઝદ
બઝમે શહનશાહકો જો દે અજ
બાદશાહને ચોખ હોયે જે મગર

૨૫૫

બે ખબર અઝ હાલતે હાં કારઝાર
કુચ નશા માલુમ હાલે કારઝાર
મુખાં સોની બેદ નખ સમજ્યો બરી

૨૫૬

આં કનીઝક રા બહા ખવાજ બદેહ
ઇસકો દેહા વો કનીઝે મેહલકા
શેહીને આપો હવે સોનારને

તા કનીઝક દર વિસાલશ ખુશ શવદ,
વરસે હરકે મસરત પાયગી
થાય રાજી ભોંડી તેના સમથી,

શેહ બદો અપરીદ આં મેહરએરા,
દી કનીઝ ઉરકો જે શેહને પરમલા,
ભોંડીને સેનીને આપી જે મહી,

મદને શશ માહ મીરાંદ-દ કામ,
છે મહીને તક રહે વો શાદ કામ,
છ મહીના સુધી તે સાથે રહયા,

આદ અઝાં અઝ મેહરે ઉ શરખત અ સામ
ચારાગરને ઉસકો એક શરખત દિયા,
આથો શરખત તે પછી તે સોનીને,

ચું કે ઝિસ્તો ના ખુશો રૂખ ઝદ શુદ,
દેખ કર ઉસકો ખરાબો ખુશકો ઝદ,
બ્યારે કદ રૂપો થક પીઝો પડયો,

છશક દાએ કઝ પચે રંગે ખુવદ,
છશક જે માનુસ આબો રંગ હય,
છશક જે સોદરના કારણથી થાય,

કશકે આં નંખ બુદે યક સરી,
કાશ યકસર નંગ હોતા પરમલા,
બાણતો પહેલાંથી પશ્ચાતાપ એ,

ખું દવીદ અઝ ચશ્મ હમચુ જુએ ઉ,
ખું નકી નહંર આંખોસે બહેને લગી,
રકતધારા આંખોથી જારી થક,

ફુશમને તાઉસ આમદ પરે ઉ,
ફુશમને જાં મોરકે હેં મરકે પર,
મે.રનું પીછું જે શતર મોરનો,

ચુદત આં આહુ મનમ કઝ નાફે મન
બોલા ઝગર મેં હરન થા મુશક જુ,
બોદયું મુગ કે પારધિએ મુજને

૨૫૭

આબે વસલશ ફકએ ધં આતિશ શવદ
આમ આબે વરસે ખુઝ બાયગી
થાય અગિન શાંત સંગનારિ દહી

૨૫૮

જુદત કદ આં હર દો સોહખત જુએરા
એક કી સોહખતમે આયા ફુલરા
મિત્ર બંને ખુશ થયા આનંદથી

૨૫૯

તા બ સેહત આમદ આં ફુખતર તમામ
સેહત ઉસ ભોંડીને પાછ લા કલામ
ભોંડી નીરોગી થક પામી દવા

૨૬૦

તા બખુરદદ પેશે ફુખતર મી ગુદાખત
જુરકો ઝરગર પીતુહી બુલને લગા
ભાગ્યો આમળવા પડીને માંદો તે

૨૬૧

અંદક અંદક દરદિએ ઉ સદ શુદ
રહતા રહતા ટિલ ફુવા ભોંડીકા સદ
છશક પચુ ભોંડીનો તવ મોજો પડયો

૨૬૨

છશક નખુવદ આકિખત નંગે ખુવદ
છશક વો હરગિઝ નહી એક નંખ હમ
રૂપ જતાં અણખમો તેથી જણામ

૨૬૩

તા ન રહતે બરવે આં બદ દાવરી,
તાકે ઝરગર પર ન અતી ચે બલા
જુદમ તેના પર ન થાત એવી રીતે

૨૬૪

ફુશમને જાને વે આમદ રૂએ ઉ
છરકી સુરત છરકી ફુશમન હો અઘ
રૂપ સોનીનું અયું તેને અરિ

૨૬૫

અય ખસા શેહરા બ કુખ્તા ફરે ઉ
બાન ભે શાહોંકી ઉતપી કરો દર
કલ શાહોને કરાવે વધબવો

૨૬૬

રીખત આં સમયાદ ખુને સાફે મન
નાફે સમયાદને ખેચા લહુ
માથો હે કસુરી ભેવા વાસ્તે

અય મન આં રૂપાહે સેહરા કમ કમી
લોમડી થા મેં કે હાથેસે મરા,
ભાંકડી હું હું જગતમાં લોક ને,

અય મન આં પીલે કે જખમે પીલખાં,
થા મેં હાથી પીલખાને ખું મેરા,
હું હું હાથી લેવાને મુજ હાથી દાંત,

આંકે કુસ્તગતમ પયે માફુને મન,
ખું ક્રિયા હય છરને નાહક કે લિએ,
માથો છે જેણે મને તે વાસ્તે,

ખર મનસ્ત ઈમરોઝો ફરદા ખરવયસ્ત,
આજ મેરા હય તો કલ ઉરકા ઝીયાં,
આજ મુજ પર કાલ તે પર વીતશે,

ગરએ દીવાર અફમનદ સાયા દરાઝ,
સાયા હો દીવારસે કિતલીલી ફુર,
ભીંત પડછાયો પ્રખાતે લાખો થાય,

હું જહાં કોહસ્ત ફેઅલે મા નિનાં,
કોહ હે દુનિયા અમલ અપને નિદા,
જમ છે પર્વત કામ અમાનાં સાદ છે,

હું બ ગુફનો રક્ત દરદમ ઝેરે ખાક,
યે કહા ઝોર હો મયા ઝરમર હલાક,
ઝમ કહાને સોની તો ગુઝરી મયો,

જાં ફ છફે મુદ્દમાં પાયન્દા નીસ્ત,
દેર પા મમ મરનેવાઝોંકા નહીં,
છફ મજદાનો ન જાણે પાયદાર,

છફક ઝિન્દા દર રવાનો દર અસર,
છફક ઝિન્દા રહે રવહાને નમર,
અવતાનો છફક સાચો જાણુએ,

છફક આં ઝિન્દા યુઝી કો બાઝીયસ્ત
છફક ઉસ્સે કર કે છરસે હય બકા
છફક તે અવતાનો કર ને બાઝી છે,

૨૬૭

સર યુરીદન્દમ ખરાએ પોસ્તી
પોસ્તી ખન્નેકો સર કાટા ગયા
અર્મને મારેજ મારે છે મને

૨૬૮

રેખત ખુનમ અઝ ખરાએ ઉસ્તુખાં
હડીયોં કે વાસ્તે સખ લે લિયા
મારે છે લોકો મને તો સાક્ષત

૨૬૯

મી નદાનદ કે ન ખુસપદ ખુને મન,
રંગ લાએગા નહીં માલુમ ઉસે,
ખુન મારે રહેશે નવ બદલો લિએ,

૨૭૦

ખુને યુ મન કસ યુની ઝાથે કે અસ્ત,
ખુન મેરા જાયગા કમ રયગાં
ખુન મારે એજે તો કેમે વરશે?

૨૭૧

બાઝ મરદદ સુએ ઉ આં સાયા બાઝ
કિર સુએ દીવાર આયેગા ખુરર
તે બપોરે ભીંતની નીચે સમાય

૨૭૨

સુએ મા આયદ નિદાહારા સદા
હર સદાકો હય હમી તક ભોટના
પડ્યા તે પાછા પડે છે જાણી લે

૨૭૩

આં કનીઝક શુદ ઝે દહો રંગ પાક
હો ગઇ લોડી મલાલો મમસે પાક
લોડીનો પથ શોમ તો સારો થયો

૨૭૪

જાંકે મુરદા સુએ મા આયન્દા નીસ્ત
કયોં કે મુરદા વાપીસ આ સકતા નહીં
મડફું પાછું તો ન આવે અન્ય વાર

૨૭૫

હર હમે બાશદ ઝે ગુનયા તાઝા તર
હર મડી ગુન્યેસેભી હે તાઝા તર
કે કળી પેટે રહે તાન્ને જુઓ

૨૭૬

વઝ શરાએ જાં દિઝાયત સાઝીયસ્ત
જો પિલાતા હય શરાએ જાં દિઝા
મદ પાનાર આતમાનો સઝા છે

૨૭૭

હરક આં બુમગી' કે બુમલા અમીયા.
હરક ઉરસે કર કે જરસે અમીયા,
ધરક તેનો કર કે સો પપમઅરો,

યાદત-દ અમ હરકે ઉ કારો કયા
ધરક કરકે હો. ગયે કાર આરના
પામ્યા જેના ધરકથી ઉતારા હયો

૨૭૮

તુ મજો મારા બધાં શેઠ બારનીરત,
યે ન કેહ કિરકો વહાં તક બાર હય.
રાહ સુધી પહોંચી નવ શકીએ અમે,

બા કરીમાં કારહા ફરવાર નીરત
કયા કરમવાસોંમ કુચ ફરવાર હય ?
ના કહો, મુશ્કલ કરીએને ન એ

(૮)

એ સાંભળીને બાદશાહ બોલ્યો કે હું તારા હુકમને ફરમાનનું રૂપ આપું છું, પછી બાદશાહે સમરકંદની તરફ હુશીઆર કાસદોને મોકલ્યા. તેઓ સોનીને જાણે મળ્યા, ને તેની કારીગરીના વખાણુ કર્યાં ને કહ્યું કે બાદશાહે તને બોલાવી લાવવા અમને મોકલ્યા છે. સોની ખીલખત ને ધનામની વસ્ત્રોએ, ચાંદી સોનું વગેરે ભેદ રાખી થયો, તે બધાને દેખડવા લાગ્યો. પણ બાદશાહ મારો જીવ લેવા માટે આ યુક્તિ કરે છે તેની તે અજાનીને ખબર નહીં. તે જાણે ઘેડા ઉપર બેસી તેને દોડાવે છે અને પોતાના ખુનના દંડની રકમ છે. તેને ખિલખત સમજે છે જાણે પગે ચાલીને કાળના મોંમાં જાય છે. ને જાણે જમ તેને કહે છે કે દેલત બાંધવા ગોદડું લઈ જશે.

સોની અલ્લે એટલે હકીમ તેને બાદશાહની પાસે લઇ ગયો. દાસી કે જે રંભાના જેવી અથવા તારાજ શહેરની સુંદરી જેવી રૂપાળી હતી. તેના માથા ઉપરથી સોનીને દીવાની પેટે બાળીને ઉતરે. શાહે પણ તેને માન આપ્યું, ને સોનું આપીને કહ્યું, કે આમાંથી કંઈય વગેરે દાગીના તથા બાદશાહને લાયક વાસણો ખાતરી આપ. સોની પોતાના કામમાં લાગ્યો, પણ પોતાનું શું થવાનું છે તેથી અજાન હતો. પછી વખદના કહેવાથી સુલતને દાસી પણ સોનીને આપી દીધી. કે જેથી એક ખીખના સહવાસથી આનંદમાં રહે. એવી રીતે છ મહીના સુધી સાથે રહ્યો, ને તેથી દાસીનો અધો રોગ જતો રહ્યો.

દાસીને આરામ થવા પછી વછટે સોનીને એક એવી દવા ખવરાવી કે તેથી રંજ પીળો થવા લાગ્યો, ને તેનું રૂપ જુવું રહ્યું. તેને આવો રોગો જોઈને દાસીનું મન પણ તેની તરફથી ખસી ગયું; ને હરક જતો રહ્યો.

એવી રીતે જે પ્રેમ ફક્ત સૌંદર્યના કારણથી થાય છે, તે ઈરિક નથી પણ હવસ છે. તેથી જ્યારે સૌંદર્ય જુવું રહે છે ત્યારે હવસ પણ મટી જાય છે. પણ જે હકીકી ઈરિક છે તે નિત્ય છે તેમાં વિકાર થતો નથી. પણ બાદશાહને દાસી સાથે જે પ્રેમ હતો તે સૌંદર્યના કારણથી ન હતો કેમકે દાસી પણ માંદી પડી ને વાળ જેવી ફુગળી ઘણ ગાંઠ હતી, પણ બાદશાહને તેની સાથે જે પ્રેમ હતો તે કમી થયો ન હતો. બે બાદશાહને અણગમો થયો હોત તો સોનીનો જીવ ભેત નહીં સોનીનો જીવ સોનીના રૂપના કારણથી ગયો જેવી રીતે મોર પીંજાના કારણથી, બાદશાહે પોતાનું ધન સંપત્તિના કારણથી, કરતુરી યુગ કરતુરીના કારણથી રાની ગિલાડાં તેના ચર્મના કારણથી (પરમીના) અને હાથી, હાથી ઘાંતના કારણથી માયો જાય તેમ તે કહેતો હતો કે જેણે મને તિરાહી માટે માથો છે, તેને ખબર નથી કે માંડે લોહી નિરાંતે સુષ્પ રહેશે તાંક તે આવસ્ય પોતાનું રૂપ પ્રકાશશે. જે આજે મારે માટે છે તે કાલે એને માટે થશે. મુજ નિરપરાધીનું ખુન ગિલાડાં ને નાંક જે પ્રમાણે બીંતોના પડાણો લાંબો થાય છે તેથી બીંતે પહેડી જુવું ન જોઈએ, કેમકે મધ્ય એ પડાણો બીંતની નીચે આવી જશે. તેવીજ રીતે પોતાનાં કૃત્યો ગમે તેટલી દુર ફેંકે, પણ

પાછાં પોતાનીજ પાંસે આવે છે. આ જગત પહાડ છે ને અમારાં કૃત્યો જ્વની છે માટે તેનો પડથો અમારા બોલવા પ્રમ જોજ પડશે એવી એવી બોધદાયક વાતો કરીને સોની મરી ગયો ને દાસી નીરોગી થઈ મધ તેને સોનીની કાંધ પણ પરવા રહી નહિ તેમજ તેનો ઇશક પણ રહ્યો નહિ.

મરી ગયેલો પાછો આવતો નથી કે જોવાથી ઇશક તાજે થાય તેથી મરી ગયો એટલે તેના ઉપરનો પ્રેમ પણ રહેતો નથી, અલબત્ત જીવતો ઇશક હમેશ આંખ ને જીવમાં કવીની પેઠે તાજે રહે છે. કવીનું મોં તે અંધ થાય છે પણ ઇશકથી કવીનું રૂપ રોજ રોજ વૃદ્ધિ પામે છે.

માટે માણસે જીવતાનો ઇશક કરવો જોઈએ કે ને નિત્ય છે તે તેને એવો શરાય પીવરાવશે કે તેથી વું હમેશ કચમ રહીશ. પણ માણસ જો કે હાલ જીવે છે પણ છેવટે તે મરણપીન છે, તેથી તેનો ઇશક પણ નિત્ય નથી માટે વું એનો ઇશક કર નેથી બધા ઓલિયાઓ શકિતમાન થયા છે. હિંત હારીને એમ નહી કહે કે એવા ઇશક સુધી તો હું શી રીતે પહોંચીશ ? પણ જરા વિચાર તો કર કે તે કરીમ છે તેને કાંઈ કાંઈ અધરું નથી. તેની જરાક કૃપાથી બધું કામ થઈ જાય છે.

સોનીને માર્યો તે ખુદાની પ્રેરણાથી માર્યો સ્વાયં માટે નહીં.

કુશતને આં મદં બર દસ્તે હકીમ,
આરાગર કા મારના ઉસ મદંકા,
તે હકીમે જો કે માર્યો સોનીને,

ઉ નકુશતશ અઝ બરાયે તખ્તે શાહ,
વસ્તે શેહકે ન ઉરકા મારતા,
તેણે ક્યારે માર્યો શાહને વાસ્તે,

આં પીસરરા કુશ ખિઝર બહુરીદે હદમ,
ખિઝરને કાટા જો લડકે કા ગલા,
ખિજરે કાપ્યું છોકરાનું જવ મળું,

આં કે અઝ હક યાબદો વહીયો ખિતાબ,
હકસે જો હાસલ કરે વહીયો ખિતાબ,
જેણે પામી પ્રેરણા હકની હુકમ,

આંકે જાં બખ્શદ અમર બુકશદ રવારત,
માર રાલે યા જીલાદે હય રવા,
આલે બખ્શે આલે મારે તે ખરં,

હમ મુ ઇસ્માઇલ પેશશ સર બિનેહ,
મિસ્ત્રે ઇસ્માઇલ કરદે સર નિસાર,
માથું ઇસ્માઇલી પેઠે નમાવ,

૨૭૬

ને પમે જીમીદ છુદો ને ઝ ખીમ.
યા ન મતલબકે લિયે ભોગો છુનો.
ખીક કે આશાના કારણથી ન તે.

૨૮૦

તા નયામદ અમરો ઇલહામઝ ઇલહ.
મર ન આ જતા ઉસે હુકમે ખુદા.
પ્રેરણા નવ જ્યાં સુધી થઈ તેહને.

૨૮૧

મિરે આં રાદર નયામદ આમ ખદક.
બેદ ઉરકા સમકો કમ માઅલુમ યા.
ભોલો કેમ સમજે કે એ કેમજ થયું ?

૨૮૨

હરએ ફરમાયદ ખુવદ અયને સવાબ.
ઉરકા હરએક ફેઅલ હય અયને સવાબ.
જે કરે તે કામ જાણે તેને સમ.

૨૮૩

નાયખસ્તો દસ્તે ઉ દસ્તે ખુદાસ્ત.
કયોંકે ઉરકા કાય હય દસ્તે ખુદા.
કામ તેનું કામ છે અલ્લાહનું.

૨૮૪

શાહો ખનદા પેશી તેમજ જાં બિદહ.
જાન ઉરકી તેગ પર હંસ હંસકે વાર.
તે ખુશીથી વુ અસિ વારિ ચલાવ.

તા બ માનદ જનત ખંદાં તા અખદ,
તાકે તેરી જન ખુશ હો દાયમા,
કે રહે આ જીવન ખુશ તારો સત્તા,

આશિકાં જામે ફરક આગેહ કશન્દ
પીતે હંચ ઉશ્શાક સાગેર અયશ કે
જનમ આનંદનો પીએ આશિક તદા

શાહ આં ખું અઝ પયે શેહવત ન કદ
ખુત શેહને બેહરે શેહવત કય કિયા
શાહે કામાવેશમાં માર્યો નથી.

તુ યુમાં કરદી કે કદ આલુદગી
તુ યુમાં કરતા હય થી આલુદગી
કર ન શંકા કે યુના તેણે કયો

બુગઝર અઝ જન્ને ખતા અય બદ યુમાં
બદ યુમાનીયો ખતાસે દર યુઝર
શંકા કરવી મિત્રો મારા છોડી દો

બેહરે આનસ્ત ખં ગિયાઝત વીં જદા
ખસ લિયે હે સખ ચે મેહનત ઓર જદા
આ જદા કારણુ વિના જણો નહીં

બેહરે આનસ્ત ઇમતિદાને નેકા બદ,
નેકા બદકા ઇમતિદાં હય ખસ લિયે,
છે પરિક્ષા સારા નરનાનીજ આ.

ગર ન ખુદે કારણ ખલહામે ખલાહ,
ગર ખુવા હોતા ન ખલહામે ખલાહ,
જો રખથી હકની તે પામ્યો ન મોત,

પાક ખુદ અઝ શેહવતો હિરસો હવા,
શેહવતે હિસોં હવાસે પાક થા,
શ્રોભ લાલચ વિષ્ય હનો તે તો પવિત્ર,

ગર ખિઝર દર બેહરે કસ્તીરા શિકસ્ત,
તોડ ડાલી ખિઝરને દરિયામે નાત,
ખિઝરે હોડીનો કયોં દર્માં નાશ,

૨૮૫

હમ યુ જાને પાક એહમદ બા અહદ
જયસે હક સે જાને પાકે મુરતુદા.
જેમ અહમદનો અહદથી જીવ આ.

૨૮૬

કે બ દરને ખવેશ ખુયાં શાં કશન્દ
કલ હો જમ દિલ રૂપા કે હાયમે
હાયે વહાલાના સહે જે આપદા

૨૮૭

તુ રિહા ફત બદગુમાનીઓ ન બદ
બદ ગુમાની છેડ અદેશા ઉઠા
શંકા આવા કામમાં કરી નહીં

૨૮૮

દર સદા મશ કે હકદ પાલુદગી
છોડતી હય મેલ કય પાલુદગી
મેલ નિર્મળમાં મળે કેમજ કહો ?

૨૮૯

દન્ના બાઅઝઝ જન્ને ઇરમુત રા બખવાં
બદ ગુમાની હય યુનાહ કુચ જે ર કર
કેટલીક શંકાઓ છે અપરાધ જો

૨૯૦

તા બર આરદ કોરા અઝ તુકરા જુદા
ખ.કમે ચાંદીકો કર લેં તા તુ
ચાંદો બહાઈમાં જાચ થાયે ખરી

૨૯૧

તા બ જોશદ બરસર આરદ ઝરઝમદ
મેલ ઉપર લાયે સોના જોશ સે
બેગ સોનાનો જણુએ સાદ આ

૨૯૨

છે સગે ખુદે દર આધન્દા ન શાહ
વો સગે દીવાના કેહલાતા ન શાહ
કુતરેં હકકાયુ કહીએ શાહ ન હોત

૨૯૩

નેક કદે છે બેક ને કે બદ તુમા
ઉસ્ને નેકાં હી થી લેકિન બદતુમા
કામ તો સારું કયું જાહેર વિચિત્ર

૨૯૪

સદ ફુસ્તી દર શિકસ્તે ખિઝર હસ્ત
ચે મમર ઇમ તોડનેમે સો ખનાવ
તે ફુસ્તી જળવી નવ વાંક ખાસ

વેહમે મુસા બા હમા નુરે ફનર,
વેહમે મુસા હરમે થા નુરે કમાલ,
મુસા પયગમ્બર હતા જુલ્યા મગર,

૨૬૫

શુદ અઝાં મેહનુમ તુ મે પર મ પર
જમ રહા નાકિસ તો તેરી કયા મજલ
હૃડ ના પાંખો વિના તુ મેહનર

આં શુમે ફર ખરત તું ખુનશ મ ખવાં
કુલ હય વોહ સુખ ખુન ઉ કો ન જન,
સુખ છે સુદર ન તેને રકત જાથ,

૨૬૬

મરતે અકલરત ઉ તુ મજનુનશ મદાં
વો હે મરતે અકલ ઉમે મજનુ નજન
જુધીનો છે મરત ગાંડા તુ ન જાથ

ગર જુદે ખુને મુસલમાં કામે ઉ,
ખુને મુસ્લિમ હી જો હોતા ઉરકા કામ,
હોત જો મામીનનું ખુ કરવાનું કામ,

૨૬૭

કાફિરમ ગર જુદે મે મન નામે ઉ
હોના મે કાફિર જો મેતા ઉરકા નામ
થાત કાફિર મેત જો ફું તેનું નામ,

મી 'મ લરજદ અશ' અઝ મદહે શકી,
અશ' દિલતા હય શકીડી મદહસે.
અશ' ક પે જુડાને સારો કહે,

૨૬૮

અદ ગુમાં ગરજદ એ મદહશ મુતકી
મુતકી હય અદ ગુમાં ઉરકે લિયે
સાના શોકો એથી શંકા શીલ બને

શાહ જુદો શાહ બસ આગાહ જુદ,
શાહ થા ઓર શાહ બી આગહ થા,
શાહ હતો તે શાહ જાણીતો હતો,

૨૬૯

ખાસ જુદો ખાસએ અલ્લાહ જુદ
ખાસ થા ઓર ખાસએ અલ્લાહ થા
ખાસ હતો ને ખાસ અલ્લાહનો હતો

આં કસેરા કશ ચુની શાહે કશદ
હરકા અપની સિમ્ત ખાંચેમા જુદા
જોને મારી એવા સમજી રાજને

૩૦૦

સુએ તખ્તો મેહતરી જાહે કશદ
સુએ તખ્તો જાહ ખાંચે બરમલા
ઉંચી પદવી તે મેલાશક પામશે

નીમ જાં બરતાનદો સદ જાં દહદ
જો કે આધી જાન દે જાને હઝાર
જીવ અધી જો તો તે સો જીવ દે

૩૦૧

આંચે દર વેહમત ન્યાયદ આં દહદ
જો ન આંચે વહેમ મેં દે વો વિકાર
સ્વપનામાં પથ તું ન ધારે આવે તે

ફહેર ખાસે અઝ બરાએ જુદે આમ
એકકા ખુ મેહેર આરામે જાહાં
કેર પથ જાણે કયા સામાન્ય પર

૩૦૨

શરએ મીદારદ રવા જુમઝાર ગામ
શરએ મેં જાંચક હય આંચે ચલ મીયાં
ચોગ્ય છે તે શરઅ ન વહમ કર

મર ન દીદે સુદે ઉ દર કહેરે ઉ
કેહર મેં કુચ્છ કાયદા હોતા ન ગર
કેરમાં જો કાયદો તેના ન હોત

૩૦૩

કે શુદે આં જુદે મુતલક ફેહર જુ
જુદે હક કયો ફેહર કરતા સર બસર
તો ક્યાજુ કેર શી રીતે કરત

તિફલ મી લરજદ જ નેશે એહતિજામ
નાઇ કે નશ્તરસે બચ્ચા કાંપ ઉઠે
બાળ રૂએ છે હજમતથી સદા

૩૦૪

માદરે મુશકિલ દશ ગમ શાદમાન
શાદ કામ હસ મમમેં બેકિન માં રહે
રાજી મા ક્યાં છે તેથી સર્વાદા

૩૦૫

તુ કયાસ અઝ ખવેશમી ગીરી વહેક
ખુદ તુ કરે ભેતા હય જે આદે કયાસ-
તે તો તારા જેવો તેને જાણીયો

કુર કુર ઉકતાદએ બિનગર તુ નેક
કુર કયો જાતો હય આ જા મેરે પાસ
ગારથા જે કેમ તું જુઓ પડ્યો

૩૦૬

પેશતર અઝમા બ ગાયમ કિસ્સએ
પહેલે એક કિસ્સા સુનાઈ મેં તુએ
આવ એક કિસ્સો કહું તુને નવો

જુ કે યાથી અઝ બ્યાનમ કિસ્સએ
શાંપક ઇસસે કુછ પતા તુઝકા અમે
લાબ વર્ણનથી મળે તુને ખરો

[૮]

એ હકીમે સોનીને માર્યો ને કાંઈ પ્રકારના ભોભથી માર્યો ન હતો, કે દારીને આરામ થશે તો મને છનામ મળશે. અથવા ધારીને લીધે માર્યો ન હતો કે દારી ને આરામ નહિ થાય તો બાદશાહ મને નુકશાન કરશે. પણ ખુદાની પ્રેરણા થયા પછી એણે કામ ક્યું છે, જેવી રીતે બિજરે (અ. મ.) એક છોકરાનો જીવ લીધો હતો તે એક સામાન્ય ભોકા શી રીતે સમજી શકે ? માટે ખુદાનાં હુકમથી જે માણસ કાંઈ કામ કરે છે તે ચોખ્ખો હોય છે. એવી રીતે આ કામ ખુદાના હુકમથી થયું છે. ને ખુદાને તેમ કરવાનો હક છે. કારણ કે જે જીવન આપે તે જીવ લઈ પણ શકે; કેમકે જીવ એણેજ આપ્યો છે. અને ખુદાની તરફથી તેનો નાયબ જે એવી રીતે જીવ લે તો તેને તેમ કરવાની સત્તા છે.

માટે જ્યારે આપેલો જીવ, ખુદા પાછો લેવાની ઇચ્છા કરે તો આપણને લાયક છે કે હઝરત હરમાઇલ (અ. સ.) ની પેઠે માથું નમાવી દઇએ. એથી આપણા જીવ સદા આનંદમાં રહેશે. જેવી રીતે અહમદ (સ. અ.) કે જે પવિત્ર જીવ છે તે અહમદની સાથે રહ્યો છે. અર્થાત ખુદાનું સામ્રાજ્ય પામે છે. કેમકે ખુદા ફરમાવે છે કે 'શું તું જાણતો નથી કે જે એના ખરા આસિક છે તેમ ! જ્યારે તેમનો માથુક પોતાના હાથે ખારે છે ત્યારેજ તેઓ ખુશાના જમ ભરી ભરીને પામે છે ને રાજી થાય છે.

તેવીજ રીતે બાદશાહે પણ આ ખુન કરાવ્યું, તે મનકામના સીધ્ધ કરવા માટે કરાવ્યું નથી. તેણે તો, જે ક્યું તે મયખી પુરપના કહેવાથી ક્યું કેમકે તેનું અંતઃકરણ પવિત્ર હતું. માટે માણસ શંકાશીલ બનવું નહિ 'કેમકે કેટલીક શંકાઓ પણ અપરાધમાં ગણાય છે.' તે કુરાનમાં વાંચીને યાદ રાખે કેમકે ગુપ્ત જાણનારા મહાત્માઓ પોતાની ભક્તિ વડે પોતાના ગુપ્તને બહી બનાવી દે છે, ને જે એમાં પડે છે તે શુધ્ધ ચાંદી થઇને નીકળે છે. વળી શંકા તો મન સાથે સંજ્ઞા રાખે છે, એ કાંઈ પ્રેરિત વસ્તુ નથી.

જો એ બાદશાહનું કૃત્ય પ્રેરણાથી ન હોત તો એ બાદશાહ શેનો ? એતો એક કુતરા જેવો ગણાત ને તેને ગેખી પુરૂષ ત્રિપેનું આવું સાચું સ્વપ્નું શી રીતે આવત ? માટે બાદશાહનું આ કામ જો કે જાહેરાતમાં તો અયાગ્ય દેખાય છે, પણ ખરું જોતા સારું હતું. બિજરે (અ. સ.) એક માણસની હોડી ભાંગી નાખી હતી તે દેખીતું તો ઠીક ન ગણાય, પણ ખરું પુછો તો એ એક હોડી ભાંગવી સો હોડીઓ ફરતે કરવાં કરતા સારું હતું. એ બનાવમાં બિજરે (અ. સ.) તો નથી હતા ને હઝરત મુસા (અ. સ.) નથી ને રસુલ હતા. છતાં એ રહસ્યથી બિજરે (અ. સ.) વાકિફ હતા, ને હઝરત મુસા (અ. સ.) ના વાકિફ હતા તો પછી તું સાધારણ માણસ થઇને વગર પાંખે કેમ ઉડે છે ? બાદશાહ તો એક નિમજ્જા ફુલ જેવો હતો તેને તું માંડો કેમ ગણે છે ? જો તે બાદશાહ મુસાબાનોનો ખુની હોત, તો હું તેને નિરપરાધી શી રીતે કહીત !

અહીં જો હું તેનું નામ પણ જોત તો કાપિર થઈ જત હું હું જાણતો નથી કે કુદના વખાણથી અંશ કે પે છે તે પરહેજમાર માણસ એવા કષ્ટનાં વખાણ કરીએ તો શંકાશીલ થાય છે.

માટે ખુદા જેને બોલાવે છે તેને ઉચ્ચ પદની તકલ્ફ બોલાવે છે તે તારો એક છત્ર શેરી તો સો છત્ર આપશે અને પોતાની પાસે બોલાવીને એવી અપ્રશશ આપશે જેનો તને વિચાર પણ આવશે નહિ હોન.

ખુદા કોઇના ઉપર કાપ કરે છે તો તેનું કલ્યાણ કરવા માટે કરે છે. કેમકે તે તો દયાનો બંડાર છે. બાળક, હાથમને જોઇને રડે છે પણ મા તેનો કાવલો બાણે છે માટે બાળકના રક્તથી રાહ થાય છે, માણસને આપણે કદ આપીએ પણ ખુદા કોઇને કષ્ટ આપતો નથી તેના ફરમાં તો સેંકડો લલો છુપાવેલા છે, હું તને એક કિસ્સો કહું છું તે સાંભળ.

ગાંધીની હિકાયત અને તુતીએ તેજ ઢાળી નાંખ્યું તેનું વર્ણન

(૧૦)

૩૦૭

જુદ બકકાલે મગરો તુતીએ
પાસ એક બનિયેકે તુતી એક થા
એક સરખા પાસે એક તુતી હતી

૩૦૮

બર દુકાં જુદે નિગેહ્યાને દુકાં
વો દુકાં પર થા નિગેહ્યાને દુકાં
તે હતી રખવાળ તે દુકાનની

૩૦૯

દર ખિતાએ આદમી નાતિક જુદે
આદમી કોબી વો લેતાથા પુકાર
માણસોની બોલી તેને યાદ હતી

૩૧૦

ખવાળ રાંઝે સુએ ખાના રહતા જુદ
ધર ગયા થા એક દિન સાહેબ દુકાં
વાણીયો એક દિન ગયો પોતાને ઘેર

૩૧૧

ચુરખએ બર જસ્ત નામાહ અઝ દુકાં
નામહાં સુહે પે એક બિસ્લી મિરી
કુદી જોઈને જોઇને બિસ્લી તહાં

૩૧૨

જસ્ત અઝ સદરે દુકાં સુએ ચુરખ
એક તરફ બાગી વો અપની જગાહસે
નાસીને એક બાણુએ છુપી ગઇ

જુદ નવાઓ સખજો ગોયા તુતીએ
જુદ કલામો સખજ રંગો જુદ નવા
ખાસ સુમાયા ને લીલા રંગની

નુકતા ચુરતે બા હમાં સોદામરાં
માહકોસે ખાતે કરતા બેમુખાં
માહકોથી કરતી તે વાતો બણી

દર નવાએ તુતીખાં હાઝિક જુદે
મિરલે તુતી રહેતાથા વો નમમા બાર
તુતીઓમાં તેની પ્રતિષ્ઠા હતી

બર દુકાં તુતી નિગેહ્યાની નમુદ
ઝોર તુતીને હિદાજત કી પહાં
તુતીને દુકાનની સોંપી હિકર

બેહરે મુશી તુતીયક અઝ બીએ બા
ખોહસે તુતીકી બપર બન ગઇ
તુતી ડરવા લાગી ત્યારે બેજ્યાં

શીશાહાએ રોગને બાદામ રખત
રોગને બાદામકે શીશી ગીરે
ત્યાં પડી કુસેલની એક હાંસી

૩૧૩

અઝ સુએ ખાના બયામદ ખાજા અશ
ધરસે આયા હોટકર સાહિબ દુકાં
વાણીએ પાછો ફરો જવ ધર થકી

૩૧૪

હાલ પુર રોગન દુખનો જાશ ચર્ચ
દેખા રોગનસે દુકાં બિલકુલ હે તર
તેલથી દુકાનને તરબોળ બેઠ

૩૧૫

રોઝ કે ચંદે સખુન કોત હ કદ
માર ખાકર હો અયા તુતી ખમોશ
બોલવું તુતીએ જયારે કમ કયું

૩૧૬

રીસ અરમીકદો મી ગુફત અય દરેગ
નોચતા થા ડાઢી ઓર કેહતાથા હાય
દાંતી પીખીને નિસાસા નાંખતો

૩૧૭

દરેતે મન બિચકરતા છુદે આ ઝખાં
કુટ જાતા હાથે મેરા ઉસ ધડી
હાથ કુટયો હોત મારો તે ધડી

૩૧૮

હદિયા હા મીકદ હર દુરવીચ રા,
નઝરે દેતાથા વો હર દુરવીચકો,
દાન દરવેશોને લાગ્યો આપવા,

૩૧૯

બાબ્બસે રોઝો સે શય હયરાનો ઝાર,
તીન દીનઔર રાત સર અરદાનો ઝાર,
ત્રણ દિવસ ત્રણ રાત તે દુઃખી થયો,

૩૨૦

બા હઝારાં ગુરસઔ ગમ ગસ્ત ગુફત,
ગુરસઔ ગમ ખાકે કહતા થા કે અય,
શોકમાં કુમેલો રોઝાપુર તે,

૩૨૧

મી નમુદ આં મુર્ગે હરગું શિગુફત,
કરતા થા ધરકો શિગુફતા ગો હઝાર,
રાજ કરતો તુતીને હર રીતથી,

૩૨૨

દમ બદમ મી ગુફત અઝ હુર દર સખુન,
પસસે વોહ હર તરોહકી કરતાથા ખાત
હર ધડી તુતીની આગળ બોલતો,

અર દુકાં બિનશિત દારિય સાહો ખુશ
બેઠા વો અપની દુકાં પર સાદમાં
બેઠો દુકાને તે આનંદીત થઈ

અર સરશ ઝદ ગસ્ત તુતી કલ એ અર્થ
કર દિયા તુતીકો અંબ મારકર
તુતીને મારી અને અંબ કરી

મદે બજાલ અઝ નહામત આલ કદ
છસકી ચુપસે ગુમ કુવે બનીયેકે હોશ
ગાંધીએ ત્યારે કયું ફકા શર

કહતામે નેઅમતમ શુદ ઝેરે મેઘ
કુપ ગયા નેઅમતકો વો પુરશીદ વાય
બોલ્યો વાદળમાં શશી છુપાઈ ગયો

ચું ઝદમ મન અર સરે આં ખુશ ઝખાં
મેને જમ તુતી કે અર પર ચોગ દી
કું તમાચો તેને ન ભારત કદી

તા બયામદ તુકે મુર્ગે ખીશરા
તા ખુલદે તુતીએ દીલ રીયકો
કે કરે આરંબ તુતી બોલવા

અરદુકાં બિન શિસ્ત છુદ નોમી દવાર
બેઠા વો અપની દુકાં પર બે કરાર
હાટ પર દિલગીર થઈ બેસી રહ્યો

કયે અજબ છું મુર્ગે કયાબાયદ અગુફત
કિસ તરફ બોલે ચે તુતી હય અજબ
કયારે તુતી બેલે એવી ઇચ્છા છે

વઝ તઅજગુમ લય બદનાં મી ગિરફત
દાખતાથા મુંહમે જંગલોં બાર બાર
હોહ પોતાના કરડતો હર થકી

તાકે બચાદ કન્દર આયદ દર સખુન
ખામોશી સે શાયદ ઇસકો હો મેનત
બોલે કાંઈક તુતી એવું ઇચ્છતે

બર ઉમીદે આંકે મુઝ આપદ બ યુદ્ધત,
ઈસ તમન્નામે કે વો ભોભે કબી
ખલકે વાતો કરવાની ઉસેદ પર,

૩૨૩

અસે ઉરા બાસવર મીઠે બુદ્ધત
પરકા તસવીરે દિખાવાયા મીઠ
લાંબીને દેખાડતા રૂપો દિમર

નાગકાને જુ લકમયે મી યુદ્ધત,
એક કલન્દર દિર જો યુઝરા રાહસે,
આવ્યો એવામાં કપીર ઉલાડે સર,

૩૨૪

બા સરે બે મુ બસને તસો તસલ
સરથા મંઝ ઝોર મુશાબે તસલકે
ટાળ ને મોવાળા નહિ થાયા ઉપર

પુતી અદર યુદ્ધત આપદ દર ઝમાં
ઉસ ધડી પુતી યકાયક બોલ ઉઠા
બોલી પુતી જોઇ તે બિહુકને

૩૨૫

બાંમ બર વે ઝડ બ યુદ્ધતસ દર અખાં
યું યુધાકર ઉસકો વો કેહને લખ
કેહવા લાંબી જે કરીને એ રીતે

કઝ એ અય કલ વા કલો આમેખતી
સુન પુ મંજે પુ જો મંજેસે મિલા
કેમ પુ મંજઓમાં મંજે મળ્યો

૩૨૬

તું મગર અઝ શીશા રોમન રેખતી
પુનેબી કુપા લુટાયા તેલકા
તેલનો શીશા શું તે પશુ ફોડ્યો,

અઝ કયાસસ ખન્દા આપદ ખલકરા
આછ ધન ખાતોસે ભોબોકો હંસી
ધારણાથી તેની સો વિરિમત થયા

૩૨૭

કો યુ ખુદ પિન્દારત સાહ્ય દલકરા
કાતી કુઝ મંજેસે ઉસને ખાત કી
ખાણી નિજ સમ એણે બિહુકની દસા

કોરે પાકાં સ કયાસ અઝ ખુદ મગીર
પાકે ભોજોપર કયાસ અપના ન કર
નેક ને નવ બાણુતું પોતા સમો

૩૨૮

ગર એ ખાસદ દર નવિસ્તન શેર શીર
શેર લિખનેમે હે મિસ્કે શીર અગર
શેરને શીર જોડણીમાં સમ છે જો

જુમ્લા આલમ ઝીં સળળ યુધરાહ શુદ્ધ,
સોગ સારે ઇસ લિયે યુધરાહ હે
જુધી દુનિયા એજ કારણથી પડી,

૩૨૯

કમ કસે ઝખદાલે હક આમાહ શુદ્ધ
કમ હે જો અબલજસે આમાહ હે
નેક માણુસવી તે અખાણી રહી

હમસરી બા અખોયા બરદાસ તન્દ,
અખીયાસે કર રહે હે હમસરી,
કરવા નખીએલી બરાબરી તે મયા,

૩૩૦

અવશિયાસ હમયુ ખુદ પિન્દારતન્દ
અવશિયા અપને સે સમજે આદમી
અવશિયાંન પોતા સમ મણુતા હતા

યુદ્ધત ઇનક બા બસર ઇયાં બસર,
કેહ દિયા મુખી બસર હમબી બસર,
માણુસો એ છે અમે માણુસો જીએ

૩૩૧

મા ઝો ઇયાં ખસતએ ખબબેમે ખુર
એકસી રખતે હે ફોનો ખબામે ખુર
હમ ને અહારમે અપ બનેને

ઈ ન રમિસ્તકે હકાં અઝ અખા,
મે મ સમજે આહ વે કોતાક બી
અખને તો યુદ્ધત મુઝે શી રીતે ?

૩૩૨

હસત દરકે દરમિયાં બે મુન્તહા
કેહ હવ માનિદે અદલાકો ઝમી
દેર જો બનેમાં છે દેખ વ શે ?

હર દો યું ઝમ્પુર પુરદન્દ અઝ મહલ
મિડને ઓર મખખીને રસ એકળ લિયા
મક્ષિકા ચુસે છે બને એક ચીજ

હર દો યું આહુ ગયા પુરદન્દ આબ
દો હરન પીને હંચ પાની એક ભ
ધાસ પાણી ખાય હરણું બને એક

હર દો ને પુરદન્દ અઝયક આબ પુર
ગો બઢે થે બાંસ દોનો એક ભ
બને પાણી એક કુવાનું પીયે

સદ હઝારા ઇં ચુનીં અશખાહ બીં
અયસીલી લાખોં મિસાલેં હંચ ગવાહ
છે અસંખ્ય એ વાતો જાણે દાખલા

ઇં પુરદ ગરદદ પલીદા યું જુદા
યે જો ખાયે તો હો પવદા ગંદગી
ચાય મળ ને મુત એકના ખધથી

ઇં પુરદ ઝાયદા હમા બુખસો હસદ
યે જો ખાયે તો બઢે બુખસો હસદ
ખાય આ કૃપણુ ને ઇર્ષાણુ બને

ઇં ઝમીને પાકો આં શોરરતો બદ
યે ઝમીં હય પાક વો ખિતા હય બદ
ધરતી આ છે પાક તે ખારી જમીં

હર દો સુરત ગર બહમ માનદ સ્વારત
સુરતેં દોનોં રહેં તો હય બગ
પાણી ખાઈ હોય કે મીઠું મગર

જુઝ કે સાહબ ઝવક કે સનાસદ બય'બ
સાહબે ઝવક ઇસે હય સિદ્દ આશના
જેની સ્વાદેન્દ્રિય સાંતિ હોય છે

જુઝ કે સાહબ ઝવક કે સનાસદ તલિમ
જો હય એહલે ઝવક વો હય જાનતા
જેની સ્વાદેન્દ્રિય કાયમ હોય છે

૩૩૩

લોક શુદ્ધ ઝાં નેશ ઝાં દીમગ અસલ
એકસે નેશ ઓર શહેદા એકસે બના
દશ વસ્તુ એકની, મધ એકનીજ

૩૩૪

જીં યકે સુરગીં શુદો ઝાં મુરકનાબ
એકસે મુરક એકસે ગોખર બના
લીડી એક થી કરતુરી બીજથી દેખ

૩૩૫

આં યકે ખાલી વ આં પુર અઝ શકર
એકમેં શકર થી ખાલી કુસરા
વાંસ થાયે શેરડી પણ એથી છે

૩૩૬

કરકે શાં હકતાદ સાલા રાહ બીં
જન્મે સત્તર સાલકા હેંદકે રાહ
માગીં બંનના છે જુદા જુદા

૩૩૭

વાં પુરદ ગરદદ હમા નુરે ખુદા
વો જો ખાયે તો બને નુરુલહી
નુર અલ્લાહનું બને છે અન્યથી

૩૩૮

વાં પુરદ ઝાયદ હમા નુરે અહદ
વોહ જો ખાયે તો મિથે નુરે અહદ
તેને ખાયે નુર અલ્લાહનું બને

૩૩૯

ઇં ફરિશ્તા પાકો આં દેવરતો હદ
યે ફરિશ્તા ઓર વોહ હય દેવો હદ
આ ફરિશ્તા પાક તે રાક્ષસ નકો

૩૪૦

આખે તલખો આખે શીરી રા સદાગત
મીઠે ખારી દેનોં પાની હંચ સદા
બંનેનો દેખાવ સરખો સર બસર

૩૪૧

ઉશનાસદ આખે ખુશ અઝ શોરા આબ
તલખો શીરી આબકો હય જોનતા
ખારા મીઠામાં કરે વિવેક તે

૩૪૨

શહેદરા ના પુરદા હય દાનદ એ મોમ
શહેદકો હય મોમસે હે પેહ જાનતા
મીથુ મધને તે ખરેખર જોખણે

૩૪૩

સેહરરા બા મોઅજ્જા કરદા કયાસ
મોઅજ્જા સહેર પર કરકે કયાસ
મોઅજ્જાને આપે તે જાફુનું નામ

હર દોરા બર મક મિનહાદા ખસાસ
મક પર દોનોંઈ રખદી હય અસાસ
જાફુગરને અંબીયા સમઝે સમાન

૩૪૪

સાહેરાં બા મુસા અઝ અસતીઝ હા
જબ લડે મુસાસે સાહિર મે નવા
જાફુગર મુસાથી લાવા આવીયા

બર ગિરફના યુ અસાએ ઉ અસા
એક અસા ઉતકે અસા સા લે સિયા
જ્યેષ્ઠિકા મુસાની પેઠે લાતિયા

૩૪૫

ઝીં અસા તા આં અસા ફરકીસ્ત ઝરફ
ઇસ અસા ઓર ઉસ અસામે ફર્ક હય
ફેર બંને જ્યેષ્ઠિકામાં છે ધણી

ઝીં અમલ તા આં અમલ રાહે સમર્ક
ઇસ અમલ ઓર ઉસ ફિકામે ફર્ક હય
ફેર એ બંને અમલમાં જાણુએ

૩૪૬

લાઅનતુલ્લા હં અમલરા દર કદા
ઇસ અમલ પર લાઅનતે અલ્લાહકી
‘લાઅનતુલ્લાહ’ આ અમલ પર સઉ કરે

રહેમતુલ્લાહ આં અમલ રા દર વદા
ઉસ અમલપર રેહમતે અલ્લહકી
‘રેહમતુલ્લાહ’ તે અમલપર સૌ પડે

૩૪૭

કાફિરાં અંદર મરી યુઝીના તખ્ત
ફિતરતે કુદ્દાર બંદરકી સી થી
વાંદરાની છે નકલ, સરખામણી

આફતે આમદ દરને સીના તખ્ત
વો તખ્તિઅત સીનેમે આફત બની
કાફિરાની યુદ્ધ છે લગ્ગમણી

૩૪૮

હરએ મરફુમ મી કુનદ યુઝીના હમ
કરતે હંય બંદરબી નક્સે આદમી
ખાણુસોની પેઠે વાનર પણુ કરે

આં કુનદ કઝ મર્ફ બીનદ દમ બ દમ
દેખ લેતે હંય જો કરતે હંય વોહી
જેવું જુએ તેવું તે કરશે ખરે

૩૪૯

ઉ યુમાં યુરદા કે મન કરદમ યુ ઉ
જાનતે હંય નકલ કરલી ગિલ યકાં
જાણુ છે કરીએ છીએ નંનની મિસ્લાલ

ફર્ક રા કે બીનદ આં અસતીઝા જુ
ફર્ક વો એલસુસ કર સકતે નહીં
ફેર શો છે તે ન જાણુ તે કુચાલ

૩૫૦

‘હં કુનદ અઝ અઝ વાં બહેરે સતીઝ
હુકમસે કરતા હય એક, એક હિસસે
આગાથી તે કરે, આ જબથી

બર સરે અસતીઝા રવાં ખાક બીઝ
ખાક એકસે હિસ પર જુ ડાલ દે
ધુળ નાંખો જબથી કરતા થકી

૩૫૧

આં મુનાફિક, આ મુવાફિક હર નમાઝ
હો મુવાફિકસે મુનાફિક હમ નમાઝ
જે મુખરે છે મુનાફિકો નમાઝ

અઝ પખે અસતીઝા આયદ નય નયાઝ
આયમા લડતેકો, ને બેહરે નિયાઝ
ને મુવાફિકથી લડે છે જાણુ આજ

૩૫૨

દર નમાઝો રોઝાઓ હજાગે ઝકાત
હો નમાઝો રોઝા યા હજાગે ઝકાત
હજા અને રોઝા નમાઝો ને ઝકાત

૩૫૩

મોમિનાં રા ખુદ બાશદ આદિખત
મોમિનોંકી ખુદ કયા હય આદિખત
મોમિનોંને આદેખતમાં છત છે

૩૫૪

ગરબે હરહો ખર સરે ચક બાઝિઅન્દ
ખેત્ર ધન દોનોંકે હંચ ગો એકસે
જો કે ખંને એક શેત્રંજમાં રમે

૩૫૫

હરયકે સુએ મકામે ખુદ રવદ
દોનોં અપની અપની જાનિય જામંગે
ચાલે છે નિજગા મુકામે પર દરેક

૩૫૬

મોમિનશ ખવાનન્દ જાનશ ખુશ શવદ
જય કહે મોમિનતો ખુશહો ઉસ્કી જાન
તેને જો મોમિન કહે તો રાજી થાય

૩૫૭

નામે આં મેહબુબ અઝ ઝાતે વેયરત
ઉસકા નામ ઉસ ઝાતસે મેહબુબ હય
નામ પ્યારું તેનું તેની જાતથી

૩૫૮

મીમો વાવો મીમો તું તશરીફ નીસ્ત
મીમો વાવો મીમો તું તશરીફ ખાસ
અક્ષરોમાં છે ન મોમીનની વડાઇ

૩૫૯

ગર મુનાફિક ખવાનીયશ મનામે ફું
હય મગર લકઝે મુનાફિકકા ચે હાલ
જો મુનાફિક કહીએતો તેને એ નામ

આ મુનાફિક મોમિનાં દર ખુરહે માત
સંજમે મોમિનસે મુનાફિકકો હય માત
લાભ મોમિનને મુનાફિકને તો ખાધ

આ મુનાફિક માત અંદર આખિરત
ફુસરોંશી માત કા ધર આખિરત
ને મુનાફિક આખિરતમાં હારશે

લેક બાહમ મરગઝી વ રાઝી અન્દ
મરગઝી ચેહ હય વો રાઝી હય વલે
ખંને વચ્ચે પુર્વ પશ્ચિમ ફેર છે

હર ચકે ખર વકફ નામે ખુદ રવદ
અપને અપને નામકા અમકામંગે
ચાલે છે પોતાના નામે પર પ્રત્યેક

વર મુનાફિક તુન્દો પુર આતિશ શવદ
હો મુનાફિક ફેહનેસે ના શાદમાન
ને મુનાફિક કહીએ તો તે તો ચિડાય

નામે મ' મગબુજ ઝાફાતે વેયરત
ધરકા નામ આફાતસે મગબુજ હય
નામ ફુષિત તેનું તો ફુઝુથુ થકી

લકઝે મોમિન જુઝ પયે તારીફે નીસ્ત
લકઝે મોમિનમેં હય એક તરીફ ખાસ
શવદ મોમિનમાં ફકત જાણો વડાઇ

હમયુ કઝદમ મી ખલદ દર અંદર
દિલમેં ચુબ જાતા હય બિરહુકી મેસાલ
કરે વીંછી પેઠે ને ફુઝા દે તમામ

(૧)

એક સરખયાની પાસે મીઠું બોલનાર લીલા રંગની છતી હતી. તે ફુકાનનું રક્ષણ કરતે ને ગ્રાહકોની સાથે મીઠું બોલી રાજી કરતી હતી. તે માણસોની પેઠે વાચાળ હતી, ને છતીઆગ તેની વાત સત્ય મનાતી હતી. એક દિવસ સરખયો ઘેર ગયો હતો, ને છતી ફુકાન ભળવતી હતે તેવામાં ઉંદરને જોઇને એક ચિલાહી કુદી, એટલે છતી ખંકના કારણથી ઉડીને સંતાવા મળ્યાં. તે

બદામના પેલનો શીશો ફુગી ગયો. જ્યારે નરમથો ઘેરથી આવ્યો તો તેણે જોયું કે તેલ ઢાળ્યું છે, બધી દુધન ચીકણી થઇ ગઇ છે. એટલે તેણે શુભે થઇને તુનીના માથા પર એક તમાચો માર્યો તેથી તેના માથાના વાળ ઉખડી ગયા ને ટાળ પડી ગઇ.

આથી તુતીએ બોલવાનું બંધ કર્યું આથી વેપારીને ઘણી દિલગીરી થઇ જાવવાણી થઇ દાદી પીખીને કહેવા લાગ્યો કે અગ્નિશયનો સુર્ય ઢંકાઇ ગયો. મારા હાથ કપાઇ ગયા હોત તો સાફ થાત કે તુતીને મારત નહિ. પછી તે ફરીરોને દાન આપવા લાગ્યો. કે તેમની આશિષથી તુતી બોલતી થાય. તુતીની આગળ નાના પ્રકારની વાતો કરતો ને જાત જાતનાં ચિત્રો દેખાડતો; કે જેથી તે બોલે એવી રીતે દુકાન પર ત્રણ રાત્રિ દિવસ શોકાતુર બેસી રહ્યો. એવામાં એક ફકીર માથે ટાળ પડેલી તે તરફ આવ્યો. તેને જોઇ તુતી બોલી ઉઠી કે હે ગંજા તું શી રીતે ગંજો થયો ? શું તે પશુ તેડનો શીશો ફેડી નાખ્યો હતો ? આ વચન સાંભળીને બધા હસવા લાગ્યા કે તુતીએ પેતાના જેવો એને પણ સમજી લીધો.

માટે પવિત્ર માણસોને પેતાના જેવા ન સમજવા જોઇએ. ફાગ્સી લિપિમાં શીર (કુષ) ને શીર (સિંહ) ની જોડણી એકજ છે. પણ બંનેના ગુણ જુદા છે આજ કારણથી જમત ભુલું પડ્યું છે, ઘણાજ એવા માણસો ખુદના અજ્ઞાતોને જોળખે છે જો કે તેઓ પણ આપણામાંજ બળી ગએલા છે. ભોક્ષે નળીઓની યરાયરીનો દાવો કર્યો ને આલીઆઓને પેતાની યરાયર ગણ્યા ને કહ્યું, કે એ પણ માણસ છે ને અમે પણ માણસ છીએ. આહાર નિદ્રામાં સમાન છીએ. કેમકે કુર્યાનમાં પેંગંબરો માટે કહ્યું છે કે 'તમે પણ અમારી પેઠે માણસ છો ? વળી બીજે કેહ્યું કહ્યું છે કે 'આ રસુલ કેવા કે ખાય છે પીએ છે ને બજારોમાં ફરે છે'.

એ આંધળાઓ યરાયરીનો દાવો કરે છે. પણ એમનામાં ને અમારામાં જે ફેર છે તે સૂઝતો નથી. જુઓ કે માંખે બે જાતની છે. ને એકજ ઠેકાણથી તેમને પોષણ મળે છે, છતાં એકમાંથી મધ થાય છે ને બીજામાંથી દંશ. મૂગ બે જાતના છે રૂપ રંગમાં સરખા ને એકજ ખેતરમાં ચરે છે, છતાં એક લીંડીઓ કરે છે ને એકમાંથી કસ્તુરી થાય છે.

જગતના બધાં મનુષ્યોનો સામાન્ય ખોરક એકજ છે, છતાં સામાન્ય ભોક્ષામાં મળસૂત થાય છે, ને પવિત્ર ભોક્ષામાં ખુદાનો પ્રકાશ પેદા થાય છે. સામાન્ય માણસોમાં કૃપણતા ને ઇર્ષ્યા પેદા થાય છે, ત્યારે પવિત્ર ભોક્ષામાં ખુદાનું નુર પેદા થાય છે. જેવી ધરતી હોય તેવું ફળ થાય છે 'પવિત્ર ભોક્ષા ફરિસ્તા જેવા પવિત્ર ને નિરપરાધી છે ને સામાન્ય ભોક્ષા રાક્ષસ ને હિંસક પશુઓ જેવા છે, જો કે રૂપ રંગે સમાન છે, પાણી ખાઈ હોય કે મીઠું બંને પારદર્શક છે. પણ પીવાથી ખયર પડે છે કે આ ખાઈ છે ને આ મીઠું છે. સ્વાદેયનિદ્રય તીવ્ર હશે તોજ મધ ને માણુમાં ફેર છે તે જાણી શકશે.

એવીજ રીતે અવિવેકી ભોક્ષાએ જાદુ ને મોજિગતને સમાન ગણ્યા. જ્યારે હઝરત મુસા (અ.સ.) એ ફિર્યોનને યદે બેજા ને અસાની મોજિજો દેખાડ્યો, ત્યારે તે કહેવા લાગ્યા કે એતો જાદુ છે, પણ જ્યારે જાદુઝરોએ જોયું કે હઝરત મુસા (અ.સ.) ની લાકડી તો મોટો સાપ બની જાય છે, ત્યારે તેમણે પણ લાડાઈની વખતે લાડીઓ જાલી ને જાદુના બળથી ચાલતી દેખાઇ; પણ પેતાની લાડીને હઝરત મુસા (અ.સ.) ની લાડીમાં ફેર છે તે સમજવા નહિ. તેમના એ કામ ઉપર ખુદાની લાનત છે, ને તે મોજિજા પર ખુદાની રહેમત છે.

કાફિરોના જઠર ભોળથી વાંદરાના જેવાં થઇ ગયાં છે, તેથી વાંદરાની પેઠે જઠરી જલદી ખાય છે ને ગભોદાં બરી ભે છે, વળી તે માણસોની પેઠે નકલ કરે છે. તેથી જાણે છે કે અમે માણસની યરાયર છીએ, પણ માણસમાં ને તેમનામાં શા ફેર છે તે જાણતા નથી એવીજ રીતે પવિત્ર માણસો જે કામ કરે છે તે ખુદાની આજ્ઞાથી કરે છે ને કાફિરો લડવા માટે કરે છે તેવીજ

રીતે મુનાફિક માણસ મુસલમાનોની પેઠે નમાઝ પઢે છે, પણ તે ખુદને માટે પઢતો નથી પણ લડવા માટે પઢે છે, તેમજ હજ, જકાત, રોઝા બધામાં તેનો ઇરાદો હડવાનોજ હોય છે, આની રીતે રંગમની એક તરફ મુનાફિક છે ને બીજી તરફ મુનાફિક છે મોમિનની આખતમાં જત છે, ને મુનાફિકની હાર છે, એક મરગળ ને બીજો રાજ છે. મમામ ફખરદીન રાજ છે. કલામના સ્થાપક મુનાફિકનું ઠેકાણું દોજખ ને મોમિનનું ઠેકાણું જન્નત છે.

મોમિનને મોમિન કહા તો ખુશ થાય છે, જાણે કળી ખીલી મધ, મુનાફિક ને મુનાફિક કહો તો નારાજ થશે જાણે આમ પર ખેસાડી દીધો મોમિનનું નામ તેની જતથીજ વહાણું છે, ને મુનાફિકનું નામ તેને લાગેલી આફતોના કારણથી અણમળનું છે, જો મોમિનને મુનાફિક કહી ખોકારો તો વીંછી કરડ્યા જેવી વેડા થશે.

૩૬૦

ગર ન આં નામ ઇસતિકાફે દોઝખસ્ત
પર નહિં મસ્તક જલ્લનમસે ચે નામ
જો મુનાફિક નામ દોઝખથી નથી

પમ ચરા દર વે મજાકે દોઝખસ્ત
કથોં મજાકે દોઝખ ઉસમેં હય તમામ
તો અસર એમાં છે કેમ દોઝખ તણી

૩૬૧

ઝસ્તીયે ઇ નામે બદ અઝ હર્ફનીસ્ત
હર્ફસે ઇસ નામકી ઝસ્તી નહીં,
ફુટતા નામેના અક્ષરમાં નથી,

તલખીએ આં આમે બેહરઝ ઝર્ફનીસ્ત
તરખ પાની ઝર્ફસેબી હય કહીં
પણી ખાઈ પાત સંગતથી નહીં

૩૬૨

હર્ફે ઝર્ફ આમદ દર્ઝ માઅની યુઆય,
હર્ફ હંય જુઝ ઝર્ફ માઅની જિરસેઆય
અક્ષરો છે પાત અર્થ એનો છે આય,

બેહરે માઅની ઇન્દહુ ઉમ્મુલ કિતાય
હય સમન્દરકી મિસલ ઉમ્મુલ કિતાય
જાણે સાગર છે કલામુલ્લાહ કિતાય

૩૬૩

બેહરે તલખો બેહરે શીરીં હમ ઇનાં,
તલખો શીરીં બેહરે હંય દોનોં રવાં,
મીઠી ખારી જાણવી નદીએ સમાન,

દરમીયાં શાં બરઝખુલ્લા યયમેયાં.
બીચમેં હય હાદે ફાસિલ એક અયાં.
બંને વચ્ચે જાણજો પરદો નિદાન

૩૬૪

વાંકે ઇન્દ હરદો જે ચક અસલે રવાં,
ચુકે ચે દોનોં હંય અસલન ખુદ રવાં,
એક મુળથી નીકળે બંને નદી

દર ગુઝર જીં હરદો ના મઅનીયે આં
ઇનકે માઅની તક પહોંચ જ બે ગુમાં
છોડી એ બંનેને દે, મળ બાવથી

૩૬૫

ઝારે કલખો, ઝરરે નેકો દર અચાર,
ચે હય ખાલિસ યા હય સોના મેલહાર,
છે અર્ફ કે ખોડું સોનું જાણવા,

બે મહક હરગિઝ ન દાની એઅતિયાર
બે કસોટી કે ન હોગા એતિયાર
વિષુ કસોટી જાણીએ શાં પેર આ?

૩૬૬

હર કિરા દર જાં ખુદા બિન હદ મીહક.
રહકી છરફો કસોટી દે ખુદા,
સત્ય જેને હક તઆલાથી મળે,

હર યાજીં રા બાઝ દાનદ ઉ જે શક
શકકી જ ઉસમેં યાજીં બર જાયગા
તેને શંકા કાંઈ નવ ખાજી રહે.

આંચે શુદ્ધ તિસતદતે કલમિક મુસ્તુકા,
પુછ દિલસે કેહ રહે હંચ મુસ્તુકા,
પુછ હતવો બુદ્ધિ બોલ્યા નખી,

૩૬૭

આં કસે દાનદ કે પુર ભુ અઝ વધા
ધરકો વો સમજે નો હો એહસે વધા
સમજે તેને બા વધા માણસ નહી

૩૬૮

દર હઠાને જિન્દા ખાશાક અર જેહદ,
જિન્દા કે મુકમેં નો તિનકા જ પડે,
નો તણખુજી જીવનના મુખમાં પડે,

આંગે આરામદ કે બીજનશ નેહદ
ગર ન થુકે ચેન કમ આચે છસે
ચેન ચુકયા વિષુ તે પામે શી રીતે?

૩૬૯

દર હઠારાં લુકમા યક ખાશાકે ખુદ
સેંકડોં લુકમેંમે તિનકા મુખતમર,
એક તણુ નો સેંકડો કાળીયાગાં જાય,

ચું દર આમદ હિસે જિન્દા પય બખુદ
પડતે હી જિન્દા કી હિસકો હો ખમર
જીવતું મોં તેને પરખી બે લદાય

૩૭૦

હિસે ફુનિયા નર્દખાતે છં જહાં,
હય જહાંકી નર્દખાં ફુનિયાકી હિસ,
આ જમતની સીડી જમની લાગણી,

હિસે ઉકમા નર્દ બાને આરમાં
આરમાં કી નર્દખાં ઉકમા કી હિસ
નબની સીડી આખિરતમી લાગણી

૩૭૧

સેહતે છંત હિસ બ જોચેદ અઝ તખીય
સેહતે છસ હિસકી સમજતે હંચ તખીય
લાગણી આનીને શોધે છે તખીય,

સેહતે આં હિસ બજોચેદ અઝ હખીય
જનતા હય મેહત ઉસ હિસકી હખીય
શુધ્ધતા તેની તલખ કરતી હખીય

૩૭૨

સેહતે છં હિસ કે માઅમુરીયે તન,
સેહતે છસ હિસકી હય બસ તન પરવરી,
શુધ્ધતા આ લાગણીની છે અરોમ,

સેહતે આં હિસ કે તખીયે બદન
સેહતે ઉસ હિસકી હય ખવારી જરમકી
શુદ્ધતા તેની ખરાબી તનનો જોગ

૩૭૩

શાહે જાં મર જરમરા વીરાં કુનદ,
જરમકો કરતા હે વીરાં શાહે જાં,
જીવ રૂપી શાહ કરે વેરાન તન,

ખાદ વીરાનેશ આખાદાં કુનદ
કરકે વીરાં દિર બસાતા હય જહાં
તે પછી તેનું કરે છે તે જતન

૩૭૪

અય ખુનકે જાનેકે બેહરે ઇરકે હાલ,
વો મુખારકે હય જો બેહરે ઇરકે હાલ,
માલ દોલત નિજની તે ઉડાવી દે,

ખુઝલ કદં ઉ ખાનુમાંનો મુલકે ગાલ
સજ લુટા દેતા હય ઘર ઓર મુદ્દામાલ
પરકને માટે તે ઉત્તમ જીવ છે

૩૭૫

કદં વીરાં ખાના બેહરે મંજો ઝર,
ઘર કરે વીરાં બરાબે મંજો ઝર,
પર ખમનો માટે તો જીન્દા કયું,

વઝ હમાં ગનજશ કુનદ માઅમુર તર
દિર ઇસી મુલકે સે કરે માઅમુર તર
તે ખમનામાંથી પછી તેને બધું

૩૭૬

આખરા બખુરીદો જુરા પાક કદં,
પાની મંદા હોઝકા કાટા ગયાં,
તહેરને કરી સાદ પાણી રોકિયું,

બાઅદખાં દર જુરવાં કદં આખે ખદં
દિર ઉસે ચદ્દાદ પાનીસે બરા
તે પછીથી વહેતું પાણી જોડિયું.

૩૭૭

પોસ્ત રા મિશગાંધ પયકારા કરીદ,
ખાલ ચીરી ઓર લિયા પયકાં નિકાલ,
ચામડી ચીરીને બલો કાઢિયો,

પોસ્ત તાઝા આખદ અજાનશ અર દમીદ
આ ગણ દિર ઉમમે તાઝા ઓર ખાલ
આરી તાજી તરય ત્યાં ચાનો તાં.

૩૭૮

કિદઆ વીઝાં કદો અઝ કાદિર સતદ,
લેકે કાદિરસે ઉમડા કિદએકા,
કાદિરોથી કિદલો લાહ ઉગડ કર્યો,

આખદ અઝાં અર સામશ સદ બુજો સદ
બુદ બનાકર દિર સળયા કિદએકા
ત્યાં કર્યો તે બાદ બીતો બુરજો

૩૭૯

કારે એચુરાં કે કેરીયત નહદ,
શરહે કર્યોકર હો ખુદાકે કામકી
ગુપ્ત આવી વાત શી રીતે કહું

ધંકે ગુફતમ હમ હુરત મી દિહદ
ચે ને કુજ મેને કહા થા લાઝમી
આટલું ના છુટકે મે છે કહયું

૩૮૦

ગેહ યુનીં મિનુમાયદો ગેહ ઝિદદે ધં,
ગાહ પુ ઓર મહ યું હય કારે દીં,
કોષ કરે તેથી જુદું હમણું પછી

જુઝ કે હયરાની ન આશદ કારે દીં
હયરતેલી હયરતે હંય બિલ યકીં
દીનના કામોમાં વિરમયતા ખરી

૩૮૧

નય યુનીં હયરાં કે પુસ્તશ સુએ ઓરત
પ્રસસે એ પરવાઝ હયરાની નહીં,
એવો નવ એ શુદ્ધ વિમુખ જે તેથી થાય

બલ યુનીં હયરાનો ગર્જો મરતે દોસ્ત
બલકે હોના મરત ઓર મરકે યકીં
એવો એશુદ્ધ લીન તેમાં થમ તે નય

૩૮૨

આં યકેસ રએ ઉ શુદ્ધ સુએ દોસ્ત,
એકે કા રખ દોસ્તકી જાનિય હુવા,
એકે નિજ મુખ યારના સામે ધરે.

વીં યકેરા રએ ઉ ખુદ રએ ઓરત
દુસરેકા રખ બના રએ ખુદા
બીબઓ તો પોતાને બસ તે ગણે

૩૮૩

રએ હર યક મી નિગર મી દાર પાસ;
સખકે મુંહ કો દેખ ઓર દિર ગોર કર,
મોં દરેકનું જોખને તું કર ખિયાલ.

બુ કે ગરદી તુ એ ખિદમત બુ શનામ
ખિદમતે હકકી મિલે ના કુજ ખખર
એવી સેવાથી થઇશ તું એહલે દાલ

૩૮૪

દીને આલિમ ધખાદત ધં બુવદ,
દીદ એહબુદકાહ ધખાદત હય બડી,
દાનાનાં દર્શન ધખાદત બાણુજો,

ફાહે અખવાએ સખાદત ધં બુવદ
હો મયસ્સર તો સખાદત હય બડી
નેક બખતીની નીશાની માનજો

(૧૧)

મુનાફિકનું નામ દોજખના ઝાડની કુંપળ છે. તેથી તેમાં દોજખનાં ચિન્હો જણાય છે. મ, ન, હ, ક, અસર કંઈ એવા નથી કે તેમના કારણથી એમાં શું ડાચ હોય કેમકે અક્ષરો તો પાત્ર છે પણ તેનો અર્થ તે અર્થના પાણીનો ફરિઓ. તો ઉમ્મુલ કિતાબ તે બવહે મહકુઝ છે.

દર આ એ છે. માઠો એટલે ધમાન અને ખારા એટલે કુક, એ બંને જગતના સાથે સાથે

વહે છે, તે જાનની વચ્ચે એક ને ગુમરાહીનો પરદો છે તેથી એ જાને મહાસામરો એક બીજા પર લિખ્ય મેળવી શકતા નથી. જાનેનું મુળ એકજ છે પણ તેનું આ જાનેને પાડી દઇ કાઢના પણ બંધનમાં રહીશ નહિ પણ એ જાનેને મેળવનાર જે અર્થ છે તેની તરફ ચાલ. ખરા ખોટા સોનાની પરીક્ષા કસોટી વિના થઇ શકતી નથી તેજ પ્રમાણે માણસોના કામોની પણ પરીક્ષા થશે ખુદાએ દરેકના અંતઃકરણમાં એક કસોટી મુકેલી છે. અને તે બુધ્ધિ છે, જેને વિદવાનો દરિસે કહે છે, તેની ને હમાનની મદદથી માણસ પોતાના કામોને ઝાળખી શકે છે કે તે સારાં છે કે નહારા. 'અસતતતા કલ્પક' હઝરતે દરમાવ્યું છે કે તે તારા અંતઃકરણથી ફતવા પુછ. જ્યારે કાઢ કામ મુંચવણીનું આવી પડે તો અંતઃકરણની સલાહ ભેરીને તે કહે તે પ્રમાણે કરવું. ખુદાને હુકમ પુરેપુરો માનવો એમ સમજી માણસ માને છે. જીવતા માણસના મોમાં કચરા પડે તો જ્યાં સુધી તે કઢી નાખે નહિ, ત્યાં સુધી જેન પડતુ નથી, એવી રીતે સો કાળાઆમાં એક તણખણું જાય તો તેની ખજાર હાથિયોને પડે છે તો તેજ પ્રમાણે તારી જાનેદ્રિયોને પણ જગૃત કર. જગતની લાગણી જગતની સીડી છે જેટલી એની ઉન્નતિ થશે તેટલીજ જગતમાં ઉન્નતી થશે. પરબોકની લાગણી જેટલી તાપ થશે તેટલીજ અકાશની નીસરણી ધ્રુવ થશે.

જગતની લાગણીમાં જે વિકાર થાય તો તેનું ઝોસડ વેલો પાસેથી મેળવવું જોઈએ ને પરબોકની લાગણીમાં વિકાર થાય તો તેની દવા વહાલાઓથી મેળવવી જોઈએ. શરીર રૂબ પુષ્ટ, નીરાગી ને આનંદી થશે તો લાગણી પણ ઉત્તમ પ્રકારની ઉઃભવશે; પણ શરીર નમળું ને ઉપવાસ ને તપથી ક્ષીણ થએલું હશે તો પરબોકની લાગણી તીવ્રતર થઇ જશે.

શરીરનો રાગ જીવ છે તે પ્રથમ તો શરીરને વેરાન કરે છે તે પછી આખાદ કરે છે માટે જણે પોતાનું ઘરખાર, ધનદોલત દરકના મુકાબલામાં આપી દઇ દરકને રાજી ખુશીથી ખરીદી લીધો, ને દોલતને માટે પોતાનું ઘર ઉજડ કર્યું, ને પછી તેજ ધન વડે આખાદ કર્યું તે ખરેખરો ભાગ્યશાળી છે માટે જેણે ધણા દીવસથી નહરમાં ભરાઇ રહેલું ગંડુ પાણી કાઢી નાંખી તેમાં નિર્મળ પાણી ભર્યું તે ભાગ્યશાળી છે. તેણે શરીરમાં ભોંકાયેલું તીર કાઢી નાંખ્યું ને ત્યાં સારો કિલ્લો ને ધુરજ બનાવ્યાં.

ખુદા કેવો છે, કેટલો છે, કેમ છે તે કહી શકતું નથી. તેની કેશિત નથી તેનું વર્ણન શી રીતે થાય? દીનના મામલામાં અશ્ચર્ય વિના બીજું શું હોય? જેઓ આ હકીકત સમજે છે તે મસ્ત ને મેશુક છે પણ તેના વિમુખ થાય એવા મેશુક નથી પણ તેનાજ ધ્યાનમાં લીન થએલા છે. બીજું માન નથી.

દરલમમાં બે પ્રકારના લોક છે. એક એવું માને છે કે બધું તેની તરફથી છે તેમને શરીઅતવાળા કહે બીજા કહે છે તેજ બધું છે તે આશિકા છે એકનું મો તેના તરફ છે ને બીજા તે પોતેજ તે છે તે જાને પ્રકારના ભોકાના મોં જે એમના પ્રતાપથી તારે પણ કલ્યાણ થશે.

૩૮૫

યુ' બસે હબલીસ આદમ રૂએ હસ્ત,
હાં બહોત હબલીસ હંથ આદમ નુમા,
માણસોના રૂપમાં શેતાં બણાં,

પસ બહર દસ્ત ન શાયદ દાદ દસ્ત
હાથ હથ હર હાથમે દેના ખતા
હાથ ના દે એવા જનના હાથમાં

૩૮૬

ઝાંકે સહ્યાદ આલુરદ ભાંજે સહીર,
બોલ કર સહ્યાદ બોલી મુર્ગ કી,
તુ જગતને પારખિની પેડે જાણ્ય,

તા ફરેબદ મુર્ગરા આં મુર્ગ ગીર
જલમે ભાતા હથ ચિડીયુંકે કબી
મીકું બોલી પક્ષીના તે ભે છે પ્રાણ્ય

૩૮૭

ખિશ નવદ આં મુઝાં બાગે જીન્સે ખવેશ
મુઝાં સુનતા હય વોહ બાગે દિલ પિઝીર
સાંભળીને પક્ષીઓ પક્ષીના સાદ

૩૮૮

હરેં હરવીશાં બદુઝદ મહેં કું
સુનકે દુરરેશીકા ખાતેં મહેં કું
એવી રીતે ચોરી મુશીના વચન

૩૮૯

કારે મરદાં રોશની વ અમીં અરત
કામ હય મરદુંકા ગરમી રોશની
સતપુરુષોથી મળે છે રોશની

૩૯૦

શેરે પશમી અઝ બરાએ કદ કુનન્દ
શેર હી લેં ખાલ મકો કદ કરેં
માગી કંથા, ટોપી, માળા કામળી

૩૯૧

બુમુસયલમ રા લકમ કમઝામ માન્દ
બુ મુસયલમ કા લકમ કાઝિમ રહા
બુ મસયલમ બુઝો કહેવાયો સદા

૩૯૨

આં શરાએ હક ખિતામશ મુશકનાય
હંમ શરાએ હક પે મુહરેં મુશકકી
તે શરાએ હક ને કસ્તુરીની મોહર

અઝ હયા આપદ બયાપદ હામે પેશ
દિસસે હોતા હય કંદેમેં અસીર
બળમાં આવીને ફસાવે ના મુરાદ

તા બખ્વાનદ બર સલીમે ઝાં કુસું
અન્હે અન્હે પર હે કર દેતા કુસું
બોળા બોકાને ઠગી લે છે તે મન

કારે કુનાં હીલઓ બેશરમી અરત
મકરો બેશરમી હય ખસલત કુનકી
બહાના બેશરમી મળે નીચો દકા

બુ મુસયલમ રા લકમ એહમદ કુનન્દ
બુ મુસયલમ કા લકમ એહમદ કરેં
બુ મુસયલમ નામ એહમદ નું ધરી

મર મુહમ્મદ રા ઉલુલ અલબાબ માન્દ
ઓર મુહમ્મદ સાદિકે આકિલ હુવા
ને મુહમ્મદ બુદિના દરિયા હયાં

બાદેરા ખતમશ બુતદ કન્દો અઝાબ
ઓર ઇસ મય પર અઝામે દાયમી
આદતોની મોહોર તે બુઝા ઉપર

જગતમાં બહુક શેતનો માણસના રૂપમાં દેખા દે છે. માટે ગમે તેવાના હાથમાં હાથ આપીશ નહિ, એટલે મુરીદ થઇશ નહિ. તેથી આવળે માર્ગે ચડીશ નહિ, જુઓ કે પારધીઓ પક્ષીને પકડવા માટે જેની જાતનો પક્ષી જગતમાં નજરે પડે છે, તેવી બોલી બોલે છે તેથી બિચારા બોળા પક્ષીઓ પોતાના સ્વજાતીય પક્ષીઓનો અવાજ સમજ આકાશમાંથી જમીન પર આવે છે. ને જાળમાં ફસાઇ જાય છે તેવીજ રીતે એવા નહારા શેતનો પણ નીસાસા નાંખે છે, કદીકે હુ હુ કરીને ડાલે છે, ને મોટા માણસો જેની વાતો કરી બોળા-લોકોને ઠગે છે. પણ જે લોકો ખરે ખરા સંપુર્ણ છે તેમની સોખતથી અંતઃકરણ પ્રકાશિત થાય છે. જ્યારે એવા ઠગારા લોકોની સંજતથી દગા ફટકા ને નિર્લજ્જતા વિના બીજું કશું મળતું નથી એ લોકો બીજા મોંઘવાં માટે સિંહનું ચામડું ઓઢીને સિંહ બનેલા છે ને એવા બુમુસયલમ પોતાનું નામ અહમદ રાખે છે પણ બુમુ-યલમ તો કન્જાબ (મહાન બુઝો) ના નામથી જાણીતો થયો ને હકરત અહમદ (સ. અ.) તો ઉલુલ અલબાબ [મહા બુધિવાળી] ના નામથી પ્રખ્યાત છે. આપ એવા શરાબ છે કે જેના ઉપર કસ્તુરીની મોહોર કરેલી છે, તેથી તેની સુગંધી જગતમાં ફેલાયેલી છે પણ બુમુસયલમનો શરાબ એવો છે જેના ઉપર મંદી વસ્તુથી મોહોર કરેલી છે, તેથી તેની દુર્ગંધ ને કષ્ટથી આપ જગત હેરાન થઇ રહ્યું છે.

એક ચહુદી બાદશાહની હિકાયત કે જે ખ્રિસ્તી લોકો ઉપર
ધર્મીય પાથાથી જુલમ કરતો હતો.
ઉસ્તાદ ને શાગિદની હિકાયત સાથે.

(૧૩.)

૩૬૩

ખુદ શાહે ખજ નજુદાં ઝુલ્મે સાજ,
યા ચહુદી એક ઝાલિમ બાદશાહ,
બાદશાહ જલિમ ચહુદી એક હતો,

ફુશને હસા વ નસરાની મુદાજ
હસા ઓર નસરાનીયોંકા કીના ખ્યાહ
જે હતો ફુશને ખ્રિસ્તી ધર્મનો

૩૬૪

એહદે હસા ખુદ નોખત આને જ,
એહદે હસા મેંયા વો શેહ કુકમરાં,
તે સમય હસા પચરખરનો હતો,

જાને હસા ઉઓ મુસા જાને જ
મુસા ઓર હસા હંચ દોનોં એકજ
પથ અનુયાયી હતો તે મુસાનો

૩૬૫

શાહ એહવલ કહ' દર રાહે ખુદા,
ગોયા વો ભેંગા ખુદાકી રેહમેં થા,
પક્ષપાત અસ્લાહના રસ્તામાં કયો,

આદો દમસાઓ ખુદાજ રા જુદા
ફુસરે કો એકસે સમજા જુદા
હકના મે મિત્રોમાં જાવયો એક જો

૩૬૬

ગુહત ઉસ્તાદ એહવલે રા કંદરા,
એક ભેંગેસે કહા ઉસ્તાદને,
બોલ્યો એક ઉસ્તાદ બાજાને યહી,

ફપર આરખજ વસાકે આં શીશીરા
લા હસ આધનેકા મેરે સામને
શીશી લાવો બહાર ધરમાંથી યહી

૩૬૭

યુ' ફરને ખાના એહવલ રહત જુદ,
ધરકે અંદર જખકે વો ભેંગા ગયા,
ધરમાં તે બાડો ગયો દોડીને જવ,

શીશા પેશી અરમે જ દોમી નમુદ
દો નજર આવા હસે એક આધના
એક શીશી બે નજર આબ્યાજ તવ

૩૬૮

ગુહત એહવલ ઝાં દો શીશા તા કુદામ,
બોલા વો ભેંગા કે દો હંચ આધને,
બોલ્યો બાડો શીશા જો ત્યાં બે ધયો,

પેશી વુ આરખ ખુદન ચરહે તમામ
કોનસા લાવું ખતા તો દિલમે
હું કયો લાવું તે ધરમાંથી જરા

૩૬૯

ગુહત ઉસ્તાદ આં દોશીશા નીરત રવ,
દો નહીં શીશી કહા ઉસ્તાદ ને,
બોલ્યો તે ઉસ્તાદ શીશા બે નથી.

એહવલી મુગઝારો અફઝું ખી' મશવ
ભેંગે પનસે દેખના વું ઊડ દે
ઊડ દી ગુથુને વું બાડા અખ ધડી

૪૦૦

ગુહત અખ ઉસ્તાદ મરા તાઅના મઝન
જખ કહા ઉસ્તાદ ને દો તાઅને વુઝે
બોલ્યો તે ઉસ્તાદ વું મેથા ન માર.

ગુહત ઉસ્તાદ ઝાં દો યકરા ખર સિકન
બોલા ઉસ્તાદ એક કો અખ તોડ દે
બોલ્યો શિક્ષક એકને વું દોડ માર

૪૦૧

ચું મેં બિચ કરત હર દો શુદ એ ચરમ
એક કો તોડા તો દોનું છુપ ગયે.
એકને ફોફો તો બને પુટયા.

૪૦૨

શીશા યક છુદો બ ચરમશ દો નમુદ,
એક થા શીશા તો દોડી દીદ થી,
એક હતો શીશો જણ્યાયા તેને બે,

૪૦૩

ખરમો શેહવત મર્દ રા એહવલ કુનદ,
ગુરસઓ શેહવતસે બેંગા આદમી,
જનને જુરસો, કામ, બડા તો કરે,

૪૦૪

ચું મરઝ આમદ હુનર પોશીદા શુદ,
જમ મરઝ આઠ હુનર પિન્હાં હુવા,
જમ મરજ આવી હુનર નાસી ગયા,

૪૦૫

ચું દેહદ કાઝી બદિલ રશવત કરાર,
જળકે રશવત પર હો કાઝીકા મદાર,
લાંચ લેવી કાઝના જવ મનમાં છે.

૪૦૬

શાહ અઝ હિકદે જહુદાના ચુનાં
આહ કીતેસે યહુદીયત કે હાં
શાહ ઇસરાઇલોના કારણ થયો,

૪૦૭

સદ હઝરાં મોમિને મઝલુમ કુશત,
જનસે ઇસાઇ લાખોં માર કર,
સેંકડો લાયાર મોમિન મારિયા,

ચહુદીઓમાં એક જુલમગાર બાદશાહ હતો તે ઇસાઇઓનાં નાશ કરી અને દુશ્મન હતો તે સમય હઝરત ઇસા (અ. સ.) નો હતો પણ ખરું જુજો તો હઝરત ઇસા (અ. સ.) ને હઝરત મુસા [અ. સ.] એકજ હતો. તે બંને પ્યારા રસુલ હતા. પણ આ બાદશાહ કે જે ખુદાના માર્ગ માં અહવલ (એક વસ્તુ બે દેખાય તેવી આંખ વાળો માણસ બાડો, ત્રાંસો) હતો તેથી બંનેને જુદા જુદા સમજતો હતો.

એક શિક્ષક પોતાના એક બાડા શિષ્યને કહ્યું કે ઘરમાંથી એક શીશો લાવ તે ઘરમાં ગયો તો ત્યાં તેને એક શીશો હતો તે બે દેખાયા તેણે આવીને પુછ્યું, કે કયો શીશો લાવું? શિક્ષકે કહ્યું કે એકજ શીશો છે તે લાવ તેણે કહ્યું કે ત્યાં તો બે શીશા છે, તું મારી મરખરી ન કર ત્યારે શિક્ષકે કહ્યું કે એ બેમાંથી એકને ફોડી નાંખ. અને બીજો મને આપ, તેણે એક શીશો ફોડી નાંખ્યો, એટલે ત્યાં કંઈ પણ રહ્યું નહિ કેમકે શીશો તો એકજ હતો તેની આંખોમાં ખામી હોવાથી બે દેખાતા હતા.

મર્દ એહવલ મરદદ અઝ મેલાનો ખરમ
આદમી હોતા હય અહવલ ચરમસે
કોષ ને લીલચથી બાડા જન થયા

ચું ચિકરત આં શીશારા દીમર નમુદ
એક જમ દુદા દુધ જાતી રહી
એકને ફોડે તો બીજો ક્યાં રહે ?

જિસ તિકામત રહ રા મબદલ કુનદ
છોડતા હય ઇસતિકામત રહકી
આતમાની શાંતિ તે ખુએ ખરે

સદ હિમખ અઝ દિલ બ ચુએ દીદા શુદ
એક હિમખ આખોંમે દિલતક આ પડા
લાખ પરદા દિલથી આંખો પર પડયા

કે શનાસદ જાલિમ અઝ મઝલુમે ઝાર
જાલિમો મઝલુમકા હો કયા શુમાર
જાણે ક્યારે જુઝમી ને આજીજને તે

મરત એહવલ કલ અમાં યારખ અમાં
ચું હુવા બેંગાંકે યારખ અલ અમા
એવો બાડો કે ન કોઇ વાતજ કહો

કે પના હમ દીને મુસા રાવ ખુશત
દીને મુસાકી વો બનતાથા સિપા
મુસાના મઝહબને કરવા ફાયદા

તેવીજ રીતે માણસો પણ મનની ધમ્મજા ને કોધથી બાઝ થઈ જાય છે, તે એકને બે જુઓ છે, કોધને ધમ્મજાનું બળે વધે છે, ત્યારે આત્મામાં દ્રઢતા ને સમાનતા રહેતી નથી. એવીજ રીતે જ્યારે મરણ પણ પોતાનું બળ અજમાવે છે, ત્યારે બધા સદૃશ્યો દંઘર્ષ જાય છે, તે એ મરણના કારણથી આખા ઉપર પડેલા પરી જાય છે, કેમકે જ્યારે ન્યાયાધીશ પોતેજ લાંચ લેવા તર્કવાર થાય તો જીલ્લમનાર ને પીડીતની તરફ ને શી રીતે ધ્યાન આપશે ? એવીજ રીતે મરણુ માણસ પણ પોતાનું કામ સાધી લેવા માટે ગાંડો બની જાય છે.

એવીજ રીતે ચઢેલી બાદશાહ પણ ધબ્બો ને દુસ્મનીથી ગાંડો થઈ ગયો હતો. તેણે લાખો હસાધઓને વગર વાંકે મારી નાખ્યા તે પોતાને હઝરત મુસા (અ. સ.) ના ધર્મનો મદદગાર ગણ્યો હતો પણ તેનું આ કહેવું અસત્ય હતું. કેમકે એ બંને પેમંબરોનો ધર્મ એકજ હતો એ તે બાઝ પથાના કારણથી બે જોતો હતો.

પ્રધાને બાદશાહને છળકપટ કરવાનું રીખવ્યું

(૧૪)

૪૦૮

હિ વઝીરે દાસ્ત રેહઝન દર્શવા દેહ,
શાહકા થા એક વઝીરે પુર દગા,
બાદશાહનો એક હતો પ્રધાન લાંક,

૪૦૯

ગુફત તરસાયાં પનાહે જાં ફુનન્દ,
બોલા અબ હસાધ ભેતે હંય પનાહ,
બોલ્યો ખ્રિસ્તી મોતના કારણ ખરે,

૪૧૦

બા મિલક ગુફત અયે શહે અસરાર જુ,
જાનતા હય તુ જો સારા માજરા,
કાંઈ પણ જાનું નથી તુજથી જરા,

૪૧૧

કમ કુશા હશારાં કે ફુસ્તન સુહ નીસ્ત,
કલ્લ કરના ધનકા અબ બેસુહ હય,
માર નવતું, મારતું સારું નથી,

૪૧૨

સિરં પિન્હાનસ્ત અંદર સહ મિલાહ,
રાઝ પોથીલા હય પરદેમેં પહાં,
ધર્મ છે પરદામાં એવો ગુપ્ત કે,

૪૧૩

શાહ ગુફતશ પસ બિજો તહથીર ચીસ્ત,
શાહ બોલા ફિર હય અબ તહથીર કયા,
શાહ બોલ્યો એની કંઠ યુક્તિ બતાવ,

કો બર આબ અઝ મક બર બસ્તે મિરેહ
જો મિરાહ પાનીમેં દેતાધા લમા
જો દમાથી દેતો તો પાણીમાં ગાંઠ

દીને ખુદરા અઝ મિલક પિન્હાં ફુનન્દ
અપને મઝહબકા છુપાકર બાદશાહ
ધર્મ નિજનો શાહથી છુપાવશે

કમ કુશ હશારાં રાઓ દસ્ત અઝ ખુ મશો
કલ્લસે, હસાધઓંકે હાથ ઉઠા
ખ્રિસ્તીઓના કલ્લથી તુ દુરથા

દી ન દારહ જુએ મુસ્કો ઉહ નીસ્ત
દીન મેં કયા જુએ મુસ્કો ઉહ હય
ધર્મ સુગંધી કે કરતુરી નથી

ઝાહિરશ બા તુસ્તો બાતિન બર મિલાહ
સામને ઝાહિર હય બાતિન મેં નિહાં
મિત્ર જાહેર થતશ અંદરથી ખરો

ચારએ ધન મકો ધન તનવીર ચીસ્ત
ચારા કયા હસ મકે હસ તનવીરકો
કે કરે ઉપાય કમ વિલાથી સાવ

તા ન માનક દર જહાં નસરાનીયે,
તા ન બાજી કોઇ હસાર રહે,
બાજી ફુનિયામાં રહે નવ પાદરી,

શુકત અમ શેહ બોશી ફરતમ રાખુર,
બોલા અમ સુલતાં અગર હય ચે શુમાં,
બોલ્યો હે શાહ કાપ મારા નાક કાન,

બાદ અમ્માં દર એરે દાર આપુર મરા,
મુઝકો સુશી પર ચઢાદે એ ખતર,
તે પછી શુળીની પાસે મુજને લાવ,

બર મુનાદી ગાહ કુત છંકાર તું,
આમ રસ્તે પર હોં સખ ચે સખતીયાં,
કરતું ઠંઢેરો પીટાવી મારે કામ,

આંગહમ અઝ ખુદ બરાં તા શહેર દુર,
ફિર મુઝે તુ શહેરસે કર અપને દુર,
મોકલી દે શહેરથી તું મુજને દુર.

ચું જીવન્દ આં કલમ અઝમન હાં પિઝીર,
દીનકી સમઝીંગે મુઝસે અઝમતે,
દીન ન્યારે મુજથી એઓ શીખરી,

દરમીયાં શાં ફિતઓ શોર અફગનમ.
ઝાલફુગા ઉતમે ઝગડા ઓર ફસાદ,
માંહોં માહે હું કરાવીને કુસંપ.

આમે ખવાહમ કદં બા નસરાનીયાં,
હોગી જો નસરાનીયોકે સાથ ચાલ.
ખિસ્તીઆની સાથે હું એવું કરે,

ચું શુમારન્દમ અમીનો રાઝદાં,
મુઝકો જાનીંગે અમીનો રાઝદાં,
ન્યારે મુજને મિત્ર પોતાનો ગણે,

વઝ હમલ અ ફરેઅમ હશાં રા હમાં
હોંસે દેકર છલ્લે અકસર ફરેઅ
છળ કપટથી એમને તામે કરે

૪૧૪

નય હુવમકા દીનો નય પીન્કાની ચે
ઝાહિરો પોશિદા ફુનિયાકે શિમે
શુપ્ત કે જાહિરમાં તા હોમ ખસવી

૪૧૫

બીની અમ બિશ્વાફો લખ અઝ મુઝમે મુર
કાટ મેરી નાક લખ હામ ઓર કાં
કાપ મારા હોંને કર તું નિહાન

૪૧૬

તા અખવાહક યક શકાઅત મર મરા
ફિર કરે કોઈ સિફારશ ઝૂદ નર
ત્યાં કરે કોઇ મદદ ખાઇને રાવ

૪૧૭

બર સરે રાહે કે બાશદ ચાર શુ
જીનસે રસ્તે ચાર હોંતે હો રવાં
ચો દિશામાં ચાવ જેવી હુમલામ

૪૧૮

તા દર અંદાઝમ દર હશાં સદ કુપુર
ફિરમે ઇનમે જકે ઝાલુગા ફિટુર
જીનને એ લોકોમાં નાપું હું ફિટુર

૪૧૯

કારે હશાં સર અસર શોરીદાગીર
કામમે દીનકે પડેગી - શોરીશ
કામ સવળા એમનાં બગડી જશે

૪૨૦

કાહિનાં ખીરા શવન્દ અંદર ફનમ
મુઝસે શરમાઇંગે કાહન મદ નિહાદ
તે કરે હું કામ કે પામે ન જપ

૪૨૧

આં નમી આયદ કુતું અંદર બમાં
ઉરકા હય હસ વકત કેહ દેના મહાલ
સાંબળીને આબો થઇ જાયેજ તું

૪૨૨

દામે દીગર ચું ને હમ દર પેશી શાં
ઇનસે ફેલાહેંગા જ્વલ એક નામકાં
એક દગો બીજો કરે તે જોઇશે

૪૨૩

વનફરે હશાં અફગનમ સદ ફમ કમા
શરસે મેં કરેફુગા ઇનકો મે જકેઅ
આફતોની આગ હું સજાવાલી દહો

૪૨૪

તા બ દસ્તે ખવેશ ખુને ખવેશતન
અપને હાથોસે કરીગે અપના ખુ
હાથથી પોતાના ત પોતે મરે,

બર ઝમીં રેઝન્દ કોતાહ તા સખુન
હે સખુન કોતાહ આગે કયા કહું
નાશ નિજના હાથથી નિજનો કરે

(૧૪)

તે ખ્રિસ્તિઓના નાશ કરનાર યહુદી બાદશાહનો એક પ્રધાન એવો તો લાંઠ હતો કે જે પાણીમાં ગાંઠ વાળવાનું અશક્ય કામ પશુ કરી શકતો હતો. તેણે મહયું, કે હે બાદશાહ તું ખ્રિસ્તિઓને માર નહિ. તેઓ જીવ અચાલવા માટે પોતાનો ધર્મ છુપાવશે. ધર્મ એ કાંઈ કરતુરી કે અમર જેવી ખુશબુદાર વસ્તુ નથી કે સ્વતઃ પ્રકાશ થાય એ તો સેંકડો પરદાઓમાં છુપાએલી વસ્તુ છે. તેઓ જાહેરમાં તારી માથે રહેશે ને ગુપ્તમાં ખ્રિસ્તિજ રહેશે.

એ સાંભળીને શાહે કયું, કે કોમ એવી યુક્તિ બતાવ, કે આપણે ફળીમુત થઈએ. એવું કયું છું કે જમતમા એક પશુ ખ્રિસ્તિ રહે નહિ.

ત્યારે પ્રધાને કહયું, કે હે બાદશાહ મારા કાન, નાક, ને હાથ કાપી મારા હાંઠ પશુ ચીરી નાખ, ને પછી મને ઠંઢેરો ગિટાવીને શુળી પાસે લઈજા, ત્યાં કોઇની સાથે બંદોબસ્ત કરી રાખજે કે તે મને શુળી આગળ આવીને બચાવી લે, ને મારો જામિન થઈ છુટી કરે. તે પછી તું મને ગામમાંથી કાઢી મુક. પછી જો જે કે હું એમનામાં કેવું તોફાન કર છું. !

જ્યારે હું એમનામાં એવી છુંડી ફાલને જઈશ, ત્યારે તેમને ધર્મપ્રદેશ કરીશ ને મને પોતાને ખ્રિસ્તિ જાહેર કરીશ તેઓ મારો ઉપદેશ સાંભળશે ને ખરાબ થશે હું એમનામાં એવા વિરોધ ને વાધા નાખીશ કે શેતન પશુ આશ્ચર્ય પામશે. અર્થાત હું ખ્રિસ્તિઓ સાથે જે કરીશ તે બધું હાલ કહી શકતા નથી. જ્યારે એમનાં મારા ઉપર સંપુર્ણ વિશ્વાસ ચોંટશે ને મને પોતાના ભેદ જાણશે ત્યારે એક બીજો દાવ રમાશે ને એમને એવા તો દાવપેચ રગાડીશ કે તેઓ પોતાને હાથેજ પોતાના નાશ કરશે.

પ્રધાને ખ્રિસ્તિઓની સાથે દુગો ફટકો કર્યો તે વિષે.

[૧૫]

૪૨૫

પસ બ ઝોઅમ મન નિસર નસરાનીયમ
યું કહુંગા હન્સે મેં ઈસાઇ થા
હું કહીશ જાને કે હું છું ઇસ્વી

અમ ખુદાએ રાઝદાં મીદાનીયમ
જાનતા હમ ઉસ્કો બસ મેરા ખુદા
હે, ખુદા જાણે છે તું મુજને નકી

૪૨૬

શાહ વાકિફ મસ્ત અઝ પ્રમાને મન
બાદશાહો જબ હુમ ઉસ્કી ખમર
શાહ મારા ધર્મથી વાકિફ થયો

જહ તઅસ્સુખ કઈ કરહે જાને મન
બન ગયા વો મેરા દુશ્મન સખત તર
મારવા મુજને ઈરાદો તવ કર્યો

૪૨૭

ખવાસ્તમ તા દીં એ શેહ પિન્હાં કુનમ
મેંને આહા દીં છુપાહું શાહસે
શાહથી મેં ગુપ્ત રાખ્યો ધર્મને

આંચે દીને એસ્ત જાહિર આં કુનમ
ઓર કેહ હું દીનપર હું આપકે
ધર્મ તેનો કરતો હું જાહેર બધે

શાહ ખુએ છુદ્ 'અઝ અસરારે મન'
હો ગર્મ શાહકા ખખર ઇસ રાઝકી
શાહ મારી વાતથી વાકિફ થયો

ગુફત ગુફતે તુ ચુનાં દર સોઝનસ્ત
ખોલા તેરી બાત હય સોઝનમે નાં
રોટલીમાં સોય તેવી વાત છે

મન અઝાં રોઝન બદીદમ હાલે તુ
દેખતા ઇસ છેલ્લે હું તેરા હાલ
નેયું તે કાણાથી મેં તમ દિલ સુધી

ગર ન છુદે જાને ઇસા ચારા અમ
રહે ઇસા ગર ન હોતી ચારાગર
જો ન મુજને હોતા ઇસાની સહાય

એહરે ઇસા જાં સિપારમ સર દેહમ
એહરે ઇસા જાનબી હું સરબી હું
તથી ઇસા માટે જીવ આપું છું હું

જાં દરેગમ નીસ્ત અઝ ઇસા વલેક
જાન ઇસાસે નહીં પ્યારી મગર
જીવ ઇસાથી મને વ્હાલો નથી

હયફ મી આમદ મરા કાં દીને પાક
મુઝકો હય અફસોસ અયસા દીને પાક
છે મને પરતાવો તેનો ધર્મ આમ

શુક યઝદારાં વ ઇસારા કે મા
શુક હય ઇસાકા ઝોર અલ્લાહકા
ઇસા અને અલ્લાહનો ઉપકાર છે

વઝ જહુદો અઝ જહુદાં રસ્ત એમ
અમ યહુદીયતસે ઇસકી છુટ કર
હું યહુદી પંખમાંથી છુટિયો

દવર દવરે ઇસાઅસ્ત અય મરદુમાં
યે હય લોગો દવર દવરે ઇસ્વી
રાજ છે ઇસાનું ચારે ગમ સુણો

૪૨૮

મુતદમ શુદ પેશે શેહ ગુફતારે મન
મુતદમકે દાદ મેરી હો મઘ
તેન મારી વાતમાં શક આવીયો

૪૨૯

અઝ દિલે મન તા દિલે તુ રોઝનસ્ત
છેદ સા હય દો િલેકે દરમીયાં
મારાથી તમ દિલ સુધી એક વાર છે

૪૩૦

હાલે દીદમ કે ન્યોશમ કાલે તુ
હાલકો દેખું સુનું કયું તેરા કાલ
તો હવે હું સાંભળું તમ વાત શી

૪૩૧

ઓ જહુદાના બ કરદે પાગ અમ
વો મહુદી ફેંક દેતા કાટ કર
શાહ કરત કડકા શરીરના હાય હાય

૪૩૨

સદ જઝારાં મિન્નતશ બર જાં નેહમ
ઉરકે લાખ એહસાન જીને પર રયું
માનું છું ઉપકાર તેનો સત્ય હું

૪૩૩

વાકિફમ બર ઇસ્મો દાનશ નેક નેક
ઉરકે ઇસ્મે દીં સે કુચ્છ હો બા ખખર
જાણું છું વિદ્યા હું તેના દીનની

૪૩૪

દરમીયાને જાહિલાં ગરદદ હલક
જાહેલોમે પડકે હો જાએ હલાક
નાશ પામે મુખ્ સોડામાં તમામ

૪૩૫

ગસ્તે એમ ઇં દીને હકગ રેહનુમા
હમ હંય અયસે દીને હકકે રેહનુમા
હું થયો એ ધર્મનો જાતા ખરે

૪૩૬

તા બજુનનાર ઇં મીયાંના બસ્ત એમ
બાંધી હય જુનારસે અપની કમર
કંઠી તેની તોડી મુકિત પામિયો

૪૩૭

બિશનવેદ અસરારે કયશે ઉ બજાં
ઉરકે મઝહમ કે સુનો કુચ્છ બેદબી
વાતો એના ધર્મની સો સાંભળો

યું શુમારન્દમ અમીના મુન્દદા
જળ અમીનો મુક્તદા જાહંગે વો
જાણશે એ લોકો મુજને પેશા

યું ખીર આં મકરા યર શેહ શિમુદ
મકસે ચે યાત જળ ખરને કહી
આ દગાની વાત પ્રધાને કહી

કર્દ યા વે શાહ આં કારે કે શુદત
જો કહ્યા ઉસને વોહ શેહને કિયા
શાહે તેના કહેવા પ્રમાણે કયું

કર્દ રસ્વાયશ મિયાને અંગુમન
કન દિયા રસ્વા સરે મેલદિલ ઉસે
સાદ પાડી શહેર મધ્યે ફેરવી

રાંદ ઉરા જાનિમે નસરાનીયાં
ફિર ગયા વો જાનિમે નસરાનીયાં
તેને ખોસ્તી લોકોમાં પહોંચાડિયો

યું યુનાં દીદન્દ તરસાયાને ઝાર
દેખકર હસાઇ ઉરકા હાલેઝાર
ખિસ્તીઓએ જ્યારે જોયા એવા હાલ

હાલે આઝમ ઈં યુનીનરત અય પિસર
હાલતે દુનિયા ચેહી હય અય પિસર
જાણજો એવી જગતની વાત છે

૪૩૮

સર ગિલ્દમ જુમ્લા જોયન્દ એદતિદા
ફિર હિદાયતકો મેરી માનીંગે વો
તો નમાવી માયું લેશે કાયદા

૪૩૯

અઝ દિલશ અંદેશા રા કુદવી અયુદ
ખાદશા કે દિલકોભી અચ્છી લગી
શાહની તો એક દમ ચિંતા ટળી

૪૪૦

ખરક હયરાં માન્દ જાં રાએ નિહુદત
ઓર જમાના ખસપે હયરાં રેહ મયા
પણ ન લોકોએ જરાએ જાણિયું

૪૪૧

તાકે વાંદિક શુદ એ હાલશ મરદોઝન
મરદોઝન સખ છપસે વાકફ હો મયે
ને ફજેતી તે પછી તેની કરી

૪૪૨

કર્દ દર દઅવત શુર ઉ ખાદ અજાં
ઉમને દી લોકોંકો દઅવત ખાદ અજાં
ખોધનો આરભ ત્યાં જમને કર્યો

૪૪૩

માશુદન્દ અન્દર ગમે ઉ અરકયાર
ગમસે હોતેથે સરાસર અરકયાર
મિત્ર તેના થઇ ગયા સર્વે કમાલ

૪૪૪

અય હસદ મી ખીઝદ ઇં હા સર અસર
ચે હસદ કે હય નતીજે સરખસર
થાય છે ઇષ્ચાથી પેદા એ ખરે

[૧૫]

પ્રધાને ખાદશાહને કહ્યું, કે હું તેમને કહીશ કે હું ખિસ્તી છું એ વાત ખુદા જાણે છે ખાદશાહ મારા ધર્મથી જાણીતો થયો, નેથી તેણે મને કતલ કરવાનાં મરદો કર્યો મારા ને તમારા અંતઃકરણ બચ્ચે એક રસ્તો છે તે વડે હું તમારા દિલની વાત જાણું છું. ખરી વાત એ છે, કે મસાના આત્માએ મારો અયાવ કર્યો નહિં તો ખાદશાહ મારા કકડા કરી નાખત હું હજરત ઇસા [અ. સ.] માટે મારા પ્રાણ પણ આપવા તૈયાર છું. પણ મેં વિચાર કર્યો કે જો હું મારા પ્રાણ નીહાવરી નાખીશ તો એ ધર્મ એમનાં અંધ રહી જશે ને મારા જેવો બીજો વિદ્વાન ન હોવથી એ ધર્મ અજાનીઓમાં પડીને નાશ પામશે. માટે હું તેમનાં ઉપકાર માતું છું કે તેમણે પોતાના ધર્મની સેવા કરવાનું ફુલબ કામ મને સોંપ્યું હું યહુદી બાળિં છુટયો છું પણ હું ખરો ખિસ્તી છું ને આ સમય હજરત ઇસા (અ. સ.) નો છે માટે તેમના ધર્મની વાતો સાંભળો.

હે ખાદશાહ જ્યારે હું એવી વાતો કહીશ, ત્યારે તેઓ મને પોતાનાં આજેવાન જાણી મારી વાતો સાંભળશે.

એ સાંભળી બાદશાહે તેના કહેવા પ્રમાણે કરી તેને પોતાના શહેરમાંથી કાઢી મુક્યો. જ્યારે તે ખ્રિસ્તીઓમાં ગયો, ત્યારે ખ્રિસ્તીઓ તેના આવા હાલ જોઈ દયા ખાવા લાગ્યા.

મટે હે બાદશાહો વિચારી જુઓ, કે જગતની આતી સ્થિતિ છે માણસ ઇબ્નીના કારણથી કેવા કેવા કામ કરે છે ! તે પોતાનું પણ નુકસાન કરે છે. આ પ્રધાન પોતાની આવી નકારી ફાલત કરી, તે પણ ઇબ્નીના કારણથી કરી.

(ખ્રિસ્તીઓનું પ્રધાનની પાસે ભેગા થવું. ને પ્રધાન તેમની

આગળ ભેદ જાહેર કરે છે તે વિષે.

૪૪૫

સદ હજારાં મહેં તરસા સુએ ઉ,
જમ્મે ઇસાઈ હુવે વાં સો હજાર,
સેંકડો ખ્રિસ્તીઓ તે પ્રધાન પાસ,

૪૪૬

ઉ જ્યાં મી કદ' બા ઇશા બ રાઝ,
વો જ્યાં કરત: થા ઇન લોગોસે રાઝ,
કરતો તે ઇજ્જતનું વર્ણન તમામ,

૪૪૭

ઉ જ્યાં મી કદ' બા ઇશાં ફરીહ,
ઉન્સે વો કરતાથા ચુકતારે ફરીહ,
કરતો વર્ણન હર ઘડી સૌ સાચી વાત,

૪૪૮

ઉ બ જાહિર વાઝે એહકામ યુદ,
વો બ જાહિર વાઝે એહકામ થા,
આગાઓ જો કે તે કહેતો હતો,

૪૪૯

એહરે ઇં માઅની સહાબા અઝ રસુલ,
થા ચેહી બાઇસ કે અસહાબે નખી,
મુરતુદાથી સૌ રહાબી પુછતા.

૪૫૦

કયા આમેઝદ એ અગરાએ નિહાં,
કયા મિલા દેતા હય અગરાએ નિહાં,
ગુપ્ત બકિતમાં ગરજ જ્યારે ભગે.

૪૫૧

ફઝલે જાહિર રા નજરતન્દે અઝુ,
ફઝલ જાહિરકા ન કરતેથે સવલ,
સહયુથો જાહેરને નોંતા બોળતા,

૪૫૨

મુ બ મુ ઝરરા બ ઝરરા મકે નફસ,
મુનકે મકો નફસકા એક એક રાઝ
છુઝાનો હરએક દગો ફટકો ખરો,

અંદક અંદક જમ્મે શુદ દર કુએ ઉ
બાડથી કુએમેં ઉરકે બેશુમાર
આવીને ભેગા થયા સૌ આમ ખાસ

સિરેં ઇમલીયુંતો ઝુન્નારો નમાઝ
માઅનીએ ઇન્નાસે ઝુન્નારો નમાઝ
કહે તો ખ્રિસ્તી ધર્મની બકિતનું નામ

દાએમન ઝફવાસો બફઆસે મસીહ
ઝિકે કવલો ઝિકે અફઆસે મસીહ
કાર્ય ને ઉપદેશ ઇસા સાક્ષાત

લોક દર બાતિન સરીરા દામ યુદ
આર બાતિનમેં અરીરે દામ થા
ગુપ્ત રીતે પણ શિકારી તે હતો

મુલતમિસ યુદન્દ મકે નફસે ગુલ
પુછતે રહેતેથે હાલત નફસકી
કે બતાવો કાર્ય સખતાં નફસના

દર ઇબાદત હા વ દર ઇબ્બાસે બા
થે ખુલુસે બંદગીમેં ના ગહાં
કેમ ઇબાદતમાં મજા આવે અરે

અયમે બાતિન રા બ નજરતન્દે કે ગુ
અયમે બાતિનકીથી કરતે દેખ બાલ
ગુપ્ત કુષણને ફકત ટંડોળતા

મી અનાસીદન્દ યું ગુલ અઝ કરફસ
આઅસે કુશોકા કરતે ઇમતિયાઝ
અજુતા તે ગંધની પેઠે ખરો

૪૫૩

ચુસ્તમાં દસલે હુઝેદા બા હસન,
કુચ્છ હઝીદાને હસનસે થે કહે,
લાભ ને પામ્યા હુઝેદાથી હસન,

તા બદાં શુદ વખ્ખો તઝકીરથ હસન
જનસે વખ્ખ ધનકે બહોત મકસુલ થે
એજ કારણથી હતાં ઉત્તમ વચન

૪૫૪

સુ શિખાદાને સહાબા જુમલા શાં,
નુકતા રસ સારે સહાબી આપકે,
તે સહાબીમાં હતા ને જાણકાર,

ખીરા મશતન્દે દરાં વખ્ખો બવાં
દમ બ ખુદ રહેતેથે ધનકે વખ્ખસે
બોધથી આશ્ચર્ય પામ્યા સુ વિચાર

(૧૬)

જ્યારે પ્રધાને બોધ આપવો શરૂ કર્યો, ત્યારે લાખો ખ્રિસ્તિઓ તેની પાસે એકઠા થયા તે તેમની આમળ ઇજલ ને બકિતઓનું વર્ણન કરવા લાગ્યો. જાહેરમાં તો તે એક કથા હતી, પણ ખર્ પુછો તો પક્ષીઓને પકડવાની જાળ હતી.

સહાબીઓ પણ એજ કારણથી મનરૂપી ભટકતા જુતના પ્રપંચો માટે હજરત રસુલે ખુદા (સ. અ.) ને પુછતા હતા. કેમકે એમને સમજ પડતી નહોતી, કે અમારી શુધ્ધ અંતઃકરણની બકિતને મલિન કરી-દે, તેમાં એ ભમતો જુતની કાંઈ ગરજ છુપાએલી છે કે કેમ ? જાહેરની બકિત માટે સહાબીઓ વધુ પુછતા ન હતા. પણ ને એઓ શુભ છે તે વિષે પુછ પરછ કરતા હતા. અને તેથી જેવી રીત તાજ કુલને અજમાવવાથી સુગંધ ઓળખાઇ જાય છે, તેમ તેઓ સેહલાશથી અંતઃકરણની શુધ્ધિ અશુધ્ધીને ઓળખી શકતા હતા. અંતઃકરણની એબેથી વાકિફ થવાની ઇચ્છા રાખનાર સહાબીઓમાં એક હજરત હુઝેદા (ર. અ.) હતા. તેઓ હમેશા અંતઃકરણ ના છળકપટ વિષેજ હજરત રસુલે ખુદા (સ. અ.) ને પુછતા હતા અને તેથી તેઓ એ વિષે એટલું બધું જ્ઞાન ધરાવતા હતા, કે મોટા મોટા સહાબીઓ પણ તેમનું એ વિષેનું પ્રવચન સાંભળી દિગ્ધ થઇ જતા હતા.

યહુદી પ્રધાન સાથે ખ્રિસ્તીઓના મેળ મેળાપ થવાનું વર્ણન

(૧૭)

૪૫૫

દિલ બદો દાદન્દ તરસાયાં તમામ,
ઉતકો દિલ દે બેઠે ઇસાઇ તમામ,
ખ્રિસ્તી સો એના અનુયાયી થયા.

ખુદ એ બાશદ કુબતે તકલીદે આમ
થે હે દેખો કુબતે તકલીફે આમ
પુછ્યા વિણ ઘેટાના ટોળાં સમ વળ્યા

૪૫૬

દર દુરને સીના મેહરશ કાશતન્દે,
બો કે દિલમે બીજ ઇરકે ઇરક કે
રાખતા દિલમાં હતા તેઓ મહેર,

નાયબે ઇસાઇ મી પિન્દાશ તન્દે
નાયબે ઇસા ઉસે કેહને લગે
નાયબે ઇસાજ કહેતા એની પેર

૪૫૭

ઉ પિસર દળજલ યક ચેરમે લઇ.
વો તો થા એક ટુખ્ખે દળજલે લઇ,
છોકરો દળજલ કાણુંનો હતો

અય ખુદા ફરિયાદ રસ નેઅમુલ મુઇ
અય ખુદા ફરિયાદ અય નેઅમુલ મુઇ
હે ખુદા ટું છે અમારો આશરો

૪૫૮

સદ હઝારાં દામો દાનારત અય ખુદા
લાખોંહી હંય દામો દાના અય ખુદા,
જાળ ફેલાયો છે, દાખા છે, પડ્યા.

મા યુ' મુરમાને હરીસે એ નવા
હમમે મુરમાને હરીસે એ નવા
પક્ષી છે એ બોલ લાલચના બધા

દમ ભેદમ પા ભરતએ દામે તો એમ,
હમ જેં હરદમ કથદ તેરે દામ મેં
નળખા બેશક છે, સપડાથો, દરેક,

મી રિકાની હર દમે મારા વ બાઝ
હુ રહા કરતા હય કરકે સરકરાઝ
હર ધડી તું છોડી દે અમને અમે,

મા ફરીં અંબારે મંદુમ મી, કુનેમ
જમએ હંય અંબાર મેં મંદુમ કરેં
રોજ બહોં કરીએ છીએ બેગા અમે,

મી બચન્દેશમ આખિર મા ગહોશ,
સોચતે હંય ફિર બસદ હોશો અમલ,
એ ન જાણ્યું બુદ્ધિએ મિન્ટુ કદા,

બુશ તા અંબાને મા હરરા ઝદરત
ચુહે કે રખનસે તુકસાં હો ગયા.
હંદરે કાણું કયું ! કોઠારમાં,

અબલ અય જાં દહએ સરરે મુશકુન,
પહેલે અય દિલ બંદ કર ચુહેકા ધર,
ખારતી હંદરની પહેલાં દુર કર,

મિશ નવજ અખ્યારે આં સદરે સુદુર
મુન હદીસા મેં થે હય કવલે હુઝુર
મુરતુકાનું વેણુ આ શુણુને, જરર

ગર ન મુશે ફુઝદ દર અંબાન ભારત,
એર ચુહા ગર નહીં ધરમેં મુસા,
કોઠીમાં હંદર નો પેઠા એર છે,

રેઝા રેઝા સિદક હર રોઝા ચરા,
થોડા થોડા સિદક હર દિન કિસલિયે,
થોડી થોડી પથુ બલાહ રોજની,

બસ સ્થિતારા આતિશ અઝ આહન જહીદ
આગકે તારે થે બોહસે ઉઠે,
આગ ચકમચી ગરે છે ને ધડી.

૪૫૬

હર ચકે ગર બાઝો સી મુર્ગે શવેમ
બાઝ થા સીમુર્ગ ને કુઝબી બને.
બાજ ને શ હ મુર્ગો અહીં શો વિવેક ?

૩૬૦

સુએ દામે મી રવેમ અય એ નિયાઝ
ખુદહી ફંમગતે હંય હમ અય એ નિયાઝ
પાછા આવી જાળમાં સપડાઇએ

૪૬૧

મંદુમે જમ્મ આમદા ગુમ મી કુનેમ
ફિર ધસી મંદુમએ એકદમ કમ કરેં.
પથુ ને છે કોઠાર તેને શુલીએ

૪૬૨

કી ખલલ અઝ મંદુમરત અઝ મકે મુશ
ગેહુમેં ચુહે ને કાલા હય ખલલ
મજામાં તો હંદર નો રર રહે છે લદા

૪૬૩

વઝ ફનશ અંબારે મા વીરાં શુદ અરત
જે કિયા થા જમ્મે વીરાં હો ગયા
નાશ દાણાનાં થશે ક્ષણુ વારમાં

૪૬૪

વ નગેહ અંદર જમ્મે મંદુમ ને વકુન
જમ્મે મંદુમકે લિયે ફિર ફિકે કર
તે પછી તું ધઉં તણુ અંબાર કર

૪૬૫

લા સલાતા તમ્મા ઇદલા િલ હુઝુ
કુઝ નહી હોતી ન જો એ ઝુ
પુરી ન થાએ નાનાં એ હજી

૪૬૬

મંદુમે આ અમાલે ચલ સાલા કુ જરત
કોન હય ગેહુ અમલકે ખા ગયા.
બકિત ચાલીસ વર્ષની પથુ શું કર.

૪૬૭

જમ્મા મી નાયદ ફરી અંબારે મા
જમ્મા હો સકતા નહીં દિલમેં તેરે
મારા ખાતામાં જમા કેમ ના લખ

૪૬૮

વીં દિલે શોરીદા પિઝ રહતો કશીદ
ખત દિલે શોરીદાને સખ રખ લિયે
દિલ બજેલો ખેંચી લે જલદી થકા

બેઠે દર યુગમત પકે દુઝડે નિકાં
ઇસ અંધેરે મેં મઝર એક ચોર બી
ચોર પશુ અંધારામાં ને ગુપ્ત છે.

મી કુશલ ઇસ્તારમાં રા પકે અપકે,
ઇન સિતારોશો વો દેતા હય છુઝા.
એક એક તથ્થુઓ છુપાવી દે છે તે

યું ઇનાયાતત શવદ બામાં મુઝીમ
અર ઇનાયત હમપે તુ મવલા કરે
ને કૃપા તારી અનારી સાથ હોય

અર હઝારોં દામ બાશદ હર કદમ
સેંકડો ફેરે હોં મો હર હર કદમ
ડમ્બે ડમ્બે જાળ પથરાએલી હોય

હર સમે અઝ હમે તન અરવાહરા
દામે તનસે રહકો હર શય ખુદા
આત્મા પિ જરથી છુટે રાતમાં

મી રહનદ અરવાહ હર શય ઝીં કદસ
ઇસ કદસસે ઉડકે રહેં રાત બર
રાતે મુકિત પામે કેદી કેદથી

શય એ ઝિન્દાં બે અબર ઝિન્દાનીયાં
શયમ ઝિન્દાંસે હંય કયદી બે અબર
હોકે લાભા લાભનો નવ તેહને

હાલે આરિફ ઇં યુવદ બે ખવાય હમ
નિન્દ ઝિન બી હય ચેહી આરિફકા હાલ
જામત વરથામાં આરિફનો એ હાલ

ખુદતા અઝ એહવાસે ફુનિયા રોઝોશય
રાત દિન ફુનિયામેં હંય મેદવે ખવાય
હાલ થી ફુનિયાના ઉઘ્યો રાતદી

આંકે ઉ પંજ ન બીનદ હર રકમ
હાલ લિખનમેં નહીં ને દેખતા
હાથના તાબામાં છે લેખણુ ખરો

૪૬૬

મી નેહદ અંગુસ્ત બર ઇસ્તારમા
હાથ ઇન પર ડાલ દેતા હય ઇની
આંખળી આ તથ્થુઆ ઉપર રાંખે તે

૪૭૦

તાકે નદરો ઝદ ચરામે બર ફલકે
તા ન ફયલે પુર ઇનકા તા સમા
નહા ઉપર દીવો ન સળમે જેથી એ

૪૭૧

કે યુવદ બીમે આઝાં દુઝડે લખમ
ચોરસે કયા ખવદ દિર હમકો રહે
તો કુઠમીં ચોરની શી બીક હોય ?

૪૭૨

યું તું બા માઇ ન બાશદ હેય મમ
તુ ને અપના સાથી હો દિર કયા હમ મમ
તું અમારી સાથ હો તો ડર ન હોય.

૪૭૩

મી રિકાની મી કુની અલવાહ રાફ
ખોદ હર અલવાહ કરતા હય રિકા
તાબેદારીથી મળે મુકિત તકા

૪૭૪

દારિમાં બે હાકિમો મેહકુમે કસ
રેહતી હંય આઝાદ મુતલક સર યસર
રાજ પશુ દોલતનો નવ ત્યારે ધણી

૪૭૫

શય એ દોલત બે અબર સુલતાનીયાં
બે અબર ફવલતસે સુલતાં અય પિસર
જાણે નવ કે કો જુ હું ને કોણુ તે

૪૭૬

ગુદત વઝદાં હુમ રકુનુન જીન અરમ
આરમેં આરામસે હંય કુજ રિજાઝ
ખુદ ખુદા ફરમાવે છે હે મારા હાલ

૪૭૭

યું કલમ હર પંજએ તહલીબે રમ
પર હય દસ્તે હકમેં કિલકે ઇનકિલામ
હકને તામે જેમ લેખણુની મતિ

૪૭૮

ફેઝલે પિંદારદ બ જુઝબીશ અઝ કલમ
હય કલમકો લિખને વાલા જાનતા
જાણે પશુ તે કાયં તો લહીઓ કરે

(૧૭)

ખિસ્તી લોકો ગાડરીયા પ્રવાહની પેઠે થોડાજ સમયમાં તે પ્રધાનની પાસે જમા થયા. કોઇ વાગસ કરતે ન હતો કે એ કાણ છે ? બધાએ પોતાના દિલમાં એની મોહન્યતનું બી વાવ્યું હતું. તેને હજારત પ્રસા (અ. સ.) નો પ્રતીનિધી માનતા હતા. પણ અરુણે તે એ કાણા જો-
-નલનો છોકરો હતો. માટે હે ખુદા તું અમારી ફર્યાદ સાંભળ, તું અમારો સહાયક છે. હે ખુદાવંદા
ત્રાપો કાણા ને જાળ અમને ફસાવવા તકબાર છે, અને અમે એવા લોકો પક્ષીઓ છીએ કે
મેમાં સપડાઈ જત કશી વાર લાગતી નથી અને બધા તેમાં ફસાઈએ છીએ. ભલે ને અમારામાં
મોટા બાળ હોય કે મરડ હોય તો એ શું ? તું અમને એ જાળથી બચાવે છે. છતાં અમે તેની
રક્ષા જોઈએ છીએ. અમે કાળમાં સુકૃત્ય રૂપી ઘઉં નો ભરીએ છીએ પણ તેમાં નિષ્કામ વૃત્તિ
ન હોવાથી તે એજે જાય છે, તેથી અમારા ઘઉંનાં શી ખરાબી છે તે જોતા નથી. પણ વિચાર
કરતાં જણાય છે કે પ્રમ્દા રૂપી ઉંદર એનો નાશ કરે છે. એણે છુપી રીતે અમારા કાથળા સુધી
સુરંગ ખોદી છે, તે કાથળામાંના ઘઉંનો નાશ કરે છે માટે પહેલાં તો એ ઉંદરની પીડા દુર કરવી
જોઈએ, તે પછી ઘઉંનો સંગ્રહ કરવો જોઈએ ત્યારે તમારો બંડાર સલામત રહેશે તે તમને
ઉપયોગી થઇ પડશે.

હરીશ શરીરમાં છે કે 'લા સલાતા તંમ્મા પ્રલ્લા બિલ હુજુર' જ્યાં સુધી અંતઃકરણ રજુ
ન હોય ત્યાં સુધી નમાજ પુરી ગણતી નથી. માટે વાસના રૂપી ઉંદર અમારા કાથળામાં ચોરી
કરે છે, તે જાળને ફાંસ ને ગદ્દલતમાં નાખી પોતનું કામ કરે જાય છે, નહિ તો ૪૦ વરસ સુધી
સુકૃત્ય રૂપી ને ઘઉં એકઠા કર્યા હતા તે ક્યાં ગયા ? જો એ ચોરી લેતા નથી તે રોજનો એક
દાણો ગણીએ તો તેટલા દાણા પણ કાથળામાં તો નથી ! અમારી દલરૂપી ભડીમાંથી હજારો
તણખા ઉડ્યા ને અમે તપ ભકિતમાં લીન રહી કષ્ટ વેઠ્યું પણ તેથી એ કામ ફળ થયું નહિ.
આ વાસના રૂપી શુભ ચોર તે એક એક તણખલાને ઝાલી ઝાલીને ચોલવી નાંખે છે કેમકે ઘરમાં
જ્યારે ચોર પેસે છે ત્યારે હોવા ચોલવી નાંખે છે, માટે તું રક્ષા કરે તો અમને એ ચોની બીક
નથી, ને એણે ડગલે ડગલે ને જાળ પાથરી છે, તેની પણ પરવા નથી.

અમે જોઈએ છીએ કે અમારો આત્મા કાયા રૂપી જાળમાં કેદ છે. ને તું તેને દર રાત્રીએ
છોડી મુકે છે ને તે સ્વપ્નાવસ્થા ગણાય છે, એ વખતે તું એમાંથી શક્તિ ને લાગણી લઇ લે છે
અને તેથી એ પાંજરામાંથી નીકળી આનંદથી ફરે છે, તે વખતે એ આત્મા એવા તો રજુ હોય
છે કે જાણે કોઇ રાત્રી એ નથી ને કોઇ પ્રજાએ નથી, અને રાત્રે જેમ આપાનામાં કેદી ન ધન
દોલતથી ધનવાન લોકો એ ખમર હોય છે, તેમ તે પણ આનંદ થઈ જાય છે નાત્રે કેદીને કદખાનાનું
ખાન નથી ને ધનવાનને પોતાની દોલતની ખમર નથી.

અરહામે કહ્યુંની આંખો ઉઘાડી છે, તેથી જાણે તેઓ જાગે છે, પણ અરુણે પૂછ્યા તો તે સુતેલા
છે, ને લોકો ખુદાને યોગ્ય છે. તેમની હાલત પણ જાગ્રતાવસ્થામાં એવીજ છે, લોકો જાણે છે
કે તેઓ જાગે છે ને દેહ રૂપી કેદ ખાનામાં કેદ છે પણ તે તો સુતેલા છે ને કાયા રૂપી કેદથી મુક્ત
છે, ખુદા દરમિયાને છે કે આરિફ લોકો દુનીયાની હાજતથી રાત દિવસ સ્વપ્નાવસ્થામાં છે અરહામે
કહ્યું માટે દરમિયાને છે કે અમે તેમને જમણી અને ડાબી બાજુએ પાસું ફેરવીએ છીએ એવીજ
રીતે આરિફ લોકોની ગતિ ને પાસું ફેરવવાની હાલત છે જહૈર જેનાર એમ જાણે છે કે લખવાનું
કામ કલમ કરે છે, પણ રહસ્ય જાણનારા જાણે છે કે જેના હાથમાં એ કલમ છે, તેની મરજી
પ્રમાણે કલમ કામ કરે છે

આરિક માણસનું ધ્રુવંત

(૧૮)

૪૭૯

શિખરે ઝીન હાલે આરિક વા નમુદ,
હાલ આરિકા હુવા ને કુછ બયા,
વાત આરિકની જરા નહેર કરી,

ખદકરા હમ ખવાબે હિસી દર રશુદ
ઇસસે હિસસે ખદક સોતી હય યહાં
લાગણીની ઉંધ જગ સમજયું ખરી

૪૮૦

રક્ત દર સેહરાએ બેયું જાને શાં,
દરે દુમેં જીજી ન પહોંચી હો જાં,
જીવ તેનો લા મકાંમાં બસ ગયો,

રૂહે શાં આસુદઓ વ બદાને શાં
ઇનકે રૂહો જીરમ હંય સય શાદમા
એ નથી તન, આત્મા તેનો રહો

૪૮૧

તુકે રોઝ આખર ચુ બા ઝરીં સિપર,
તુકે દિનકા લે કે સોનેકા સિપર,
હાલ સોનેરીથી સુરજ આવીયો,

હિંદુએ શય રા બ તેમ અફગંદે સર
કાફિરે શયકો કરે ઝેરો ઝખર
માયું કાઠી રાતનું કાપ્યું જીઓ

૪૮૨

મેલે હર જાને બસુએ તન જીવદ,
મુલતફિત હોતી હંય જાનેં સુએ તન,
જીવ પાઠો તનમાં તેના આવીયો,

હર તને અઝ રૂહ આ બસ્તન જીવદ
રૂહકા હોતા હય હામિલ હર બદન
આત્મા તનમાં વસી રાજી થયો

૪૮૩

અઝ સરીરે બાઝ દામ અંદર કશી,
દે કે તુ આવાઝ ફેલાતા હય દામ,
પકડે પક્ષી જાળમાં બીજાં નવાં,

જીગલા રા દર દામે દર્દ આવર કશી
દામમેં ખીંચતી હય ફિર દુનિયા તમામ
આત્માથી રાગની તાબે થયાં

૪૮૪

ચુકે નુરે સુખદ દમ સર બર ઝનદ,
સુખદે જગ હોતી હય રોશન કામ્યાબ,
જવ પ્રકાસે સૂર ને પ્રભાત થાય,

કર ગસે ઝરીંને ગરુડું પર ઝનદ
ફૂડ ફૂડાતા હય પર અપને આફતાબ
નલ ઉપર તેજસ્વી સુરજ તવ જણાય

૪૮૫

ફાલિકુલ અસ્વાહ ઇસરાશીલ વાર,
મિસ્લે ઇસગશીલ ખદલાકે જહાં,
“ ફાલિકુલ ઇસ્વાહ ” ઇસરાશીલ પટે,

જીમલે રા દર સુરત આદર ઝાં દિયાર
બખ્શતા હય સુરતેં સયકો યહાં
આત્મા લાવે શરીરમાં જાણો

૪૮૬

રૂહ હાએ મુનબસિતરા તન કુનદ,
રૂહ જીદા રૂહોકો કરતા હય બદન,
જીવ તનમાં નાંખે તે દર એકના,

હર તને રા બાઝ આ બસ્તન કુનદ
હામિલે અસ્વાહ હો જાતે હંય તન
ને બારે છે તે બદન હર એકના

૪૮૭

અરપ જાંહારા કુનહ આરી ઝેઝી,
છાડતે હંય ઝીન ઘોડે જનકે,
જીવ રૂપી અમ્મ પર મુકે પલાણુ,

૪૮૮

લેક બેહરે આંકે રોઝ આયન્દ બાઝ,
કુસરે દીન વાપિસીકે વક્ત પર,
દિવસે આવે તે પાછા પુન રવિ,

૪૮૯

તાકે રોઝશ વા કસદ ઝાં મર્ગઝાર,
તાકે ફિર ખેતોસે લોટાએ ઇન્હેં,
જેથી તેને ખેતી લાવે દિવસે,

૪૯૦

• કાશ યું અસહાએ કેહેક આં રૂહરા,
કાશ રેહ સકતી હિકાઝત મં ચે રૂહ,
કહકની પેટે તેમોના જીવ પર,

૪૯૧

તા અઝીં તુફાને બે દારીઓ હોશ,
હોશો બેદારીકે ઇસ તુફાનસે,
જામત ને હોશના તુફાનથી,

૪૯૨

અય બસા અસહાએ કેહેક અંદર જહાં,
બે શુમાર અરહાએ કહેક ઇસ દોરકે,
છે બહુ અરહાએ કહેક સૃષ્ટિમાં,

૪૯૩

ગારે બા તો ચાર બાતો દર સરોહ,
ચાર બી ઓર ગારબી હે નગમા ગર,
તારી સાથે તે કરે છે વાતચીત,

૪૯૪

બાઝ દાં કઝ ચીસ્ત ઇં રૂપોશહા,
કયોં નિહાં તુઝસે હંય તુહી ગોર કર,
કેમ છે અદ્રશ્ય તે તારા થકી ?

સિરેં અન નવમો અખુલ મવતસ્ત ઇં
ખવામ લાઇ મવતકા હમ માન લે
મોતનો છે લાઇ તે તું હંધ જાણુ

બર નહેં બર પાએ શાં બદે દરાઝ
બાંધતે હંય પાઈં રસ્તીસે મગર
માટે લાંબી દોરી બાંધે પગ થકી

વઝ ચરાગાહ આર દશ દર ઝેરબાર
ઓર નીચે ઝીનકે લાચે ઇન્હેં
જીન નીચે લાવે ગોચરથી ખરે

હિકઝ કરદે ચા ચો કશ્તી તુહરા
મિરલે એહલે કેહેક ચા કશ્તીએ તુહ
તુહ નાકા સમતો રક્ષક હોત ગર

વા રહીદે ઇં ઝમીરો અશ્મો ગોશ
આંખ કાન ઓર દિલકા મિલતે રાસ્તે
કાન આંખો, જીવ, દિલ છુટન સહી

પહેલુએ તુ પેશ તુ હસ્ત ઇન ઝમાં
તેરે પહેલુમેં હંય તેરે સામને
તારી સામે, પાસે પણુ આજે ખરા

મોહર બર અશમત વ બદે ગોશત ચેસુદ
મોહરેં હંય પર તેરે ગોશો અશમ પર
કાન ને આંખોથી નવ દેખે અચીત

ખતમે હક બર અશમહા વ ગોશહા
કયોં હંય મોહરેં આંખ પર ઓર કાનપર
સીત્ર કાનોં આંખો પર જાણુ નકી

(૧૮)

આરિફ (બહાત્તાનીઓ) ની હકીકત આપણા સમજવામાં આવી શકતી નથી. પણ તેની કાંઈક હકીકત સમજવા સાડે સ્વપ્નાવસ્થાનો દાખલો મારો છે. સ્વપ્નાવસ્થામાં આપણો આત્મા એવા વનમાં જતો રહે છે, જ્યાં તેને કોઈ પકડનાર નથી. આત્મા પણુ સુખી થાય છે.

ને અહીં દેહ પણુ સુખી થાય છે, કેમકે ઉંઘમાં લાભા લાભ કે શોક હોતાં નથી. જ્યે એકપક્ષી જળ ને પાંજરામાંથી નીકળી સ્વતંત્ર થઈ જાય છે. પછી જ્યારે પ્રભાત થાય છે ત્યારે દરેક આત્મા દેહની સાથે મળી જાય છે. અને પારધિની જેઠે જોલીને દરેક પક્ષીને જળમાં પકડી લે છે. એ વખતે ઉંઘ ને જાગ્રતાવસ્થાની વચ્ચે લગાઈ થાય છે. કદીક ઉંઘી જાય છે ને કદીક જાગી જાય છે. પછી જેમ ઇસરાશીલ (અ. સ.) બીજી વખતે રણુ-શિંયુ કુંકરી ને બધા જાણસો જાગી ઉઠશે, તેમ દરેક આત્મા દેહતું રૂપ ધારણ કરે છે. જે દેહ નામ પામે છે. અને આખી રાત જીવ રૂપી ધોડા પર જે સામાન યુક્તેલો હતો તે ઉતરી જાય છે એટલાજ માટે ઉંઘને મોતનો ભાઈ ગણ્યો છે.

રાત્રે આત્મા સ્વતંત્ર થઈ જાય છે. તેનું અસ્હામે કહફની જેઠે અથવા હઝરત તુલ (અ. સ.) ની હોડીની જેઠે રક્ષણ કયું હોત તો કેવું સાફ થાત ! કેમકે જાગ્રતાવસ્થામાં લાવી અમને સેકડો આફતોમાં ફસાવે છે.

અરે તું અસ્હામે કહફને કેમ સંભાળે છે ? તેઓને તો વર્ષો થઈ ગયાં તારી નજરની સામે આ વખતે પણુ સેકડો અસ્હામે કહફ મોજુદ છે. પણુ તારાં અંતઃકરણુ કાન ને આંખો ઉપર મહોર કરેલી છે. તેથી તને કેમ દેખાય ? જો એ સીલ ટુટી જાય તો તે મિત્ર ને તેણું ઠેકાણું તને દેખાય. હવે આવી રીતે આંખ કાન ઉપર મહોર હોવાનું થું કારણુ છે, તે આવતી હિકાયતમાં વર્ણવવામાં આવશે.

ખલીફાએ લયલાને પ્રુછયું ને તેણે જવાબ આપ્યો તે વિષે.

(૧૯)

૪૬૫

પ્રુક્ત લયલા રા ખલીફા કાં તુર્ખ,
પ્રુછા લયલાસે ખલીફાને ખતા !
તુજ લયલા છે ? ખલીફાએ કહ્યું,

કઝ તુ મજનું શુદ પરીશાનો ગવી
કયસમે તુને પરેશાં કયોં કિયા ?
કેસ હીવાનો થયો, જે પર તે તું ?

૪૬૬

અઝ હીગર ખુબાં તું અફઝું નીસ્તી,
તુ હસીનાંસે મગર અફઝું નહીં,
રૂપમાં બીજાથી તુ સુંદર નથી,

પ્રુક્ત ખામુશ યું તુ મજનું નીસ્તી
ખોલી બસ ખામોશ તુમ મજનું નહીં
ખોલી છાનો રહે કે તુ મજનુ નથી

૪૬૭

હીદએ મજનુ અગર બુદે તુરા,
અફમે મજનુસે અગર તુમ દેખતે,
આંખ મજનુની જે તુજને હોતતો,

હર દો આલમ બે ખતર બુદે તુરા
હોતે અંદાઝે હમારે ફરન કે
મુજને ઉત્તમ સર્વથી જાણુત ખરા

૪૬૮

બા ખુદી તુ લેક મજનુ બે ખુદસ્ત,
તુમ હો બા ખુદ બોર મજનુ બે ખજર,
બે ખુદી મજનુને, તુજને જામતિ,

હર તરીકે ઇસ્ક બેદારી બદસ્ત
બા ખુદી હમ મનઝિલે ઉલફતમે શર
ઇસ્કના રસ્તામાં ફુશીયારી ખુરી

હર કે બેદારસ્ત ઉ દર ખવાળ તર,
જો હય બેદાર ઉરયે હય એક નીંદસી,
જાગે છે તે, ઉંધમાં જે મસ્ત છે,

હર કે દર ખવાળસ્ત બે દારીશ બેહ,
સોને વાલેકી હય બે દારીહી ખુબ,
જાગવું તો ઉંધવાળાનું બહું,

ચું બહુ બેદાર ન ખુવદ જાને મા,
જાળ ખુદાકે સાથ દિલદારી નહીં,
જીવ મારો હકથી જો જાગે નહીં,

જો હમા રોઝ અઝ લકદ કે બે ખ્યાલ,
જાનકો દિનજર જો ફુકરાયે ખ્યાલ,
જીવ દિનથી ચિંતાથી પાયમાલ ચાય,

ને સફા મીમાનદશ ને જુદો ફર,
ફિર સફાઈ ઓર કેશીયત હો કયા,
બાકી નિર્મળતા રહે તેમાં નહીં,

ખુશ્તા આં બાશદ કે ઉ અઝ હર ખ્યાલ,
હય વોહી સોતા જો હો મેહવે ખ્યાલ,
ઉંધમાં હોયે તો નવ ચિંતા કંઈ,

ને ચુનાકે અઝ ખ્યાલ આયદ બહાલ,
પર ન અયસા હો બીચટ જાગે ખ્યાલ,
નહીં ખ્યાલ એવો કે જોથી હોય હાલ,

દેવરા ચું હર બીનદ ઉ બ ખવાળ,
ખવાળમેં શયતાનકો માનિન્દે ફુર,
જોયો શયતાં સ્વપ્નમાં જાણે પરી,

ચુંકે તુખમે નખલ દર શોરા બ રીખત,
ઉરકા તુખમે નખલ બંજરમેં ગિરે,
ખાડ જોમાં તેણે તો બી વાવીયું,

૪૯૯

હસ્ત બેદારીશ અઝ ખવાળશ ખતર
ધરકી બેદારી હય સોનેસે બડી
જાગવું છે ઉંધની ખોડું ખરે

૫૦૦

મસ્તે ગફલત અમન ફુશીયારીશ બેહ
મસ્ત ગફલતની હય ફુશીયારીહી ખુબ
શુદ્ધિ ગાફિલની સરસ છે જાણુ તું

૫૦૧

હસ્ત બેદારી ચું દર બંદાને મા
કેદીઓંકી જાગ—બેદારી નહીં
જાગતાવરથા તો કેદી સમ ખરી

૫૦૨

વઝઝિયાનો સુદો અઝ ખવફે ઝવાલ
નફો નુકસાંકા ગમ ઓર ખવફે ઝવાલ
ખીકે ભાલા લાભની ગભરાઈ જાય

૫૦૩

ને બ સુએ આસ્માં રાહે સફર
આસ્માનોં તક મિલે કયા રાસ્તા
અર્શ પર પહોંચે ન તે આ જગ થકી

૫૦૪

દારદ ઉમ્મીદો કુનદ બા ઉ મકાલ
છોડકર સખકો કરે ઉસસે મકાલ
રાખે આશા ને કરે વાતો કોષ

૫૦૫

આં ખ્યાલશ્ચ ગરદદ ઉરા સદ વખાલ
ઉરકે હકમે ઓર હી લાયે વખાલ
પણુ તે એને માટે છે જાણો વખાલ

૫૦૬

પસ જે શહેવત રીઝદ ઉ બા દેવ આબ
દેખકર ઇનઝાલ હોતા હય ઝુરર
થઈને કામાતુર બસ સંગત કરી

૫૦૭

ઉ બખ્વેશ આમદ ખ્યાલ અઝવે શુરખત
હોશ આયે વસ વસોંસે ચોંક કે
જ્યારે જાગ્યો બાન તેને આવ્યું

૫૦૮

ઝોકે સર ખીનદ અઝાનો તન પલીદ,
ઝોક હો સરમે' બદન સારા પલીદ,
તન બધુ અપવિત્ર માયામાં દરદ,

આહ અઝાં નકશે પીદીદે ના પીદીદે
વોહ હસી' સુરત હો બિલકુલ ના પીદીદે
થઇ ગયો સંપુર્ણ' ઝંખાણો મરદ

૫૦૯

મુર્ગ' બર બાલો પરાનો સાયા અશ,
મુર્ગ' હો પરવાઝમે' અફલાક પર,
પક્ષી નભમાં ઉડે, પડછાયો ધરે,

મીઠવદ બર ખાક પરરાં મુર્ગ' વશ
ઉસ્કા સાયા પડ રહા હો ખાક પર
તેમ પક્ષી પેઠે ઉડે છે બરે

૫૧૦

અબલહે સમયાદે આં સાયા શવદ,
બે વકુફ ઇસ સાયે પર હોકર નિસાર,
પારધી પડછાયા પાછળ દોડે બર,

મી દવદ ચંદાંકે બે માયા શવદ
દોડતા હય ઉરકે પીછે બારબાર
એવો થાક્યો ચુર થઇ બેઠો તે નર

૫૧૧

બે ખબર કાં અકસે આં મુર્ગે હવાસ્ત,
સાયમે મુર્ગે હવાસે બે ખબર,
એ ન નાપ્યું પક્ષીનો પડછાયો છે,

બે ખબર કે અરલે આં સાયા કુખસ્ત
અરલે સાયાકી ફિકાસે બે ખબર
એ ન નાપ્યું કે અસલમાં શું છે તે

૫૧૨

તીર અંદાઝદ બ સુએ સાયા ઉ,
ફેકતા હય તીર સાયે કે લિયે,
તીર મારે બે તે પડછાયા બણી,

તરકશશ ખાલી શવદ દર જુસ્તોજુ
ખાલી હો જતા હય તરકશ તીરસે
થાય તીરકશ ખાલી ને લાભજ નહીં

૫૧૩

તરકશે ઉમરશ તિહી શુદ ઉમર રફત,
ઉમ્રકા તરકશ બે ખાલી હો ગયા,
જાંદગીતું તીરકશ ખાલી થયું,

અઝ દવીદન દર શિકારે સાયા તફત
અબ શિકારે સાયામે' દોડેગા કયા
દોડ્યો પડછાયામાં વય એજે ગયું

૫૧૪

સાયએ યઝદાં એ બાશદ દાયા અશ,
સાયએ યઝદાં મુહાફિઝ હો અગર,
હકનો પડછાયો તો તેની ધાવ છે,

વારિહા નદ અઝ ખ્યાલો સાયા અશ
બસ ખ્યાલો સાયાસે જાયે ગુઝર
ઠહેમ ને શંકાયો તે મુકિતજ દે

(૧૬)

પલીફાએ લયલાને પુછ્યું કે જેના કારણથી કયસ દીવાનો થયો છે તે લયલા તુંજ છે ?
તું તો બીજી સ્ત્રીઓ કરતાં કોઇ વધારે રૂપાળી નથી. લયલાએ જવાબ આપ્યો કે છાનો
રહે. તું મજનું નથી. બે તને મજનુંની આંખો મળી હોત તો બંને લોકોની કીમત મારા
મુકાબલામાં તને શુન્ય જણાત. તું સાફ તારૂં સમજે તેથી તું તો હુશીયાર ને ખબરદાર છે,
પણ મજનું તો બે ખબર છે. તે તો એટલું પણ જાણતો નથી, કે હું કોણ છું ને તે કોણ છે.
ફક્ત એટલું જાણે છે કે ઇસ્કના પંથમાં હોશીઆરી ને જાગતાવસ્થા જેવી નકારી વસ્તુ કોઇ
નથી. જેનું મન જાગતું ને આંખો ઉઘમાં છે તેનું ઉંઘવું જાગતાવસ્થાથી સાફ છે, તે

જનઘતાવસ્થા ઉંઘથી નહારી છે. કેમકે ઉંઘમાં હોય છે, ત્યાં સુધી ખરા માથુકના પવિત્ર વિચારોમાં લીન રહે છે પણ જાગે છે, ત્યારે સેંકડો પીડાઓમાં ફસાઈ જાય છે. જેનું દિલ ઉઘે છે તેની જનઘતાવસ્થા સારી છે. કેમકે તે ગફલતમાં મસ્ત છે. ખુદાની સાથે અમારા જીવની જનઘતાવસ્થા ન હોય, તો એ જનઘતાવસ્થા એક એવો કિલ્લો છે જેમાં અમે કેદ છીએ. આપો દીવસ અમારો જીવ સેંકડો આફતોમાં ફસાએલો રહે છે તેથી એવો જીવ નિર્મળ હોયજ નહિ, તે આકાશની તરફ જઈ શકતો નથી.

સુતેલા માણસ સ્વપ્નું જોઈ આશાના કિલ્લાઓ બાંધે, પણ તેમાં સાચા આશિકાના જેવો રસ પડતો નથી. સ્વમાવસ્થામાં શેતાનને પરી સમજી તેની સાથે ગમત કરે ને ધાતુઆત થાય તેથી શું ? તેણે તો ઉત્તમ ખી ખાર જમીનમાં વાવ્યું. તે જ્યારે જાગ્યો ત્યારે માથામાં ચક્કર આવશે ને શરીર અપવિત્ર થએલું જશે. તેથી જ્યાં સુધી સ્નાન ન કરીલે ત્યાં સુધી ખુદાથી દુર પડેલો રહેશે.

આ સુતેલો માણસ તે મુખ માણસના જેવો છે જે આકાશમાં ઉડતા પક્ષીનો જમીન પર પડેલો પડછાયો જોઈ તે પડછાયાની પાછળ પાછળ દોડે છે, અને થાકી જાય છે. અસલ પક્ષી કયાં છે તે જોતો નથી ને પડછાયાની તરફ તીર ફેંકે છે ને તીરકશ (માથુ) ખાલી કરી નાખે છે. અર્થાત ઉમર પુરી થઈ જાય છે. એના વખતે જો ખુદાનો પડછાયો તેને માટે ધાવ થાય તો એ પડછાયોના ભ્રમથી છુટે અર્થાત એ ધાવણા બાળક જેવા મુખ શિકારીને કોઈ પારંગત મળે તો તેને ધાવતું કામ આપે, એટલે કે તેનું રક્ષણ કરે.

મુર્શિદ અને અદ્લાહના વલીની તાબેદારી કરવામાં લાભ છે તે વિષે.

(૨૦)

૫૧૫

સાયએ યઝદાં જીવદ બંદા ખુદા,
સાયએ યઝદાં હય હર મદે ખુદા,
હકનો પડછાયો ખુદાનો બંદો તે,

મુરદએ ઇન આલમો ઝીંદા ખુદા.
મુરદા યે ફુતીયા હય ઝિંદા કિયરીયા.
જગમાં મરુદું, ને ખુદાતો જિંદો છે.

૫૧૬

દામને ઉ ગીર ઝુદતર બે શુમાં,
દામન ઉરકા તુ પકડલે જદદતર,
જલદી તેની ચાળ જાલી લે સમજી

તા રહી અઝ આફતે આખર ઝમાં.
તા મિલે આફતસે ફુતીયાકી મફર.
કે ન ચાવે કોઇ આફત બે સમજી.

૫૧૭

કયકે મદદ ઝદ્દા નકશે અવલીવારત.
વુસઅતે સાયા હય શકલે અવલિયા
કેવો પડછાયો વધારે તે તું જાણ,

કો દલીલે નુરે ખુશીદે ખુદાસ્ત.
હય દલીલે નુરે ખુશીદે ખુદા.
છે વલી હક સુર્યાના પ્રકાશ માન,

૫૧૮

અંદરી વાદી મરવ બે ધ' દલીલ,
ચલ ન ધક્ક વાદીમે હરગિલ બે દલીલ,
જા તું એ જંગલમાં લઇને એ દલીલ,

લા ઉહિબ્બુલ આફ્રી' ગો ચું ખલીલ.
ફાનીયોંકો છોડે મિસ્લે ખલીલ.
પુણું આથમતાને નહીં, બોલ્યા ખલીલ.

૫૧૯

શાએ સાચા આફતામે રા બચાબ,
સાચેસે દરયાફત કરલે આફતાબ,
દોડ પડછાયાથી સુરજ ઝાલ તું,

દામને શેઠ શમ્સે તબરેઝી બ તાબ.
શમ્સે તબરેઝીકા દામન બે શિતાબ.
ઝાલ દામન શમ્સ તબરેજી તાબું.

૫૨૦

રેહ ન દાની જાનિમે ધ' સુરો ઉર્સ,
રાહે દરફાં મરદુમે હકબીસે પુછ,
બે ન આ રસ્તો તને સુઝે કદી,

અઝ ઝિયાઉલ હક હિસામુદ્દી' બ પુર્સ.
ચલ ઝિયાઉલ હક હિસામુદ્દીસે પુછ.
પુછ ઝિયાઉલ હક હિસામુદ્દીન થી.

૫૨૧

દર હસદ ગીરહ તુરા દર રેહ યુલુ,
દુસ્મની તેરા ગલા પકડે અગર,
આવવા દેશે ન ઇબ્યા તુજ કને,

દર હસદ ઇબલીસરા બાશદ યુલુ.
હય યુલુ શયતાંકો ઇસ્મેં યાદ કર.
ઇબ્યાતો શયતાનનું બસ કામ છે.

૫૨૨

કોઝે આદમ નંગ દારદ અઝ હસદ,
હય હસદસે જીરકો દર ઇનસાંસે નન્મ,
ઇબ્યાથી શયતાન માલુસનો અરિ,

બા સઆદત જંગ દારદ અઝ હસદ.
કરતા હય વો નેકીયોંકે સાથ જંગ.
શેનાં શતર નેકીનો ઇબ્યા થકી.

૫૨૩

અકબમે ઝીં સોઅયતર દર રાહ નીસ્ત,
સખત તર બસ એક થેહી હય મરહુબા,
ઇબ્યાથી અધરો િાઇ રસ્તો નથી,

અય ખુનક આંકસ હસદ હમરાહ નીસ્ત.
ગર નહીં સાથી હસદ તો હય મઝા.
તે છે સારો, ઇબ્યા જેમાં નવ જરી.

૫૨૪

ધ' જસદ ખાના હસદ આમદ બદાં,
હય હસદકા ધર જસદમેં બે ગુમાં,
ઇબ્યાનુ ધર થઇ ગયું છે આ શરીર,

કઝ હસદ આલુદા ગરદદ ખાનદાં.
ઇસમેં હય આલુદા અકસર ખાનદાં.
થઇ ગયા એમાં કુટુંબો નાશ વીર.

૫૨૫

ખાનુમાંહા અઝ હસદ ગરદદ ખરાબ,
ધર હસદસે હોતે હય કયા કયા ખરાબ,
જેને છે ઇબ્યાથી કાઈ વાસ્તો,

બાઝ શાહી અઝ હસદ ગરદદ ગુરાબ.
બાઝકો મિલતા હય કવેકા ખીતાબ.
બાજ હોયે તો બને તે કાગડો.

૫૨૬

ગર જસદ ખાના હસદ બાશદ વલેક,
ગો જસદ ધર હય હસદકા બરમલા,
હોય બે ઇબ્યાનુ ધર નીજનું શરીર,

આં જસદરા પાક કદ' અદસાહ નેક.
ઉસ જસદકો પાક હકને કર દિયા.
હક કરે તેને પવિત્ર ધાર વીર.

૫૨૭

યાદત પાકી અઝ જનામે કિયરીયા,
ફઝલમે ખાલીકે પાકીઝા હુવા,
ગર્વ ને કીનો હતાં જેમાં બધાં;

છરમ પુર અઝ કિયો પુરહિક્કો રિયા,
છરમ ને થા મરદે કિયો રિયા,
તેવાને અલ્લાહે પજુ પાકજ કયાં

૫૨૮

તહહેરા બયતી બયાને પાકી અસ્ત,
ધરકી પાકી હય સફાઈકા બયાં,
પાક મારે ધર કરો પાકી નિશાન,

ગંજે નુરસ્ત અઝ તિલસમશ ખાકી અસ્ત,
હય તિલીસ્મે ખાક ગંજનાં નિહાં,
ખાક છે પજુ નુરની તે છે પિઝાજ.

૫૨૯

ચું કુની આ બે હસદ મકરો હસદ,
બે હસદસે ગર કરેગા તુ હસદ,
ને કરે અનસુય પર ઇર્ખ્યાં અસર,

ઝાં હસદ દીલરા સયાહી હા રસદ,
દિલ પે આયેગી સયાહી લા તઅદ,
કાળું દિલ-ઇર્ખ્યાંથી થાયે સર અસર.

૫૩૦

ખાક શવ મરદાને હકરા ઝેર પા,
ખાક હો મરદાને હકકે પાઉંકી,
થા પવિત્ર માણસોના પગની રજ,

ખાક બર સર કુન હસદરા હમચુમા,
ઝોર હસદ પર ખાક ડાલ અપ આદમી,
ધુળ નાંખ ઇર્ખ્યાંના મોં પર ને સમજ.

(૨૦)

પારંગત લોકો આ લોકમાં મુરદા સમાન છે ને ખુદાને ત્યાં જીવતા છે. માટે એવા માણસની ચાળ પકડ. જેથી કિયામત સુધી તું નિર્બંધ થઈ જઈશ. શું તું જોતો નથી કે તે પડછાયોને કેવો લાંબો કરે છે. જો તે ઇચ્છે તો પડછાયો વધવા પામે નહિ. (અલમ તરા ઇલા મબ્લકા કયફા મુદા જિલ્લે) આ પડછાયો તે ઓલીયાનો પડછાયો છે. કેમકે ઓલીયાઓ ખુદાના સુર્યના પ્રકાશને દેખાડનારા છે. માટે હુશ્યાર થઈ જા, ને આ જગલમાં એવા ભોમીયા વીના ડગલું ન ભર. અને બધી વસ્તુઓને નાશવંત સમજ લે. અને 'લા ઉહિયુલ આફ્લીન' કહી દે.

સુર્યનો પડછાયો કહ્યો તે શમ્સ તખ્તોજ છે તેમની ચાળ પકડ. તેથી તું સુર્ય સુધી પહોંચી જઈશ. અને જો તું એ આનંદનો માર્ગ નથી જાણતો તો હિસામુદ્દીનને પુછ.

શમ્સ તખ્તોજને હિસામુદ્દીનની હકીકત મવલાનાના જીવન ચરિત્રમાં આપી છે તે જુઓ.

ખુદાના માર્ગમાં ઇર્ખ્યાંથી જુડી કાઢી ચીજ નથી. પજુ હિસામુદ્દીન તે તારા ગળા સુધી આવવા દેશે નહિ. ઇર્ખ્યાંસને ઇર્ખ્યાંના કારણથીજ હાંડી કાઢવામાં આવ્યો. અને એજ કારણથી તેને આદમ સાથે ને સુક્રત્યો સાથે વેર છે. આ શરીર ઇર્ખ્યાંનું સ્થાન છે, કેમકે માટીના શરીરનીજ શેતાને ઇર્ખ્યાં કરી હતી. આપણે જોઈએ છીએ કે એજ ઇર્ખ્યાંના કારણથી કુદુંમો નાશ પામે છે છતાં પજુ આ ઇર્ખ્યાંનું સ્થાન જે શરીર, તેને ખુદા આહે તો પાક કરી દે છે.

‘અત તહારા બયતિમહ લિ-તાઈશીન’ પ્રદક્ષિણા કરવા આવનાર માટે તમે ખંને મારા બરને પાક કરો, તે આ શરીરજ છે, આ શરીરમાંજ તેમનો હગલો બસેલો છે. જો કે તેની આ અદ્ભુત રચના માટીથી છે. પજુ જે એને તોડી શકે છે તે ખળના પામે છે. માટે ઇર્ખ્યાં ન કરનારની જો તું ઇર્ખ્યાં કરીશ, તો તેનું તો કાંઈ બગડવાનું નથી, પજુ તારાજ અંતઃકરણને અંધારું ઘેરી લેશે. તેથી જે ખુદાના વહાલા છે તેમના પગની રજ થઈ જા. ત્યારે તું ઇર્ખ્યાં ઉપર ધુળ નાંખીશ.

ચહુદી પ્રધાને ઇર્ષ્યા કરી તેનું વર્ણન

(૨૧)

૫૩૧

આં વઝીરકે અઝ હસદ છુદશ નઝાફ,
હાં હસદ હીસે બના થા વો વઝીર,
ઇર્ષ્યાનુ તે પુતળું પ્રધાન હતો

તા બ આતિલ ગોશો બીનો બાદ દાદ
ગોશો બીની સગ થે આતિલમે અસીર
કાન નાસિકા કપાવી તદ બન્યો

૫૩૨

બર ઉમીદે આંકે અઝ નયશે હસદ
થી હસદમે સિફ ઇસ હસરતકી લહેર
એટલા માટે કે ઇર્ષ્યા ડંબથી

ઝેહરે ઉ દર જાને મિસ્કીનાં રસદ
બે કસોફી જાનમે દોઝમે ઝેહર
ઝેર એ લોકામાં ફેલાવે નકી

૫૩૩

હર કસેકો અઝ હસદ બીની કુનદ
જો ગઢા ખોદે હસદસે પુર ચુરર
જે કાઈ ઇર્ષ્યાનુ માણસ થાય જાણુ

ખેશ્વરા બે ગોશો બે બીની કુનદ
ઉરકે કાન એર નાક કટતે હંચ ચુરર
તે કપાવે નાક ને પોતાના કાન

૫૩૪

બીની આં બાશદ કે ઉ છુએ બરદ,
નાક તો બસ વો હંચ જો છુ સુંધ કર
સુંધે છે જે ગંધ કહીએ નાક તે

છુએ ઉરા જાનિએ કુએ છુરદ
પાલે ખુશ્તુ વાલે કુએમે ચુઝર
ચાર પાસે ગંધ તે લાઈ જાય છે

૫૩૫

હર કે છુયશ નીસ્ત બે બીની છુવદ
જીરકો છુ આતી નહીં બે નાક હંચ
ગંધ જોને તેની નહિ, તેને ન નાક

છુએ આં છુયરત કાં દીની છુવદ
છુસે મતલબ છુએ દીને પાક હંચ
તે સુંધી એવી જેથી થાય પાક

૫૩૬

ચું કે છુએ છુદો શુકે આં ન કદ
જીરને છુ સુંધી ન શુક ઉરકા કિયા
લખને સુંધી ન માને ઉપકાર

કુફરે નેઅમત આમદો બીનેશ ખુદ
કુફરે નેઅમત નાક ઇસ્કી લે ગયા
થાય અચ્છ ઉપકારી, ને નાકજ કપાય

૫૩૭

શુક કુન મર શાકિરાં રા બંદા બાશ
શુક કર એર શાકિરોકા હો ચુલામ
શુક કર ઉપકારીઓનો દાસ થા

પેશે ઇશાં મુરદા શવ પાયન્દા બાશ
ઉનકે આગે મરકે પા ઉમરે દલામ
નાશ થઈ ચિરજીવી હે ચાર થા

૫૩૮

ચું વઝીર અઝ રેહઝની માયા મસાઝ,
રેહઝનીકા દમ ન બર મિસ્લે વઝીર,
વાટ પાકુ થા ન જેવો તે વઝીર

ખદકરા તુ બર મયા વર અઝ નમાઝ
ઉનકો નેપીસે ન રોક અય રાહગીર
જગને લકિતથી ન રોકી દે લગીર

નાસહે દી' ગસ્તા આં કાફિર વઝીર,
નાસહે ધર્મા થા વો કાફિર વઝીર
ધર્મ ઉપદેશક થયો કાફિર વઝીર

હર કે સાહબ ઝવક છુદ અઝ ગુફતે ઉ,
થે ને એહલે ઝવક ઉરકે વઅઝ સે,
શુદ્ધિશાળી ને હતા સમન્યા તેઓ,

નુકત હા મી ગુફત ઉ આમેખતા,
ખાત કરતા થા મિલાવટસે સદા,
ખ્રિસ્તીઓ આગળ તે ગપ્પાં ભારતો,

હાં મથવ મગરૂર ઝાં ગુફતે નેકા,
અયસી ખાતોં પર ન હો નાઝાં કબી,
તું ન થા મગરૂર તેની વાતથી,

ઉ યુ' બાશદ ઝિસ્ત ગુફતશ ઝિસ્તદાં
ને છુરા હય ઈસ્કી ખાતોં બી છુરી
વાતો છુડાની તે છુડી બબ્બુ ને

ગુફતે ધનસાં પારએ ઇન્સાં છુવદ
કવલે ધનસાની હય જુઝવ ધનસાન કા
વાત છે માણસની માણસનોજ અંશ

ઝાં અલી ફરમુદ નકલે બહિલાં
કવલ બહિલ કો અલી શેરે ખુદા
આપે છે હઝરત અલી એવી મિસાલ

બર યુનાં સખઝા હરાંકો બર નિશસ્ત
અય ને ધસ સખઝેપે બેટેગા કોઈ
ધાસ પર આવી અગર બેટો કોઈ

બાયદશ ખુદગ બિશિસ્તન અઝ હદસ
ચાહીયે નાપાકીયોસે એહતિરાઝ
દુર કર તારા બદનથી ગંદકી

૫૩૯

કઈ ઉ અઝ મક દર લોઝીના સીર
હલવેમે' લેહસન મિલાતા થા શરીર
ચેનમાં બંગાણુ પહચું તે શરીર

૫૪૦

લઝઝતે' મી દીદો તદખી જુફત ઉ,
લઝઝતે' પાતે થે લેકિન તદખ થે:
સ્વાદમાં કડવાસનો અનુભવ થયો

૫૪૧

દર જુલાઓ કંદ એહરે રેખતા
કંદમે' વો એહર દેતા થા મિલા
ખાંડ ને જુલાખમાં વિષ નાંખતો

૫૪૨

ઝાં કે દારદ સદ બદી દર ઝેરે ઉ
જનમે' પોશીદાહો કસરતસે બદી
છે છુરાર્થ તેમા સમજી લે બધી

૫૪૩

હરચે ગોવદ મુરદા આંરા નીસ્ત જાં
મુરદેકી ખાતોં મેં કયા હો ઝિંદગી
તે છે મહદું જીવ જીન તેમાં રહ્યો

૫૪૪

પારએ અઝ નાં યકી' કે નાં છુવદ
બયસી રોટી વયસા ટુકડે કા મઝા
રોટીનો કડકો એ રોટી છે નિશક

૫૪૫

બર મઝા બલ હમયુ સખઝસ્ત અય પુલાં
સખઝ ઘોડેકા હે' કેહતે બરમલા
ધાસ ઉકરકાનું તેવા તેના હાલ

૫૪૬

બર નબસત બે શકે બિનશિસ્તા અસ્ત
ગોયા બેટેગા નબસલ પર વોહી
ગંદકી પર બેટો તે બણો નકી

૫૪૭

તા નમાઝે ફઝો' ઉ નખુવદ અબસ
તા ન ઝાયે હો સકે ફઝો' નામઝ
કે નમાઝે ફઝો' રદ જાયે નાંહ

૫૪૮

ઝહિરશ મી ગુફત દર રેહ યુસ્ત શવ
ઝહિરન ફેહતા થા સખકો યુસ્ત હો
કહેતો જહિરમાં ધરમમાં યુસ્ત થાવ

વઝ અસર મી ગુફત જાંરો શુસ્ત શવ
પર અસર ફેહતા થા દિલસે સુસ્ત હો
ને અસરથી કહેતો, જાણે સુસ્ત થાવ

૫૪૯

ઝહિરે તુકરા ગર અસપી દસ્તો નવ
હય સુપેદી જોકે ચાંદીડી ગવાહ
દેખવામાં ચાંદી ઘોળી છે મગર

દસ્તો જામામી સિયહ ગરદદ અઝ
પર હંય ઇસસે હાથ ઔર કપડે સિયાહ
હાથ ને કપડાં કરે તે સ્યામ તર

૫૫૦

આતિશ અરચે સુખ રૂયસ્ત અઝ શરર
આગ અગરચે હય શરસે સુખ રૂ
દેવતા જવાળા થકી ને લાલ છે

તુ ઝ ફેઅલે ઉ સિયાહકારી નિગર
હંય સિયાહકાર ઉસ્કે ફેઅલ અય અકલજુ
કાર્યથી તેના પરંતુ સ્યામ એ

૫૫૧

બર્ક અગરચે તું આવદ દર નઝર
બર્ક અગરચે તુર આતી હય નઝર
વીજળી આવે છે પ્રકાશિત નઝર

લેક હસ્ત અઝ ખાસીઅત ફુઝદે બસર
ખાસીઅત મેં હય મગર ફુઝદે બસર
આંખને નુકશાન કર્તા છે મગર

૫૫૨

હર કે જુઝ આગાહો સાહબ ઝવક બુદ
ને ન આલિમ ઔર એહલે ઝવક થા
દાના બુદ્દિશાળી જેઓ નવ હતા

ગુફતે ઉ દર ગરદને ઉ તોક બુદ
ઉરકા કોલ ઉસ્કે ગલેકા તોક થા
તેની વાતોના તે ફદામાં પડ્યા

૫૫૩

મુદતે શશ સાલ દર હિજરાને શાહ
છે બરસ તક રેહકે વો મેહજુર શાહ
શાહથી છુટો પડીને છ વરસ

શુદ વઝીર અતખાએ ઇસારા તખાહ
ઉમ્મતે ઇસાકો કરતા થા તખાહ
ખિસ્તીઓને તે ફગો દેતો સરસ

૫૫૪

દીનો દિલ રા કુલ બદો બસ્પુદો ખદક
દીનો દિલ લોગોને ઉસ્કા દે દિયા
ધર્મ ને મન લોકો તેને આપતા

પેશી નહીઓ અમ્ર ઉ મીમુદ ખદક
હુકમ પર દેતી થી જાં ખદકે ખુદા
આરા તેની શિરે ચઢાવના

એવી રીતે સ્વાર્થ માટે તેહજુ
લોકોને બરખાદ કર્યા જાણુને

(૨૧)

તે નીચ ને તુઝ પ્રધાને પોતાનાં નાક કાન એટલા માટે કપાઓં કે મારી ઇર્ખાનો
કંખ ગરીબોનાં અંતઃકરણ સુધી પહોંચે પણ જે માણસ ઇર્ખાંથી ખાડો ખોદે છે તે પ્રથમ
પોતાનાં નાક કાન ખુએ છે. નાક, સુંઘવા માટે આપ્યું છે કે તેથી તે સુવાસ તેને ગલી
કુંચીમાં લઇ જાય. પણ જો સુવાસ આવે નહિ, તો તે નાક વિનાનો જાણુવો પણ ધર્મ,
રૂપી સુગંધ તો આવી, પણ તેના ઉપર અમલ ન કર્યો તો તેણે ખુદાનો ઉપકાર શુભાવી

લીધા. માટે હુશીઆર થઇને ખુદાનો ઉપકાર માનવો જોઇએ. તે ખુદાને માનનારા મહાન પ્રરોધનો એવો સેવક થા કે તેમનામાં નામ થઇ જાય કે જેથી તું ચિરંજીવ થઇ જાય.

તું લુટાફની પેઠે લુટવાના હથીઆર તૈયાર ન કર. લોકો સીધે રસ્તે ચાલે છે તેમને ખોટું રસ્તે ન વાળ. જેવી રીતે એ ચઢી પ્રધાને ખ્રિસ્તીઓને સીધે રસ્તેથી અવળે રસ્તે ચઢાવી દીધા, તેવો તું ન થા.

જે લોકો જ્ઞાની હતા ને કડવો મીઠો સ્વાદ જાણી શકતા હતા, તેમને એ પ્રધાનની મીઠી વાતોમાં કડવાસ પણ જણાતી હતી. ને જાણે જીલાખના શરબતમાં વિષ મેળવતો હતો માટે કોઇની મીઠી મીઠી વાતો સાંભળીને ભોળવાઇ જવું ન જોઇએ. હું તને કહું છું કે જેનો દેખાવ ખોટો હોય તેની વાતો પણ ખોટીજ હશે તેનું બાપણ મૃત શરીર છે. તેમાં જીવ નથી. તો આ પ્રધાને કે જેના નાક કાન કપાએલા હતાં તેનાથી વધારે કદરૂપો બીજો કોણ હશે? માણસનાં વચનો તેનોજ એક છે. કેમકે રોટલાનો કડકો પણ રોટલોજ કહેવાય છે.

હઝરત અલી (ર. અ.) એ નાદાનોની વાતો વિષે ફરમાવ્યું કે ઉકરડા ઉપર ઉગેલા લીલા ઘાસ જેવી એમની વાતો છે. જે એના ઉપર બરોસો રાખશે તે જાણે ગંદી જગા ઉપર બેઠો છે. માટે એવી ગંદકીથી પાક થવું જોઇએ જેથી ફરજ નમાઝ બરબાદ નાય નહિ, કેમકે નમાઝ માટે શરીર, વસ્ત્ર ને સ્થળ પાક હોવાં જોઇએ.

જાહેરમાં તો એ પ્રધાનની વાતો એવી હતી જાણે લોકોને મસ્ત બનાવી દે. પણ જુઓ ચાંદી ચોખી વસ્તુ છે પણ તેથી વસ્ત્ર ને હાથ કાળાં થાય છે, અમિ પ્રકાશિત છે, પણ તે બાળીને ભસ્મ કરી નાંખે છે. વીજળી પ્રકાશિત છે, પણ આંખોને નુકસાન કરે છે. અર્થાત જુદી વાતો ગમે તેવી સારી હોય પણ તેની અસર નહારીજ થશે. માટે જે લોકો નાદાન હતા તેમના ગળામાં તેની વાતો તોક રૂપ થઇ અર્થાત તે ગુલામ જેવા થઇ ગયા.

એવી રીતે બાદશાહથી જુદા પડીને છ વરસ સુધી તે પ્રધાન ખ્રિસ્તીઓને બરબાદ કરતો રહ્યો. બધા મુખોએ પોતાનો ધર્મ ને અંતઃકરણ તેને સોંપી દીધો. ને તેના વિધી નિષેધના ગુલામ થઇ ગયા.

તે દગાબાઝ પ્રધાને રાજને શુભ સંદેશો મોકલાવ્યો.

(૨૨)

૫૫૫

દરમીયાને શાહો ઉ પયગામહા,
શાહમે' ઓર ઇસ્મે' થા નામા ખ્યામ,
શાહને સુબટમાં સંદેશો હતો,

શાહરા પિન્હાં બદુ આરામ હા
શાહકોથા ઉસસે ઇતિમિનાને તામ
શુબ્ત રીતે શાહ પણ નિશ્ચિત હતો

૫૫૬

આખિરલ અમ્ર અઝ બરાએ આં મુરાદ,
શેહને જીમે' કાતી યે અંજમકાર,
અંતે શાહે નક્કી કર્યું મનમાં એ,

તા દેહદે યું' ખાકે ઇશારા બ બાદ
કરદે મિસ્લે ખાકે ઇન્હે બરબાદો ખ્વાર
ધુળ સમ રગદોળીને નાશજ કરે

૫૫૭

પેશે ઉ બે નવરિત શેહ કએ મુકબિલમ,
શાહેને લિખખાકે અય મુકબિલ મેરે,
શાહે તેને લખયું કે હે જાણુકાર,

વક્ત આમદે ઝુદ શરિય કુન દિલમ
આ ગયા હય વક્ત દિલકો એન દે
કર મને નિશ્ચિત તું હે દોસ્તદાર

૫૫૮

ઝિનતિઝારમ દોદઝો દિલ બર રહસ્ત,
દોદઝો દિલ કે હય તેરા ઇનતિઝાર,
આખ ને દિલ રાહ તારી દેખે છે,

ઝીં ગમમ આઝાદ કુન ગર વક્ત હસ્ત
હો બે કુરસત ગમસે કરદે રસ્ત ગાર
ટાળતું મારી ફિકર તું મિત્ર છે

૫૫૯

ઝુફત ઇનક અંદર આં કારમ શહા,
ઉસને લિખખા હય અબી કારે ઝિયાદ,
બોલ્યો તે હે શાહ છું એ કામમાં,

કફ ગનમ દર દિને ઇસા ફિતનહા
તાકે ડાહું દીને ઇસામે ફસાદ
ફિતના નાંખું ખિસ્તીઓના ધામમાં

૫૬૦

કવમે ઇસા યુદ અંદર દારો ગીર,
કવમે ઇસા મેં થી જાય થે દારોગીર,
ખિસ્તીઓમાં પળુ હતા ઝબડા મચ્યા,

હાકિમાં શાં દેહ અમીરો દો અમીર
હુકમરાની કરતે થે બારા અમીર
બાર સરદારો તે લોકોના હતા

૫૬૧

હર ફરીકે મર અમીરે રા તમેઅ,
હર જમાઅત પર થા હાકિમ એક અમીર,
એક ટોળું એકને તામે હતું,

બંદા ગસ્તા મીર ખુદરા અઝ તમેઅ
ઇસ્કા ખાદીમ થા હરેક બરનાઓ પીર
લોભના કારણથી તેને માનતું

૫૬૨

ઇદ હો આં દો અમીરો કવમે શાં,
સારી વો કામ ઓર વોહ બારા અમીર,
કામના જેઓ હતા દ્વાદશ અમીર,

ગસ્ત બંદા આં વઝીરે બદ નશાં
હો ગયે થે હુકમ બરદારે વઝીર
તેમણે સરદાર સ્થાપ્યો તે વઝીર

૫૬૩

એતિમાદે જુમલા બર ઝુફતારે ઉ,
ઇસ્કી બાતોં પર ઇન્હેં થા એતિમાદ,
તેના કહેવા પર બરોસો સર્વેને,

ઇકતિદાએ જુમલા બર રફતારે ઉ
ઇસ્કી ચાલોં પર ઇન્હેં થા એતિમાદ
તે અનુસરતા હતા બસ તેહને

૫૬૪

પેશે ઉ દર વક્તો સાઅત હર અમીર,
સખ અમીરેલ વક્ત ઉસ્કે સામને,
બે કહે મરવાને માટે તે વજીર,

બાં બદાદે ગર બદુ ઝુફતે કે મીર
બાન દેને કે લિયે તઇયાર થે
તો હતા તઇયાર મરવાને અમીર

૫૬૫

ઝું ઝુલું દર્ આં જહુદક જુમલા રા,
ઇસ યહુદીને કહા સખકો ખરાબ,
તે યહુદીએ કર્યા સૌને ખરાબ,

ફિતનએ અજોખત અઝ મકો કગા
મકે ઓર હીલેમે ડાલા ઇનકિલાબ
ને કપટથી નાંખ્યા ફિતના બે હિસાબ

(૨૨)

બાદશાહ ને પ્રધાનની વચ્ચે ગુપ્ત પત્ર વ્યવહાર ચાલુ હતો, પાદશાહની ઇચ્છા એવી હતી કે ખ્રિસ્તીઓને ધુળી પેઠે ઢરાડી દે. તેથી તેણે પ્રધાનને લખ્યું, કે બધા ખ્રિસ્તીઓ તારા તરફ આવી ગયા છે, માટે હવે તું એમની તરફથી મને નિશ્ચિત કર પ્રધાને જવાબ આપ્યો રાજ્યનું હું એજ કામમાં લાગેલો છું કે ખ્રિસ્તીઓમાં ગરબક ફેલાવી દઉં.

ખ્રિસ્તી પ્રજામાં ૧૨ અમીરોની સત્તા હતી ને તેઓ તેમના અમીર હતા. દરેક સરદારના તાબામાં એક એક ટોળું હતું એ બારે અમીરો ને તેમની પ્રજા પ્રધાનના જાણે ગુલામ થઈ ગયા હતા. જે કોઈને તે મરવાનું કહે તો જાણે મરી જવા તત્પર હતા, જ્યારે પ્રધાને જોયું કે બધા મારા તાબામાં આવી ગયા છે તો તેણે પોતાની નીચ બુદ્ધિથી એક નવીન યુક્તિ શોધી કાઢી.

દગા ફટકાના ધરાદાથી વજરે ઇંજલમાં ગડબડ કરી નાંખી તેનું વર્ણન

(૨૩)

૫૬૬

સામ્રાજ્ય તુમારે ખનામે હર યકે
લિખખે સખકે નામ મકતુમે તવીલ,
નામથી દર એકના પુસ્તકે રચ્યું.

નકશે હર તુમારે દીગર મસલકે
ઔર હર ખતમે નકથી એક સખીત
જુદું જુદું સર્વમાં વર્ણન હતું

૫૬૭

હુકમ હાથે હર યકે નૌએ દિગર,
એક નયા સખકે લિખે મકતુખ થા,
આસા જુદી જુદી દર એકમાં

ઇ ખિલાઈ આં એ પાયાં તા બસર
એકસે ખિલકુલ મુખાલિક ફુસરા
ને હતો વિરોધ તે પ્રત્યેકમાં

૫૬૮

દર યકે રાહે રિયાઝત રાઓ જુઅ
એક મેં લિખખા રિયાઝત ઔર જુખ
એકમાં લખિયું કે તપ ને લીનતા

રૂકને તૌઆહ કર્દઓ શર્તે રજુઅ
રૂકને તૌઆહ હય બહારયમે શકુક
મુળ પશ્ચાતાપનો છે મુખ્ય આ

૫૬૯

દરયકે ગુફતા રિયાઝત સુદ નીરત
એકમેં લિખખા રિયાઝત હય અબસ
એકમાં દર્શાવ્યું તપ કંઈ નથી

અન્દરી રેહ મુખલિસી જુઝ જુદનીસ્ત
ઔર રિહાઇ બે સખાવત હય અબસ
દાન વિશુ મુક્તિ જગતમાં છે નહીં

૫૭૦

દર યકે ગુફતા કે જુઓ જુદે તુ
એકમેં લિખખા સખાવત ઔર જુક
એકમાં લખિયું કે જુખ ને દાનથી

શિક્ષા શાહ અઝ તુ તા માઅજુદે તુ
શિક્ષા હય અબસા ન કર હરગીઝ સલુક
હકની સાથે શિક્ષા થાએ છે નહીં

જુઝ તવકલ જુઝકે તરલીમે તમામ
સિફ તરલીમે તવકલ કે સિવા
સુખને દુખ તો છે દગો ફટકો સહી

દરયકે શુક્તા કે વાજખ ખિદમતરત
એકમે લિખખા હય ખિદમત લાઝમી
એકમાં કહયું છે સેવાની જરૂર

દર યકે શુક્તા કે અમરો નિહીદારત
એકમે લિખખા હય અમરો નિહીલી
એકમાં લખિયું કે વીધીને નિષેધ

તાકે ઇજાએ ખુદ અખીનેમ અંદર
તાકે ઇરમે ઇજા અપના દેખકર
જેથી લાચારી અમારી જાણીએ

દર યકે શુક્તા કે ઇજાએ ખુદ નખી
એક મેં લિખખા કે ઇજા ઇતના ન કર
એકમાં લખિયું કે જો નવ આજિઝી

કુદરતે ખુદ ખીં કે ઇ કુદરત અઝોરત
અપની કુદરત દેખ કુદરત ઉસકી હય
તારી શક્તિ તેજ તેની શક્તિ છે

દર યકે શુક્તા કઝી દો દર યુઝર
એક મેં લિખખા કે દોનોસે યુઝર
એકમાં કહયું કે એ ખન્નેને છોડ

દર યકે શુક્તા મકુશ ઇશમઅરા
એક મેં લિખખા શમય યે મત યુઝા
એકમાં લખિયું શમાને નવ યુઝાવ

અઝ નઝર યું યુઝઝરીઓ અઝ ખયાલ
જખ નઝરકો છોડ દેગા ઔર ખયાલ
છોડી દે તું કર નઝર ને કર ખયાલ

૫૭૧

દર મરો રાહત હમ અકરતો દામ
રંગે રાહતમે હંય સખ મરો દગાં.
આસ્થાને માન્યતા નહીં.

૫૭૨

વનાં અન્દેશા તવકલ તોહમતઅસ્ત
વનાં તોહમતહે તવકલ એક ખુલી
આસ્થાની વાત ખોટી છે જરૂર

૫૭૩

બેહરે ગરદુ નીસ્ત શરહે ઇજાએ માસ્ત
શરહે હંય ગોયા હમારે ઇજાકી
છે નહી કરવાનાં પણ લાચારી બેહ

૫૭૪

કુદરતે હકરા બદાનેમ આ ઝમાં
કુદરતે હક પર કબી ડાલેં નઝર
તે સમે એ હકની કુદરત માનીએ

૫૭૫

કુદરે નેઅમત કરદનસ્ત આ ઇજાખી
ઇજા હય કુદરાને નેઅમત અય બશર
આજિઝી કૃત્દનતા જાણો સહી

૫૭૬

કુદરતે ખુદ નેઅમને જી દાં કે હુસ્ત
તેરી કુદરત કયા હય નેઅમત ઉસકી હય
તારી શક્તિને તુ નેઅમત જાણી લે

૫૭૭

શુત શુવદ હરએ અશુન્નદ દર નઝર
શુત હય લો જો આ સકે ઝેરે નઝર
મુર્તિ તુજ માર્ગમાં એ, મોં મરોડ

૫૭૮

કીં નઝર યું શમય આમદ જમઅરા
હય નઝરકી શમયસે સખકી જિલા
આ શમા આવી નઝર જો છે જમાવ

૫૭૯

કુરતા બાશી નીમ શખ શમએ વિસાલ
રાતકો શુઝ જાયગી શમએ વિસાલ
અધીં રાતે તુ શમા ચોલવ ન વાર

૫૮૦

દર યકે ચુકતા બકુશ બા કે મદાર
એકમે લિખખા છુઝાદે શરમ કે
એકમાં લખિયું ન ડર તું કુંક માર

તા હવઝ બીની યકે રા સદ હઝાર
તાકે બદલા એકકા એક લાખ હો
એકના બદલામાં તુ પામે હઝાર

૫૮૧

કે એ કુસ્તન શરમખાં અફઝું શરદ
શરમકે છુઝને સે બહ મતી હય જા
જાન વૃદ્ધિ પામે એલાએ શમા

લખલખત અઝ સપ્ત ચું મજનું શવદ
બનકે લખલા કપસ હોતી હય અયા
લખલા થાએ મજનું સમ ધીરજથી આ

૫૮૨

તકે દુનિયા હરકે કદ અઝ ઝોહદે ખીશ
જીસને દુનિયા ઝોહદ કરકે છોડદી,
ભકિતથી દુનિયા તજ દીધી જોણે

પેશ આમદ પેશ જી દુનિયાએ ખીશ
ઝોર બી ઝાયદ ઉસે દુનિયા મિલી
પહેલાંથી દુનિયા વધુ તેને મળે

૫૮૩

દર યકે ચુકતા કે આંચત દાદે હકક
એકમે લિખખા જો કુછ હકને દિયા
એકમાં લખ્યું કે આપ્યું માલીકે

બર તું શીરી કદ દર ખજાદે હક્ક
તુઝપે શીરી હય વો ધંજાદે ખુદા
જે તને, તે તારે માટે મિષ્ટ છે,

૫૮૪

બસતુ આસાં કદી ખુશ આરા બગીર
જો કુછ આસાં હો ઉસે કર અખત્યાર
રહેલું તારે માટે કીધું કે તું લે

મેશ તનુરા દર મયફગન દરઝહીર
રંજમે પડતા હય કયોં અય એ કરાર
તું નથા નિરાશ હે બાધ ખરે

૫૮૫

દર યકે ચુકતા કે છુગઝાર આને ખુદ
એક મે લિખખા ખુદીકો છોડ દે
એકમાં લખિયું કે તુ સ્વમાન છોડ

કાં કુછુલે તખ્તે તુ રદસ્તો છુદ
રદ હય મરગુજ ઉસસે તુ મુંદ મોડલે
મનને મમતી ચીજથી તુ મોં મરોડ

૫૮૬

રાહ હાએ સુખતલિક આસાં શુદા
હોગમ્હ હર રાહ એક આસાન અય
જુદા જુદા પંથ સો સહેલા થયા

હર યકેરો મિલતે ચું જાં શુદા
અપના મઝહબ હર કિસીકી જાન હય
સંપ્રદાયો જીવની પેઠે બન્યા

૫૮૭

ગર મયસ્સર કરદને હકક રેહ છુદે
હકકી રાહ હોતી ચે આસાની અગર
રસ્તો સુખદાર જો હકને કરવો હોત

હર જહુહો ગિખ ઝું આગાહ શુદે
હોતે હર કાફિર ફિર ઉસસે બા ખખર
તો ચકુદી સર્વ તેના માતા હોત

૫૮૮

દર યકે ચુકત મયસ્સર આં જુવદા
એક મે લિખખા હય આસાં હય ગહી
એકમાં લખિયું રહો સુખ એનથી

કે હયાતે દિલ ગિઝાએ જાં જુવદા
હો ગિઝાએ રૂહ દિલકી કિન્દગી
જીવની છે જાંદગી ખોરાકથી

૫૬૯

હરેકે ઝીકે તલઆ બાણદ તું ગુઝિસ્ત
હો ફના ઝીકે તખીઅત જીસ ઘડી
મનને ગમતી સીએ ને કાઈ છોડી દે

બર નિમારદ હમચુ શેરા રીએકિસ્ત
ફિર ન બંજરમે ઉગે ખેતી કાઈ
ફળ શી રીતે ખાર ધરતીમાં મળે ?

૫૭૦

જીઝ પશીમાની ન બાણદ રીએ જી,
જીઝ પશીમાની હય ફિર કયા ઉસકા ફલ,
કહેવામાં કાઈ ફાયદો જાણો નથી,

જીઝ ખસારત પેશે ના રવ બૈએ જી
જીઝ ખસારેકે હય કયા નફાએ અમલ
ટોટો છે કોમત નથી કાઈ તેહની

૫૬૧

આં મયસ્સર ન જીદ અંદર આકેઅત,
વો નહીં હોતા મયસ્સર ખે ખતર,
આકેઅતમાં તેજ રાહત થાય જાણુ,

નામે જી બાણદ મયસ્સર આકેઅત
નામ ઉસ્મીકા હય યહાં ફુસ્વાર તર
નામ તેલું ફુખ છે વાહલા પિછાણુ

૫૬૨

તું મયસ્સર અઝ મયસ્સર બાઝદાં,
જાનલે ફુસ્વાર કો આસાન સે
જાણી લે તું રંગને રાહત થકી

આકેઅત બિનગર જમાલે ધીના આં
ઝોર ફિર દોનોંકે જદવે દેખ લે
આ ને તે બન્નેનું પાણી જો જરી

૫૬૩

દર યકે ગુસ્તાકે ઉસ્તાદે તલખ
એકમે દેખાકે મુરશિદ કર તલખ
એકમાં લખિયું ગુરની શોષ કર

આકેઅત ખીની ન યાખી દર હસખ
આકેઅત ખીની નહીં શરતે હસખ
કુળથી નિશ્ચિત ના થાએ બશ્વર

૫૬૪

આકેઅત દીદન્દ હરગૌ ઉમ્મતે
આકેઅતમેં જો હુવે ખે દસ્તગીર
આકેઅતે જોઇ હર ઉમ્મતને છે

લાજરમ ગસ્તદ અસીરે ઝિદલતે
હો ગયે આખિર વો લગઝિશ કે અસીર
તે પડી અપમાનમાં કો કારણુ

૫૬૫

આકેઅત દીદન ન બાણદ દસ્ત બાફ
આકેઅત ખીની નહીં આસાનો સાફ
ફુરદશી હાય । એવી હોત તો

વર્ના કય જીદે એ દીંહા પ્રખતિલાફ
વર્ના કયોં દીનેંમેં હોતા પ્રખતિલાફ
આ મતાંતરનો ન ઝગડો રહેત જો

૫૬૬

દર યકે ગુસ્તા કે ઉસ્તા હમ તુષ
એકમેં લિખ્યા કે મુરશિદ હય તુષી
એકમાં લખિયું ગુર તો તુંજ છે

ઝાં કે ઉસ્તારા શનાસા હમ તુષ
ઝોર હય મુરશિદકો તુઝે પેહચાન બી
ઝોળખે છે તું ગુરને કેમ કે

૫૬૭

મદં બાશો સુખરએ મરદાં મશવ
મદં બન બાઝીચએ મરદાં ન હો
મદં થા મદાંનો ખેગારી ન થા

રવ સરે જીરો સર ગરદાં મશવ
મલ તું અપની રાહ સર ગરદાં નહો
ખીજને માટે પરેશાં તું ન થા

૫૯૮

દર યકે શુક્રતા કે ઈ જુમલા યકેરત
એક મેં લિખ્યા કે ચે સખ કુછ હય એક
એકમાં લખિયું કે સધળું એક છે

દર કે ઉદો ખીનદ અહવલ મરદ કેરત
જો દુધ દેખે વો અહવલ હય વલેક
મદ આડો છે કે તે દેખે છે ખે

૫૯૯

દર યકે શુક્રતા કે સદ યક ચું જીવદ
એકમેં લિખ્યા કે સો ક્યોંકર હોં એક
એકમાં લખિયું કે એક કેમ થાય સો

ઈ કે અદેશદ મગર મજનું જીવદ
સોચના અયસા જીનું હય મદેં નેક
જે કહે એ વાત તે ગાંડો ખરો

૬૦૦

દર યકે કૌલેસ્ત ઝિદે યક દિગર
એકકી ઝિદ ફુસરા હય મિલ યકી
એકથી વિરૂદ્ધ ખીજ વાત હતી

ચું યકે બાશદ જીગો એહરો શકર
એહરો શકર એક હો સકતે નહીં
વિષ ને શાકર એક થાયે રીત શી

૬૦૧

દર મઆની ઇખતિલાફો દર સુવર
માઅનીઓ સુરમેં હય એક ઇખતિલાફ
અર્થમાં વિરોધ એવો શબ્દ નો

રોઝો શય ખી ખારો શુલ સંગો શુદર
દેખ પત્થર કુલ મોતી સાફ સાફ
રાત દીવસ કુલને કાંટા તણો

૬૦૨

તાએ એહરો અઝ શકર દર નુગઝરી
ગર ન છોડે તુ શકર ઔર એહરકો
ખાંક ને વિષને ન તુ છુટા કરે

કય તુ અઝ શુલઝારે વેહદત જી ખરી
બાગે વેહદત મેં ગુઝર કિસ તરફ હો
બાગે વેહદતથી સુગંધી કેમ લે ?

૬૦૩

વેહદત અંદર વેહદતસ્ત ઈ મસનવી
અયન વેહદત હય ચે સારી મસનવી
એકતામાં એકના આ મસનવી

અઝ સમક રવ તા સિમાક અય માઅનવી
ઉઝ ઝમીસે અર્શ પર અય માઅનવી
જા ધરાથી નજ સુધી હે માઅનવી

(૨૩)

તે પ્રધાને દરેક અમીરને માટે એક એક પુસ્તક લખ્યું અને તેમાં એક ખીજથી વિરૂદ્ધ વાતો લખી. દાખલા તરીકે એકમાં તપ અને લુખને પશ્ચાતાપના આધાર ગણ્યા અને ખુદાને આશ્રય લેવાની શરત ઠરાવી અર્થાત તોખ્યા અને શરણે જવાનું કામ એ વિના અશક્ય છે એમ લખ્યું. ખીજ પુસ્તકમાં લખ્યું કે તપ વ્યર્થ છે દાન વિના માણસની મુક્તિ નથી. એકમાં લખ્યું કે ઉદારતા ને જીખ તારીને ખુદાની વચ્ચે બાગીદાર (શિક) છે. ખરી વાત તો આસ્થા ને આશ્વાધારક પાણું છે દરેક શોક ને આનંદમાં એ વિના ખીજ બધી બાજતો દગો ને જાળ છે. એકમાં લખ્યું કે ભક્તિ આવશ્યક છે જો ભક્તિ ન હોય તો ખુદાની તરફની શંકા છે એમ જણાશે. એકમાં કહ્યું કે જો જો વિધિ ને નિષેધ છે તેને અનુસરવાની જરૂર નથી એથી તો એમની લાચારી સાખીત થાય છે છતાં એ પ્રમાણે વર્તવામાં આજિજ હોઇએ ને પોતાની લાચારી જોઇએ તે વખતે ખુદાની કુદરતનો વિચાર કરવો કે અન્ને આજિજ છીએ ને તે સત્તાવાન છે. ખીજમાં એથી ઉલટું લખ્યું કે ખબરદાર પોતાની

આ શક્તિનો વિચાર ન કર ને મસ્ત અશક્ત બની જા કેમકે અશક્ત બનવું એ ખુદાની બક્ષિશનો ઇન્કાર કર્યા બરાબર છે. તું તારી શક્તિનો વિચાર કર કે તને દરેક પ્રકારની શક્તિ આપી છે અને તે તેનીજ આપેલી છે, જે એની એક મોટી બક્ષિશ કે તે તેજ છે જે અશક્તિને શક્તિ જાહેર કરીશ તો કૃતરૂપી કરીશ. એકમાં લખ્યું કે અશક્તિને શક્તિ બંનેનો ત્યાગ કર પોતાને અશક્ત પણ ન સમજ ને શક્તિમાન પણ ન સમજ. આ બંનેથી જે ખ્યાલ તને થતું તેજ મુર્તિ છે ને તે ખ્યાલ ખુદા વિના બીજાનો હશે ને તે ખ્યાલને તું માનવા લાગીશ તો તું મુર્તિ પુજક ગણાઇશ. એકમાં લખ્યું કે દીવાને ન ઓલવ દીવો એટલે દ્રષ્ટિ ને ખ્યાલ એ બંને દીવા છે જેથી તું સંસારની લીલા જોઇ રહ્યો છે માટે જ્યારે તું દ્રષ્ટિનો ખ્યાલ છોડી દર્શન તો જાણે મધ્ય રાત્રિએ સમાગમનો દીવો ઓલવી નાખ્યો, તે મધ્ય રાત્રિના આ અંધારામાં પડી ગયો. બીજામાં કહ્યું કે ઓલવી દે જરા પણ કર નહિ તું આ એક દીવાના બદલામાં લાખો પામીશ. કેમકે એ દીવો ઓલવવાથી તારા જીવની ઉત્પત્તિ થશે ને ખ્યાલ છોડી દર્શન ને ધીરજ રાખીશ તો લેલીકે જે માણુક છે તે પોતે મજબૂત થઇ જશે. જેવી રીતે વિરાગી પોતાના તપ ઉપર ધીરજ રાખે છે તો જગત તેની આગળ આવીને માથું નમાવે છે. બીજામાં લખ્યું છે કે ખુદાએ તને જે કાંઇ આપ્યું છે તે તને જહાલું લાગે છે ને તારે માટે રહેલું કરી દીધું છે માટે તેનો સ્વીકાર કર ને નારાજ ન થા. તે તારેજ માટે છે આ યોગ્ય છે ને આ અયોગ્ય છે એમ ભ્રમણામાં પડી તારી મન પસંદ વસ્તુને છોડી ન દે. એકમાં કહ્યું કે દરેક મન ગમતી વસ્તુને તું તારી મિલકત ન ગણ્યો એ વિચારજ છોડી દે કેમકે જે તારી મન ગમતી વસ્તુ છે તેતો નહારી વસ્તુ છે. હવે દરેક જુદો જુદો અભિપ્રાય જે પોત પોતાના મતનો હનો તે સહેલો થઇ ગયો ને તેથી દરેકનો એક એક સંપ્રદાય થયો ને તે પોતાના જીવ જેવો જહાલો થઇ ગયો પરંતુ આ સુગમતા પોતાની તરફથી નક્કી કરેલી હતી. ખુદાની તરફથી નહિ. જે ખુદાએજ સહેલી કરી હોત તો સર્વને માટે સામાન્ય હોત ને દરેક યહુદી ને અગ્નિ પુજક એનાથી જાણીતો હોત. એકમાં લખ્યું કે મળેલી વસ્તુ તેને કહેવી જેથી અતઃકરણને જીવન ને જીવને પોષણ મળે કેમકે જે વસ્તુ સ્વભાવને ગળે છે તે જ્યારે જતી રહે છે ત્યારે માણસ ખાર જમીનના જેવો રહી જાય છે જેમાં કાંઇ પાકતું નથી તેથી તેને પસ્તાવો થાય છે ને જીવતર ફાકટમાં ગયું એમ તે સમજે છે. જે એની વસ્તુ વેચવામાં નુકશાનજ થાય છે જે તે લભ્ય વસ્તુ અલભ્ય થઇ જાય છે. તેથી તને લાયક છે કે દરેક સુંદર વસ્તુ જોઈને તેમાંથી ઉત્તમ જોણી કાઢ. એકમાં કહ્યું છે કે કોઇ ગુરૂ જોણી કાઢ જે તને પરલોકનો રસ્તો દેખાડે ને માલ મિલકતની વિપુલતા પર વિશ્વાસ ન રાખ એથી તારી આકેષત સુધરશે નહિ. જેણે ગુરૂ વિના આકેષતનાં દર્શન કર્યા તે ખોટું રસ્તે ચઢી ગયો જાણવો. આકેષતનો વિચાર કરવો એ સહેલી વાત નથી. જે સહેલી વાત હોત તો આવા જુદાજુદા પંથ મળત. ગુરૂ વિનાની આ વાતો હતી માટે તે ખરી નહીં. બીજામાં કહ્યું કે તું પોતેજ ગુરૂ છે બીજો ગુરૂ શા માટે જોજે છે. કેમકે ગુરૂને જોળખનાર તો તેજ છે જેવી રીતે વલી ને વલી જોળખે છે. તું પોતેજ પુરૂષ થઇ જા ને બીજા માટે વેદીઓ ન થઇ જા. અર્થાત બીજાને માટે તું કંઈ સહન ન કર. એકમાં કહ્યું કે આ જે બધું જીએ છે તે તુંજ છે. આમાં પર નિજ છેજ નહિ તુંજ તું છે. એકમાં કહ્યું કે આ બધું એકજ છે જે એ જીએ છે તે મુખને બાંડો છે એમાં હિત

છેજ નહિ. એકમાં કહ્યું કે આ બધું એક છે. બીજામાં એથી વિરૂદ્ધ કહ્યું કે બલા, એ કેમ થાય. જે માણસ સોને એક કહે તે ગણે છે. સોને એક, એક બીજાના વિરોધ છે; તો એક શી રીતે થાય? શું વિષ ને ખાંડ એક છે. એકમાં કહ્યું કે તું રાત દીવસ કાંટા, કુલ, પત્થર ને હીરા જુએ છે. જેનો દેખાવ જુદો જુદો હોય છે ને તે વસ્તુઓ પણ જુદી જુદી હોય છે તે એક શી રીતે કહેવાય? માટે ત્યાં સુધી વિષ ને ખાંડની ભાષા ન છોડી દે ને એમનો ફેર ન ત્યજ દે ત્યાં સુધી ખુદાની એકતાના અગીચાની ખુશખો પામીશ નહિ. મારી મસનવી એકતામાં એક છે, અર્થાત એકતાથી બરેલી. જે વાંચનાર એની ઇચ્છા રાખે છે તો એની મદદ વડે પાતાળથી આકાશ સુધી પહોંચી શકે છે.

રૂપમાં મતભેદ છે, મુખમાં મતભેદ નથી એ વિષે વર્ણન.

(૨૪)

૬૦૪

જીં નમત જીં તોઅ દેહ તુમારો દુ,
ધસ તરહ બારા અતુત ધસ રંગ કે
બાર પુસ્તક એ રીતે તેણે લખ્યાં

બર નવિસ્ત આં દીને ધસારા અદ્દ
દુસ્મને દીને મસીહાને લિખે
જે હતાં ખિસ્તી ધર્મના શતરૂ બરાં

૬૦૫

ઉઝે યક રંગીએ ધસા જુ ન દાસ્ત
થી ન યક રંગીએ ધસાસે અબર
બે અબર એક રંગી ધસાથી હતો

વઝ મિઝાજે ખુમ્મે ધસા ખુ નદાસ્ત
થા ખુમે ધસાસે બિલકુલ બે અબર
ધસાના એક કુંડને નવ જાણુતો

૬૦૬

જમએ સદ રંગ અઝાં ખુમ્મે સફા
સાદઓ યક રંગ કપડા બરમલા
કરતા તે એક રંગથી વિચિત્ર રંગ

સાદઓ યક રંગ ગસ્તે ચું જિયા
ખુમ મેં હોતા થા હઝારો રંગકા
એક રંગીનો જે તેમાં હોય ઢંગ

૬૦૭

નીરત યકરંગી કઝ ઉ ખીઝદ મલાલ
યે નહી યક રંગીએ રંજે મલાલ
એક રંગી તે નહી જેમાં હો હાણુ

બલ મિસાલે માહીઓ આબે જુલાલ
બદકે હય હમ શકલ માહીએ જુલાલ
બદકે તે તો માહીની પાણી જાણુ

૬૦૮

ગરએ દર ખુશ્કી હઝારા રંગ હાસ્ત
ગર એ ખુશ્કી મેં હઝારો રંગ હય
જે કે ખુશ્કીમાં હજારો રંગ છે

માહીયાં રા બા યખુસત જંગ હાસ્ત
મછલિયાં ખુશ્કી મેં સફે જંગ હય
મતરયને પણ ખુશ્કી સાથે જંગ છે

૬૦૯

કીસ્ત માહી ચીસ્ત દરિયા દરમસલ
કયા હય દરિયા ઓર મછલી એક મિસાલ
માછલી શી ને નહીની વાત શી?

તાબિદાં માનદ ખુદાએ અઝઝોબલ.
કયા કરે વો હમસરીએ જુલજલાલ.
તેમના જેવો ખુદા, શી રીતથી?

૬૧૦

સદ હઝારાં બેઠરે માઠી દર વજુદ,
લાખોં દરિયા ઝોર લાખોં મહલિયાં,
મત્સ્ય ને નદીઓ હળરે આપમાં

સિજદા આરદ પેશે આં દરિયાએ જુદ
જુદકે દરીયાકો હંચ સિજદા કુનાં,
સિજદા અખિશક્તના કરે સાગરને આ.

૬૧૧

ચંદ બારાને અતા બારાં જુદા,
બરસા બારાને અતા જળ ચંદ બાર,
કઈ વખત જવ અખિશક્તોને મેહ થયો.

તાબદાં આં બેહર દુર અફશાં શુદા.
દુરફિશાં દરિયા હુવે ચે બેશુમાર.
ત્યારે દરીયો આમ રત્નાગર થયો.

૬૧૨

ચંદ ખુરશીદે કરમ અફરોખતા,
મુદતોં ચમકા ક્રિયા મેહરે અતા,
સુર્ય પ્રકાશિત થયો કૃપા તણો,

તા કે અબ્રો બેહર જુદ આમોખતા
જુદ અબ્રો બેહરકો તા દે સિખા.
અબને દરીયા થયો કૃપાવતો.

૬૧૩

ચંદ ખુરશીદે કરમ તાબાં જુદા,
મુદતોં મહેરે કરમ તાંબા હુવા,
સુર્ય પ્રકાશિત થયો અખિશક્ત તણો,

તાબિદાં આં ઝરોં સરગરદાં શુદા.
જળ કહીં એક ઝરોં સરગરદાં હુવા.
દંગ થઇ કુરખાં ચયાં સૌ રજકણો,

૬૧૪

પરતવે ઝાતિશ ઝદા બર માઓ તીં
આઓ ગિલપર ઝાતકા પરતવ પકા
પરતો નાંખ્યો જતે પાણી માટી પર

તા શુદા દાના પિઝીરિન્દા ઝમીં
જળ ઝમીનેં દાના દિલમે રખલિયા
ધરતીએ તવ ખીને આપ્યું નિજ ઉદર

૬૧૫

ખાક અમીનો હચેં દર વય કાસ્તી
ખાક અમીં હય ઉસમે જે કુછ બોયગા
ખીને જળવનાર ધરતી જાણુ જે

બે ખયાનત જુન્સે આં બરદાસ્તી
બે ખયાનત તુ વોહી લેગા ઉંકા
જેવો સોંપી તેવી વસ્તુ તેથી લે

૬૧૬

ઈ અમાનત ઝાં ઇનાયત ચાફતસ્ત
ચે અમાનત ઇસ ઇનાયતસે મિલી
ન્યાય રૂપી સુર્ય ચમક્યો તે ઉપર

કાફતાએ અદલ બર વય તાફતાસ્ત
ઉસપે મેહરે અદલ ચમકાયા કબી
તો અમાનત આ મળી છે સરખસર

૬૧૭

તા નશાને હક નયાબદ નવ બહાર
શાને હક જખતક ન પાયેગી બહાર
બ્યારે નવ પદલવ નિશાં હકનું ન જોય

ખાક સર હારા ન સાઝદ આશકાર
ખાકસે ફૂછબી ન હોગા આશકાર
બેદ જાહેરે ધરતીનો હરગિજ ન હોય

૬૧૮

આં જવાદે કે જમાદે રા બદાદ
બખ્શતા બે જાનકો હય વો સખી
આપી ઉદ્દિજને ખુદાએ આ ખબર

ઈ ખબરહા, ઈ અમાનત, ઈ સદાદ
ચે અમાનત, ચે ખબર ચે રાસ્તી
ને અમાનત પાણુ બનાવી સરખસર

આં જમાદે અઝ લુત્ફ યું જાં મી શવદ.
લુત્ફસે એ જાનમેં હય એકે જાં
શાય છે, કૃપા થકી ઉદ ભિજમાં પાણુ

આં જમાદે ગરત અઝ ફઝલશ લતીફ
ફઝલસે ઉસકે હુવા બેગાં લતીફ
પામે ઉદ ભિજ તેની કૃપાથી સ્વરૂપ

હર જમાદેરા કુન્દ ફઝલશ ખબીર
ફઝલસે ઉસકે હેં બેગાં બાખબર
તેની કૃપાથી છે અજાની ગુણી.

જાનો દિલ્લરા તાકતે ધીં જોશ નીસ્ત
જાનો દિલમેં જોશકી તાકત નહીં
રાખું દિલમાં જોશ આ કેવી રીતે ?

હર કુળ ગોશે છુદઝ વય ચશ્મ ગસ્ત
ઉસને કાનોંકો બનાયા ચશ્મે તર,
કાન તેના આંખથી ઉત્તમ થયા.

કીમીયા સાઝિસ્ત એ છુદ કીમીઆ
કીમીઆગર હય વો કયા હય કીમીઆ
તુચ્છ છે તે શક્તિ આગળ કીમીઆ

ધીં સના ચુક્તન ઝેમન તન્કે સનાસ્ત
મેં સના લિખ્તુ તો હય તર્કે સના
આ પુરાવો અસ્તિનો અસ્તિ ન જાણુ

પીશ હસ્તે ઉ બબાયદ નીસ્ત છુદ
ઉસકે હોતે નેસ્ત હોના ચાહિયે
તેની આગળ અસ્તિથી શુન્ય થા

ગર ન છુદે કોર અઝો છુગ દાખ્તે
ગર ન હોતી કોરતો પાતી ચુદાઝ
અંધ જો ચક્ષુઓ પામત હક થકી

૬૧૯

ઝમ હરીર અઝ કેહર પિનહાં મી શવદ
કેહર સે ઉસકે હય સરદીબી નિહાં
દિમથી રક્ષણુ કરે છે તેનું જાણુ

૬૨૦

કુલ્લો શયધન મિન ઝરીફ હુવા ઝરીફ
વો ઝરીફ ઓર ઉસકી હર શય હય ઝરીફ
ને અનુપમની દરેક વસ્તુ અનુપ

૬૨૧

આકિલાંરા કરદા કેહરે જી ઝરીર
આકિલ ઉસકે કેહરસે હંય જો બસર
આંધળા હકને ન સમજે પણ જરી

૬૨૨

બા કે ગોયમ દર જહાં યક ગોશ નીસ્ત
મંય કહુ કિસસે નહીં સામે કહીં
કાન સાંભળનાર નહિ કાને કહે ?

૬૨૩

હરકુળ સંજે છુદઝ વય ચશ્મ ગસ્ત
ઉસને પતથરકો કિયા લાલો ચુહર
જો હતો પતથર તે હીરા થઈ ગયા

૬૨૪

મોઅજ્જા બખ્શેસ્ત એછુદ સીમીયા
શોઅબદે એન્નઝકે આગે હંય કયા
મોઅજ્જા આગળ છે મિથ્યા સીમીયા

૬૨૫

કીં દલીલે હસ્તીઓ હસ્તી ખતાસ્ત
કયોં કે યે હસ્તી હય ઓર હસ્તી ખતા
તારી સ્તુતિ કરવી તે તજવાં વખાણુ

૬૨૬

ચીસ્ત હસ્તી પેશે જી કોરો કયુદ
કોર યે હસ્તી હય ઉસકે સામને
અસ્તિ અંધાપો છે, તારો જાણુ આ

૬૨૭

ગરમીએ ખુરશીદરા બિસ્નાખ્તે
મેહરકી ગરમીકા હોતા ધમતિયાઝ
ગરમી સુન્નની તે જાણુત બસ ખરી

૬૨૮

વર ન જુદે જી કણુદ અઝ તાઝઝિયત
વો ન માતમમેં અગર હોતી સિયાદ
શ્યામ અંધારાથી જો ના હોત એ

કય ફસુરદે હમ સુ યખ ધં નાહિયત,
મિસલે યખ હોતી ન ચે દુનિયા તજાહ
કમ યખની પેકે જમી મત એ ?

(૨૪)

એવી રીતે ખ્રિસ્તી ધર્મના શતરૂને જાહેરમાં ખ્રિસ્તી અનેલા તે પ્રધાને જુદા જુદા પ્રકારનાં તે એક બીજાથી વિરૂદ્ધ ૧૨ પુસ્તકો લખ્યાં. જો કે હઝરત ઇસા [અ.]ની એક રંગીની તેને ખજર પણ ન હતી તેમનામાં તો એ રંગીનું નામ પણ ન હતું. હઝરત ઇસા (અ.) ને મુસા (અ.) તો બન્ને એક હતાં. તેવીજ રીતે હઝરત ઇસા (અ.)ના કુંડાના જેવી તેમાં ટેવ પણ ન હતી કે તે કુંડામાંથી સાદાંતે એકજ રંગના ભોળેલાં લુગડાં બિન્ન બિન્ન રંગમાં રંગાયલા નીકળે. જાણે પ્રકાશ કે જે પારંગતની વસ્તુ ઉપર પડે છે તેવોજ રંગ આવે છે, ગમે તો લાલ હોય કે પીળો હોય કે લીલો હોય. અસલ વસ્તુનો પ્રકાશ છે પછી તે ગમે તે વસ્તુ પર પડે તેવીજ રીતે અધા અબીયાની અસલ એકજ છે પણ અધાના રંગ એટલે ચાલ ચલગત અર્થાત શરીરત સંપ્રદાય જુદી છે. પણ પ્રધાનને એ વાતની ખજર ન હતી.

એક દીવસ હઝરત ઇસા (અ.) નો મુકામ એક રંગરેજના ઘરમાં હતો. રંગરેજની પાસે લોકો જુદા જુદા રંગનાં લુગડાં રંગાવવા લાવતાં હતાં. તેમણે તે અધા એક કુંડામાં નાંખી દીધાં. આથી રંગરેજ ગુસ્સે થયો. ને બોલ્યો કે હું એમના માલિકને શું જવાબ આપીશ ? આપે ફરમાવ્યું કે તું એક એકનું નામ લખને એ કુંડામાંથી વસ્ત્ર કાઢ જ્યારે રંગરેજે એ પ્રમાણે કર્યું તો દરેક ગ્રાહકે પોને કહેલા રંગમાં રંગાયલું લુગડું તેમાંથી નીકળ્યું. રંગરેજ આ ચમત્કાર જોઇ ઇમાન લાગ્યો ને ખ્રિસ્તી થઇ ગયો.

રંગ અરંગીપણું તો સંકડો કષ્ટ ને શોકનો ભંડાર છે. પણ એવી વસ્તુ છે કે એમાં કાંઈ વિકલ નથી. અલ્લે એક રંગી માછલાંને નિર્માણ પાણીની પેઠે છે કેમકે પાણીનો કાંઈ રંગ નથી. તે માછલાં તેમાંજ રાજ છે જો કે ખુશ્કીમાં હજરેજ રંગ છે પણ માછલાંને ખુશ્કી સાથે અણુઅનાવ છે. એક રંગી એ ખુદાની વિશેષતા છે ને તેના સાથે પાણીને માછલાંની ઉપમા આપી છે. તેથી મવલાના કહે છે કે માછલા શું અને દરીઆ શું જોને ખુદાની સાથે ઉપમા આપી શકાય. પણ ખરું એ છે કે લાખો માછલાં ને દરિયા જે જંગલમાં છે તે અધા તે અખ્શીશના દરીયાને નમન કરે છે. કાણુ જાણે તેના અખ્શીશના કેટલા વરસાદ તેના ઉપર વરસ્યા ત્યારે દરીઆ રત્નાકર થયો ને તેની દયાના કેટલાય સુર્થ રત્નો ઉપર પ્રકાશ્યો છે ત્યારે વાદળાં ને દરીઆએ ઉદારતા દેખાડી છે. અને કેટલાયે દયાના સુર્થ, સુર્થ ઉપર પ્રકાશ્યા છે ત્યારે એણે આવી પ્રકાશને ઉન્નતિ મેળવી છે કે રજકેણુ એની પ્રદક્ષિણા કરે છે વળી પાણીને માટીનો પણ એમાંજ સમાસ થાય છે તેના ઉપર તેનો પરતો પડ્યો છે તેથી ધરતીએ બીલું રક્ષણ કર્યું ને તેને ઉગાડ્યું. અને આ અમાનતનો ગુણ તેનામાં તે ન્યાયના સુર્જના પ્રતાપથી આવ્યો છે જે વર્ષો સુધી તેના ઉપર પ્રકાશ્યો છે, વળી વસંત ઋતુને જુઓ કે જ્યાં સુધી ખુદાનો હુકમ તેને મળતો નથી ત્યાં સુધી ધરતીમાંનો બેદ એટલે વનસ્પતિને જાહેર કરતી નથી તેનો એવો ઉદાર છે કે

તેણે નિર્જીવ ધરતીને કુલ ધાસ જડીભુટ્ટી. વગેરે આપી છે ને તે જમીનમાથી પુટે છે ત્યારે બધા ભુએ છે અને જ્યારે વસંત ઋતુ આવે છે ત્યારે અમૃત ધરતી નવજીવન મોકલી કેવી વહાલી થઈ પડે છે. શિયાળા પછી વસંત આવે છે તે જાણે વસંતને જો ને શિયાળા છુપાઇ જાય છે એવી જમીન કે અપારદર્શક વસ્તુ છે ને જેના ઉડવાથી ધરવ-લોકો ગભરાય છે તે કેવી વહાલી થઇ પડે છે કેમકે જે વસ્તુ અલબ્યને અનુપમમાથી ઉત્પન્ન થાય છે તે પણ અલબ્યને અનુપમ ગણાય છે પણ નવાઇ તો એ છે કે નિર્જીવ ધરતીનો ખુદાનો હુકમ સમજી જાય ને પોતાની સુંદરતા દેખાડે પણ ગાફિલ માણસો તો તેને ને તેવોજ રહે છે તેના કોપથી આંધળો છે માટે તેની તરફ શા માટે દ્રષ્ટિઓ કરે !

ઉપર જે કાંઇ કહ્યું તે ખુદાની સ્તુતિ છે એતો મેં સ્તુતિ કરી તે પણ મારા મનમાં જે ઉભરો છે તે કોને કહું ? કેમકે કોઈના મનની મળેલી શક્તિ નથી કે કોઈને એવા કાન નથી કે તે સાંભળી શકે. હા, જેઓને કાન હતા તેઓ આંખો થઇ ગયા અર્થાત્ જ્ઞાનિ થઈ ગયા ને જે કાંકરા હતા તે હીરા થઇ ગયા આ ઉભરો તે એક કામીઓ છે, જે વસ્તુનું રૂપાંતર કરી નાખે છે અથવા સીમીયો છે કે જે એક અદ્ભુત ચમત્કાર દેખાય છે. અરે કામીયો શી વસ્તુ છે એતો પોતે કામીયાગર છે ને સીમીયાની વાત શી ? તે તો એક તિલ્લિરમ છે એતો મોજાને છે જે નખીઓને ખુદાની પાસેથી મળ્યો છે, ને જે જગજહેર છે. આજે હું તેનાં વખાણુ કરું છું તે વખાણુ નથી પણ વખાણુનું ત્યજવું છે, કેમકે જ્યારે હું પોતાને હું છું, એમ સમજ્યો ત્યારે તો હું તેનાથી લિન્ન થયો ત્યારે તેનાં વખાણુ કર્યાં. પણ જો તેમાંજ સમાઇ જઇને એક થઇ જાઉં તો પછી કાણુ કાનાં વખાણુ કરે ? તેના અસ્તિત્વની આગળ પોતાને મટાડી દેવો જોઇએ કેમકે અમારા અસ્તીત્વની વિશાલતા શી છે ? માટે તે તો એક આંધળો ને વાદળી રંગની વસ્તુ છે કેમકે જો આંધળા નહોતા તો તેનું અસ્તિત્વ જોઇ શકત ને તે સુર્યની ગરમીથી ઓગળીને બરફની પેઠે પાણી થઇને નાશ પામત. પણ એમ થતું નથી માટે આંધળા છીએ એ નક્કી છે. વળી સુર્યના અસ્તિત્વથી નાશ પામ્યા નહિ તેના શોકમાં કાળો પોશાક ધારણુ કર્યો છે તેથી વાદળી રંગ જેવા થઇ ગયા છીએ. એવી રીતે આપણું અસ્તિત્વ જો તે સુર્યમાં નાશ પામ્યું હોત તો અવશ્યે તેમા ગરમી હોત કેમકે ગરમીનો પ્રકાશ જેના ઉપર પડે છે તેને ગરમ કરી દે છે.

તે દમા ફટકામાં વઝીરના ભુલા પડવાનું વર્ણન.

(૨૫)

૬૨૬

હમ મુ' શેહ નાદાનો ગાફિલ બુદ વઝીર
મિરલે શેહ નાદાનો ગાફિલ થા વઝીર
મુખ' શાહની પેઠે ગાફિલ તે વજીર

પંજ મીઝદ બા કહીમે ના યુઝીર.
પંજ જન હોતા થા બા રખમે કહીર.
શાહના શાહોથી લકતો થઇ અધીર.

૬૩૦

ના ગુઝીરે જીમલગાં હૃદયે કદીર,
સખકા દાતા ખાલિકા હૃદયે કદીર.
જેના સૌ મોહતાજી જીવતા ને કદીર,

લા યઝાલો લમ યઝલ ફરોં બસીર
લા યઝાલો લમ યઝલ ફરોં બસીર.
લા યઝાલો લમ યઝલ ફરોં બસીર,

૬૩૧

ના યુનાં કાદિર ખુદાએ કઝ અદમ
એસા કાદિર એસા રખ એસા ખુદા
એવા હકની સાથે કે જે શુન્ય થી,

સદ યુ આલમ હરત ગરદાનદ બદમ.
દે હઝારોં હસ્તીયાં દમમેં બના.
એવો સૌ સૃષ્ટિ બનાવે અબ ધડી.

૬૩૨

સદ યુ આલમ દર નઝર પેદા કુનદ,
સેંકડો આલમ નઝરમેં હોં અયાં,
જો તને પોતાથી તે જોતો કરે,

યુ'કે ચરમત રા બખુદ બીના કુનદ.
દે બસીરતકી જે વો બીનાઈયાં.
એવી સૌ સૃષ્ટિ તને દેખાડી દે.

૬૩૩

ગર જહાં પેશત જીઝગોં બે સનીસ્ત,
હય જહાં તેરે લિયે ઇતના બઝા,
આ જગત મોઢું તને દેખાય છે

પેશે કુદરત ઝરંજો મીદાં કે નીસ્ત.
બેકિન એક ઝરંજી નહીં પેશે ખુદા.
તેની આગળ છે આજું સમ જાણજો.

૬૩૪

ઈ જહાં ખુદ જીન્સે જાં હાએ શુમાસ્ત,
યે જહાં હય કેદખાના જાનકા
કેદખાનું જીવ માટે છે જગત,

હીં દવેદ આંસુકે સેહરાએ શુમાસ્ત.
દોડો જીસ જાનિબ હય દસ્તે પુરકિઝા.
ચેતીને જા લામકાંમાં હે જગત

૬૩૫

ઈ જહાં મેહદુદા આં ખુદ બેહદસ્ત,
યે હય મેહદુદ જોર બેહદ વો જહાં,
સીમા વાસી આ જગત વીસ્તીયું છે,

નકશો સુરત પેશે આં માની સદસ્ત.
વો હય માઅની નકશો સુરત હય યહાં.
ચિત્ર ચેહરા પરદા તેના અર્થ છે.

૬૩૬

સદ હઝારાં નેઝએ ફિરઝોન રા,
લાખોહી શીરઝોનકે નેઝે જે થે,
બાલા લાખો સૈન્યના શીરઝોનની,

દર શકિસ્ત આં મુસીએ બા યક અસા.
એક અસાએ મુસવીસે રેહ ગએ.
મુસાએ તોડયા છે નિજની ડાંગથી.

૬૩૭

સદ હઝારાં તિખમે જલીનુસ ખુદ,
તિખમે જલીનુસકાથા કયા શુમાર,
હિકમતો જે સઘળી જલીનુસની,

પેશે ઇસાએ દમશ અફસોસ ખુદ.
પેશે ઇસા હો ગએ બેકારો ખવાર
ઇસાની આગળ તે માટીમાં મળી.

૬૩૮

સદ હઝારાં દફતરે અશઆર ખુદ,
લાખોહી દફતર જે થે અશઆર કે.
સેંકડો દફતર કવિતાનાં હતાં,

પેશે હરફે ઉમ્મીએ અશઆર ખુદ.
આજે ઇસ ઉમ્મીકે સારે મિટ ગયે.
તે અબાજુની પાસે રહીમાં ખખ્યાં

બા ચુનાં ગાલિય ખુદાવહે કસે.
સામને એસે ખુદા કે બે દલીલ
એવી બળત્તર જે સત્તા તે કને

બસ દિલે ચું કાહરા અંગેખત ઊ
દિલ જે મિસ્સે કાહથે લરઝા દિયે
ફરવ્યું દિલ જે હતું પર્વત સમાન,

ફેહમો ખાતિર તેઝ કરદન નીસ્ત ગાહ
તેરી ખાતિર યહાં કયા પાયે રાહ
કામ વિદ્યા આવશે નહિ અહીં જરા

અય બસા મંજ આગેતાને મંજે ગાવ
સેંકડોં આલિમ જે દાના થે બડે
સેંકડો વિદ્વાન નિજના જ્ઞાન થી.

ગાવ કે બવદ તા તુ રીશે ઊ શવી,
ગાય કયા હય જસકી તુ કાદી બને
મશખેરા શા વાસ્તે તું તો બને,

ઝર વ નુકરા ચીસ્ત તા મફતું શવી,
સોનાં ચાંદી કયા હે મફતું જરૂરે હો,
કેમ ચાંદી સોનાનો દીવાનો થાય,

ઈ સરાઓ બાગે તુ ઝિન્દાને તુસ્ત,
યે સરાઓ બાગ ઝિન્દાં હય તેરા,
વાડી તારી તારે માટે જોલ છે,

આં જમાઅતરા કે એઝદ મરખ કહં,
જસ જમાઅતકો કિયા ખાલિકને મરખ,
ટાળું જેનું હકકે રૂપાંતર કર્યું

ચું ઝને અઝકારે બદ શુદ રૂએ ઝહં,
જખ જુરા કામ એક અવરતને કિયા,
ફુટતાથી નાર કંખવાણી થઇ,

૬૩૯

ચું નમીરદ ઝર ન બાશદ ઉ પસે
જે ન મિટ જયે વો બેશક હય ઝીલી
જે હશે પોચો ન જીવ અપણું કરે

૬૪૦

મુર્ગે ઝીરક બાદુપા આવેખત ઊ
મુર્ગે દાના ઉલ્ટેદી લટકા દિયે
ઊંધું ટાંગ્યું સમજી પક્ષીને નિદાન

૬૪૧

જીઝ શકિસ્તા મી નગીરદ ફઝલે શાહ
સિફ્ બેકસકે લિયે હય લુત્ફે શાહ
બગન હદયેનો તો સ્વામી છે ખુદા.

૬૪૨

કાં ખમાલ અદેશરા શુદ રીશ ગાવ,
ઉસકે આગે અખ્લઓ એહમક બને
થઇને કંખવાણા ફસાયા આદમી

૬૪૩

ખાક ચે બવદ તા હશીશે ઊ શવી
ખાક કયા હય ધાસ તુ જસકી બને.
ધાસ થાય છે ધરાનું કેમ રે,

૬૪૪

ચીસ્ત સુરત તા ચુનીં મજનુ શવી.
શકલો સુરત કયા હે મજનુ જરૂરે હો.
કેમ સુંદરતાનો તું મજનુ ગણાય.

૬૪૫

મુદકો માલે તુ બલાએ બને તુસ્ત.
હય બલાએ જાં ચે મુદક ઝોર ચે ગિના.
માલ દોલત છે બલા તુ બળબે.

૬૪૬

આયતે તસ્વીરે શાં રા નરખ કહં.
કરદિયા હય ઉનકી હર સુરતકો નરખ.
ચિત્ર છે કુર્આનમાં તેનું લખ્યું.

૬૪૭

મરખ કહં ઉરા ખુદાઓ ઝોહરા કહં.
મરખ કરકે ઉસકો ઝોહરા કર દિયા.
રૂપ બદલી તેને તો ઝોહરા કરી.

ઝોરતે રા ઝોહરા કરદન મરખ જુદ,
ઝોહરા ઉસ ઝોરતકા બનના મરખથા,
ઝોહરા થાયે તે તો રૂપાંતર ગણાય,

રૂહ મી પરંદ સુએ ચખે બરી;
રૂહ ઉડતી હય સુએ ચખે બરી;
આતમા નભની તરફ તો જાય છે.

ખીશતનરા મરખ કરદી જીં સકુલ
પસ્તીયેસે મરખ ખુદકો કર લિયા
અવનતિમાં પોતે રૂપાંતર થયો

પસ ખતર જીં મરખ કરદન ચું જુવદ
ઝોર અય ઇસ મરખસે બદતર હે કયા
ઝેથી ખોટું બીજું રૂપાંતર નથી

અરપે હીમત સુએ આખુર તાખતી,
લે ગયા પસ્તીમેં તુ અપને તર્ક;
તુ જો જાણત તારી પદવીને જરા.

આખિર આદમ ઝાદષ અય ના ખલફ
આખિર આદમ ઝાદ હય અય ના ખલફ
જાણુ જુઝાં તુ કે આદમ ઝાદ છે.

ચંદ ગોષ્ઠ મન બગીરમ આલમે,
યે જહાંગીરીકા દાવા તા કુખ,
કેહ તો કયાં સુધી જગતને લાઇશ તુ,

ગર જહાં પુર બર્કે ગરદદ સર બસર,
બર્કે હો જાએ જો દુનિયા સર બસર,
જો બરફ ફેલાયે દુનિયામાં બધે,

વિઝરે ઉઝો વિઝરે ચું ઉ સદ હઝાર,
ખોઝ યે ઝોર ઝેસે હોં ગર સો હઝાર,
આ દગા ફટકાના ઢગલાઓ હઝાર,

૬૪૮

ખાકો ગિલ ગશતન મેં બાશદ અમ ઉતુદ.
ખાકો ગિલ હોના હય ફિર કયા યે બત્ત.
પાણી માટી શું ન રૂપાંતર જણાય.

૬૪૯

સુએ આખો ગિલ શુદે દર અસ્દહીં
તુ હય સુએ આખે બિલ પસ્તી ચુઝીં,
પાણી માટી અવનતિને પામે છે,

૬૫૦

જાં વજુદે કે' જુદઆં રશકે ઉકુલ
ઉસ હયુલાસે જો રશકે અકલ થા,
રૂપ છે પશુ ટેવો કયાં છે તે જુઓ

૬૫૧

પીશે આં મરખ ઈ બગાયત હું જુવદ
હય યે મરખ ઉસ મરખસે બેહદ જુરા
ટેવો જુંદી થાય એ સૌથી જુરી

૬૫૨

આદમે મસ્જુદરા ન જાનાખતી
આદમે મસ્જુદકો સમઝા નહીં
તુ ગણત માણુસને ઉત્તમ સર્વંદા

૬૫૩

ચંદ પિન્દારી તુ પસ્તીરા જરફ
સમજેગા કય તક તુ પસ્તીકો શરફ
અવનતિ તે કયાં સુધી તારી ગણે

૬૫૪

ઈ જહારા પુર કુતમ અઝ ખુદ હમે.
તેરી ખુદ દારી ધસે ભર દેગી કમા.
આખી દુનિયા સામટી પામે તુ શું ?

૬૫૫

તાય ખુર જુગદાઝ દશ અય યક નઝર.
ધુપ કર દેગી નઝરસે બે અસર.
તાપથી સુરજના તે પશુ ઝોગળે

૬૫૬

નીસ્ત ગરદાનદ ખુદા અઝ યક શારર,
નેસ્ત કર સકતા હે હક્કા એક શારર.
નાશ પામે ધમ્મકે જો પરવરદિગાર.

૬૫૭

અયન આ તખ્તલરા હિકમત કુનદ.
ચાહે ઇસ તખ્તલકો હિકમત કરે,
ધારણાને તારી તે હિકમત કરે,

અયન આ ઝેહરાયરા શરખત કુનદ.
ચાહે ઇસ ઝેહર આખકો શરખત કરે.
વિષને ચાહે તો ખુદા શરખત કરે.

૬૫૮

દર ખરાખી ગંજહા પિનહાં કુનદ,
ગંજહા વીરાનેમેં પિનહાં કરે,
તે ખરાખામાં છુપાવે માલને,

ખાર રા ગુલ જરમ હારા જાં કુનદ.
ખારકો ગુલ જરમકો વો જાં કરે.
જીવ તનને કાંટાને ફુલજ કરે.

૬૫૯

આં ગુમાં અંગેઝરા સાઝદ યકી,
બદ ગુમાંકો દે યકીને ઉસ્તવાર,
આસ્થા આપે તે શંકાશીલને,

મેહર હા ર્યાનદ અઝ અસ્થામે કી.
દુશમનીસે દોસ્તીકો દે નીખાર.
કીનાથી જાહેર પ્રીતિ તે કરે.

૬૬૦

પર વરદ દર આતિશ મધ્માહીમ રા,
હિક્કે મધ્માહીમ આતિશમેં કરે,
દેવતામાં રક્ષેા મધ્માહીમને,

અય મનીચે રૂહ સાઝદ ખીમ રા.
રૂહકો બે ખોક્ કર દે ખોક્સે.
ખીકથી નિર્ભય કર્યો તેને ખરે.

૬૬૧

અઝ સખખ સાઝીશ મન સોદાઇયમ,
ઇસ સખખ સાઝીસે મેં સોદાઇ હું,
કારણથી તેના હું ગાંડો થયો,

વઝ સખખ સોઝેશ સુફિસ્તાઇયમ.
ઝોર સખખ સોઝીસે સુફિસ્તાઇ હું.
તેની બે સખખીથી સુફિસ્તાઇ થયો.

૬૬૨

દર સખખ સાઝીશ સર ગરદાં શુદમ,
ઇસ સખખ સાઝીસે સર ગરદાં હું મેં,
કારણમાં તેના હું તો દંગ છું,

દર સખખ સોઝેશ હમ હયરાં શુદમ.
ઇસ સખખ સાઝીસે અય હયરાં હું મેં.
તેની બે સખખીથી તાબુઅ થાઉં છું

(૨૫)

જેવી રીતે તે બાદશાહ નાદાન હતો ને ઇસા (અ. સ.) ને યુસા (અ. સ.) ને બિન્ન બિન્ન સમજતો હતો તેવોજ પ્રધાન પણ હતો તેથી ગડબડ કેમ ન થાય? અને જણા ખુદાની સાથે પંજે લડાવતા હતા કેમકે ખુદા એવો છે કે બધા તેની આગળ લાચાર છે. તેના વિના બીજા કોઇથી કાંઇ પણ નીપજી શકતું નથી, તે જીવતો છે, શક્તિ-માન છે ને સદાસદા એકલો ને દરેક વખતે જોતો છે. તે બન્નેની લડાઇ એવા ખુદાની સાથે હતી કે જેવું આ એક જગત છે તેવાંજ સેંકડો જગત એક પળમાં શૂન્યમાંથ પેદા કરી શકે છે ને જો તે ઇચ્છે કે તારી આંખ તે જોઈ શકે તો જરા વારમાં આ બ્રહ્માંડનાં જેવા સેંકડો બ્રહ્માંડો તને દેખાડી દે. જો કે આ જગત તારે માટે ધણું વિસ્તીર્ણ અને અનુપમ છે પરંતુ નકકી માનજે કે તેની કુદરતની આગળ તેની કાંઈ ગણતરી નથી. આ જગત તો સંકુલું, અધારાવાળું ને કેદખાનું તારા જીવ માટે છે, પણ જે જગત અસલમાં તારૂં છે તે તરફ ખચરદાર જમ્મશ નહિ ત્યાંથી તું આવ્યો છે તે કેવું વિસ્તીર્ણ

છે. આ જગત તો સીમાવાસી છે ને તે અપરિચિત છે. તું આ જગતના રૂપરંગમાં ફસાયો છે ને તારા તથા તે અસહ્ય જગતની વચ્ચે અંતરાય છે. આ બાદશાહ અને પ્રધાનનો તો શો હિસાબ છે. ફિરઝોનના લાખો લાકા હતાં જેને હઝરત મુસા (અ. સ.) ની એકજ અસાએ કાપી નાખ્યાં એ તેનીજ શક્તિ હતી કે એવા ઉચ્છ્રમલ ને ખુદાઇનો દાવો કરનારને ખરામ કર્યો. જાહીનુસને લાખો પ્રકારનાં ઔષધ યાદ હતાં પણ હઝરત મુસા (અ. સ.)ના એક દમની આગળ તે બધાં પશ્ચાતાપ રૂપ થઇ પડ્યાં ને તેને અફસોસ થતો હતો કે એવી દવાઓ જાણ્યું છું તેના કરતાં બાવો દમ મળ્યો હોત તો સારું થાત. અરબના કવિઓના લાખો દીવાનો (કવિતા સંગ્રહ) હતાં પણ તે દરેક આપણા હઝરત મોહમ્મદ મુસ્તુફા સ. અ. ની આગળ લજ્જતરૂપદ જણાતાં હતાં. ને તેની કીર્તિ એટલી તો ઘટી ગઇ કે પછી તેમને તેની શરમ આવતી હતી તો એવા બળવત્તર સ્વામીના મુકાબલામાં કેમ ન મરે? અર્થાત કેમ પોતાને નાશવંત ન જાણે? પણ જો તે જડ ધાંસ હોય તો નાચાર. કેમકે ધાસને માટે તો કાંઇ કહેવાનું હોયજ નહિ. તે તો જે કહે ને જે કરે થોડું છે. જે મેરૂની પેઠે કહણ અને અચળ હતા એવાં સેંકડો અંતઃકરણો તેણે ડોળાવી નાખ્યાં અને ધણાંક ડાહ્યાં પક્ષીઓ-દાનાઓ-ને ઉંધે માથે લટકાવી દીધાં. એક પક્ષી એવું પણ છે કે રાત્રે બાંધે મસ્તકે લટકીને 'તુજનું' પોકારે છે. માટે તું યાદ રાખ કે બુદ્ધિ ને સમ-જને તીવ્ર કરવી એ રસ્તામાં પડ્યું નથી. ખુદા તો લાચારી અને શક્તિને ચાહે છે. ધણાક લોકો એવા થઇ ગયા છે કે તેમણે દોલતના ખજાના ભરી રાખ્યા-જમશેદ જેવા પણ. તે ધનથી તેમની મરખરી થવા લાગી ને બહેરામ ગોરે તેને ઉડાવી દીધું. જરા વિચાર તો કર કે તું ગાય જેવા પ્રાણીની દાદી અનવાનું ને માટીનું ધાસ અનવાનું કેમ ઇચ્છે છે? દેશને ખજાના કાંઇ ભારે વસ્તુ નથી ને ચાંદી સોના માટે મરી જવું ચોગ્ય નથી. તેમજ કાઠના રૂપર કેમ મરી રીટે છે, તું મકાન ને બાગ શું બનાવે છે તે તારે માટે કેદખાનું બનાવે છે. દુન્યા તો કેદખાનું છેજ, તેમાં વળી આ કેદખાનામાં બીજું કેદખાનું એ તો તારે માટે બલારૂપ છે અહીં તેનું રક્ષણ કરવું પડશે ને ત્યાં તેનો હિસાબ આપવો પડશે. તું જાણે છે કે દોલતના લોભમાં એક ટોળું રૂપાંતર થઇ કદરૂપું થઇ ગયું કેમકે તે જકાત આપતું નહતું ખાસ રૂપાળા માણસો વાંદરા ને સુવરો થઇ ગયા અને જોહરા નામની સ્ત્રી જેણે નહાડું કામ કર્યું હતું તેનું માણસનું રૂપ ને જીવન લેઇ લઇને તેને શુક્રનો તારો બનાવી દીધો. ને નિર્જીવ કરી નાંખી તેનીજ રીતે તું પણ મરી ગયા પછી માટી બની જમશ એ પણ શું ઉપલા બનાવો પેઠે રૂપાંતર નથી?

આત્મા એવી પવિત્ર વસ્તુ છે કે આકાશમાં ઉડે છે અને તું માટીનું પુતળું અવન-તિને પામ્યું છે એટલે કે પાણી ને માટી થઇ ગયો છે તો શું એ પણ રૂપાંતર નથી?

તારો દેહ કે જેને માટે દશ બુદ્ધિઓ (દશ મહાન ફિરિશતાઓ) ની ઇચ્છા હતી પણ તેમને મળ્યો નહિ. તે કાયા તેં આ પડતીમાં પડીને ખરાબ કરી આથી ખરાબ રૂપાંતર બીજું કયું હશે? આ રૂપાંતર તો ધણુંજ તુચ્છ છે એનો તું વિચાર કર. પણ તું તો નવા આત્માની તરફ લક્ષ્ય આપતો નથી તેં તારો વિચાર રૂપી ઘોડો ચાલ ને ધાસ તરફ દોડાવ્યો છે અને શરીરના પોષણના કામમાં લીન થઇ ગયો છે. હઝરત આદમ (અલ૦) કે

જેમને ફરિશતાઓએ નમન કર્યું તેની તુ ઓલાદ છું એનો તેં વિચાર પણ કર્યો નહિ. હે કપૂત તને અમે પુછીએ છીએ કે શું તુ હઝરત આદમ (અલૈ) નો વંશજ છે? જો છે, તો આ અવનતિ ને તુમ્છાને તું તારી શ્રેષ્ઠતા ક્યાં સુધી સમજીશ? અને આખા જગતને મારામાં લઈ લઈ અને આખું જગત હુંજ થઈ જઈ એવું ક્યાં સુધી કહીશ? તું જોતો નથી કે બરફથી પર્વતો ઢંકાઈ જાય છે છતાં એટલા બધા બરફને ઓગાળીને સૂર્ય પાણી કરી નાખે છે તો જો તું જગતમાં સૌથી ઉપર જવાઈ ગયો તો એ શું?

તેની જાત શ્રમણુઓને કે જે મુખ્ય અને જાત પણ નથી તેને ખાસ હિકમત બનાવી કે જે તેની જાત વિષ ને શરબત કરી છે અર્થાત નિરૂપયોગીને ઉપયોગી, અને તુકશાન કર્તાને લાભકર્તા કરી છે પોતાના ખમનાઓ જગતના લોકો કેવી રીતે ચુપ્ત જમીનમાં દોટે છે ને તેની દેખરેખ રાખે છે ને જંગલમાં છુપાવે છે ને કાંટામાંથી ફુલ પેદા કરે છે ને મેલાં શરીરોમાંથી નિર્મળ જીવો ઉત્પન્ન કરે છે તેમજ શંકાશીલ વિદ્વાનોને વિશ્વાસનીય કરી દે છે તે ઇર્ષ્યામાંથી પ્રીતી પેદા કરે છે. તેણે હઝરત ઇબ્રાહીમને નમરૂદની આગમાં પાળ્યો ને એવી રીતે આત્માને જે વસ્તુ કષ્ટ દાયક છે તેને અભયદાયક કરી દે છે. મૌલાના કહે છે કે તું એવી રીતે કારણ બતાવે છે કે હે ખુદા તું તારા એ કામનો દીવાનો છું કે વિરોધીમાંથી વિરોધનું કારણ કાઢે છે જેવી રીતે ઝેરને શરબત કરી દે છે ને કારણોને આળી નાખવાનો વિચાર કરે છું તો સોફિસ્તાઇ થઈ જઈ છું કેમકે ખરું પુછો તો ઝેર કે શરબત કોઈ વસ્તુજ નથી તું ઇચ્છે છે તે પ્રમાણે એક કારણને આળીને બીજું પેદા કરે છે હું તો તેનું કારણ બનાવવાનું ને કારણ આળી નાખવાનું કામ જોઇ જોઇ ને દિંગ છું કે વસ્તુનાં કારણો મોજુદ હતા તે વસ્તુ હોતી નથી ને જોતો કારણ હોતો નથી ને વસ્તુ થઇ જાય છે.

વઝીર એકાંતવાસી થાય છે ને દમાથી કોમમાં બળભળાટ
મચાવી દે છે તે વિષે.

(૨૬)

૬૬૩

યુ' વઝીરે માફિરે બદ એતેકાદ,
વો વઝીરે પુરફને બદ એતેકાદ,
બેહ્યા ને દુષ્ટ પ્રધાને જદા,

દીને ઇસારા બદિલ કદ' અઝ ફિસાદ.
ડાલકર ચોં દીને ઇસારો ફિસાદ.
દીનમા ઇસાનાં વાંધા નાખિયા.

૬૬૪

મકરે હીગર આં વઝીર અઝ ખુદ બઅરત,
મક ખેલા ઓર એક બનકર લઈન.
એક કપટ તાબું કર્યું તેણે વળી,

વાઅઝરા યુગઝાસ્ત દર ખિલ્લત નશસ્ત
વાઅઝ છોડા ઔર હુવા ખિલ્લત નશીન
બોધ છોડીને રહ્યો એકાંત જઇ.

દર મુરીદાં દરફિગંદ અઝ શવકે સોઝ,
થે મુરીદ ઉસકે પરેશાં વકતે સોઝ,
શિષ્યો તેને મળવાને આતુર હતા,

૬૬૫

છુદ દર ખિદવત ચહલ પંગલ રોઝ.
ઝોર વો ખિદવતમેં રહા ચાલીસ રોઝ.
તે રહ્યો ચાળીસ દી એકાંતમાં.

ખદક દીવાના શુદ્દ અઝ શવકે ઉ,
શવકમેં દીવાના એક દુનિયા હુઝ,
જગ થયું દીવાનુ તેની ધુનમાં

૬૬૬

અઝ ફિરફે હાલો કાલો ઝવકે જી.
હાલો કાલ ઝોર ઝવકકી હસરત બદી
ભકિતમાં નવ પામતું લઝઝત જરા

લાખઓ ઝારી હમી કરદન્દો જી,
થી જમાઅત ઉસકી કુરકતસે તમાહ,
તે રહે ને જઈ ખુશામદ પણ કરે,

૬૬૭

અઝ રિયાઝત ગશત દર ખિદવત દોતુ.
વો ધધર ખિદવતકી મેહનતસે તપાહ.
પણ તે તપમાંથી ન બિચુ પણ જુએ.

અક્તા ઇશાં બે તું મારા નીસ્ત તુર,
ચોં લગે કેહને કે હમ હંય બેઝિયા,
બોલ્યો તે તુજ તુર વીણુ જીવતું કંકણુ,

૬૬૮

બે અસા કશ ચું છુવદ એહવાલો કુર.
જેસે નાખીના હો કોઇ બે અસા.
આંધળા વિણુ જોષ્ટિકા છઠ્ઠએજ પણ.

અઝ સરે ઇકરામે અઝ બેહરે ખુદા,
ઝો ખુદા કે વારતે આગ કહીં,
કર કૃપા અમ પર ખુદાને વારતે,

૬૬૯

બેશ અઝીં અઝ ખુદ મકુન મારા જુદા.
અગ ઝિયાદ તાકતે કુરકત નહીં.
થઈને જુદો અમને ના તુ કષ્ટ દે.

મા ચુ તિફલાનેમો મારા દાયા તુ;
તિફલ હંય હમ તુ હમારી દાયા હય.
ધાવણું બાળક અમે તુ ધાવ છે.

૬૭૦

બર સરે મા અસ્તરાં આં સાયા તુ.
હાં હમારે સરપે તેરા સાયા હય.
તારો પડછાયો તુ નાખ અમ શિર પરે.

અક્ત જનમ અઝ સુહિબમાં દુર નીસ્ત,
બોલા તુમસે દુર મેરા દિલ નહીં,
બોલ્યો તમથી દુર માં દિલ નથી,

૬૭૧

લેક બીરં આમદન દસ્તુર નીસ્ત.
બહાર આનેકે મગર કાબિલ નહીં.
પણ બહાર આવું એ દસ્તુરજ નથી.

આં અમીરાં દર શકાઅત આમદન્દ,
સગ સિક્કારિશ કે લિયે આયે અમીર,
કરતા આશાથી ઘણી તે આજીજી,

૬૭૨

વાં મુરીદાં દર ઝરાઅત આમદન્દ.
ઝોર ફિર રોને લગે બરના વ પીર.
ને ખુશામદ કરતા તેની હર ધડી.

કુન એ બદ બખ્તીસ્ત મારા અય કરીમ,
ઉફ એ કયા બદકિસ્મતી હય અય કરીમ,
શું અમારી બદનસીબી છે હે ખુદા,

૬૭૩

અઝ દિલો દીં માન્દા મા બે તુ યતીમ
દીનો દિલસે હો ગયે હંય હમ યતીમ.
દીન ને દીલથી અનાથ અમને કયાં.

તુ બહાના મીકુની ઓ મા એ દર્દ,
તુ બહાના કરતા હય હમ દર્દ સે,
ત્યાં બહાનાં, દિલ અહીં દુઃખી હતું,

મા અચૂકતારે ખુશત ખુકર્દાં એમ.
હમકો આદત હય તેરી ચૂકતારકી,
તારાં મીઠાં વેણુની અમને છે ટેવ,

અલ્લાહ ! અલ્લાહ ! ઇં જફા બામા મકુન
યે જફા બેહરે ખુદા હમપર ન કર,
અલ્લાહ ! અલ્લાહ ! તુ ન અમપર કર જુલમ

મી દેહદ દિલ મરતુરા કીં બે દિલાં,
કયા તુએ મંજુર હય બે દિલ તેરે,
આપીએ શું જીવ તુજને હે ઇમામ,

જુમલા દર ખુશકી ચુ માહી મી તપન્દ,
મિસ્લે માહી સમ હય ખુશકીમેં તપાં,
માઝલીની પેઠે રેતીમાં બધા,

અય કે ચું તુ દર ઝમાના નીરુન કસ.
તુઝસા દુનિયામેં નહીં ઉસ્તાદ સુન,
તારા જેવો જગમાં કોઇ જન નથી,

૬૭૪

મી અનેમ અઝ સોઝે દિલ દમહાયે સર્દ.
સર્દ આહેં બરતે હય તેરે લિયે.
દિલમાં બાકા અમિના હું શું કહું.

૬૭૫

મા એ શિરે હિકમતે તુ ખુદાં એમ.
પી ચુકે હય દુધ હિમ્મતકા અબી.
દુધ તું હિકમતતુ દે અવશ્ય મેવ.

૬૭૬

લુત્ફ કુન ઇમરોઝરા ફરદા મકુન.
આજ કર લુત્ફ ઔર કલસે દરગુઝર.
મહેરબાની કર ન વાયદા ને સિતમ.

૬૭૭

બે તુ ગરદંદ આખિર અઝ બેહાસિલાં.
યોં રહેં તેરે લિયે ના કામ સે.
તુંજ વિના નિરાશ થાએ નેક નામ.

૬૭૮

આખરા છુકશા એ જુ બરદાર બંદ,
ખોલ દે પાની ઉકા બન્દે ગિરાં.
આવવા દે પાણી સુખ પામે સદા.

૬૭૯

અલ્લાહ ! અલ્લાહ ! ખલકરા ફરિયાદ રસ.
ખલકકી લિલ્લાહ અમ ફરિયાદ સુન.
શુણુ તુ આ ફરિયાદ માણુસો તણી.

(૨૬)

જ્યારે દગલબાજ પ્રધાને ખ્રિસ્તી ધર્મમાં ફિસાહો નાખ્યા તે પછી તેણે એક બીજો દગો કર્યો ને કથા કહેવાતુ ઘોકો દઇ એકાંતવાસી થયો ને પોતાના યજમાનોમાં પોતાની તરફથી લાગણી લગાડી દીધી. એવી રીતે ૪૦ દિવસ સુધી એકાંતવાસી રહ્યો તેથી જગત તેના વિષયોમાં ગાહું થઇ ગયું ને તેની હકીકત ને લીનતાનો સ્વાદ યાદ કરી તેની ખુશામદ કરવાને રસ્તા લાગ્યા. પણ પ્રધાન તો એકાંતમાં તપ કરી કરીને બેવડ વળી ગયો હતો, તેઓ કેહતા હતા કે અમને તારા વિના કાંઇ સુઝતુ નથી જ્યાં સુધી આંધળાની લાડી ઝાલનાર હોય નહિ ત્યાં સુધી તે ગિયારાની શી હાલત થશે તેનો તું વિચાર કર. તારી મોટાઈ ને દયાના કારણથી ને ખુદાને વાસ્તે તું વધારે સમય સુધી અમને જુદા ન રાખ. અમે ખાળક છીએ ને તું અમારી દાઇ છે અમારા માથા પર જેવી તારી છાયા હતી તેવી પાછી રાખ.

તેણે જવાબ આપ્યો કે એમ ન જાણો કે મારો જીવ તમારાથી જીવો છે પણ શું કરું બહાર નીકળવાનો ધારો નથી.

એવી રીતે ૧૨ સઃદારોને તેમના અનુયાયીઓએ કાલાવાલા કર્યા ને કહ્યું કે આ અમારી કેવી કમઅખતી છે કે અમે તારા વિના દિલ ને ધર્મથી બે નસીય થત્ર ગયા છીએ. અમારું દિલ પણ બધમાં નથી. તું બહાના કરે છે ને અમે બળાપાથી નિશ્વાસ નાખીએ છીએ. અમને તો તારી સારી સારી વાતો સાંભળવાની ટેવ પડેલી છે ને તારા સદુપદેશ રૂપી દુધથી પોષણ પામ્યા છીએ. ખુદાને માટે આટલો જીવન ન કર તારે તો આજે કૃપા કરવી જોઈએ તું કાલતો વાવેદો શા માટે કરે છે? અમારું અંતઃકરણ કહે છે કે તારા મામલામાં જોઓ બે દિલ છે તેઓ બધા તારા વિના નકામા થઈ જશે ને જેવી રીતે માછલાં ખુશ્કીમાં તપે છે તેમ તેઓ તારા વિયોગમાં તડપશે. તારું કૃપારૂપી પાણી એમને માટે વહેવડાવી દે ને બધે તોડી નાખ તું જગતમાં અનુપમ મહાત્મા છે તારાં વખાણ થઈ શકે એમ નથી તું અમારી કર્યાદ સાંભળ.

પોતાની તાબેદારી કરાવવા માટે વજીરે શિષ્યોને દુર કર્યા.

(૨૭)

૬૮૦

ગુફત હાં અય સખરગાંને ગુફતયુ,
બોલા હાં અય આશકાને ગુફતયુ,
બોલ્યો ત્યારે હે વચનના કેદીઓ,

વાચજો ગુફતારો જખાનો ગોશ જી.
અય કે તુમકો વાચઝકી હય જીસ્તજી
બોધ ને વાતોના રસિયા સાંભળો.

૬૮૧

પરખા અન્દર ગોશો હિરસે હું કુનેદ,
હિરસકે અય કાનોમે રૂઝ હુંસ લો,
લખને કાનોમાં તમારા રે ભરો

બન્દે હિરસ અઝ ચશમે ખુદ બીરૂ કુનેદ
હિરસકો અપની આંખસે બાહર કરો
આંખથી આ પરદાને દુરજ કરો

૬૮૨

પરખએ આં ગોશ સરગોશો સરસ્ત
કાનકા પરખા હય ગોશો પુર રૂસું,
ર છે બહેર કાન ગુપ્ત ન કાનતું

તા ન ગરદદ ઈ ગિરાં બાતન ગરસ્ત
યે ન બેહરા હો તો બેહરા હય બતું
આ ન બહેરો તો તે બહેરો બજી તુ

૬૮૩

બેહિસો બે ગોશો બેફિકરત શવીદ
બેહિસો બે ગોશ આર બે ફિક હો
લાગણી વીણ બહેરો ને નિર્લોબી થા

તા ખિતાબે ધર જખરા બિશનવીદ
ઔર ખિતાબે ધર જખ સુઝસે સુનો
કે ખિતાબે ધરજખ સુબુશો ભલા

૬૮૪

તા બગુફતો ગોયો પિન્દાર અનદરી
તુ હય જખતક ગુફત ઔર પિન્દાર મેં
જગૃતાવસ્થામાં રહેશે જ્યાં સુધી

તુ જે ગુફતે ખુબ કય જીએ બરી
હુસ્ન કયા આયે નઝર ગુફતાર મેં
સુબુશો વાતો કેવી રીતે સ્વમની

સયરે બેરનીસ્ત કવલો ફેઅલે મા,
સયરે બેરની હય કોલો ફેઅલ તક
બહેરી છે રહેલ જગમાં સર્વદા.

હિસ્સે ખુશ્કી દોદ કઝ ખુશ્કી ખજાદ,
હિસ્સે ખુશ્કી રેહ ગઝ ખુશ્કીમેં ચાર,
લાગણી બહેર હો ખુશ્કીમાં રહી,

સયરે જીએ ખુશ્ક ખર ખુશ્કી ફતાદ,
સયરે જીએમાની ગઝ ખુશ્કીમેં જમ,
રહેલ ખુશ્કી પર કરે છે શુબક તન,

ચુકે ઉમ્ર અંદર રહે ખુશ્કી ચુકસ્ત,
ઝિન્દગી જમ ખુશ્કીમેં કટ ગઝ,
જીવતર ખુશ્કીના મારગમાં ગયું,

આમે હયવાંરા કુળ ખવાહી તુ ચાકત,
આમે હયવાં કિસ તરહ તુઝકો મિલે,
શી રીતે અમૃત તને મળશે ખતાવ,

મૌને ખાકી ફેહમો વેહમે ફિકે માસ્ત,
મૌને ખાકી ફિકે વેહમે માસિયા,
બાખ્શ, શકા ને ફિકર ખુશ્કીની મોજ.

તા દરીં ફિકરે અઝાં સુકરે તુ દુર
તુ બે હય ઇસ ફિકમેં મસ્તીસે દુર
ન્યાં સુધી ચિંતા છે બેશુખિ નહીં

ચુકતચુએ ઝાહિર આમદ ચું ચુખાર
ઝાહિરા હય ચુકતચુ મિસ્લે ચુખાર
ચુકતચુ બહેરની બણો ધુળ છે

૬૮૫

સયરે ખાતિન હસ્ત બાલાએ સમા.
સયરે હય ખાતિનકી બાલાએ ફલક.
ચુસ્ત વાતો બાણુને આકાશમાં

૬૮૬

મુસીએબ પાએ દર દરિયા નિહાદ.
મુસીએબ હો ગયા દરિયાકે પાર.
જીવ રૂપી ભુમિ દરિયામાં રહી.

૬૮૭

સયરે જાં પા દરદિલે દરિયા નિહાદ.
સયરે જાંને રખખા દરિયામેં કદમ.
જાનની છે રહેલ દુનિયામાં સજન.

૬૮૮

ગાહ કોહો ગાહ સદરા ગાહ હસ્ત.
થા કબી કોહસાર ઔર સેહરા કબી
પર્વતો ને વચમાં તે પુરૂં થયું.

૬૮૯

મૌને દરિયારા કુળ ખવાહી શિગાફ
મૌને દરિયાકો તુ કયોંકર ચીર દે.
નાશ કરશે મોજ રતનાકરના સાવ

૬૯૦

મૌને આખી સહલો સુકરસ્તો ફનાસ્ત
મૌને આખી મેહરીઅત સુકરો ફના
લીનતા બેશુદ્ધિ નાશજ પાણી મોજ

૬૯૧

તા અઝીં મસ્તી અઝાં જામે નકુર
મસ્ત હોકર જામે મયસે હય નકુર
ન્યાં સુધી મસ્તી છે દારૂ ચીજ શી ?

૬૯૨

મુદતે ખામોશ કુન હીં હોશદાર
કુહં દીતોં ખામોશ રેહ અય હોશીયાર
ટેવ પાડી થોડા દીન ખામોશ રહે

(૨૭)

તેણે આ હકીકત સાંભળીને કહ્યું કે હે વેઠિઆઓ, ઉપદેશ, વ્યાખ્યાન, જીભ ને
જાનના શોધનારા હુશીયાર થઇ જાઓ, કોઈ જીભ બનીને અમને ઉપદેશ કરે ને અમે કાં

બનીને સાંભળીએ. આ જાહેરના જે કાન છે તેમાં તો રૂ ભરી દો, અને તમારી આંખો પર જાહેર દેખાવનો જે પરદો પડ્યો છે તે પરદો દુર કરો. ગુપ્ત રહસ્ય જાણનાસ કાન-માંનું રૂ જેથી તે ભેદ સંભળાય છે તેજ જાહેર કાન છે જ્યાં સુધી એ જાહેરા થતા નથી ત્યાં સુધી ગુપ્ત જ્ઞાન જાણનારા કાન જાહેરા છે. તેઓ કોઈપણ ગુપ્ત ભેદ સાંભળી શકશે નહિ પહેલાં તું ઇન્દ્રિયો જીત, કાન વિનાનો ને શોચના વિનાનો થઈ જા અને પછી જો કે 'ઈરજી' નો સાદ તારા કાનમાં ફેરો આવે છે (હે શાંત આત્મા પોતાને ખુદની તરફ રાજ થઈને વળ) તે પરવરદીગાર તેને બોલાવે છે એમ તું સાંભળીશ. અને એવો સાદ દરેક વખતે સાંભળીશ પણ જ્યાં સુધી વાતચીત ને શંકામાં કેદ છે ત્યાં સુધી એ વધા-મણીની સુંઘી પણ પામશે નહિ. વાચા ને કર્મણા જે છે તે જાહેરની સેલ છે ને તેને શરીરથી ને તરીકત કહે છે પણ ગુપ્તની સેલ તો આકાશથી પણ દુર છે જેને હકીકત ને મારિકત કહે છે, ઇન્દ્રિયોની લાગણી જેમને છે એવા લોકાનું દ્રષ્ટિબિંદુ ખુશી છે કેમકે તેમનો જન્મ ખુશીમાં થાય છે. વળી માણસ જળચર નથી પણ જીવ, છે. ને જેમને જીવ હઝરત મુસા (અ. સ.) ના જેવો હતો તેમણે દર્યામાં મુકામ કર્યો છે, કેમકે હઝરત મુસા (અ. સ.) નો જન્મ થતાંજ તેમને દરીયામાં વહેતા મુક્યા હતા, અર્થાત તેઓ અનાદિ કાળથી ઈસ્કના દરીયામાં ડુબેલા છે અને ઇન્દ્રિયોવાળા પાણીથી જીવ છુપાવનાર ખુશીના ટેવાયલા છે માટે ગુણ દેહની સેલગાહ ખુબી ઠરી ને જીવે દરીયાની મધ્યમાં મુકામ કર્યો. જેવી રીતે ખુદાને ઝોળાખનાર જે ભકતો છે કે તેમનું જીવતર કદીક ખુશીમાં, કદીક પર્વ-તમાં, કદીક જંગલમાં ને કદીક રણમાં ગુજર્યું કેમકે એ બધાનો અર્થ ભક્તિ ને તપમાં લીનતા છે એવા માણસો અમૃત કેમ પામે અને ઇશ્વરી ચીરંજીવી થવાય તે કેમ થાય ? તેમજ દરિયાનાં મોઝામાં જેવી રીતે હઝરત મુસા (અ. સ.) એ ફિરઝોનનો પીછો પકડ્યો ત્યારે જ્યેષ્ઠિકા પ્રદારથી નીલ નદીનાં પાણી જીવં કરી દઈ ખાર રસ્તાઓ કરી દીધા હતા તેમ તે લોકોથી થઈ શકવાનું નહિ. અમારી કાયા જે માટીની બનેલી છે તેનાં મોઝાં તો બુદ્ધિ શોચના ને ધારણા છે તે જીવ, કેજે જળચર છે તેનાથી લીનતા, હાલ ને ફના પેદા થાય છે. એટલે ગુણ ને સ્વભાવથી જીવ પડી મસ્તી ને હાલમાં લીન થવું ને નાશ પામવું. પણ જ્યાં સુધી તું તારી કાયાની શીકરમાં છે ત્યાં સુધી તું એ પામી શકીશ નહિ ને જ્યાં સુધી તું આ શંકાને બુદ્ધિના નિશામાં મસ્ત છે ત્યાં સુધી તું એ લીનતા પામીશ નહિ તેથી આ બધો વિવાદ વંટોળીયાની પેઠે નકામો છે માટે કેટલાક વખત સુધી ચુપ રહી ખબરદાર થઈ હોશ રાખ.

એકાંત છોડી દેવા વિષે શિષ્યોની. માંગણી.

(૨૮)

૬૯૩

જીભલા ગુફતન્દ અથે હકીમે રખનાજો
સખ ચે મોલે અથ હકીમે રખના જી,
બોલ્યા સૌ હે એખ જોનારા વજર,

છે ફરેબો છં જફા બા મા મજો.
પુર ફરેબો જુદમ હે ચે ગુફતુચ
આ દગો ફટકો ન અમથી કર ભગીર,

યું પિઝી રફતી તુ માર અઝ ઇબતિદા,
જળ સંવારીથી હમારી ઇબતિદા
તેં કહ્યું જે કાંઈ અમે રાખ્યું કશુલ,

ઝોઝફા ઇજઝો ફકરે મા દાનસ્તઈ,
તુ હમારે ઇજઝસે વાકિફ હુવા,
જોઈ લીધી તેં અશકિત અમ તણી,

આરપારા કદરે તાકત આર નેહ,
આર પાયેં પર મુનાસબ આર રખ,
શકિત મુજબ તું પશુ પર બાર બર,

દાનએ હર મુર્ગ અન્દાઝા વચરત
દાન દે લેકિન બ અન્દાઝે તલબ.
પક્ષી દાણો શાંતિ પ્રમાણેજ ખાય.

તિફલરા ગર નાં દેહી બર જાએ શીર,
અચ્ચેકા રાટી અગર દો જાએ શીર,
દુધ બદલે રાટલો ખાએ જો બાળ.

ચુકે દંદાહા બર આરદ બાદ અઝાં,
દાંત જળ ઉરકે નિકલ આયેં તો હાં.
દાંત આવે મોંમાં તેના જયાહરે,

મુર્ગે પર ના રરતા ચું પરરા શવદ,
મુર્ગે બે પર કે અગર દેગા ઉડા
પક્ષી પાંખો વિણું જો ઉડયા કરે,

ચું બર આરદ પર બ પરરદ ઉ બખુદ
પર નિકલ આયે તો ખુદ ઉડ જયગા
પાંખો આવે જ્યારે તે ઉડણુ કરે,

દેવરા નુતકે તો ખામશ મી કુનદ,
દેવ તેરે નુતકસે ખામોશ હે,
વેણુ તારા, રાક્ષસોને ચુપ કરે,

૬૯૪

મરહમત કુન હમ ચુની તા ઇનતિહા.
લુફ કર હમ પર ચુંહી તા ઇનતિહા.
અંત સુખી કર દયા, કર માફ જુલ.

૬૯૫

દર્દે મારા હમ દવા દાનસ્તઈ.
જાનતા હય તું ઇલાજ ઇસ દર્દકા.
તું દવા જાણે અમારા રોગની.

૬૯૬

બર ઝઈફાં કદરે કુવત કાર નેહ
હમ ઝઈફાંસે મુનાસબ કાર રખ
આજે જો પર શકિતથી વિશેષ નકર

૬૯૭

તઅમએ હર મુર્ગ ઇનજરે કચરત,
હે ગિઝા હર મુર્ગ ફી ઇનજર કમ.
શું દરેક પક્ષીથી અંજરો ખવાય ?

૬૯૮

તિફલે મિસ્કીં રા અઝીં નાં મુરદા ગીર
તિફલે મિસ્કીં મોતકા હોગા અસીર
તો મરણ બાળકનું થાશે આવી કાળ

૬૯૯

હમ બ ખુદ ગરદદ દિલશ જોયાએ નાં
ખુદ બખુદ હો જાયેગા જોયાએ નાં
પોતે રાટી ખાવાની ઇચ્છા કરે

૭૦૦

લુકમએ હર ગુરબએ દરરાં શવદ
વો કિસી બિલી કે મુંહ લગ જયગા
તો બિલાડીનો નવાલો તે બને

૭૦૧

બે તકલુફ બે સપીરે નેકા જુદ
બે તકલુફ બે નવાઓ બે સદા
ને ઘણી સેહલાઇથી ઉડતો ફરે

૭૦૨

ગોશે મારા ચુકતે તોહશ મી કુનદ,
કાનકો ખાતોસે તેરી હોશ હે
ને અમારા કાનને તે યાદ છે.

૭૦૩

ગોશીમા હોશસ્ત ચુ ગોયા તુષ,
કાનકો હે હોશ અગર ગોયા હે તુ,
કાન તારાં વેણુથી નળીતા છે,

ખુશ્કે મા એહસ્ત ચુ દરિયા તુષ
ખુશ્કીયાં હેં બહેર અગર દરિયા હે તું
તુજ કૃપા કર લાભથી અંગનલુ તે

૭૦૪

આ તુ મારા ખાક બહેતર અઝ ફલક.
તુ જો હો તો ખાક એહેતર અખસે,
છે ધરાથી નભ સુધી સત્તા ખરે,

અય સમાક અઝ તુ મુનગ્વર તા સમક
હેં ઝમીનો આરમાં તુઝસે સજે
છે પ્રકાશિત બ્યોમ તારા કારણે

૭૦૫

એ તુ મારા બર ફલક તારીકી યસ્ત,
હે અધેરા આરમાં પર એ તેરે,
તુજ વિના આ બ્યોમમાં જ્યોતિ નહિ,

આ તુ અય મેહ ઈં ઝમીં તારીકીયસ્ત
યે ઝમીં રવશન હે તેરે સામને
તું છે તો જગમાં તિમિર મુદલ નથી

૭૦૬

આ મહે રૂએ તો શય તારીકી અસ્ત
તુ જો હો તો રાત હો તારીક કયોં
તું છે તો અધારી કયાં છે રાત આ,

રોઝરા એ તુરે તો તારીકી અસ્ત
દિન ન કયોં કર એ તેરે તારીક હો
તુજ વિના અધારે છે આ જગ સદા

૭૦૭

આતુ બર ખાક અઝ ફલક બરદેમ દસ્ત
તુ અગર હે હર સરે અફલાક હેં,
તુજ થકી આકાશથી ઉત્તમ અમે,

આ સમામા એતુ ચું ખાકેમ પસ્ત
આરમાં પર એ તેરે હમ ખાક હેં
તુજ વિના આકાશ પર નયળા છીએ

૭૦૮

સુરતે રફઅત યુવહ અફલાક રા.
હેં બ આહિર રફઅતે અફલાકકી.
ઉન્નતી છે દેખીતી આ બ્યોમને

માઅનીએ રફઅત રવાને પાક રા
હેં યુલંદી અરલ જાને પાકકી
આતમાની ઉન્નતી સાચી ખરે

૭૦૯

સુરતે રફઅત બરાએ જુસ્મ હાસ્ત,
આહરી રફઅત હે જુસ્મોંકે લિયે,
ઉન્નતિ દેખીતી તનને માન છે,

જુસ્મહા દર પેશે માઅની ઈસ્મ હાસ્ત
પેશે બાતિન જુસ્મ હેં ચે નામ કે
અર્થ આગળ કાયા જાણે નામ છે

૭૧૦

અલાહ અલ્લાહ યક નઝર બરમા ફિગન,
ડાલ તુ લિલ્લાહ હમ પર એક નઝર
અલ્લાહ અલ્લાહ જો અમારો જીવ તન

લા તકન્નતના ફકદ તાલલ હુઝન
તુલ ખીંચા ગમને માયુસ અબ ન ફર
શોકમાં હુબેલાનું કરજે જતન

(૨૮)

આ દગાબાજ પ્રધાનની વાતો સાંભળીને લોકોએ કહ્યું કે હે કલહ પ્રિય પ્રધાન
અમારી સાથે આમ છોતર પિંડી ન કર ને બેવફાઈની વાતો નકર જ્યારે તેં અમારા ઉપર
પ્રથમથી કૃપા દેખાડી છે તો અંત સુધી કૃપા રાખ. અમારી અશક્તિ, લા પરવાહી ને કંગા-

લીમતથી તું જાણીતો છે ને અમારા રોગનો ઉપાય તું જાણે છે. આજે કઠિન વાતો તું અમને બતાવે છે તે સમજવાની ને તે પ્રમાણે કરવાની અમારી શક્તિ નથી. પશુપર એટલેજ ભાર ભરે છે જેટલો તે ઉપાડી શકે છે ને અશક્તથી એટલુંજ કામ લેવાય છે જેટલું તે કરી શકે છે. પક્ષીને તે પચાવી શકે એવોજ ખોરાક અપાય છે કેમકે દરેક પક્ષી અંજીર ખાઈ શકતું નથી. બાળકને દુધને બદલે રોટલો આપીએ તો તે મરી જાય. ન્યારે તેને દાંત આવશે ત્યારે તે પોતેજ રોટલો ખોળશે. પાંખ વિનાનું પક્ષી ઉડશે તો જિલાકાંને ખોરાક બનશે પણ પાંખો આવ્યા પછી પોતેજ ઉડશે. તારૂં બાળણ રાક્ષસ રૂપી આત્માને ચુપ કરી દે છે ને અમારા કાનને જાગ્રત કરે છે. જ્યારે તું મોલે છે ત્યારે અમારા કાન હોશ થઈ જાય છે. જ્યાં સુધી તારા જેવો દરિયો અમારી સાથે છે ત્યાં સુધી અમને ધુળ પણ આકાશ કરતાં વધારે પ્રિય છે. કેમકે તારા વડે આકાશથી પાતાળ સુધી બધું પ્રકાશીત છે. તું જે આ વાતો કરે છે તે કરવાની અમારી શક્તિ નથી. જો અમમાં એ યોગ્યતા આવે તો અમે થોડામાંથી ઘણું કરી શકીએ છીએ પણ હમણાં તો તારા મોહ-તાજ, અશક્ત ને લાચાર છીએ તારા વિના અમે આકાશ પર જઈએ તો ત્યાં પણ અમને અંધારૂં દેખાય પણ તું સાથે હોય તો હે ચંદ્રમા, આ ધરતી પણ અમને અંધારી લાગશે નહિ. તારા ચંદ્ર મુખની આગળ રાત્રિ પણ અંધારી નથી પણ દિવસ હોય ને તારૂં નુર ન હોય તો અંધારૂં છે, અમે જો કે ધરતી પર છીએ પણ તું અમારી સાથે છે તો અમે આકાશથી ઉત્તમ છીએ ને જો અમે આકાશ પર હોઈએ પણ તું અમારી સાથે ન હોય તો ધુળની બરાબર છીએ, ઉચ્ચતા જે એક વસ્તુ છે તેનું રૂપ આજ છે ને અર્થ પણ આજ છે રૂપ તો આકાશને આપ્યું છે કે જુઓ તે ઉચું છે ને ઉચ્ચતાનો જે અર્થ છે એટલે જે મુળ છે તે તો પવિત્ર આત્માને આપ્યો છે ઉચ્ચતાનું રૂપ શરીર માટે છે અર્થાત આકાશના મુકાબલામાં આ દેહનું તો ફક્ત નામજ છે. જાણે જીવ વિનાના મુડદા જેવા કેમકે મુડદાનું શરીર ને નામ છે છતાં તે માણસ નામને લાયક નથી. જે જીવ છે તેની તો અમે ઇચ્છા રાખીએ છીએ માટે એક વખત અમારા ઉપર નજર કર ને અમને નિરાશા મા કર કેમકે અમારી દિલગીરી અપાર વધી ગઇ છે.

વઝીર જવાબ આપે છે કે હું એકાંત છોડી શકતો નથી.

(૨૯)

૭૧૧

ચુકત હુજાત હાએ ખુદ કોતેહ કુનેદ
બોલા અપની હુજાતોં કો તેહ કરો
બોલ્યો તે સક્ષિપ્ત આ બાપણુ કરો

પંદરા દર જાને દર દિલ રેહ કુનેદ
ગોર ઇસ મેરી નસીહત કો સુનો
આ શિખામણુ જાન દિલથી સાંભળો

૭૧૨

ગર અમીનમ મુતતહમ ન જુવદ અમી
જય અમી હું તો ફિર કયા છતતિહામ
આળ મુજ પર કેમ ? જો હું છું અમીન

ગર બ ગોયમ આસ્માં રા બર ઝમી
આસ્માંકો ગર ઝમી રખ હું મેં નામ
આસ્માં ને જો કહું તે છે જમીન

૭૧૩

ગર કમાલમ બા કમાલ ઇન્કાર ચીસ્ત
હોં મુકમમિલ કર્યો ફિર ઇનકારે કમાલ
જો હું પુરો છું તો આ ઇન્કાર કેમ ?

વર નયમ છ એહમતો આઝાર ચીસ્ત
ઝોર નહીં અયસા તો કયા ફિર કીલો કાલ
ને નથી તો આ બધી તકરાર કેમ ?

૭૧૪

મન ન ખવાહમ શુદ અઝી ખિદમત બિર
મેં ન ઇસ ખિલવત સે બાહર આઉંગા
નીકળું એકાંતથી ખોડું છે કામ

ઝાકે મશયુલમ બ એહવાલે દર્
શગ્ગ હે ઇસ વક્ત બાનિસે મેરા
ઓપ આપું છું હું મારા દિલને આમ

(૨૯)

પ્રધાને કહ્યું કે આ તકરાર છોડીને મારી શિખામણુ દિલથી માનો. જો તમે મને વિશ્વાસુ જાણો છો તો પછી મારા પર આજ ન મુકા હું આસ્માનને જમીન કહું તો તેને સત્ય માનો ને તે પ્રમાણે વર્તો. જો મને સંપૂર્ણ જાણો છો તો મારી સંપૂર્ણતાની ના કેમ પાડો છો ? ને જો સંપૂર્ણ નથી તો ખેર મને કષ્ટ શા માટે આપો છો ફૂલું આ એકાંતમાંથી નીકળવાનો નથી કેમકે હું મારા અંતરના કામમાં મશયુલ છું તેથી મને કોઇની પરવા નથી.

વઝીરના એકાંત વિષે શિષ્યોએ કાઢેલા વાંધા.

(૩૦)

૭૧૫

જુલ્લા ગુફતન્દ અય વઝીર ઇન્કાર નીસ્ત,
બોલે સખ ઇરસે કિસે ઇન્કાર હે,
બોલ્યા સૌ પ્રધાન ઇન્કારજ નથી,

ગુફને મ.યુ' ગુફતએ અગયાર નીસ્ત
કયા ચે કહેના ગુફતએ અગયાર હે
શતરએ પેટે ન કહીએ તુજ થકી

૭૧૬

અશકે હીદસ્ત અઝ ફિરકે તુ દવાં,
હમ તેરે ગમમે' હે' ગિરયાં નો ત'બાહ,
છે રૂદન તારી જુદાઇમાં ખરૂં,

આહ આહસ્ત અઝ મીયાને જા' રવાં
દિલસે હર લેહઝા નીકલતી હે એક આહ
ને નિશાસા નાંખીએ તે જાણતું

૭૧૭

તિક્લે બા દાયા ન અસ્તીઝદ વલેક,
તિક્લ દાયાસે નહીં લડતા મગર,
ધાવથી લડતો નથી બાળક કદી,

ગિરયે ઉ ગરયે ન બદ દાનદ ન નેક
રોતાહે વો નેકા બદસે એ અબર
પણુ રૂવે છે જાણે નવ નેકી બદી

૭૧૮

મા યુ' ચંગેમો તુ ઝખ્મા મી ઝની
હમહે' ચંગ ઝોર તુ હે ઝખ્મા દિલરખા
ચંગ અમ લોકો અને સઝીન્દો તુ

ઝારી અઝ માને તું ઝારી મો કુની
હમ નહીં ગિરયાં તુહે નાલા સરા
નવ અમે રહીએ રહે છે તું ખરૂં

માયુ નાયેમો નવા દરમા એ તુસ્ત
ખાંસરી હમ હેં નવા ધરમે હે તુ
રાગણી તારી, અમે તુજ વાંસળી

મા યુ શતરંજેમ અંદર જુરદો માત
સુરતે શતરંજ હમહેં અરદો માત
અમને ગણુ શતરંજ અર્દે માત પણુ

માકે ખાશેમ અય તુ મારા જને જાં
કાન હેં હમ-યે ખતા અય જને જાં
શું અમે તુ છે અમારા જને જાં

મા અદમ હાયેમે હસ્તી હાયે મા
હમ અદમ હેં તુ હે હસ્તીકા પતા
છે ફના ને નાશવંત અસ્તિત્વ છે

મા હમા શેરાં વલે શેરે અલમ
શેર હેં હમ સય મગર શેરે અલમ
સિંહ છીએ પણુ સિંહ ઝંડાના જે છે

હમલા માં પેદારતો ના પેદારત આદ
લગઝિશેં ઝાલિર-હવા નાપેદ હે
વાકય જાહેર છે ન જાહેર છે હવા

ખાદે માએ જુદે મા અઝ દાદે તુસ્ત
ખાદો જુદ અપની હે તેરી દાદસે
આપણું અસ્તિત્વ છે તુજ વાતથી

લઝઝતે હસ્તી નમુદી નીસ્ત રા
દી અદમ કેા તુને લઝઝત હસ્ત કી
નાસ્તિ અસ્તિત્વનો પામી મજા

લઝઝતે ઇન્આમે ખુદરા વા મગીર
જો દિયા ઇન્આમ અય વાપિસ ન લે
સ્વાદ તુજ અખિશશનો છીનવી ન લે

૭૧૯

મા યુ કાહેમો સદા દર માએ તુસ્ત
કાહ હમ હેં ઝોર સદા ધરમે હે તુ
રાગણી આ છે તે જાણુજ તાહરી

૭૨૦

જુરદો માતે માએ તુસ્ત અય ખુશસિકાત
તુઝસે હે યે અરદો માત અય ખુશસિકાત
તુ અમારો અર્દે માત અય શાણુ પણુ

૭૨૧

તાકે મા ખાશેમ ખા તુ દરમીયાં
તુહી તુ હે ઝોર કયા હે દરમીયાં
રહીએ તારી સાથે નિત્યે હે મીયાં

૭૨૨

તુ વજુદે મુતલકી ફાની તુમા
તુ વજુદે મુતલકે ફાની તુમા
તાફે હોવું આદી છે ને અંત્ય એ

૭૨૩

હમલા માં અય ખાદ ખાશદ દમઅદમ
હમલા તેના રોજ થાએ છે ખરે
હમલા તેના રોજ થાએ છે ખરે

૭૨૪

આં કે ના પેદારત દરગીઝ શુમ મઆદ
કમ ન હો જો અય ખુદા નાપેદ હે
જે ન જાહેર થાય તે પહેંચે સદા

૭૨૫

હસ્તીએ મા જુમલા અઝ ઇન્જદે તુસ્ત
અપની હસ્તી હે તેરી ઇન્જદેસે
છે અધું અસ્તિત્વ તુજ કુદરત થકી

૭૨૬

આશિકે ખુદ કરદા જુદી નીસ્ત રા
નેસ્તી મેં શેફતગી અપની રખી
પોતાનો આશક કયો નાસ્તિ ને આ

૭૨૭

નુકલો ખાદા જામે ખુદરા વા મગીર
નુકલો મય ઝોર જામ અય વાપિસ ન લે
મધને ફુગણુના પ્યાલાને ન લે

૭૨૮

વર અગીરી કીસ્ત જરો જી કુનદ
કાન લે વાપિસ અગર લે છીન તુ
જો ન પહોંચે કાણુ તો શોધે તને

નકશ બા નકકાશ ચું નેરે કુનદ
નકશ કયા નકકાશ સે હો જંગ જી
ચિત્રની સત્તા ચિતારા પર ન દે

૭૨૯

મનગર અંદર મા મકુન દર મા નઝર
કર ન હમ તકસીર વારોં પર નઝર
તુ અમારા ગુપ્ત પર કર ના નઝર

અંદર ઇકરામો સખાએ ખુદ નિગર
અપને ઇકરામો સખા પર કર નઝર
પણુ નજર તુજ દાનને અપિશશ્ચરે કર

૭૩૦

મા ન જુદેમો તકાઝા માં ન જુદ
હમ ન થે કોઇ તકાઝાબી ન થા
ના, અમે કે ના તગાદો કાંઇ હતા

લુદે તુ ના ચુકતએ મા મી શતુદ
લુદ ને તેરે સહારા ખુદ દિયા
વિશ્વ કહે તારી કૃપાએ ગણ્યું આ

૭૩૧

નકશ બાશદ પેશે નકકાશો કલમ
સામને નકકાશદે નકશો કલમ
ચિત્ર છે સામે ચિતારાની એ પેર

આજિઝો બસ્તા ચુ કાદક દર શિકમ
અયસે હોં આજિઝ હોં જીં તફલે શિકમ
પેટમાં જેમ બાળ આજીજ ગણુ ખેર

૭૩૨

પેશે કુદરત ખલક જીમલા બારગેહ,
સારી મખલુક ઓર તેરી બારગાહ,
એમ જગ છે તારી કુદરત આગળે,

આજિઝાં ચુ પેશે સોઝન કારગેહ
હો સુષ કે આગે જયસી કારગાહ
કારખાનું સોયથી આજીજ છે

૭૩૩

ગાહ નકશે દેવો ગાહ આદમ કુનદ,
દેવકો ખીએ કે નકશે આદમી,
ચિત્ર રાક્ષસનું કે માણુસનું કરે,

ગાહ નકશે શાદીઓ ગાહ ગમ કુનદ
નિકસે શાદી ઓર શખીહે ગમ કબી
તું કદી આનંદ દે કે શોક દે

૭૩૪

દસ્ત ને તા દસ્ત જીંબાનદ બ દફઅ,
દુર કરનેકી બલા તાકત કિસે,
હાથ નવ કે હાથથી કરીએજ દુર,

નુકત ને તા દમ ઝનદ અઝ ઝરરો નફઅ
મારનેકી દમ યહાં કુબત કિસે
લાબ હાનિ વાયા વિશ્વ કરીએ જરેર

૭૩૫

તુ એ કુરઆં બાઝ ખવાં તક્સીરે બેત,
પદ ઝરા કુરઆન મેં તક્સીરે બેત,
પદ તું કુરઆને પછી તું વાંચ બેત,

ચુકત ઇઝદ મા રમયતા ઇઝ રમેત
કાલ હક હે મા રમયતા ઇઝ રમેત
હક કહે છે મા રમયતા ઇઝ રમેત

૭૩૬

ગર બપરોં નીમ તીરાં કે એ મારત,
તીર હમ ફેકે કહાં ઝોરે બદન,
તીર જે ફેક્યું તે કવ ફેક્યું અમે,

મા કમાં નો તીર અન્દાઝશ ખુદારત
હમ કમાં હેં ઓર ખુદા હય તીર ઝન
તીર ફેકે હક કયાં છે એહલ્લે

ઈ ન જખ ઇ માઘનીએ જખઆ રીયસ્ત,
કોન જખઆરી કો જખ ઇસ બ કહે,
અર્થ જખઆરીનો આ સત્તા નથી,

ઝારીએ મા શુદ દલીલે ઇઝતિરાર,
અપના રોના હે દલીલે ઇઝતિરાર,
છે રૂદન તો આજીજી આ આપણી,

ગર ન છુદે ઇખતિયાર ઇ શર્મ ચીસ્ત,
ગર ન હોતા ચે તો હોતી કયોં મયા,
ને નથી સત્તા પછી તો લાજ શી ?

ઝઝરે ઉસ્તાદાં બ શાબિરદાં ચરાસ્ત
ઝઝરે ઉસ્તાદોંકા શાબિરદોંસે કયોં,
મારે શિષ્યોને શુર શા વાસ્તે ?

વર તુ ગોઈ ગાફિલસ્ત અઝ જખ ઉ
ગર કહે તું વો હે ગાફિલ જખ સે
ને કહે બળબેરીથી તે છે અગળુ

હસ્ત ઇ રા ખુશ જવામ અર ગિશનવી
હે જવામ અમ્હા અગર તુ સુન સકે
છે જવામ એનો રૂડો ને સાંભળે

હયરતો ઝારી કે દર ખીમારી યસ્ત
હયરતો ઝારી ને ખીમારીમે' હે
આશ્ચર્ય ને રૂદન છે આ રોગમાં

આં ઝમાં કે મા શવી ખીમાર તુ,
જખકે હોતા હે કબી ખીમાર તુ,
ને ધડીએ થાય છે ખીમાર તુ,

મી નુમાયદ બર તુ ઝિસ્તીએ ચુનહ,
તુરૂપે ખુલતી હે ચુનાહોંકી બદી,
તું જીએ છે તારા કૃત્યોની શુરાઈ,

૭૩૭

ઝિકે જખઆરી બરાએ ઝારીયસ્ત
ઝિકે જખઆરી હે રોનેકે લિયે
પણુ છે જખઆરી તો રડવાને નકી

૭૩૮

ખિજલતે મા શુદ દલીલે ઇખતિયાર
ઝોર ન દાવત હે દલીલે ઇખતિયાર
લાજ સત્તાની દલીલજ નળુવી

૭૩૯

દોં દરેગો ખિજલતો આઝમે' ચીસ્ત
ફિર ચે અફસોસ ઝોર ગમે' ખિજલત હેકયા
આ શરમ, આ લાજ, ને આ ખીક શી ?

૭૪૦

ખાતર અઝ તદખીરહા ગરદાં ચરાસ્ત
દિલ હે, કયોં તદખીરસે બરગસ્તા ચોં
દિલ ફરે છે યુક્તીઓથી કેમ એ

૭૪૧

માહ હકે પિન્હાં શુદ અંદર અએ ઉ
ચાંદ હકકા અખમે' ઉસ્કે છુપે
અખમાં સત ચંદ્ર ઘેરાયો છે નળુ

૭૪૨

છુગઝરી અઝ કુફો બરદોં બગરવી
છોડકર તુ કુફ દોં હાસલ કરે
કુફ છોડી દીન ને ધારણુ કરે

૭૪૩

વકતે ખીમારી હમા બેદારી યસ્ત
વકત ખીમારીકા બેદારી મે' હે
મોંદગીની જાગ્રતા વસ્થામાં આ

૭૪૪

મી કુની અઝ જીમે' અસ્તગફારે તુ
જીમસે કરતા હે અસ્તગફાર તુ
તા કરે પાપોનો પશ્ચાતાપ તુ

૭૪૫

મા કુની નીયત કે બાઝ આયમ બરહ
ઇસ લીયે હોતી હે નિયત તવબાકી
માંએ છે કે નેજ ને પાશું કદાઇ

૭૪૬

એહલો પયમાં મી કુની કે બાદ અઝી,
અહલ કરતા હે કે તા ઉમરે તમામ,
તુ કરે નિશ્ચય કે આયંદા કદી,

જુઝ કે તા અત નશુવદમ કાર ગઝી
જુઝ છતા અત ઓર કુછ હોગા નકામ
ભકિત વિણ હું કામ કરવાનો નથી

૭૪૭

પસ યકી ગશત આં કે બીમારી તુરા
પસ યકીની હે કે બીમારી તેરી
નબુધુ બીમારીથી ને પામ્યો યકી

મી બ બખશદ હોશો બેદારી તુરા
હોશો બેદારી તુઝે હે બખશતી
હોશ આપે જમતિ તુજને નકી

૭૪૮

પસ બદાં ઇ અસ્થ રા અય અસ્થ જુ
પસ સમઝ અસ્થે હકીકત મુ બ મુ
મુળ શોધક જાણ તું આ મુળને

હર કે આપુર દસ્ત ઉ જુર દસ્ત જુ
જો હે એહલે દર્દ ઉસ્મે હે ચે જુ
જોને તેજું દર્દ પામે ગંધ તે

૭૪૯

હર કે ઉ બેદાર તર પુર દર્દ તર
જો હે બેદાર ઉસ્કો હે છતનાહી દર્દ
જાગે છે તે દર્દ જોમાં છે બહુ

હર કે ઉ આગાહ તર રૂખ ઝર્દ તર
જો હે વાકિફ તર ઉસીકા રૂખ હે ઝર્દ
તે જો જાણીતા ને મોં પિત વહુતું

૭૫૦

ગરઝે જબરશ આ ગહી ઝારીત કું,
જબસે વાકિફ હે, તુ ઝારી હે કયું,
સત્તા તેની જાણી રૂદન કયાં રહ્યું,

જુમ્મીશે ઝંજીરે જબ્બારીત કું
જુમ્મીશે ઝંજીર જબ્બારી હે કયું
જાણ કે સત્તાની સાંકળ શુ કહું

૭૫૧

બસ્તા દર ઝંજીર ઝાંઝે ચું કુનદ,
બસ્તએ ઝંજીર હો આઝાદ કયું,
સાંકળેથી બાંધેલો રૂદન કરે.

ચોબે અશકરતા ઇમાદે ચું કુનદ
ટુટી લકડીસે બનેગા કયા સિતું
મોલ ભાગેલાનો ટેકા શે બને

૭૫૨

કે અસીરે હબ્સ આઝાદી કુનદ,
એક કયદી કયા બલા આઝાદ હો,
જાતીના કેદીને આજાદી નહીં,

કે ગિરફતારે બલા શાદી કુનદ
એક ગિરફતારે બલા કયા શાદ હો
જો બલામાં કેદ તેને શાદી શી ?

૭૫૩

વર તુ મી બીની કે પાયત બસ્તા અન્દ
દેખતા હે તેરે પાઉં હે બંધે
જો જુએ તુ પગ ફંસાયો તાહરો

બર તુ સરહંગાને શેહ મિન શસ્ત અન્દ
સરપે બેઠે હેં સિપાહી શાહ કે
ને છે પોલીસ આવીને ઉભો રહો

૭૫૪

પસ તુ સર હંગી મકુન બા આજિઝાં
આજિઝોસે ફિર સિપાહી પન ન કર
થા ન તું પોલીસ કે તું આજીઝ છે

ઝાં કે ન જુદ તખ્તો જુએ આજિઝાં
આજિઝોઝી ચે નહીં જુ બે બખર
આજિઝોની ટેવ નવ એવી બદે

યુ' તુ જાએ ઉ નમી બીની મગો
જખ અગર ઇસમે' નહિં ચુપ સાધ જ
સત્તા તેની તુ ન દે, ચુપજ તુ' થા

દર હરાં કારે કે મયલસતત બદાં,
તેરી રગબત હય યહાં જસ કામમે',
છે અહીં જે કામ તુજને તો પસંદ.

દર હરાં કારે કે મયલત નીસ્તો ખવાસ્ત
ઝોર દિલ જસ કામ પર માયલ નથા,
ને નથી તુજને વહાલું કાર્ય જે,

અંબીયા દર કારે દુનિયા જખ યન્દ
અંબીયા જખરી અગર દુનિયામે' હે',
મુરસલો જખરી છે જગના કામમાં

અંબીયા રા કારે ઉક્યા અખતિયાર
અંબીયાને કી હે દુનિયા અખતિયાર
ઉક્યા કામોમાં નમીનો ઇખતિયાર

ઝાં કે હર મુર્ગે યસુએ જન્સે ખેશ
જન્સ પર માઇલ હે મુર્ગે ગુઝસિતાં
પક્ષી પક્ષી ટોળામાં સાથે ઉડે

કાફરાં યુ' જન્સે સિજજાં આમદન્દ
યુ' કે કાફર સાહિમે સિજજાં હુવે
વસ્તુ દોઝખના ધણી છે કાફરો

અંબીયા યુ' જન્સે ઇલ્લીયીં ખુદન્દ,
અંબીયા હમ જન્સ ઇલ્લીયીં જો થે,
અંબીયા જે ઉન્નતીની ચીજ હતા,

અય ખુદા બિનમા તુ જાંરા આં મકામ,
અય ખુદા દિલકો દિખા દે વો મકામ,
હે ખુદા દેખાડ મુજને તો મુકામ,

૭૫૫

વર હમી બીની નશાને દીદ કેા
દેખતા હે તુ નશાની કુછ બતા
ને જો દેખે તો નિશાની દે જરા

૭૫૬

કુદરતે ખુદરા હમી બીની અયાં
ઉસ્કે કરનેકી હે' તુઝમે' કુદરતે
તેમાં શક્તિ તારી દેખે હોશમંદ

૭૫૭

અંદરાં જખરી શવી કીં અઝ ખુદાસ્ત
સમઝા જુ' જખરી ઇસે કારે ખુદા
તેમાં તુ સત્તા ખુદાની બસ કહે

૭૫૮

કાફિરાં દર કારે ઉક્યા જખ યન્દ
જખી થે કુફરાર સય ઉક્યામે' હે'
કાફરો જખરા છે ઉક્યા ધામમાં

૭૫૯

કાફેરાં રા કારે દુનિયાં અખતિયાર
કાફરોને કી હે દુનિયા અખતિયાર
જુ'ડાની સત્તામાં જગનો કારવાર

૭૬૦

મી રવદ ઉ દર પસો જાં પેશ પેશ
પીછે પીછે વો હે આગે આગે જાં
થાય તે ટોળામાં સૌથી આગળે

૭૬૧

સિજને દુનિયારા ખુશ આ ઈં આમદન્દ
થે વો મવજુ' કહે દુનિયા કે લિયે
સદિ દોઝખને ગણે ઉત્તમ તેઓ

૭૬૨

સુએ ઇલ્લીયીં બજનો દિલ શુદન્દ
જનો દિલસે સુએ ઇલ્લીયીં ગયે
જન દિલથી ઉન્નતીને પામીયા

૭૬૩

કંદ રા બે હફ મી રાયદ કલામ
જસ જગા બે હફ હોતા હે કલામ
સાદ અક્ષર વિષ્ણુ જહાં આવે કલામ

૭૬૪

ઈ સખુન પાયાં ન દારદ લેકમા,
કુચ્છ નહીં ઇસ દાસ્તાંકી ઇનતિહા,
છે નહિ કંઈ અંત તો આ વાતનો,

બાઝ ગાયમ આં તમામી કિસ્સેરા
ફિર વોહી હમ દેતે હેં કિસ્સા સુના
કિસ્સો બીજો હું કહું તે સાંભળો.

(૩૦)

પછી બધાએ કહ્યું કે હે પ્રધાન તો જે કંઈ અમને બોધ આપ્યો તેની અમે ના પાડતા નથી પણ અમારૂં કહેવું બીજા જેવું નથી બદલે અમારી તો એવી હાલત છે કે તારા વિયોગમાં અશરૂં ધારા વહે છે ને અંતરમાં નીસાસા નીકળે છે. તુ અમારી દાઈ છે ને અમે બાળક છીએ બચ્ચાં દાઇના સાથે શું લડી શકે છે? તેતો સારું નરસું ઓળખતા નથી તેથી રડી જાણે છે. અમે તો તારી સાથે એક રૂપ થઈ ગયા છીએ અને જાણે તુ ચંગ છે અને અમે મીનરાખ છીએ માટે અમારું આ રૂદન અમારું પોતાનું નથી પણ તુજ રડે છે એમ જાણજે. અમે એવી મોરલી છીએ કે તેમાં રાગણી તારાથી છે. અમે એવા પર્વત છીએ કે અમારામાં પડેલા તારાથી છે અર્થાત અમે જે કહીએ છીએ તે તારું કથન છે. અમે એવી શત્રુ છીએ જેમાં હાર જત એટલે મરવું જવવું તે તારાથીજ છે અમે તો એવા છીએ કે જાણે છીએજ નહિ. અમારા પ્રાણના પ્રાણ તું છે પછી અમે પોતાની ગણતરી પોતામાં શી રીતે કરીએ? અમે પણ કાંઈ નથી ને અમારું અસ્તિત્વ પણ કંઈ નથી કેમકે અસ્તિત્વ એ 'એ કાઇ નથી' એની વચ્ચેની સ્થિતિ છે અને પૃથ્વી કે જે શક્યની વિશેષતા છે તે એજ છે કે તેણું અસ્તિત્વ બીજાથી હોય પોતાનો જાતીય ન હોય ને આદિએ પણ નહોય ને અંતે પણ રહે નહિ પણ તારું અસ્તિત્વ તે તુજથીજ છે કે આદિએ પણ તુંજ હતો ને અંતે પણ તુંજ હોઇશ ને નાશને અસ્તિ આપનાર પણ તુંજ છે કેમકે એજ વિશેષતા વાંજિયની પણ છે. અમે સિંહ તો છીએ પણ વાવટાના સિંહ છીએ (વાવટા ઉપર સિંહ કે સુર્ય ચિત્ર હોય છે અને એ વાવટાનો સિંહ જ્યારે હુમલો કરે છે ત્યારે પવનના કારણથી હાલે છે તેથી જાણે સિંહ હુમલો કરે છે એમ દેખાય છે પણ ખરું પુછો તો સિંહ હુમલો કરતો નથી પણ પવનથી તેને ગતિ આવે છે તેથી તે હાલતો જણાય છે) તેથી જો કે હુમલો તો અમારોજ દેખાય છે ને જે કારણથી હુમલો થાય તે પવન ગુપ્ત છે તેને ખુદા ગુમ નકરે સદાકાળ આખાદ રાખે. અમે તો ફક્ત એક ચિત્ર છીએ અમારું અસ્તિત્વ તેજ આપેલું છે અમારું અસ્તિત્વ એ તારી રચના છે, તેજ નાશવંતને અસ્તિત્વનો સ્વાદ ચખાડ્યો છે કે નાસ્તિમાં અસ્તિત્વ આવ્યું ને તારામાં નાશ પામી ગયા ને આ નાસ્તિમા અસ્તિત્વનો સ્વાદ ચખાડ્યો ને નાશવંતને પોતાના આશિક કર્યા તેથી આજે અસ્તિત્વનો સ્વાદ ચખાડ્યો છે ને અમારા પર બક્ષિશ કરી છે. તે અમારી પાસેથી છીનવી નલે ને આ અસ્તિત્વના સ્વાદના બધા મગ્ન મધ ને જામ છીનવી ન લે જો તું છીનવી લઈશ તો એવો કાણુ છે કે શોધ જોળ કરીને તે બીજેથી પામી શકે? ભલા ચિતારાની સાથે ચિત્ર બાધ બીડી શકે છે? તે તો તેની સત્તામા છે માટે તું અમારી નકારી સ્થિતિને ન જો પણ તારી દયાને જો જેની રીતે આજ સુધી કરતો આવ્યો છે તેવીજ રીતે ચાલુ રાખ. જ્યારે અમે હતા પણ નહિ ત્યારે અમેને જે જે વસ્તુઓની જરૂર હતી તે બધી તેં તે વખતથી તૈયાર કરી રાખી, અમારા માગ્યા વિના તેં તારી

કૃપાથી અમને આપ્યું તે કૃપા ઉપર તું નજર કર. ચિત્રકાર ને પીછીની આગળ ચિત્ર નિરૂપાય છે. જેવી રીતે ગર્ભાશયનાં બાળક નિરૂપાય છે. ચિતારાની પીછો તેની મરજીમાં આવે તેવું ચિત્ર ચિતરે એની કુદરતની આગળ જો આપું જગત કાંઈને મદદ કરવા ઉભું થાય તો તે મદદ કુછ હીસાબમાં નથી તેથી કાંઈ વળવાતું નહિ તે સૌ લાચાર છે. ચીતારો સ્વતંત્ર ગમે તો રાક્ષસ ચીત્રે કે ગમે તો માણસ ચીતરે તે કદીક આનંદનો દેખાવ ચીતરે છે ને કદીક શોકનો એ વખતે કાંઈની શક્તિ છે કે એને એમ કરતો રોકી શકે ? અથવા એવી કાંઈ વાત છે જે એના લાલા લાલ વિષે કહી શકે ? જો તું અમારી આ વાત ન માનતો હોય તો વમા રમયતા ધજ રમયતાની આવત જેમાં ફરમાવ્યું છે કે જ્યારે તીર ફેંક્યું ત્યારે તે તીર ફેંક્યું નહતું. પણ ખુદાએ તીર ફેંક્યું તેથી જો અમે કાંઈની તરફ તીર ફેંકીએ તો તે અમે ક્યારે ફેંકીએ છીએ અમે તો તીરકામઠાની પેઠે એક ઉપકારણ છીએ. ખરો તીર-અંદાજ તો ખુદા છે. છતાં એમ ન સમજવું કે અમે કર્મવાદી છીએ આ કર્મ નથી બદલે ખુદા મહાન શક્તિવાળો છે માટે તેની શક્તિ સમજીને રૂદન કરીએ કે જેથી અમારી લાચારી જણાય. એની શક્તિ જાણીએ છીએ ત્યારે તો લાચાર છીએ અને એ ગભરામણમાંજ દુષ્ટકૃત્યોનો પશ્ચાતાપ છે ને તેજ અમારા ઉદ્ધમની સાખીતી છે કેમકે જ્યારે એ દુષ્ટ કૃત્યોને બદી સમજ્યા ત્યારે તો પરતાવો થયો. જો પોતાની બદીને પોતાની સત્તાથી થએલી ન જાણી તો આ પરતાવો, શરમ ને લાચારી કેમ હોત ? ત્યારે તો અમે એમ સમજતા કે અમારાથી બદી થતી નથી ને અમે અપરાધી પણ નથી આમ સમજીએ તો કર્મ ને ઉદ્ધમમાં છે. હજારત ધમામ બફર સાદિક રહીં પણ એમજ કહે છે. શિક્ષકો પોતાના શિષ્યો ઉપર સખ્તી કરે છે તેમને ખીજે છે તે શા માટે ? અને યુક્તિઓથી મનની ધારણાઓ કેમ બદલાય જાય છે. જો તું એમ કહીશ કે તે કર્મથી અજ્ઞાન છે ને તેથી ગફલતના વાદળામાં સત્યરૂપી ચંદ્ર છુપાયેલો છે તો એનો જવાબ પણ તું સાંભળ. તે અમારી પાસે છે જે સાંભળીને તું કુરૂને છોડીને ધર્મ ઉપર આસ્થા રાખનારો થઈશ.

તું જો, કે મંદવાડમાં જે તાબુખી ને રૂદન પેદા થાય છે તે એટલા માટે કે મંદવાડનો સમય જાણે જનગતવસ્થા છે કેમકે જ્યારે તું મહિા થાય છે ત્યારે કેટલો બધો પશ્ચાતાપ ને તોખા કરે છે. નકારાં કામોની બધી યુગપ્રજો તને તે વખતે દેખાદે છે ને દૃઢ નિશ્ચય કરી લે છે કે જો રોગ મટી જશે તો સીધે રસ્તે ચાલીશ ને આ ભટકવાનું છોડી દઇશ. તેમજ પાકા નિશ્ચય કરે છે કે ભક્તિ ને સારાં કામો વિના ખીજું કાંઈ કરીશ નહિ માટે મંદવાડ તને હોશ અને જનગતવસ્થા આપે છે એ નક્કી છે તેથી જો તું અસલની ઇચ્છા રાખે છે તો જાણી લે કે વિપત્તિ વિના સત્ય વસ્તુ પ્રાપ્ત થતી નથી તેથી જે વધારે વિપત્તિમાં છે તે વધારે જનગત છે ને જે જાણીતો છે તે ખીકણ છે, એજ કારણથી શિક્ષકો શિષ્યોને ઠપકો દે છે. તેનું પણ કારણ છે. જો તું એમ કહીશ કે આ તો મારા પર બળાત્કાર છે ને બળાત્કારથી મારે માથે આ કામ ઠોકી બેસાડ્યું છે ને હું બળાત્કારની બેડીઓમાં જકડાયેલો છું તો એ બેડીઓનો ખડખડાટ જે રૂદન છે તે તારામાં ક્યાં છે ? જેમના ઉપર બળાત્કાર થાય છે તે તો રડયાજ કરે છે પણ તું તો ધણોજ નહોર થઈ ગયો છે. શું બેડીમાં જકડાયેલો માણસ બહાદુરી દેખાડી શકે છે ? ભાંગેલી વળી ટેકાનું કામ કરી શકે છે ? કેહી

આનંદ ને સ્વતંત્રતા પામી શકે છે ? જો તું એમ જાણે કે મારા પગ બાંધેલા છે ને કોઈ તરફ જવાની મારી શક્તિ નથી. પોલીસનો મારા પર પહેરો છે તેમની ઇચ્છા પ્રમાણે મારે કરવું પડે છે તો પછી નયળાઓ ઉપર જીલમ કેમ કરે છે ? આજિજે તો એવું કરી શકતાજ નથી. જો તું તેના બળાત્કારને જીએ છે ને તને દેખાય છે. જો દેખતો નથી તો જાણી લે કે વિપત્તિ વિના સત્ય વસ્તુ પ્રાપ્ત થતી નથી તેથી જે વધારે વિપત્તિમાં છે તે વધારે જાગ્રત છે ને જે જાણીતો છે તે બીકણ છે, એજ કારણથી શિક્ષકો શિષ્યોને ઇપકા દે છે તેનું પણ કારણ છે. જો તું એમ કહીશ કે આ તો મારા પર બળાત્કાર છે ને બળાત્કારથી મારે માથે આ કામ ઠોકી બેસાડ્યું છે ને હું બળાત્કારની બેડીઓમાં જકડાયેલો છું તો એ બેડીઓનો ખડખડાટ જે રૂદ્ધ છે તે તારામાં ક્યાં છે ? જેમના ઉપર બળાત્કાર થાય છે તે તો રડ્યાજ કરે છે પણ તું તો ધણોજ નઠોર થઈ ગયો છે. શું બેડીમાં જકડાયેલો માણસ બહાદુરી દેખાડી શકે છે ? ભાંગેલી વળી ટેકાનું કામ કરી શકે છે ? કેદી આનંદ ને સ્વતંત્રતા પામી શકે છે ? જો તું એમ જાણે કે મારા પગ બાંધેલા છે ને કોઈ તરફ જવાની મારી શક્તિ નથી. પોલીસનો મારા પર પહેરો છે તેમની ઇચ્છા પ્રમાણે મારે કરવું પડે છે તો પછી નયળાઓ ઉપર જીલમ કેમ કરે છે ? આજિજે તો એવું કરી શકતાજ નથી જો તું તેના બળાત્કારને જીએ છે ને તે તને દેખતો નથી તો છાનો રહે. અને એ મર્મ શો છે તેની શોધ ન કર. જો જીએ છે તો તેની સંખીતી આપ. અમે તો જોઈએ છીએ કે જે વસ્તુ તને પસંદ પડે છે ને જેની તને ઇચ્છા નથી ને જે તને ગમતી નથી તેમાં તું ભાગ્યવાદી થઈ જાય છે અને કહે છે કે આ તો ખુદાની તરફથી છે.

અંબીયાઓ જગતના મામલામાં ભાગ્યવાદી છે અને તેઓ હાકિમનો હુકમ બજાવે છે પણ જગતનો કંટાળો દેખાડતા નથી. પણ કાફિરો પરલોકના મામલામાં ભાગ્યવાદી છે. અંબિયાએ પરલોકનો સ્વિકાર કર્યો ને ખરા અંતઃકરણથી તેની તરફ વળણ દેખાડ્યું. કાફિરોએ જગતનો સ્વિકાર કર્યો ને ખરા દિલથી તેની ખરીદી કરી. કેમકે દરેક પક્ષી પોતીફી જાતના પક્ષીઓ સાથે રહે છે તેમાંનું એકાદ જે પાછળ રહી ગયું હોય છે તેનું મન તો સૌથી આગળ ઉડે છે ને તેથી તે પાછળ રહી ગયેલું પક્ષી ઊડવામાં ધણીજ ત્વરા દેખાડે છે. તેવીજ રીતે કાફિરોનું ઠેકાણું સિજ્જન છે ને જગતને પણ સિજ્જન (કેદખાનું) કહે છે તેથી તેઓનું વળણ જગતની તરફ હોય છે અને અંબિયાનો સંબંધ ઇલ્લીધનની સાથે છે તેથી તેઓ ખરા દિલથી એ ઉચ્ચતર સ્થાન તરફ જવાની કોશિશ કરે છે તેથી હે ખુદા અમને તે ઠેકાણું દેખાડજ્યાં અક્ષરો અને જીભ વિનાની વાચા થાય છે અર્થાત આત્મીક વાચાની તરફ લઈ જા વાતનો પાર નથી તેથી જે કિસ્સો બાકી છે તે પુરો કરવો જોઈએ.

એકાંત છોડવા વિષે વજરે મુરીદોને નિરાશ કર્યા.

(૩૧)

૭૬૫

આં વઝીર અઝ અન્દર આવાઝ દાદ
ખોલા અન્દરસે વઝીર અન્હા સુનો
ખોલ્યો તવ એકાંતમાંથી તે વઝીર

કયે મુરીદાં અઝ મન ઈ માઅલુમ બાદ
અય મુરીદા! તુમહાં ચે માઅલુમ હો
વાત મારી સાંભળો શિષ્યો લગીર

૭૬૬

કે મરા ઇસા ચુની પયગામ કદ
મુઝકો ઇસાને દિયા હે ચે પ્યામ
મોકલ્યો સંદેશો ઇસાએ મને

કઝ હમાં ચારાં વ ખવેશાં બાશ કદ
ચારો ખવેશોસે અલગ હો લા કલામ
કે તું તારા મિત્રો સર્વે છોડી દે

૭૬૭

રૂએ બર દીવાર કુન તન્હા નશી
રખ નઝર દીવાર પર ઉઝલતમે બેઠ
જુદો થઈને રહે જે બસ તું એકલો,

વઝ વજુદે ખવેશ હમ ખિલવત ગુઝી
અપને તનસે બી જુદા ખિલવત મેં બેઠ
જાતથી પોતાની પથુ થા વેગળો

૭૬૮

બાદ અઝીં દસ્તુરીએ ગુફતાર નીસ્ત
બાદ ઇસ્કે ખોલના ફુશ્વાર હે,
વાત કરવાની રખ મુજને નથી,

બાદ અઝીં બ ગુફતારુ યમ કાર નીસ્ત
બાદ ઇસ્કે ગુફતારુ બેકાર હે
કાંઈ કહેવાની મને સત્તા નથી

૭૬૯

અલ વિદા અય દોસ્તાં મન મુરદા અમ
અલ વિદા અય દોસ્તો મેં મર ગયા.
જુદો તનથી થઈ મરે હે દોસ્તો,

રખત બર ચારમ ફલક બર જુરદા અમ
લો મેં ચોથે આસમાં પર જ બસા
ચોથા નબ પર જાઉં છું મિત્રો સુનો

૭૭૦

તા બઝેરે ચર્ખે નારી ચું હતખ
તા કે લકડી કી તરાહ ઝેર ફલક
અગ્નિ નબની નીચે બળતણની મિસાલ

મી ન સોઝમ દર ઈનાઓ દર અતબ
જલ ન જાઉં રંજોગમસે યક બ યક
કોણુ દુઃખ વેઠી મરે બોલો તો લાલ

૭૭૧

પેહલુ એ ઇસા નશીનમ બાદ અઝીં
પેહલુએ ઇસા મેં બેહું બે ન્યાઝ
ઇસાના પડખામાં જઈને હું રહું

બર ફરાઝે આરમાને ચાર મીં
હો કે ચોથે આરમાં પર સરફરાઝ
ચોથા નબ ઉપર સ્થાનક મુઝ કરે

૭૭૨

વંગહાને આં અમીરાં રા બખવાન્દ
ફિર અમીરાં કો જુલાકર આપ હી
તે પછી બોલાવીને સઘળા અમીર

યક બ યક તન્હા બહર યક હર્ફ રાન્દ
સબસે તન્હાઈમેં એક એક બાત કી
જુદા જુદા થઈ ગયા સૌ ધારી ધીર

(૩૧)

પછી પ્રધાન અંદરથી બોલ્યો કે હે શિષ્યો મારી હપીકન સાંભળો કે, મને ઇસા (અ. સ.) એ પોતાનો પેગમ મોકલ્યો છે કે અધાં સગાં સંબંધીઓથી જુદો થઇ જ ને બીંતની તરફ મોં કરીને એકલો બેસી રહે. અને પોતાના અસ્તિત્વથી પગ એકાંત વાસી થા. તેથી હવે મને બોલવાની રજા નથી તેમજ કોઇની વાત સાંભળવાની પણ જરૂર નથી. હું તમારાથી જુદો પડું છું ને તમે મારાથી જુદા પડો. હું નો હવે મક્કું છું ને ચોથા આકાશ ઉપર જતો રહ્યો છું. જો ન ચાલ્યો જાતો તો આ આતશી જોળા જેવા આકાશની નીચે બળતણની પેંઠે બળી જાત ને નાશ પામત. હવે ચોથા આકાશ પર હઠરત ઇસા (અ. સ.) ની પાસે શાંતિથી બેસીશ ને દરેક પ્રકારના શોકથી સુરક્ષિત રહીશ.

વજરે દરેક અમીરને જુદો જુદો ગાદીએ બેસાડ્યો.

(૩૨)

૭૭૩

ચુસ્ત હર યક રા બદીને ઇસ્વી
સખસે ફરદન ફરદન ઉસને યે કહા
તે પછી તેણે દરેક બટને કહયું

નાયબે હકકો ખલીફા મન તુષ
નાયબે હક તુ ખલીફા હય મેરા
દીને ઇસાનો તને નાયબ કરે

૭૭૪

વાં અમીરને દીગર અત્યાએ તુ
ઓર હેં સરદાર જીતને બખ્ત
કે રહે સત્તામાં તારી સૌ અમીર

કર્દ ઇસા જુમ્હારા અશયાએ તુ
સખકો ઇસાને તેરે તાબે કિયા
ઇસાએ સોંપ્યા બધા તુજને સુધીર

૭૭૫

હર અમીરે કો કશદ ગરદન બગીર
સર ઉકાયે અબ અગર કોઇ અમીર
માને નવ જો આસા તારી કોઇ

યા બકુશ યા ખુદ હમી દારશ અસીર
કતલ કર દે યા ઉસે કર લે અસીર
માર તેને કેદમાં દે મોકલી

૭૭૬

લેક તા મન જિન્દા અમ ઇરા મગો
ચુપ રહો બખ તક હે મેરી જિંદગી
જીવું છું હું જ્યાં સુધી કહોતો નહીં

તા નમીરમ ઇ રિયાસત રા મજો
મેરે મરને તક હકુમત હે મેરી
હું મરે ત્યાં સુધી એ કરવું નહીં

૭૭૭

તા ન મીરમ મન તુ ઇ પયદા મકુન
મેરે મરને તક ન હોયે ફાશ રાઝ
હું મરે જ્યાં સુધી આ પ્રકટ ન કર

દઅવએ શાહી વ ઇસ્તીલા મકુન
ઝગડે સે શાહી કે કરના એહતિરાઝ
શાહી દાવાથી બહાર હરગીજ ન કર

૭૭૮

ખતક ઇ તુમારો એહકામે મસીહ
લે ચે હે' મકતુબો એહકામે મસીહ
આઝા ઇસ્લામી ને આ લઈ કિતાબ

યક બમક બર ખવાં તુ બર ઉમ્મલ ફસીહ
સખકો પહોંચાદે બ અલફાઝે સહીહ
જમને તુ સંબળાવ લોકોમાં શિતાબ

૭૭૯

હર ચકેરા કદ અંદર સિર અઝીઝ
સખદો દેદી રાઝદારી કી સલા
તેણે પ્રત્યેકને કહી એવીજ વાત

હર ચે આંરા ચુકત ઈરા ચુકત નીઝ
જો કહા ઇસસે વોહી ઉસસે કહા
એકની પેઠે બીજાને સાક્ષાત

૭૮૦

હર ચકેરા ઉ ચકે તુમાર દાદ
સખકો એક મકતુબ અલગ ઉરને દિયા
આપી જુદી જુદી પ્રત્યેકને કિતાબ

હર ચકે જિદદે દિગર બુદઅલ મુરાદ
એક કી જિદ અલગરઝ થા દુસરા
જેમાં એક બીજાથી જુદા જુદા બાબ

૭૮૧

જુમલગી તુમારહા બુદ મુખતલિક
સખકે સખ મકતુબ ચે વો મુખતલિક
જુદાં પુસ્તક, જુદી મતલબ, બિન બિન

હમચુ શકલે હર્ફહા બા તા અલિક
જુસ તરાહ મુરતમે જે તે ઓર અલિક
સૌ વિરોધી જેમ બા તા ને અલિક

૭૮૨

હુકમે ઇ તુમાર જિદદે હુકમે આ
દુસરેકી ઝીદ થા એક મકતુબ હાં
એક બીજાના વિરોધી સર્વ અંથ

પેશ અઝી' કરદેમ ઇ જિદદરા બ્યાં
ઇસસે પહલે કર ચુકે હે' હમ બ્યાં
મે' કહા ઉપર તે સબજો તમને પંથ

(૩૨)

એવી રીતે સરદારોને નિરાશ કર્યા પછી એક સરદારને પ્રધાને પોતાની પાસે બોલાવી એકાંતમાં દરેકને એક વાત કહીને કહ્યું કે ખિસ્તી ધર્મમાં તું હઝરત મસા (અ. સ.) નો ખસીફા ને પ્રતીતીધી છે, બીજા બધા અમીરો તમારા તાબેદાર છે. ને હઝરત મસા (અ. સ.) એ બધાને તારા અનુયાયી ઠરાવ્યા છે તારામાં જે સરદાર વિચુખ થાય તેને ગમે તો પકડ, ગમે તો ગરદન માર કે ગમે તો કેદ નાંખ. પણ જ્યાં સુધી હું જીવું છું ત્યાં સુધી તારે આ વાત કોઇને કહેવી નહીં તેમજ ત્યાં સુધી સરદારીનો લોક પશુ કરવો નહીં. આ પુસ્તકમાં જે લખાયું છે તે હઝરત મસા (અ. સ.) ના કાયદા કાનુનો છે તે બધા લોકોની વચ્ચે વાંચી સંબળાવજે. એવી રીતે દરેક સરદારને એકાંતમાં બોલાવીને ઉપર પ્રમાણે કહ્યું તેણે તે પુસ્તક દરેકને આપ્યું હતું તે પ્રત્યેક એક બીજાની વિરુદ્ધ હતું જેવી રીતે અલેક્, જે, તે ના અધિકારોનાં આકાર ને રૂપ જુદાં છે તેમ તે દરેક પુસ્તક પણ એક બીજાથી બિન હતું.

શિષ્યોથી એકાંત વાસી થઇ વલ્લર પોતે આપઘાત કર્યો.

(૩૩)

૭૮૩

ખાંદ અઝાં ચલ રોઝ દીગર દર બપ્પસ્ત
એક ચિલે તક ન દરવાઝા ખુલા
એકેલા ચાલીશ દિન તે તો રહી

ખવેશ કુસ્તો અઝ વલ્લુદે ખુદ બપ્પસ્ત
આખિર એકદિન ખુદ કુથીસે મર મયા
ને મુએ કમોતે નિજના હામથી

૭૮૪

સુકે ખલક અઝ મજે ઉ આગાહ શુદ
જપ્પ ચલા લોગોંકા મરનેકા પતા
જાણુ જપ્પ તેના મરણુની સૌને થઇ

બર સરે જોરશ કયામત ગાહ શુદ
કપ્પ પર ઉસડી હુવા મેહશર બપા
જોર પર થઇ ત્યાં કયામત મેદની

૭૮૫

ખલક ચાંદાં જમ્મે શુદ બર જોરે ઉ
ખલક ધતની જમ્મે મરકદ પર હુઈ
જોર પર તેની બહુ બેગા થયા

સુ કનાં જમ્મે દરાં દર શોરે ઉ
નોચતી બાલ ઓર કપડે ફાડતી
વાળ ખીચ્યા, વસ્ત્ર ફાડ્યા ને રક્યા

૭૮૬

કાં અદદ રા હમ ખુદા દાનદ શમુદ
જનનતા હય બસ ખુદા ઉનકા શુમાર
કુદ, રૂમી, તુક, અરબસ્તાનના

અઝ અરબ વઝ તુક વઝ રૂમીઓ કુદ
વો અરબ વો તુક રૂમી બે કરાર
કેટલા માણસ હતા જાણુ ખુદા

૭૮૭

ખાક ઉ કરદન્દ બર સર હાએ ખવેશ
ખાક ઉરડી સરપે ડાલી બા મલાલ
નાંબે તેથી માટી નિજના શિર ઉપર

દર્દ ઉ દીદન્દ દરમાં વાયે ખવેશ
દર્દ કો ધરકે ક્રિયા દરમાં ખ્યાલ
રોગની જાણુ દવા કરતા કદર

૭૮૮

ખાં ખલાયક બર સરે જોરશ મહે,
એક મહાંને તક રહે સખ નવહાખ્યાં,
એક મહાંના સુધી તેની જોર પર,

કરદો ખુરો અઝ દો ચસ્મે ખુદ રહે
ખુન કે આંસુ થે આંખોં સે રવાં
રક્ત રૂદન કરતી રાત્રિ દિન મગર

૭૮૯

જુમ્લા અઝ દર્દે ફિરાકશ દર ધુગાં
ધરકે દર્દેહિજર મેં રોતે રહે
તેની જુદાઇમાં જુમો પાડતા

હમ શહાનો હમ કહાનો હમ મહાં
સખકે સખ શાહો ગદા છોટે બડે
બાદશા સરદારો મોહટા નાહના

૭૯૦

બાદ માહે ખલક મુકેતન્દ અય મહાં
એક માહ કે બાદ લોગોંને કહા,
માસ જવ પુરો થયો બોલ્યા અમીર,

અઝ અમીરાં કીસ્ત બર જાપશ નશાં
અય બનેગા કોન સરદાર ઉરડીજાં
કાણુ તેની ગાંદીએ બેસે છે વીર

તા બળથે ઉ શનાસીમશ ઇમામ
તાકે ઇસ્કો માનલેં અપના ઇમામ
કે અમે તેને સુર ગણી થાપીએ

સર હમા બર ઇખતિયાર ઉરા નહીમ
ઇસ્કે આગે સરકો અપને ખમ કરેં
આજ્ઞા ધારક બનીને બનીએ દાસ

સુ'કે શુદ ખુરશીદો મારા કદ દાગ
દે ગયા સુરજ હમારા હમકો દાગ
કામ આ દેખને ગયો સુરજ જદા

સુ'કે શુદ અઝ પેશે દીદા રૂએ યાર
હો ગયા હે હમસે પિન્હાં રૂએ યાર
અંદ્ર સમ જવ યારનુ સુખકું ગયું

સુ'કે ગુલ છુગઝશતો ગુલશન શુદ ખરાય
ગુલ હુવા રૂખસ્ત હુવા ગુલશન ખરાય
કુલ જમને વાટિકા ઉજક અર્ધ

સુ' ખુદા અંદર નયાયદ દર અયાં
જવ ખુદા હોતા નહીં હે ખુદ અયાં
ને ખુદા દુનિયામાં નવ જાહેર થાય

ને ગલત સુક્તમ કે નાયય યા મનુય
યે ગલત હે કયોં કે નાયય ઝોર મનુય
ના એ ખોટું છે કે નાયય કે સુનીમ

ને દો બાશદ તા તુઈ સુરત પરસ્ત
યે હુઈ હે એહલે જાહિર કે લિયે
મે છે જ્યાં સુધી તને દેખાય રૂપ

સુ' બ સુરત બિનગરી ચશમત દુઅસ્ત
દો નઝર આતી હેં જો આંખેં તેરી
તં જરા જોતો ખસે આંખોં ને બે

૭૯૧

તાકે કારે મા અઝુ ગરદદ તમામ
પાયેં તકમીલ ઇસ્સે અપને સારે કામ
કામ સૌ કબજામાં તેના સોંપીએ

૭૯૨

દસ્ત બર દામાનો દસ્તે ઉ ઝ નીમ
હાથસે હમ ઇસ્કો દામાં થામ લેં
ઝાલીએ કર—ચાળ તેના આમો ખાસ

૭૯૩

ચારા ન છુવદ બર મકામશ અઝ ચરાગ
લાઝમી ઉસ્કી જગા હે એક ચરાગ
દીવો તો તે સ્થાન પર કરવો સદા

૭૯૪

નાયમે નાયદ અઝુમા યાદગાર
નાયમ ઉસકો ચાહીયે એક યાદગાર
ચેલો એનો જોઇએ, શું કહીએ વધુ

૭૯૫

છુએ ગુલરા અઝ કે જોયેમ અઝ ગુલાય
છુએ ગુલ કિસ્સે મિલેગી જુઝ ગુલાય
કુલની સુગંધી શાથી ? કુલ થી

૭૯૬

નાયમે હક અન્દ ઇ પયગમ્બરાં
નાયમે હક અમ્મીયા હેં બે ગુમાં
હકના નાયય સર્વ પેગમ્બર ગણાય

૭૯૭

ગરદો પિન્દારી કમીલ આયદ ન ખુય
માને જાયેં દો ? નહીં ચે બાત ખુય
ને ગણો જુદા તો છે અડચણ અસીમ

૭૯૮

પેશે ઉ ચક ગલત કઝ સુરત બરસ્ત
એક હેં એહલે નઝર કે સામને
રૂપ જાએ તો તે એકજ છે સ્વરૂપ

૭૯૯

તુ બનુરશ દર નિગર કાં ચક તો અસ્ત
નુર હે દોનોં મેં લેકિન એક હી
નુર બનેમાં પરંતુ એક છે

૮૦૦

લા જરમ યુ' બર મકે ઉક્તદ બસર
આંખ પડતી હે અગર એક ચીઝ પર
કેમ એક વસ્તુ જુએ છે આંખ આ

આં પકે બાશદ ફુનાયદ દર નઝર
હો નહીં આતી કિસીકા વો નઝર
એક છે તો બે ન દેખાએ કદા

૮૦૧

નુરે હરદો ચક્ષમ નતવાં ફર્ક કર્દ
દોનો આંખો મેં હે એક નુર અય પિસર
ફેર બને આંખોમાં શી રીતે થાય

યુ'કે બર નુરશ નઝર અંદામ મર્દ
નુર પર ડાલે અગર કોઇ નઝર
નુર ઉપર તો નજર નાંખે જણાય

(૩૩)

એવી રીતે સરદારોને કહ્યા પછી પાછો ૪૦ દીવસ સુધી દરવાજો બંધ કરી દીધો. ૪૦ દીવસ પછી પોતે આપઘાત કરી મરી ગયો જ્યારે તેના અવસાનની ખબર લોકોને થઈ ત્યારે તેની કબર ઉપર લોકો એકઠા થયા ને કદખાંત કરી માથે ધુળ નાખી રડવા લાગ્યા. તે માણસોની સંખ્યા ખુદા વિના બીજો કોઈ ગણી શકે નહિ. જેમાં અરબ, તુર્ક, રૂમી, કુર્દો પણ હતા. તેની કબરની માટી પોતાના માથાં ઉપર તેઓ નાખતા હતાં ને તેનો વિલાપ પોતાને માટે આત્માસન સમજતા હતા. આવી રીતે એક મહીના સુધી તેની કબર ઉપર લોકોનો અશરૂધારા વહેવડાવી ગરીબ અમીર બધાએ મળી ત્યાં શોક કર્યો.

એક મહીના પછી અમીરોએ કહ્યું કે આપણામાંથી તેની ગાદીએ કોણ બેસે છે ? કે જેને અમે અમારો આગેવાન ગણીએ. ને અમારાં કામો તેની પાસે કરાવીએ. ને તેના સેવક થઈ તેની ચાળ પકડીએ, ને તેની સાથે કાલ કરાર કરીએ. અમારો સુખ તો ગયો ને અમને ડાઘ દર્દ ગયો. તેની જગાએ દીવા વીના બીજો ઉપાય નથી. હવે તે મિત્ર નજરની સામે નથી તો તેની યાદગીરી રાખવી જોઈએ. કેમકે ખુદા પોતે તો સુર્તિમાન થઈ જગતમાં દેખાઈ શકતો નથી પણ તેના પ્રતિનિધિ છે તે પેગંબરો છે.

મેં જે કહ્યું કે પેગંબરો ખુદાના પ્રતિનિધિ છે એ મેં અસત્ય કહ્યું છે. કેમકે પ્રાત-નિધિને મુખ્ય એ બંને વ્યક્તિઓ પૃથક પૃથક ગણાશે તો એ મોટી ભુલ છે, એ બે જુદા નથી પણ જ્યાં સુધી તું મુર્તિપુજક છે તે છોડી અર્થની તરફ વલણ કરીશ ત્યારે તે તને એકજ દેખાશે કેમકે જ્યાં સુધી તું મુર્તિમાં લીન છે ને તેનેજ જુએ છે ત્યાં સુધી તારી આંખો બે છે પણ આ વલણને છોડી દેને તેના અસલ નુરને જો કે તે એકજ છે. જ્યારે બંને આંખોની દ્રષ્ટિ એકજ વસ્તુ પર પડશે ત્યારે બંનેના નુરને એકજ જોઈશ જે તને એકજ દેખાશે. બે દેખાશે નહિ તેથી જ્યારે માણસ આંખના નુરને જોશે તો તે બંનેના નુરમાં ફેર દેખાશે નહિ તો પછી મુખ્ય શું ને પ્રતિનિધી શું ?

અધા પમખરો હક છે તે વિષે.

(૩૪)

૮૦૨

દેહ ચરામ ચર હાઝર આરી દર મકાં
દસ ચરામ એક ધરમે રખે નયે સાક
હીવા દસ એક ધરમાં ને સળગાવીએ

હર યકે આશદ બ સુરત ઝેર આં
સુરતોમે સમકી હોમા કખતિલાફ
રૂપમાં દર એક છે જુદા ખરે

૮૦૩

ફેં ન તવાં કદે નુરે હર યકે
નુરમે હોગાં ન ફેં અમ નેક ખુ
ફેર તે પ્રકાશમાં શી રીતે થાય

ચું બનુરશ રૂએ આરી એકકે
નુર એકકે ઈનકાં બખ દેખેગાં તુ
બ્યારે તેનાં નુર પર દ્રષ્ટિ જંચાય

૮૦૪

ગર તુ સંદ સેબો સદ આખી બિશમરી
ગિનને કા સો સેબ ગિન લે સો બિહી
સો બીહી સો સેબ લેઈ ને ને તુ

સદ તુમાયદ યક શવદ ચું બિશરી
એક હોંગી બખ નિચોડી નયેગી
ને નિચોવે સોને દખે એક તુ

૮૦૫

ખતિલાફે ચાર બા ચારાં ખુશસ્ત
હે ખુઆરક દોસ્તોં સે દોસ્તી
ચારની ચારી થી ખુશ છે દોસ્તી

પાયે માની ગીર સુરત સર કશસ્ત
બખ ખુલે માઅની તો સુરત છુપ મઈ
અર્થ લે તો ગર્વ દેખાએ સહી

૮૦૬

સુરતે સરકશ ગુદાઝં કુન બ રંબ
રંબ સે સુરત મેં પયદા કર ગુદાઝ
ગર્વની મુર્તિ ન કુઃખ થી બાળ અન્ય

તા બ ખીની ઝેરે આં વેહલત ચો ગંબ
તા ખુલે ગંબનએ વેહલત કા રાઝ
કે તુ પાયે એકતા બજે કે ધન

૮૦૭

વર તુ નગુદાઝી ઇનાયત હાયે ઉ
વર ન રખ ઉરફી ઇનાયત સે નિયાઝ
ને તુ ઝોગાળી ન દે એક બારગી

હમ ગુદા ઝદ અયે દિલ્લમ મંવલાએ ઉ
દેગા ખુદ મંવલાં તેરે દિલ મેં ગુદાઝ
દશે ઝોગાળી કૃપા તે મિત્ર ની

૮૦૮

ઉ તુમાયદ હમ બદિલ્લહા ખવેશ રા
દિલ મેં અપની ઝલખીયાં લેતા હે વો
દિલમાં પોતાના તે દેખાડે છે ચાર

ઉ બદોઝદ ખિરકએ દરવીશ રા
ખિરકએ દરવીશ સે દેતાહે વો
ખલકા તે કુરવેશનો શવિ છે ચાર

૮૦૯

મુનબસિત છુદેમ યક ગવહર હમા
ગવહરે ફેં આહ હમ ચે સખ કે સખ
ત્યાં અમે એક દ્રખ વિસ્તારી હતા

મે સરો બે પા છુદેમ આં સર હમા
મે સરો ચે પા બ કુકમે ખાસ રખ
પગને માથા વિષુ હતા, હકે સર હતા

૮૧૦

યક ચુહર જુદેમ હમયુ આફતાબ
એક મોતી સે મિસાલે આફતાબ
એક મોતી સુરખી પેઠે અમે

એ ગિરહ જુદેમો સાસી હમયુ આબ
એ ગિરહ ઝોર સાફ થે હમ શિકલ આબ
ગાંઠ વિષય નિર્મળ હતા પાણી પેઠે

૮૧૧

યુ' બ સુરત આમદ આ' નુરે સરહ
નુરે ખાલિસ જબ હુવા સુરત પિઝીર
રૂપમાં જબ આવ્યો તે નુરે ખુદા

શુદ્ધ અદદ યુ' સાયા હાયે કનચુહ
માયાહાએ કંચુરા થે અકસ ગીર
કાંગરાની છાયા પેઠે બહુ થયા

૮૧૨

કંચુરહ વીરાં કુનેદ અઝ મનજનીક
કંગેરાં કે તોહ બેકર મનજનીક
તોહ તુ ગોફયુથી સધળા કાંગરા

તા રવદ ફેક અઝ મીયાને પૂ ફરીક
દુર હો યે ઇમતિયાએ હર ફરીક
ફેર આ સમજયુ તણો ના રહે કદા

(૩૪)

એ તું તારા ઘરમાં ૧૦ દીવા સળગાવીશ તો એ કે રૂપમાં બધા બિન્ન હશે પણ પ્રકાશમાં બધા સરખાજ હશે જ્યારે પ્રકાશને જોઈશ ત્યારે બધાને એકજ સમજીશ હવે તું કુરાનના અર્થ જો અને કહે કે અમો રસુલોમાં કાંઈ ફરક કરતા નથી બધા સરખા છે. ને તેને માટે દાખલો આપી સમજીય પાડી છે કે સો સફરજન ને સો ખીંડીને કાપો ને સૌનો રસ એકઠો કરો તો તે સૌનો રસ એકજ થઈ જશે જેથી અર્થમાં સંખ્યા કે જાગાકાર નથી. તે તો અસલ એકજ છે તેથી તને લાયક છે કે અર્થનો છેડો પકડને એમની સાથે મળી જ. રૂપને ન જો કેમકે તારામાં પણ અર્થ છે અને દરેક વસ્તુમાં પણ અર્થ છે. તેથી દરેક એક ખીંડના સહાયક છે અને મિત્રોમાં એક સંપી થાય એજ હિતમ છે પણ રૂપમાં તો ગર્વ છે તેથી આ ગર્વિષ્ઠ રૂપને તપ ને બકિતથી પીગળાવી દેજે, જેથી એનીજ નીચે એકતાનો ખળનો મેળવે, પણ જો તું પીગળી નહિ દષ્ટ તો તેની કૃપા તેને એગળી દેશે. તે પણોજ દયાળુ છે તેનો દાસ માફ અંતઃકરણ છે તે મહાન દયાળુ છે તેજ અમારા અંતઃકરણોમાં પોતાના દર્શન દે છે તેજ ફકીરોનો ગોદડી શીરે છે અર્થાત ફકીર બનાવે છે. એક સમયે અમે બધા આનંદમાં હતા ને એક તત્વ હતા હાથ પગ નહોતા ને બધા એકજ વીચારના હતા જેવી રીતે સુખ એક તત્વ છે જેમાં ગાંઠ ગળફે નથી જેવી રીતે પાણીમાં ગાંઠ હોતી નથી. જ્યારે સંપ્રણુ' ને ખરા નુરે રૂપ ધારણ કર્યું ત્યારે તેજ નુરમાંથી સંખ્યા થઈ જેવી રીતે કાંગરાના પડછાયા જુદા જુદા હોય છે, હવે તું તપ રૂપી ગોફયુથી એ કાંગરાને તોડી નાંખ, તો નખીઓની વચ્ચેનો ફેર મટી જઈને તને એકજ નજર આવશે.

રસુલે કરીમ સલ્લો અને ખીજ અંખીયાઓને ફરમાન.

(૩૫)

૮૧૩

શરહ ઈરા ગુફતમે મન અઝ મરે
શરહે કરતા ઓર મે ઈરફી અબી
આ હકીકત કહેત વિસ્તારીને હું.

લોક તરસમ તા ન લગઝદ ખાતરે
હર ચે હે લગઝિશ ન ખાયે દિલ કોઈ
પણુ ન નાદાનો હમી જાએ હરે

૮૧૪

નુકતહા ચું તયગે અલમાસરત તેઝ,
નુકતે હે અલમાસકી માનિન્દ તેઝ,
તેગથી હીરાની નુકતા તેજ આ

ગર ન દારી તુ સિપર વાપિસ ગુરેઝ
ગર નહીં હે હાલ તો કરમ ગુરેઝ
હાલ તારી પાસે નહીં નહાસી તુ જા

૮૧૫

પેશે ઇ અલમાસ મે ઈરુપર મયા
આ ન મે હાલ આગે ઇસ અલમાસ કે
હાલ વિશ્વ આ તેમની પાસે ન આવ

કઝ છુરીદત તેગરા ન છુવદ હયા
તેગ કમ રૂકતી હે અપની કાટ સે
ખુન કરતાં તેગ નવ સુણુશૈજ રાવ

૮૧૬

ઝીં સખખ મન તેગ કદમ દર ગિલાફ
કર લિયા ચું તેગ કો મેને ગિલાફ
મીશ્વીયાં માં રાખી મેં તલવાર આ

તાકે કઝ ખવાને ન ખવાનદ બર ખિલાફ
તા કોઈ કજ ખવાં ન સમજે બર ખિલાફ
કે જો વાંચે ઉલટું કોઈ સમજે ના

૮૧૭

આમદેમ અંદર તમામી દાસ્તાં
ખતમ અખ કરતે હે હમ ચે દાસ્તાં
કરવા આવ્યો પુરે હું આ દાસ્તાન

વઝ વફાદારીએ જમએ દોસ્તાં
વો જમાઅત વો વફાએ દોસ્તાં
મિત્રો રાજ થાય કે જે છે સુગણુ

૮૧૮

કઝ પસે ઈ પેશવા બરખાસ્તંદ
પેશવા ઉટ્ટે વહાં સખ બા શુહર
તે પછી તે પેશવા ઉકયા બધા

બર મકામશ નાયબે મી ખવાસતન્દ
એક નાયબ કા તકરર થા છૂરર
પાટે તેના કોઈને ખેસાડવા

(૩૫)

ઉપર જે હકીકત લખી છે તેનું સવિસ્તર વર્ણન પુરી કાશીશથી હું કરત પણ મને ધાસ્તી છે કે કોઈ નાદાનનું મન હામાડોળ થઈ જઈ માન્યતા વિરૂદ્ધ કાંઈ કરી બેસે નહિ તેથી લખતો નથી. કેમકે હું જે નુકતા વર્ણવીશ તે વળતી તલવાર કરતાં પણ તક્ષણ છે. ને તેનાથી બચવાને શુદ્ધિપી હાલ તારી પાસે નથી તેથી એવી તલવારની સામે હાલ વગર જવું ન જોઈએ. કારણકે તલવાર કોઈને કાપતાં શરમાતી નથી એટલા માટેજ તે તલવારને મ્યાનમાં નાખી રાખી છે કે કોઈ આડો માણસ તેની વિરૂદ્ધ કાંઈ બેસે નહિ કેમકે માણસોની આગળ તેમની શુદ્ધિ પ્રમાણે વાત કરે તેથી બોલોને પાત્રતા પ્રમાણે વાત

કહેવાને અમે નીમાયા છીએ એવું ફરમાન છે તેથી નિરૂપાયે અમે પહેલાંથી કથા તરફ વળીએ છીએ કે એ કથા પુરી કરીએ ને તેના જે મિત્રો એકઠા થયા હતા તેમની મિત્રાચારીનું વર્ણન કરીએ કે જેઓ એના મરણ પછી એની ગાદીએ બીજાને બેઠેલા જેવાની ધમ્મણ રાખતા હતા.

અમીરો અરસ પરસ લડી મર્યા તે વિષે.

(૩૬)

૮૧૯

યક અમીરે ઝાં અમીરાં પેશે રફત,
ઇન અમીરાંમેસે એક ઉટ્ટા અમીર,
આગળ આવી તે અમીરાંમાંથી એક,

પેશે આં કબે વફા અંદેશ રફત
સામને ઇસ કામ કે આયા અમીર
બોલ્યો કામ આગળ તે રાખીને વિવેક

૮૨૦

મુફત ઇનક નાયબે આં મદદ મન.
બોલા મે નાયબ હું ઇરકા જાનીયે.
બોલ્યો હું આ મદદનો નાયબ બન્યો.

નાયબે ઇસા મનમ અંદર એમન
નાયબે ઇસા મુઝી કો માનીયે
ઇસાનો નાયબ દરેક વ્યક્તિ તણ્યો

૮૨૧

ઇનક ઇં તુમારે શુરહાને મનસ્ત
યે હે મકતુબ એક હલીલ અમસી કવી
સાખીતીમાં છે કિતાબ આ માહરી

ઇં નયાબત બાદ અઝુ આને મનસ્ત
બાદ ઉરકે યે નયાબત હે મેરી
આ કૃપાનો હું હવે બન્યો લખી

૮૨૨

આં અમીરે દીગર આમદ અઝ કમી
ફિર અમીર એક ઝોર ઉટ્ટા સાથ હી
બીજો ત્યારે એક અમીર ત્યાં બોલ્યો

દઅવએ ઉ દર ખિલાફત શુદ હમી
થા નયાબત કા વો અપની મુદદ્દ
કે ખલીફા તો હવે હું છું થયો

૮૨૩

અઝ બંગલ ઉ નેઝ તુમારે નમુદ
ઉરને બી એક ખત નિકાલા જેબ સે
પોતાની પાસેથી પુસ્તક કાઢીને

તા બર આમદ હર દોરા ખરમો જહુદ
દોનો ચુસ્સે મેં ઝગડને લગ પડે
સૌને દેખાડીને બાઝયા બેઉ તો

૮૨૪

આં અમીરાને દિગર યક યક કતાર,
ઝોર અમીર આયે કતાર અંદર કતાર,
બીજા પશુ સધળા અમીરો ઉભા થઈ,

બર કશીફા તેજહાએ આબદાર
સૌત કર હાથોમે તેજ આમદાર
ખેંચીને તલવારો બેડવા સાચ્યા સહી

૮૨૫

હર યકે રા તેજો તુમારે બસ્ત,
તેજ ઝોર તુમાર સબકે પાસથે,
તેજ ને પુસ્તક દરેકના હાથમાં,

દરહમ ઉક્તાન્દ ચું પીલાને મસ્ત
મસ્ત હાથીકી તરેહ લાડને લગે
માંહે માંહે હાથી સમ લડતા રહ્યા

હર અમીરે દાસ્ત ખયલે બેકરાં,
થી હરેક કે સાથ એક તાકત બહી,
તે સુબહ પ્રત્યેક સેવા નિજની લઇ,

સદ હઝારાં મદં તરસા કુશ્તા શુદ્ધ
લાખોં ખસાઈ વહીં બેઝન હુવે
ખિસ્તીઓ લાખો તહાં માર્યાં ગયાં

ખું રવાં શુદ્ધ હમયુ સેલ અઝ ચપો રાસ્ત
દાયેં બાયેં ખુન કી નદી બહી
બાને બાબુ લોહીની નદીઓ વહી

તુખ્મ હાયે ફિતનહા કે કિસ્તા ખુદ
બીજ ફિત્નોં કા ને થા વો બો ગયા
તેણે બી કંકાસનું ત્યાં વાવીયું

બેઝહા બિશકસ્તો આં કે મગઝ દાસ્ત
તુટે અખરૌટ ઓર જીન્મેં મગઝ થા
પાકને નાપાક સઉ માર્યાં ગયા

કુશતનો મુરદન કે બર નકશે તનસ્ત
મરને કટનેકા હે જીસ્મેં પર મદાર
સેય ને દાડમ જે રીતે તુટે છે.

આં ચે શીરીનસ્ત આં શુદ્ધ ચાર દાંગ
જે હે શીરી ઉન્કા પાની હે લતીફ
જે હવું મીઠું તે અમૃતસમ હવું

આંચે પુર મગઝસ્ત તું મુશકસ્ત પાક
મુશક કી માનિન્દ હે પુર મગઝો પાક
કસ્તુરીની પેઠે છે તે તો પવિત્ર

આંચે બા માઅનીસ્ત ખુદ પેદા શવદ
જીસ્મેં માઅની હેં વો ખુદ હોગા અયાં
અર્થ વાબાની જગતમાં ખ્યાતિ છે

૮૨૬

તેગહારા બર કશીદન્દ આં ઝમાં
ખેચ કર તલવાર આંચે ઉસ ધડી
ખેચીને તલવાર લડવા લાગ્યા સહી

૮૨૭

તાંજે સરહાએ છુરીદા પુસ્તા શુદ્ધ
સર કટે ઇત્ને કે પુસ્તે લગ ગયે
માથાના અંબાર તે કામે થયા

૮૨૮

કોહ કોહ અંદર હવાઝી ગદં ખાસ્ત
ગદં બે અંદાઝા મયદાં મેં ઉડી
માટી સમ તેઓ થયા વામા નકી

૮૨૯

આફતે સરહાએ ઇશાં ગસ્તા ખુદ
વો સરોં કે એક આફત હો ગયા
કષ્ટ તેણે માથે તેમના થાપિયું

૮૩૦

બાદ કુશ્તન રૂહે પાકે નગઝ દાસ્ત
રૂહ ઉનકી પાકથી બાઅદે ફના
પાક પામીને મરણ પાકજ રહ્યા

૮૩૧

ચું અનારો સેઅરા બિશકસ તનસ્ત
જીસ તરાહ તોડે કોહ સેબો અનાર
કતલ ને મરવું બરાબર એ સમે

૮૩૨

વાંચે બોસીદસ્ત નખુવદ ગેર બાંગ
જે હે બોસીદા વોહી હોગા કસીફ
જે હવું કોહલું તેમાં નવ કશું

૮૩૩

વાંચે બોસીદસ્ત ન ખુવદ ગેર ખાક
જે હે બોસીદા વો હો જાએગા ખાક
ને સડેલું જાયે માટીમાં, ખચિત

૮૩૪

વાંચે બા માઅનીસ્ત ખુદ રસ્વા શવદ
ઓર બે માઅનીકો હેં રસ્વાઈયાં
છે નિર્થક તેની બદનામી ખરે

૮૩૫

રવળ મચની કાશ અય સુરત પરસ્ત
કર તલાશે માચની અય આહિર નિગર
ન હવે નહેરમાં નખને અર્થ પામ

ઝાં કે માચના યરતને સુરત પર અસ્ત
ક્યોંકે માચની જુસ્મકે હેં ચકલ પર
અર્થ તારા તનમાં છે ભર્યા તમામ

૮૩૬

હમનશીં એહલે મચાની યાશ તા
હમનશીં હો એહલે માચની કા યહાં
તે પડોશી અર્થનો તું ચા ઘણી

હમ અતા યાખીઓ હમ યાશી ફતા
હોગા ધનકે ફયઝસે મદેં જવાં
જેથી બખશિશને ફૂપા પામે ધણી

૮૩૭

જને બે માચની દરીં તન બે ખિલાફ
જુસ્મમેં ચું જને બે માચની હે સાફ
છે નિરથક જીવ તનમાં બે ખિલાફ

હસ્ત હમ ચું તયગે ચોખીં દર ગિલાફ
કાઠંકી તલવાર પર ન્યસે ગિલાફ
લાકડાની તેગ પર જેવો ગિલાફ

૮૩૮

તા ગિલાફ અંદર જીવદ બા કીમનસ્ત
હે ગિલાફ ધસપર તો વો હે કીમતી
જ્યાં સુધી છે મ્યાનમાં તે કીમતી

ચું બિરૂં શુદ્ધ સોખતન રા આલતસ્ત
બાહર આ જાયે તો એધન હે વોહી
પણ બહાર આવે તો લાયક આગની

૮૩૯

તેગે ચોખીંરા મયર દર કાર ઝાર
કાઠંકી તલવાર ઝોર ફિર કારઝાર ?
કાજની તલવાર લખ રણુમા ન જ

બિનગર અબ્વલ તા ન ગરદદ કારઝાર
દેખલે ના કામીએ અંજમ કાર
કામ જેથી તારૂં બગડે નવ તહાં

૮૪૦

ગર જીવદ ચોખીં બીરો દીગર તલય
હો જો લકડી કી તો ધરકો ફેંકે દે
કાજની જો હોય તો તું બીજી લા

વર જીવદ અલમાસ પેશ આ બા તરય
ઝોર જો હો અલમાસ કી આ શોકસે
હોય જો હીરાની તો નિશ્ચિત જ

૮૪૧

તેગે દર ઝરરાદ ખાના અવલીયાસ્ત
તેગ કા ધર હે મકાને અવલીયા
ઓલીયા તલવાર છે ભંડારમાં

દાદને ધર્શાં શુમારા કીમીયાસ્ત
દેખના ધનકા હે ગોયા કીમીયા
તેમનાં દર્શનને તું ગણુ કીમીયા

૮૪૨

જીભલા દાનાયાં હમીં ગુફતા હમીં
કવલ ચે દાનાઉંકા હે બિલ યકીં
સર્વ દાનાઓ કહે છે કર યકીન

હસ્ત દાના રહેમતુલલિલ આલમીં
સબસે હે યરતર હખીએ મુરસલીં
બસ છે દાના રહેમતુલલિલ આલમીન

૮૪૩

ગર અનારે મી ખરી ખંદાં બ ખર
લે શિયુફતા સા જો લેના હે અનાર
ખાય તું દાદમ તો ખુલ્લું નેઈ બા

તા દહદ ખન્દા એદાના ઉ ખબર
તાકે હો દાનોંકી હાલત આશકાર
દાણુથી જાણીશ કે હિતમ છે આ

અય મુખારક ખંદાચક કે અઝ દહાં
હે હંસી ઉચ્છી ને મુંહસે બર મલા
ને તું તેને હસ્તું કેવું તેનું મો

ના મુખારક ખંદાએ આં લાલા ખુદ
ખંદાએ લાલા ન થા રાહત ફિયાં
લાલાનું હસવું હવું છુંકે ખરે

યક ઝખાને સોહખતે બા અવલીયા
અવલીયાનો સંગ પળનો પણુ બલો
ઓલીયાનો સંગ પળનો પણુ બલો

ગર તુ સંગે ખારા વ મરમર શવી
ચાહે તુ પત્થર હો અય મરદુમ સનાસ
તો તું છે પત્થર કે આરસ પહાણુ છે

મેહરે પાકાં દરમીયાને નં નિશાં
નનકા પાકેકે સદકે કીજીયે
રાખ દિલમાં પ્રેમ સદ ગુણીઓનો તું

કુએ નઉમીદી મરવ ઉમ્મીદ હાસ્ત
હો ન માયુસ આસ કે ધજ હેં બોહોત
ના ઉમેદીમાં ન જા ઉમ્મીદ છે.

દિલ તુરા દર કુએ એહલે દિલ કશીદ
કુએ એહલે દિલમેં દિલ લાયા તુએ
પાસે વલીઓની તને લખ જાય મન

હીં ગિઝાએ દિલ બિદેદ અઝ હમ દિલે
એહલે દિલસે લે કે દિલકો દે ગિઝા
સદગુણીથી અન્ન લખને દિલને આપ

દસ્ત ઝન દર એલે સાહબ દવલતે
સાહબે દવલતકા દામન થામ લે
એવા ધનવાનોની ઝલીભે તું ચાળ

૮૪૪

મી નુમાયદ દિલ તુ દુર અઝ દુજેં નં
દુજેં નં સે દિલકા મોતી દે દિખા
દાખકામાં જાણે કે મોતી ન હો

૮૪૫

કઝ દહાને ઉ સવાદે દિલ નમુદ
દિલકી તારીકીથી સુરતસે અયાં
મનનું અધારેં બતાવે મોંથી તે

૮૪૬

બેહતર અઝ સદ સાલા તાઅત બે રિયા
બે રિયા સો સાલા તાઅતસે સિવા
સો વરસ નિર્દાંબ બકિતથી ખરો

૮૪૭

તું બ સાહબ દિલ રસી ગવહર શવી
મોતી બન જાયેગા સાહબ દિલકે પાસ
ઓલીયાથી ને મળે મોતી બને

૮૪૮

દિલ મહેદ છલા બ મેહરે દિલ ખુશાં
દિલ કકત ઝિદા દિલોંકા દીજીયે
ઓલીયા વિણુ દિલ ન દે બીજાને તું

૮૪૯

સુએ તારીકી મરવ ખુદશીદ હાસ્ત
જા ન તારીકીમેં સુરજ હેં બોહોત
જા ન અધારામાં ત્યા ખુરશીદ છે

૮૫૦

તન તુરા દર હબ્સ આબો ગિલ કશીદ
હબ્સ આબો ગિલમેં ખીઆ જીઅને
પાણી માટીમાં તને લઈ જાય તન

૮૫૧

૩ બ જુ ઇકબાલ રા અઝ મુકબિલે
ઓર કિસી મુકબિલસે હુંદ ઇકબાલ જા
બાઅશાળીથી સુબાઅ લખને સ્થાપ

૮૫૨

તાઝે ઇકબાલશ બયાબી રફઅતે
તાકે પાયે રફઅત ઉરકે છુલ્કસે
પદવીઓ મોટી મળે તુજને કમાલ

૮૫૩

સોહજતે સાલેહ તુરા સાલેહ કુનહ
સોહજત અચ્છી નેક કર દેગી તુએ
રૂમની સંગત તને રૂડા કરે

સોહજતે તાલેહ તુરા તાલેહ કુનહ
સોહજતે બદ્દે જુરાઇલી મિલે
જુડાની સંગત તને જુડા કરે

(૩૬)

ન્યારે લોકોએ પ્રતિનિધિની ઇચ્છા દેખાડી ત્યારે એક અમીર તેમાંથી ઉભો થયો ને બોલ્યો કે હું તે પ્રધાનને ને હજરત ખસા (અ. સ.) નો પ્રતિનિધિ છું અને મારી પાસે મારા પુરાવા માટે આ પુસ્તક છે તે જુઓ, એ સાંભળી એક ખીજા અમીરે પ્રતિનિધિ પણાનો દાવો કર્યો ને બગલમાંથી પુસ્તક કાઢીને દેખાડ્યું આથી તે બંનેમાં વિરોધ પડ્યો. ખીજા જે અમીરે હતા તે પણુ હારબંધ ગોડવાઇ પાણીદાર તલવારો ખેંચી ઉભા થયા એવી રીતે દરેકના હાથમાં તલવાર ને પુસ્તક હતાં છેવટે તેઓ મસ્તાન હાથીની પેઠે એક ખીજાની સાથે લડવા લાગ્યા. દરેક અમીરની તેહનાતમાં એક જખરેટોણું હતું તેથી તેઓ બધી તલવારો કાઢી લડવા લાગ્યા ને એવી રીતે લાખો ખ્રિસ્તી માર્યા ગયા ને માથાના ઢગલા થઇ ગયા ને લોહીની નદીઓ વહેવા લાગી. ને બધું જગત ધુળથી ખરડાઇ ગયું ને તે દગાખાજ પ્રધાન જણે આ કંકાસનું બી વાળ્યું હતું તે આ માથાએ માટે આફત રૂપ થઇ ગયો આ લડાઇ એવી અસાધારણ હતી કે તેમાં દરેક પ્રકારના માણસો માર્યા ગયા. જણે અખરોટ ભાંગવામાં આવ્યાં કે તેમાંના જે લોકમાં ગર હતો તે કેટલાકમાં નહતો. જેઓમાં ગર હતા તેઓના આત્મા તો મરણ પછી પણ પવિત્ર રહ્યા. માર્યા જવું અને મરવું એ જે લખાણ તન ઉપર જમી છે એ સેજ અને દાઝને તોડવા જેવું છે. જે ચીકા છે તે તો કીમતી છે જે કોહેલાં છે તે ખરાબ છે તેને તો તોડતી વખતે જે સાદ થાય છે તેજ છે બીજું કાંઇ નથી ને નકામું છે. જેમાં ગર છે તે કસ્તુરીની પેઠે પાક છે ને કોહેલું બગડેલું છે તે માટિ જેવું છે. જેઓ કીમતી છે તેમની કીમત ઝટ જણાઇ આવે છે ગુમ નથી. હે રૂપના પુજક રૂપમાં હું ફસાઇ ગયો છે જ, અર્થ માટે પ્રયત્ન કર કેમકે અર્થ આ કાયા ઉપર સવાર છે માટે અર્થ જણનારા વિના ખીજા કોઇની પાસે ખેસીશ નહિ કેમકે એમ કરવાથી તેમની સંગતની તને બક્ષિશ પણ મળશે અને જવાંમરદ પણ થઇશ. કેમકે ખુદાને જે તત્ત્વ કરે છે તે પુરૂષ છે એમ કહ્યું છે. કેમકે જે જીવ એ મારફત છે તે એવો છે જેવો લાકડાની તલવાર, તનના મીણીઆમાં છે. જ્યાં સુધી મીણીઆમાં છે ત્યાં સુધી કીમતી છે દરેકની સામે તેની આખર છે પણ શરીરના મીણીઆમાંથી નીકળી એટલે બાળવા લાયક બળતણુ છે. એ વિના કાંઇ નહિ. તો ન્યારે તારી પાસે આ કાજની તલવાર છે તો એને લઇને લડાઇમાં ન જા. બદ્દે પહેલાં જોઇએ કે તારું કામ ખરાબ ન થાય. જે લાકડાની છે તો જ બીજી શોધી કાઢ પણ પોલાદની છે તો રાજ થા ને નિઝરતાથી મુકાબલો કર. જે બદ્દે કાજની તલવારને બદ્દે બીજી શોધવી હોય તો એ ઓલીયાની દુકાનમાં મળશે ત્યાં તારી કાજની તલવાર લઇ જ ને જેવી જોઇએ તેવી બદ્દે લાવ કેમકે ઓલીયાના દર્શન તમારે માટે કીમતી છે જેથી અંતઃકરણ પલટાઇ જાય છે ને ત્રાંખાનું સોનું થઇ જાય છે. આદીથી આજ સુધી બધા દાનાઓ એવુંજ કહેતા આવ્યા છે કે દાના એટલે ખુદાને ઓળખનારા મહાસ્ત્રો જગતને માટે ખુદાની કૃપા છે કેમકે જે દાઝમ વેચાતું હોય તો ખુદા મોનું

લેજ, જેથી તેનાં બીની ખચર પડે. તું જરા જો તો ખરો કે તેનું મોં ફેવું હસતું છે ને પોતાનું મોતી જેવું દિલ જીવ રૂપી દાખડીમાંથી દેખાડે છે પણ હસવું એ બરાબર નથી લાલા પણ હસે છે પણ તેથી તેના દિલની કાળાશ દેખાય છે માટે સંપુર્ણ અને આશિકને શોધીને તેનો આહક થા. અધુરા ને જાહેલનો ચર્ચક નહિ કેમકે ચોલીયાની એક પળની સંગત પણ સો વરસની દંભ વિનાની ભક્તિ કરતાં ઉત્તમ છે તું ગમે તો આરસ પદાણુ છે કે ગમે તો કઠણ પત્થર છે પત્થરજ છે પણ જો કોઇ પાક અંતઃકરણવાળાને મળી જઇશ તો હીરો થઇ જઇશ. માટે પાક લોકોની મોહખત મનમાં રાખ ને આનંદી લોકો વિના ખીખની પ્રીતિ ન કર. આનંદો તે છે જેનું મન રાજી હોય. અને સારું હોય. કુન્યાના શોકથી પાક હોય તું નિરાશાની ગલીમાં ન જા કેમકે આશાઓ મોજુદ છે તું અંધારામાં ન જા કેમકે સુર્યોદય થયો છે સંપુર્ણ લોકો મોજુદ છે અધુરાઓમાં કેમ જાય છે એ પારંગત લોકોજ આશા છે ને અધુરા લોકો નિરાશા છે. પહેલા લોકો સુર્ય છે ને બીજા અંધારું છે. તારું મારું મન તો મનવાળાઓની ગલીમાં ખેંચી જાય છે પણ કાયા પાણી ને માટીની કેદમાં નાખે છે માટે તું હુશીઆર થા ને તારા મનને કોઇ ખરા અંતઃકરણવાળાને ખોરાક ખવરાવ ને કોઇ ભાગ્યશાળીની પાસે જઇને ભાગ્ય શોધ ને એવા ધનવાન માણસની ચાળ ઝાલ કે ઉન્નતિ પામે. સારી પેટે જાણી લે કે સારાની સંગતથી સારો થઇશ ને નહારાની સોખતથી નહારો થઇશ.

ઇંજીલમાં હજરત રસુલે ખુદા સલ૦ નાં વખાણુ.

(૩૭)

૮૫૪

ખુદા દર ઇંજીલ નામે મુસ્તુફા
દર્જ થા ઇંજીલમે નામે નખી
મુસ્તુફાનું નામ હતું ઇંજીલમાં

આં સરે પયગમ્બરાં બેહરે સફા
સરવરે પયગમ્બરાં વ સરવરાં
કે જે છે સરદાર અબીયાઓ તણા

૮૫૫

ખુદા ઝિક્રે હુલીયાહાઓ શકલે ઉ
ઉનકે હુલીયે ઓર સુરતકા થા ઝિક્ર
આપના હુલીયા તણું વર્ણુન હતું

ખુદા ઝિક્રે ગઝવો સવમે અકલે ઉ
રોઝઓ જંગો ફઝીલતકા થા ઝિક્ર
જંગોનું અપવાસનું ખીજું બધું

૮૫૬

તાયેફા નસરાનીયાં બેહરે સવાખ
ખાચઝ નસરાની જે થે એહલે નઝર
ખ્રિસ્તીઓનું એક ટાળું જે હતું

યુ રસીદન્ટે બદાં નામે ખિતાખ
જખ પહોંચ જાતે થે ઇન કે નામ પર
મુસ્તુફાનું નામ જ્યારે બાળતું

૮૫૭

બોસા દાદન્ટે બદાં નામે શરીફ
નામ કો દેતે થે બોસા યુમ કર
લેતા યુખન નામનું કે પુણ્ય થાયે

ફનિહાં દન્ટે બરાં વરફે લતીફ
વરફ સુન્તે મસ્ત હોતે ઝુમકર
માન આપી નામ પણ લેતા સદાય

૮૫૮

અંદરી કિતના કે ગુફતમ આં ગિરોહ
ઇસ લડાઇમેં થા છરકા ઝિક અબી
ઇપલાં કિતનામાં તે ટાળું બધું

અય મન અઝ કિતના છુદન્દો અઝ શિકોહ
કિતને સે એ ખરક થે યે આદમી
શાંતિમાં રહી દુઃખ ન કાંઇ પામિયું

૮૫૯

અય મન અઝ શરે અમીરાનો વઝીર
સબકે શરસે થે યે મેહકુઝે નિગાહ
દુષ્ટ લોકોને સુલટ આકિત થકી

દર પનાહે નામે એહમદ મુસ્તછર
લે ચુકે થે નામ એહમદ કી પનાહ
નામ એહમદથી રહયા આરામથી

૮૬૦

નરલે ઇશાં નેઝ હમ ખિસ્તાર શુદ
નરલ બી ઇનકી ખોહોત બહતી ગઇ
તેમની અવલાદમાં વૃદ્ધિ થઇ

નુરે એહમદ નાસિર આમદ યાર શુદ
નુરને એહમદ કે નુસરત ઉનકો દી
નુરે એહમદે મદદ તેમની કરી

૮૬૧

વાં ગિરોહે દીગર અઝ નસરાનીયાં
દુસરે થે જો નસારા એ જલીલ
ખીજા ખિસ્તી નામ લેતાં આપનું

નામે એહમદ દાસ્તન્દે મુસ્તહાં
નામ એહમદ કે સમજતે થે જલીલ
ડરતા તવ અપમાન ને કહેતાં છુરે

૮૬૨

મુસ્તહાનો ખવાર ગશતન્દ અઝ કિતન
વો જલીલો ખવાર કિતોસે હુવે
તે થયા રૂસ્વા ને આકિતમાં પડયા

અઝ વઝીરે શુમ રાયે શુમ ફન
સય વઝીરે શુમ કે મેહકુમ થે
નાખ્યા તા કિતના વછરે જો કે આ

૮૬૩

મુસ્તહાનો ખવાર ગશતન્દ આં ફરીક
થા જલીલો ખવાર એહદ વો ફરીક
ટાળું એ રૂસ્વા થયું બદનામ થઇ

ગશ્તા મેહરૂમ અઝ ખુદો શરતે તરીક
ખો દિયા ખુદકોબી ઓર શર્તે તરીક
તે થયા હત બાગ્ય બજટાથી નકી

૮૬૪

હમ મુખબખ્ત દીને શાને હુકમે શાન
ખબ્ત ઇન્કા દીન બી થા હુકમબી
ધર્મ તેઓનો થયો તદ્દન ખરાબ

અઝ પએ તુમાર હાએ કઝ બમાન
કયોં કે એ માઅની થે તુમાર આપહી
આવાં જુઠાં પુસ્તકોથી એ હિસાબ

૮૬૫

નામે એહમદ ચું ચુની યારી કુનદ
નામે એહમદમેં થે હે યારી તુ યાર
નામ એહમદનું કરે આવી સડાય

તાકે નુરશ ચું મદદગારી કુનદ
નુર ઉસ્કા હોગા કિતના સાઝગાર
નુર કેમ આપે મદદના છે ન્યાય

૮૬૬

નામે એહમદ ચું હિસારે શુદ હસીં
નામે એહમદ નવ હે એક પુખ્તા હિસાર
હિસો નામ એહમદનો જો મજબુત હોય

તાએ બાશદ ઝાતે આં રૂફલ અમીં
ઝાતકો હોગા ન જાને કયા વિકાર
ચું કહું રૂફલ અમીની જાત હોય

(૩૭)

ઇબ્રિલમાં પેગંબરોના સરદાર ને સફાઈના દરીયા હઝરત મોહંમદ (સ.અ. નું) નામ હતું, તથા તેમના રૂપરંગનું લગાઇઓનું ને ઉપવાસ તથા ખાવા પીવાનું પણ વર્ણન હતું. ખ્રિસ્તિઓનું એક ટોળું હતું, કે બ્યારે તેમના વાંચનામાં એ આવતું ત્યારે આપના પવિત્ર નામને યુમી લેતા હતા ને આપના વર્ણન ઉપર શુભાસ્થાના કારણથી પોતાનું મોં મુકતા હતા કે જેથી મોહોબત દેખાઈ આવે છે. હવે અમે ઉપર વર્ણન કર્યું એ ગરબડ બ્યારે મચી લ્યારે એ લોકો એ ઉધલ પાથલથી બચી ગયા અને એમને સરદારો તરફથી કાંઈ કષ્ટ પડ્યું નહિ તેમજ એ લોકો પ્રધાનના કાવત્રાથી પણ બચી ગયા. ને પેગંબર સાહેબના નામની બરકતથી સુરક્ષિત રહ્યા તેમજ હઝરતનું નુર એમનું મદદગાર હતું તેથી એમની વંશ વૃદ્ધિ પણ ઘણી થઈ પણ બીજા ખ્રિસ્તિઓ કે જેઓ હઝરતનું નામ તિરસ્કારથી લેતા હતા તેઓ આ ગરબડમાં ખુવાર થયા. અને પ્રધાને જે ગરબડ મચાવી હતી તેમાં ફસાઈ ગયા તેમજ આ ટોળું અપમાનિત થયું ને એમને સીધા રસ્તો મળ્યો નહિ પણ ભટકેલાજ રહ્યા એમનાં ધર્મ અને કાયદા બધા ખેડા હતા. આ ઉપરથી વિચારો કે અહમદનું નામ આવી મદદગારી કરે તો એમનું નુર તો કેટલી બધી સહાય કરે ! એમનું નામ એક સુરક્ષિત કીલ્લા જેવું છે તો એમની જાત કેવી ઉત્તમ હશે ? હવે એ પ્રધાને જે ગરબડ કરી હતી તેનું થું પરિણામ આવ્યું તે આગળ આવશે.

ખ્રિસ્તી ધર્મમાં બરબાદી કરનાર બીજા ચહુદી બાદશાહની વાત

(૩૮)

૮૬૭

બાદ અઝીં ખું રેઝ દરમાં ના પિઝીર.
બાદ ઈસ હંગામે કે અયે મન્દે પીર,
દુષ્ટ પ્રધાને દગો જે કાંઈ કર્યો,

કંદર ઉક્તાદ અઝ બલાએ આં વઝીર
જો હુવા બરપા પયે મરગે વઝીર
તેથી તે લોકોમાં ટટા થઈ પડ્યો

૮૬૮

યક શહે દીગર એ નસલે આં જહુદ,
ઝોર એકે ઝાલિમ ચહુદી બાદશાહ,
ખ્રિસ્તીઓનો ખાસ દુશ્મન થઈ પડ્યો

દર હલાકે કવમે ઇસા રે નસુદ
કરને ઉટાઠા કવમે ઇસા કો તખાહ
એકે ચહુદી પાદશા તે જાતનો,

૮૬૯

ગર ખબર ખવાહી અઝીં દીગર ખુર્રજ,
હો તુએ મઅલુમ સબ હાલે ખુર્રજ,
બાણવા ચાહે અગર તેનું ખુર્રજ,

સુરા બરખવાં વસ્સમા ઝાતલ ખુર્રજ
પઢ ચે સુરત વસ્સમા ઝાતલ ખુર્રજ
પઢ તુ સુરત વસ્સમા ઝાતલ ખુર્રજ

૮૭૦

સુન્નતે બુદ કઝ શહે અબ્વલ ખઝાદ,
પહેલે ને પયદા કિયા જો રાસ્તા.
પહેલા શાહથી બદ થઈ સુન્નત બદા,

ઈ શહે દીગર કદમ બરવે નિહાદ
દુસરાબી ઉરકે કદમોં પર ચલા
બીજા પણ તે માર્ગ ઉપર ચાલિયા

૮૭૧

હર કે ઉ બનિહાદ નાખુશ સુન્નતે,
જીવને એક સુન્નત છુરી ઈગદ ફી,
ખોટા રસ્તો તેણે કોઈ જાની કર્યો,

સુએ ઉ નફરી' રવદ હર સાઅતે
નફરતે' ઇસપર રહે'ગી' હર ધડી
ટોટા તેથી હર ધડી તેને થયો

૮૭૨

નેકવાં રફતન્નદો સુન્નતહા બ માન્દ
નેકાંજી બાકી હે' અખતક સુન્નતો',
સૌ ગયા સારો રવધયો રહી ગયો,

વઝ લઇમાં ઝુલ્મો લાઅનતહા બ માન્દ
ઝોર ઝુરો' કે ઝુલ્મ પર હે' લાઅનતે'
જુકાનો ફિટકાર પથુ બાકી રહ્યો

૮૭૩

તા કયામત હર કે જીન્સે આં બદાં,
તા અબદ જો કોઈ ઇનફી જીન્સ સે.
તે નહારાની થઇ ઝોલાદ જે,

હર વુજુદ આયદ જુવદ ફયશ બદાં
હોગા પયદા ઇસ તરફ માયલ રહે
તે રીવાજો ને અનુસરીઆજ તે

૮૭૪

રમ રમસ્ત છી આમે શીરી' આમે શુર,
અરમએ શીરી'નો આમે પુર નમક,
બાફે મીઠું પાણી નસ નસમાં જે છે,

હર ખલાયક મી રવદ તા નફે સુર
જારી દુનિયામે' રહેગા હશ તક
તે કિયામત સુધી બસ જારી રહે

૮૭૫

નેકારા હસ્ત મીરાસ અઝ ખુશાબ,
નેકાંજી મીરાસ બાકી હે ખુશ આબ,
નેકનો છે વારસો તો મિષ્ટ આબ,

અંએ મીરાસત અવ રસનલ કિતાબ
યાઅને વો મીરાસ અવરસનલ કિતાબ
કે જે દે મીરાસ અવરસનલ કિતાબ

૮૭૬

શુદ નિસારે તાલિયાં અર બિનગરી.
તાલિયોં પર હે' ફિદાં સબ દેબ લે',
માંને તેના પર તો કુરબાં થાય છે,

શોઅલહા અઝ ગવહરે પયગમ્બરી
ગવહરે પયગમ્બરી ફી તાબિશે'.
જો નખીતા મોતીની જવાળા ખરે

૮૭૭

શોઅલહા બા ગવહરાં ગરદાં જુવદ,
મોતીઓંકો સિમ્ત શોઅલે હે' રવાં,
મોતીઓની સામે જવાળા પથુ ફરે,

શોઅલા આં જાનિબ રવદ હમ કાં જુવદ
શોઅલા બી જાયે તો બન જતાહે કાં
બાજુની બાજુએ બકકા જાય છે

૮૭૮

નુરે રવઝન ગરદે ખાનામી દવદ,
ગર્દ ધરકે ફિરતા હે રવઝનકા નુર,
છિદ્દોનો પ્રકાશ ધરમાં આવે છે,

ઝાં કે જુર જુરજો બજુરજો મી રવદ
કર્યો કે સુરજ કા હે જુરજો'મે' જુહુર
સુપ'ને શશી રાશિમાં ફરતા ફરે

૮૭૯

હર ફિરા બા અખતરે પેવસ્ત મીસ્ત,
છરકો છસ તારેસે હે વાખસ્તમી,
જોનો સંબંધ જે મહોથી થાય છે,

મરવરા બા અખતરે જુદ હમતમીસ્ત
ખાતા હે ચક્રર જો ઇરકે સાથ લી
તો રહે નિજના મહની સાથ તે

તાલેઅશ મર ઝોહરા બાશદ હર તરખ,
છરકે તાલે મેં હે ઝોહરા શાદ કામ,
કુંડળીમાં શુક જેની આવીયો,

વર યુવદ મિરરીખી ઓ ખુરેઝ ખુ
છરકે તાલેઅમેં હો મિરરીખ અય અખી,
રક્ત વર્ણો હોય મંગળ જેહનો,

અખતરા નન્દ અઝ વરાએ અખતરાં,
મા સિવા ઇનકે હેં તારે ઝોરબી,
આ મહો વિણ ખીજ પણ ગણુને,

સાયરાં દર આસ્માં હાયે દિગર,
આસ્માં હેં ઝોર ઉન્કી સયરકા,
તે ફરે છે ખીજ આકાશે નહી,

રાસિખાં દર તામે અનવારે ખુદા,
તામે અનવારે ખુદાસે અવલિયા.
હકના તે પ્રકાશ મધ્યે દ્રઢ છે.

હરકે બાશદ તાલએ ઝોઝાં નુજુમ,
છરકા તાલે ઇન સિતારોંસે બને,
જેનો મહ તેજ મહોમાંથી હોય,

ખરમે મીરરીખે ન બાશદ ખરમે ઉ,
વો નહીં મીરરીખ નયસે ચુરસા જુ,
કોષ મંગળ જેવો તેનો તો જ હોય,

નુરે ગાલિય અયમન અઝ કરકે ગસક,
નુરકો ઇનકે ગહનસે હે અમાન,
જગના અંધારાથી રક્ષે તેજ નુર,

હક ફિશાન્દ આં નુરરા બર ગન હા,
નુર જનોં કો દિવા અલ્લાહ ને,
નુરનો અભિષેક જત હકકે કર્યો,

૮૮૦

મયલે કુહી દારદો ઇસ્કો તલખ
વો રહા ઇસ્કો તલખમે તેઝ ગામ
ઇસ્ક ને ઇન્જાને તે આહે ખરો

૮૮૧

જંગો બોહતાનો ખુસુમત જોયદ ઉ
હુટેગા વો જંગો બુહતાં દુસ્મની
તે લકાઇ શોધે ને ઝગડો ખરો

૮૮૨

કહતરાકો નેહસ ન યુવદ અંદરાં
પખ નહીં હે જનમેં સોઝો નેહસ કી
જે અશુભ ને અસ્તથી જુદા ગણો

૮૮૩

ગયરે ઇન હકત આસ્માને મુસ્તહર
કુન્હ અલગ ઇન આસ્માનોંસે સુનો
સાત મહો વિણ એ ખીજ છે સહી

૮૮૪

ને બહમ પેવસ્તાને અઝ હમ જુદા
હેં ન પેવસ્તા ન એક એકસે જુદા
નવ જુદા તે, નવ જુદામાં તે ખપે

૮૮૫

નક્સે ઉ કુફર સોઝદ દર રજુમ
નક્સ હસ્કા કફિરાં કો કુક દે
કામ તેનો આત્મા તન સોજ હોય.

૮૮૬

મુન કલિય રે ગાલિમો મગલુય ખુ
મુન કલિય હું—ગાલિમો મગલુય ખુ
પણ હો ઉદ્ટો ને પરાજિત તેને જોય

૮૮૭

દરમિયાને અસખધને નુરે હક
નુરે હકકી ઉંગલીયુ કે દરમીયાન
અસખધ છે નુરે હકમાં બસ જરૂર

૮૮૮

મુકબિલાં બરદાસ્તા દામાન હા
થે જો મુકબિલ સખને દામન બર લિયે
ખોખો વહાલાઓએ પોતાનો ભર્યો

૮૮૯

વાં નિસારે નુર હરકો યાફતા
જરકો વો નુરે સફા આઈ મિલા,
નુર જેના હાથમાં તે આવિયો,

રૂએ અઝ ગયરે ખુદા બર તાફતા
ઉરકા મુંહ ગયરે ખુદાસે ફિર ગયા
હક વિના સર્વેથી તે વિશુખ થયો

૮૯૦

હર કિરા દામાને ઇશકે ના ખુદા,
જરકો હાસિલ ઇશકકા દામન નથા,
ચાલ પણ જે ઇશકથી ખાલી હતી,

ઝાં નિસારે નુર જે બેહરા શુદા
નુરસે મેહરૂમ ઇસે રહેના પડા
નુરની બખ્શિશજ તેને તો મળી

૮૯૧

જીવહારા રૂએ હરસુએ કુલ અસ્ત,
જીવંકો ગોયા તઅલુક કુલસે હે,
આશને જે રીતે ઇચ્છા પુર્ણી

ખુલખુલાંઠા ઇશક બા રૂએ ગુલસ્ત
ખુલખુલોંકા ઇશક રૂએ ગુલસે હે
ખુલખુલોને પ્રીતિ જેમ પુર્ણો તણી

૮૯૨

ગાવરા રંગ અઝ યુરનો મદરાર
દેખલે બાહરસે રંગે ગાવખર,
ગાયનો દેખીતો રાતો રંગ છે.

અઝ દુરે જી રંગ સુખોં ઝદરાર
રંગે ઇન્સાં દેખ અંદરસે મગર
જનનો રંગ અંદરથી પીળો જાણુજે

૮૯૩

રંગહાએ નેક અઝ ખુરમે સફાસ્ત,
સાફ નેકોંકા નશીલા રંગ હય,
સજજનો નો રંગ જાણો સાફ છે,

રંગે ઝિસ્તાં અઝ સિયાહ આબા જફાસ્ત
ઝોર ફીચસે શુરોંકા રંગ હે
દુર્ગનોનો રંગ કાળો જાણુજે

૮૯૪

સિબગતુલ્લા નામે આ રંગે લતીફ,
નામ હે ઉસ રંગ કા રંગે ખુદા,
સિબગતુલ્લાહ નામ સારા રંગ નુ,

લાઅનતુલ્લા જીએ ઇં રંગે કસીફ
ઝોર ઇસ પર લાઅનતે હક હો સદા
લાનતુલ્લાહ નામ ખોટા રંગ તાજુ

૮૯૫

આં એ અઝ દરિયા બ દરિયા મીરવદ
પાની દરિઆઉં કા બેશક બિલ યકોં,
આગ્યો સાગરથી તે સાગરમાં ગયો,

અઝ હમાંજ કામદ આંજ મી રવદ
આતા હે જીસ જાસે જતા હે વહાં
આગ્યો જ્યાંથી લાંજ તે પહોંચ્યો ખરો

(૩૮)

આ પ્રધાનની ગરબ પછી એક બીજો યહુદી બાદશાહ ખ્રિસ્તીઓને કતલ કરવા તૈયાર થયો એનું વર્ણન “ વસ્સમાએ જાતિલ શુરૂજ ” માં છે કે આગની ખાઇઓ વાળા માથો ગયા. જેઓ બળતણ વાળા હતા. જ્યારે તેઓ તે ખાઇઓ ઉપર બેઠા હતા તે ઇમાનવાળાઓ સાથે જે કરતા હતા તે જાહેર હતું. એ લોકોએ ખાઇ ખોદીને તેમાં આખ સળગાવી હતી, તે ઉપર બેસીને મોમિનોને કુદ ને મુર્તિ પુજની લાલચ આપતા હતા. તેમાં જેઓ એ વાત માનતા ન હતા, તેઓને એ આગની ખાઇઓમાં ધકેલી દેતા હતા. ઉપર કહેલો બાદશાહ એમનોજ હતો, અને પહેલા બાદશાહે કાઢેલા પંથ ઉપરજ આમતો હતો.

હઝરત રસુલે ખુદા (સ) ની હદીસ છે કે જેણે નહારે રસ્તો કાઢ્યો તેને માથે તે રસ્તાનું પાપ છે, એ પથે જે વિચરે તેનું પાપ પણ તેને માથે ક્યામત સુધી છે, અને એમ થવાથી તે રસ્તાપર અમલ કરનારાઓના પાપમાંથી કોઇ ઘટાડો થશે નહિ એવોજ નિયમ સારા રસ્તા પરનો પણ છે, માટે લોકોને દુઃખદાઇ હોય એવો ખોટો રસ્તો જેણે કાઢ્યો હોય તેના ઉપર ફિટકાર થાય છે અને એવા જુલમ ખીજ કરે તોપણ જુલમો સ્થાપક જે હોય તે પણ ખુદાનો ગુનેહગાર ગણાય છે. સારા લોકો ગયા ને તેઓના સારા પંથ ચાલુ રહ્યા, ને નહારાઓના જુલમ અને ફિટકાર રહ્યા. માટે જે કોઇ નહારાં કામે ક્યામત સુધી કરશે, તેમનો સંબંધ તે નહારા લોકો સાથે છે, જેમણે એ પંથ કાઢ્યો છે. માટે જે લોકો સદગુણી છે તેમનો વારસો અમૃત છે.

જે લોકો ખુદાને ઇચ્છે છે તેમના ઉપર પેગમ્બરોના મોતીની જવાબા કુરબાન છે. આ જવાબા એજ મોતીઓની સાથે ફરે છે. હઝરત આદમ (અ) થી હઝરત મોહમ્મદ (સ) સુધી પછી તામેઇન ઉપર તેઓ સહાબી ને એલીયા છે ને જ્યાં એમની ખાણ છે, સાંજ જાય છે. જેવી રીતે જાપરામાંથી સુર્યનો જે પ્રકાશ પડે છે, તે એકજ ઠેકાણે રહેતો નથી પણ આખા ધરમાં ફરે છે, કારણ કે સુર્ય પણ એકજ ઠેકાણે કાયમ રહેતો નથી, એવીજ રીતે પેગમ્બરો પણ વારા ફરતી થાય છે અને એ છિદ્રોમાંથી નુર નીકળી તેમના અંતઃકરણો પ્રકાશિત થયાં છે અને થાય છે.

જે કોઈ જે જાતીમાં પેદા થયો છે તેનાથી તેવીજ અસર જાહેર થાય છે, આ કારણથી આ જવાબા વડે દરેક માણસ લાલ મેળવી શકતો નથી. કેમકે જે ગ્રહ સાથે સંબંધ છે, તે તેજ ગ્રહ પ્રમાણે ગતિ કરે છે. જેનો ગ્રહ શુક્ર હોય તે હમેશાં મોજ શોખમાં મગન રહે છે, ને ઇશ્કમાં ફસાય છે. કેમકે શુક્રનો ગ્રહ આકાશી ગર્વેયો છે અને જેનો સંબંધ મંગળની સાથે છે, તે લડાઈ ટંટામાં રચ્યો પચ્યો રહેવાનો, કેમકે એ અપશુકનીઓ અને આકાશી જાહાદ છે, આ સાત આકાશને સાત ગ્રહો છે. જે પૈકી અમે શુક્ર અને મંગળની હરીકત કહી, એ વિના ખીજ ગ્રહો પણ છે જેમને ભુંડાશ અને અસીની સાથે કાંઈ લેવાદેવા નથી (સુર્યની સમિપ હોવાથી ન દેખાય તેવી રિયતિ.) બધા શુભ છે. અને અસ્તના એવથી દુર છે તેઓ સદા પ્રકાશિત રહે છે. વળી એ આકાશ વિના ખીજ પણ આકાશ છે, જે અસહાખીઓ છે, તેમના માટે ફરમાવું છે કે મારા અસહાખીઓ તારાના જેવા છે, તેમનો આશ્રય લેશો, તેમનાથી સદા ઉપદેશ મળશે. તે પછી એવલીયાઓ છે. તેમની સહેલગાહ અર્થ છે, ને એ દઢ મનના છે, તથા ખુદાના નુરમા ને ગરમીમાં સાબિત રહે છે, અને જાહેર મલી ગએલા ને એક સ્થળવાસી નથી. તેમાં ખરૂં પુછો તો જુદાને અલગ પણ નથી. હવે જે માણસ એવો છે કે તેનું નસીબ તે ગ્રહ સાથે છે, તેનો દમ કાશીરોને બાળી નાંખવાની શક્તિ ધરાવે છે. જ્યારે તારાઓ ખરે છે, ત્યારે શયતાનો તે ખરતા તારાઓથી લગમ શરૂ જાય છે, તેનો કોઇ મંગળના કેંધ જેવો નથી કે વિપરિત થાય ને હિંમતવાન હોવાથી વિજ્યી છતાં પરાભવ પામે કેમકે મંગળનું દિલ પરાભવ પામે છે. ખુદાનું નુર કે જે બધા નુરો ઉપર વિજ્યી છે તે સુર્ય ચંદ્રની પેઠે ગ્રહણ ને અસ્તથી સુરક્ષિત છે ને તે ખુદાની મુઠીમાં છે, તેણે એ નુરની મુઠીઓ ભરી ભરીને આશિકોના છાંવે ઉપર કુરબાન કયું છે, અર્થાત આશિકોને માન આપ્યા છે. તેથી બાઅશાળી લોકોએ નુરથી ખોળો ભરી લીધો, અને જેને આ નુર

પ્રાપ્ત થયું તેણે ખુદા વિના બીજી બધી વસ્તુઓથી મુખ ફેરવી લીધું, તેઓ કાંઈની તરફ દષ્ટી પણ કરતા નથી પણ જેમની પાસે ધંરકનો ખોળો નહતો તે આ ગુરથી બેનસીય રહ્યા.

હંમેશાં આંશુ વર્ષ્યુન પ્રણાક તરફ હોય છે, જુવો કે કુદ્દ બે અંશ છે કે તેનો આશિક શુભશુભ છે. તેથી તેનું મોહ પણ તે તરફ છે. ગાય બળદના રંગ તો રાતા છે અને જે પુરૂષ છે તેનો પીળો રંગ જો કેમકે જે સારા રંગ છે તે સારા કુંડામાના છે તેમની જઠ સારી છે. ને જે નહારા રંગવા છે તેની જઠ ગંધાતા પાણીના ખાખોચીઆમાં છે જે સારા રંગ છે તેનું નામ “શિખગતુંછાહ” છે. તેઓ મોમિન છે. ને જે રંગ અરાય છે તેની બદ્દો ૫૨ લાઅનતુછાહ છે. કેમકે બદ્દો એ કુદ્દર અને દુરુજો છે. જુવો દરિયાનું પાણી દરિયામાંજ જાય છે અર્થાત ન્યાંથી આવે છે ત્યાંજ જાય છે. જેથી સારો રંગ સારા રંગ તરફ જાય છે, ને મેલો રંગ મેલો તરફ જાય છે જેવી રીતે ઉંચી જગ્યાએથી પાણીનો પ્રવાહ ઝડપથી વહે છે. અમારા શરીરમાં જે જીવ છે. તેમાં ધરકનું મિશ્રણ છે.

દેવતાની પાસે મુર્તિ મુકી બાદશાહે હુકમ કર્યો કે જે ઓ મુર્તિને નમશે તે અગ્નિથી મુકિત પામશે તે વિષે

(૩૯)

૮૬૬

અઝ સરે કોહ સેલહાએ તેઝરવ
ચુટીયોએ મિસ્લે સેલે તેઝ ચલ
આલે છે પ્રવાહ પર્વત પર ધણો

વઝ તને મા જાને ધરક આમેઝરવ
જીમસે અય જાને ધરક આમેઝ ચલ
ધરક વાળો જીવ તનથી જાણું જો

૮૬૭

આ જહુદે સગ બેબી એ રાય કદ
દેખતો કયા ઉસ યહુદીને કિયા
તે યહુદીએ તો જાણ્યું શું કયું ?

પહેલુએ આતિશ જીતે બર પાયે કદ
આગકે પેહલુએ એક જીવ રખ દિયા
આગની પાસે લાવી મુક્યું પુતળું

૮૬૮

કાં કે ઇ જીત રા સુજુદ આરહ બરસ્ત
સિજદા જો જીતકો કરે વો હો રહા
મુર્તિને જે નમન આવી કરે

વર ન્યારદ દર દિલે આતિશ નશિસ્ત
જો કરે ધંન્કાર ઉસે દેગે જલા
તે બચે બીજા તો અમિમાં પડે

૮૬૯

ચું સઝાએ આં જીતે નફસે ઉ ન દાદ,
નફસ કે જીતકો ન દો ઉસ્ને સઝા,
મુર્તિને દિલની નવ આપી સગ,

અઝ જીતે નફસસ જીને દીગર બેઝાદ
નફસ કે જીતને તરાશા દુસરા
નફસની મુર્તિથી જીત પેના ચયા

૪૦૦

માદરે જીતકો જીતે નફરી શુમાસ્ત,
નફસ હે માં ઇન જીતો કી બર મલા,
નફસ રૂપી મુર્તિ મા જીતની છે,

કાંકે આં જીત મારો ઇ જીત અઝદહાસ્ત
કર્યો કે વો જીત સાંપ હેં ચે અઝદહા
તે જીતો છે સાંપ આ જાનગર ખરે

૯૦૧

આહનો સંગસ્ત નફસો છુત શરાર,
લોહા પત્થર નફસહે ઝોર છુત શરાર,
નફસ ચક્રમક પત્થરી છુત બાકો જાણુ,

આં શરાર અઝ આખ મી ગીરહ કરાર
ઇન શરારોં કો હે પાની સે કરાર
બાકાને તો પાણીનો જાણુજ પ્રાણુ

૯૦૨

સંગો આહન ઝઆખ કે સાકિન શવહ
સંગો આહન કો સુકું પાની સે કયા
પાણીથી ચમક ન રચાચી થાય છે

આહમી બા ઇદા કે અયમન શવહ
આહમી બે ખવફ ઇન્સે કય હુવા
માણુસો આ બેથી શી રીતે બચે

૯૦૩

સંગો આહન દર ફૂરે દારન્દ નાર
આગસે પુર સંગો આહન કો જીગર
આગમાં લોહું ને પત્થર રાખીયો

આખરા બર નારે શાં ન છુવહ શુઝાર
પાની કર્યો કર શુઝરે ઇનકી આગ પર
પાણીની તે આગ પર સત્તા ન હો

૯૦૪

ઝાખ જુ નારે બિરે કુશતા શવહ
આબે જુ મે આગ બાહર કી છુઝે
આગ જાહેરની તો પાણી ઓલાવે

દર દરને સંગો આહન કે રવહ
લોહે ઝોર પત્થર કે દિલ મેં કયા કરે
પણુ તે ચક્રમકમાં જગા, કેમજ કરે

૯૦૫

આહનો સંગસ્ત અસ્સે નારો ફુદ
સંગે આહન અસ્સમેં હે ફુદ નાર,
લોહું પત્થર આગ જવાળા જાણુજો,

ફેઅલે હરદો કુફરો તરસાઓ જહુદ
ઇનપે હે કાફર ચહુદી કો મદાર
અમિ પુજક ને ચહુદી કામનો

૯૦૬

છુત સિયા આખસ્ત દર કુઝા નિહાં,
કાલા પાની છુત હે કુઝેમેં નિહાં,
કાળી મુર્તિ કુજમાં છે શુમ જાણુ,

નફસ મર આબે સિયહરા ચશમા હાં
નફસ કો આબે સિયહકા ચશમા જાન
નાળું કાળા પાણીનું તું નફસ જાણુ.

૯૦૭

આં છુતે મનહુત ચું સેલે સિયાહ,
છુત વો જું સેલે સિયાહ હે બરમલા,
છે પ્રતિમા વહેણુ કાળા પાણીનું

નફસે છુતગર ચશમએ બર શાહરાં
નફસ છુત ગર ચશમા હે શહરાહ કા
નફસની પ્રતિમા છે નાળું ખરું

૯૦૮

છુત દરને કુઝા ચું આબે કદર,
છુત હે ગદલા પાની કુઝે મેં અગર,
હોળું પાણી કુજમાં છે મુર્તિ,

નફસે શુમત ચશમએ આં અય મુસિર
નફસે શુમ એક ચશમા હે કુછ ગોર કર
તેનું નાળું નફસ છુત જાણુ નફી

૯૦૯

સદ સજુરા બિશ્વ કનદ ચકપારા સંગ,
ટુકડા એક પત્થરકા તોડે સો સુષુ,
કાંચરી સો બોટવાને તોડી દે,

વા બે ચશમા મી રહાનદ બે દરંગ
પાની ચશમે સે બહાદે ચાર સુ
ફેકી દે નાળાનું પાણી જાણુબે

૯૧૦

આખે પુરમે કુઝા ગર ફાની શવદ,
કુષે સે વુ ગિર બી સકતા હે કહી,
કુખાનું પાણી પાચું નાશ જો,

આખે ચરમા તાઝઓ બાકી યુવદ
ચરમે કા પાની ફાના હોતા નહીં
નાળાનું પાણી તો તાજું માન જો

૯૧૧

યુત શિકસ્તન સહેલ બાશદ નેક રહેલ
હે અગર ચે તોડ દેના યુત કા રહેલ
મુર્તિ ખંડન કામ જાણો સહેલ છે

સહેલ દીદન નફસરા જોહલસ્ત જોહલ
નફસકો આસાં સમઝ લેના હે જોહલ
મુખ છે જે નફસને હલકો ગણે

૯૧૨

સુરતે નફસ અર ખલુષ અય પિસર
દેખના હો નફસકી સુરત અગર
નફસનુ હોય રૂપ તારે જાણું

કિસ્મતે દોઝખ ખખવાં બા હકત દર
હકત દોઝખકા વુ પઢ હાલ અય પિસર
સાત દોઝખનો તે કિલ્લો જાણું

૯૧૩

હર નફસ મકરે વ દર હર મક અઝાં
હર નફસ હે મક ઝોર હર મક મેં
છે દરેક તેના દગા માંહે દગો

ગર્ક સદ ફિરઝોન બા ફિરઝોનીયાં
ગર્ક હય ફિરઝોનો ફિરઝોની સુને
વાસો તેમાં સેકડો ફિરઝોન નો

૯૧૪

દર ખુદાએ મુસીઓ મુસા ગુરેઝ.
રખ વ મુસા મેં હોજ જઝખ હાં,
વું ખુદા લે ને ખુદા મુસાનો લે.

આખે ઇમારા એ ફિરઝોની મરેઝ
કર ન ફિરઝોની સે ઇમા રઝીયાં
પાણી ઇમાનું ન દે ફિરઝોન ને

૯૧૫

દસ્ત રા અંદર અહદો અહમદ ખેઝન.
વુ અહદ અહમદ કા દામન થામલે,
હાથમાં એહમદ અહદના હાથ દે,

અય બિરાદર વા રેહ અઝ યુ જોહેલે તન
ભાઈ ! જરમ અપના બયા યુજોહેલે સે
નાસવું યુજોહલથી આ તન ખરે

(૩૯)

તે યહુદી કુતરાએ પોતાના નકારા સ્વભાવથી અમી સળગાવ્યો ને તેની પાસે એક મુર્તિ મૂકી, ને કહ્યું કે જે કોઈ આ મુર્તિને નમશે તે બચશે અને નહિ નમે તો આ આગમાં નાંખવામાં આવશે. આ ખરાબી એટલા માટે ઉત્પન્ન થઈ કે તેણે પોતાની વાસના રૂપી મુર્તિને શિક્ષા કરી નહિ. તેથી આ બીજી મુર્તિ જન્મી. બધી મુર્તિઓની મા આ મનવાસના છે. જેથી મુર્તિઓ પેદા થાય છે. કેમકે આ જે મુર્તિઓ જન્મે છે તે સાપ છે પણ વાસના રૂપી મુર્તિ પાણીથી દયાપ જાય છે પણ ચક્રમક પાણીથી ઓલવાતો નથી. એનાથી તો તણખા નીકળ્યાજ કરે છે તો આ બંનેથી માણસ શી રીતે નચિત થઈ શકે ? પત્થર ને ચક્રમકના તો ફિલમાં અગ્નિ ભરેલો છે એના અગ્નિ ઉપર પાણીની અસર શી રીતે થાય ? જાહેરનો અગ્નિ તો પાણીથી ઓલવાપ જાય છે પણ પત્થર ને ચક્રમકનો અગ્નિ ઓલવાતો નથી, લોહું ને પત્થર આગ ને ધુમાડા છે અને એ અગ્નિ ને ધુમાડો તે કફરના

કામ છે મુર્તિ' તો એવી છે કે જાણે કુળમાં નકાઈ પાણી ભર્યું છે અને વાસના તે નકારા પાણીનું વહેણ, જાણે એ પાણી એમાંથી નીકળે છે. તે ધડેલી મુર્તિ' જાણે કુળમાંનું મંદુ પાણી અને વાસના એ મેલા પાણીનું મુળ છે. તેને આ ગંદા પાણીના વહેણ સાથે મમતા કેમ છે ? એક કુળે તો શું સેંકડો કુળ એક પત્થર તોડી થકે છે પણ વહેણનું પાણી લેા બરાબર ઉભરાઈ જાય છે તેના શા ઇલાજ ? કોઠીમાં કે કુળમાં પાણી ભરેલું હોય તો તે ખુદ થાય પણ નાળાનું પાણી તો સદા અને કાયમનું છે મુર્તિ તોડવી એ તો સહેલું કામ છે. પણ વાસનાને સહેલી જાણવી એ તદ્દન અજ્ઞાનતા છે. જો તારી ઇચ્છા હોય કે વાસનાનું રૂપ તને દેખાડું તો દોજખનો કિસ્સો વાચ જેને ૭ દરવાજા છે. કુસ્વાન શરીરમાં કહ્યું છે કે વાસના એ ૭ દરવાજા વાળી દોજખ છે દરેક વખતે એનો દગો ફટકો જુદો છે અને દગો એ એવો કે જેણે સેંકડો કિરમોનોને ને કિરમોનપણાને કુઆવ્યા છે માટે તને લાયક છે કે મુસાના ખુદાની તરફ ને મુસાની તરફ દોડતો જા અને રક્ષણ મેળવ ને હમાનની રોનક ને આપરેનો નાશ ન કર.

મુસાની તરફ નાસીને જવાનું જે કહ્યું તેથી વખતે અજ્ઞાન લોકો મુસાના દીન તરફ વળી જાય તેથી તું અહલ ને અહમદની સાથે કાલકરાર કર જેથી મોક્ષનો દસ્તાવેજ તારે હાથે આવે અને આ શરીર રૂપી અશુભહલથી નિજને બચાવી લે. હે બાઇ તુ જેને શરીરનું પોષણ ગણે છે તેજ વાસનાનું પોષણ છે.

બાદશાહ એક સ્ત્રી અને તેના બાળકને લાવ્યો, બાળકને અગ્નિમાં નાખ્યો તે બાળકે અગ્નિમાંથી પોતાની મા સાથે વાતો કરી તેનું વર્ણન.

(૪૦)

૯૧૬

યક અને બા તિફલ આવુર્દ આં જહુદ,
લાયા એક તિફલ ઓર ઓરત વો યહુદ
તે યહુદી લાવ્યો બાળક સાથ માત,

પેશેઆં શુત વાતિશ અંદર શોઅલા શુદ
સામને શુતકે પયે ઇઝઝો સજુદ
મુર્તિની પાસે અગ્નિ સાક્ષાત

૯૧૭

મુકત અય ઝન પીશે ઇં શુત સજદા કુન,
ખોલા અય ઓરત ઇસે તુ સજદા કર,
ખોલ્યો તે સ્ત્રીને આને કર નમન,

વર ન દર આતિશ બ સોઝી બે સખુન
આગમેં ઝોકુંગા વર ન બે ખતર
આગમાં નહિ તો તું ખબરે કર જતન

૯૧૮

શુદ આં ઝન પાક દીનો મોમિના,
શી વો ઓરત પાક દીનો બ.સફા
નાર તે મોમિન હતી ને પાકદી,

સિજદાએ આં શુત નકર્દ આં મોકિના
સજદા ઉસ શુતકો નહીં હરગિઝ કિયા
તો નમન શુતને કયું તેણે નહી,

તિક્કલ અઝુ બસતદ આતિશ દર ફિગન્દ,
લે કે બઝ્યા ઉસસે ડાલા આગમે,
આગમાં બાળકને નાંખ્યું છીનવી,

૯૧૯

ઝન બ તરસીદા દિલ અઝ ઇમાં બકન્દ
દર ગર્મ ઇમાંમે આઇ લગઝીશે.
ચળવા લાઝ્યું માનુ મન તવ ધર્મથી

ખવાસ્ત તા ઉ સજદા આરદ પીશે શુત,
ચાહતીથી સજદા ઉસ શુતકો કરે,
ઇન્છા થઇ કે મુર્તિને દંડવત કરે,

૯૨૦

બાંગ ઝદ આં તિક્કલ કન્ની લમ અમુત,
બોલા બઝ્યા 'મે' તો જિંદા હું અરે'
બોદ્યું તવ બાળક કે માં જીવું છું હું

અંદર આ માદર કે મન ઈન્જ ખુશમ,
અંદર આ અમમાં કે મેં ખુશ હું યહાં,
આવ અંદરમાં, કે અંદર રાજી છું,

૯૨૧

ગરચે દર સુરત મીયાને આતિશમ
ગો બ ઝાહિર આગકે હું દરમિયા
આગમાં જહરમાં જો કે છું તો હું

ચશમ બંદસ્ત આતિશ અઝ બેહરે હુજેબ,
હે નઝરબંદ આગ પરદે કે લિયે,
છે નજરબંદી આ પરદા માટે આગ,

૯૨૨

રેહમતસ્ત ઇં સર બર આવુદાં એ જેબ
સર હે રેહમતને નિકાલા જેબસે
છે કૃપાનો માણસો માટે આ લાગ

અંદર આ માદર બેબીં શુરહાને હક.
અંદર આકર દેખ અમમાં ! શાને હક,
જો તું અંદર આવીને હકની બહાર,

૯૨૩

તા બ બીની ઇશરતે ખાસાને હક
દેખ ચે હે ઇશરતે ખાસાને હક
કે તું સદશુણીઓનો જો આનંદ અપાર

અંદર આ વ આબ બીં આતિશ મિસાલ
અંદર આ આતિશ કો પાની દેખ હાં
અંદર આવી જો તો તું આનંદનો ઢંગ

૯૨૪

અઝ જહાને કાતશસ્ત આબશ મિસાલ
ઇસ જહાં સે આગ પાની હે જહાં
આગ છે આ, આગ કે પાણીનો જંગ

અંદર આ અસરારે ઇબ્રાહીમ બીં
આ કે દેખ અસરાર ઇબ્રાહીમ કે
જો તું આવી બેદ ઇબ્રાહીમ નો

૯૨૫

કો દર આતિશ યાદત વહોં યાસ્મીં
આગ મેં જીન્કો યુલો નસરીં મીલે
કે બગીચો આગનો કેમજ થયો

મર્ગ મી દીદમ ગહે ઝાદન એ તુ
મોત થા પેદા વહાં હોના મેરા
જન્મ ધારણ કરવો સમજ્યો મવત હું

૯૨૬

સખ્ત ખુશમ જુદ ઉક્તાદન એ તુ
તુજ સે જિન જના બહોત અમ્છા કુવા
જુદા પડતાં તુજથી ધભરાયો ખરું

સું બઝાદમ રસ્તમ અઝ જિન્દાને તંગ
જબ મેં આયા છોડકર જિન્દાને તંગ
જન્મીને હું કેદથી છુટો થયો

૯૨૭

દર જહાંને ખુશ સરાયે ખુબ રંગ
પાયા ઉસ દુનિયાકો મેં ને ખુબ રંગ
આબ્યા જમમાતો ખરે આનંદ મળ્યો

૯૨૮

ઈ જહારા ચું રહેમ દીદમ કું
અમ વોહ દુનિયા જું રહમ દેખી હે તંગ
ગર્ભાશય જેવું જગત જાર્યું મને,

૯૨૯

અંદરી આતિશ બ દીદમ આલમે,
આગમે દેખાહે વો આલમકે બસ,
એક સૂષી આગમાં દીસી મને,

૯૩૦

યક જહાને નીસ્ત શકલો હસ્તે જાત
યે જહાં ચું હે ફના મઅનન બકા,
નાસ્તિ આ જગ છે રૂપ અસ્તિતું છે,

૯૩૧

અંદર આ માદર બ હકકે માદરી,
અંદર આ અમ્મા બ હકકે માદરી,
માતા અંદર આવ માતા હક થકી,

૯૩૨

અંદર આ માદર કે ઈકબાલ આમદર,
અંદર આ અમ્મા યહાં ઇકબાલ હે,
આવ અંદર લાગ્ય અહીંયાં આવીયું,

૯૩૩

કુદરતે આ સંગ દીદી અંદર આ,
દેખી ઈસ પતથઃકી કુદરત અંદર આ,
મુવિંઓની શક્તિને દેખી ખરે,

૭૩૪

મન જે રહેમત મી કુશાયમ પાયે તું,
મેં તરસ ખા કર જુલાતા હું તુંજે,
હું મોહખત થી છું બોલાવું તને,

૯૩૫

અંદર આવ દીગરાં હમ બખ્વાં,
તુબી આ અવરોંકાબી અંદર જુલા,
આવ અંદર ખીજા ને બોલાવ તું,

૯૩૬

અંદર આયેદ અમ હમાં પરવાના વાર,
અંદર આવો દોઢ કર પરવાના વાર,
આવો આવો જાણે પરવાના થઈ,

ચું દરી આતિશ બદીદમ ઈ સુકું
આગમે હે એક સુકુને આવો રંગ
ને મળ્યો આરામ અગિર્મા ખરે

ઝર્શી ઝર્શી અંદરો ધસા દમે
ઝર્શી ઝર્શી જુરમે હે ધસા નફસ
ને દરેક પ્રમાણું ધસા સમ દિસે

વાં જહાં તાં હસ્ત શકલો બે સિયાત
વો જહાં ચું હે બકા મઅનન ફના
નાસ્તિ સમ છે પરંતુ અસ્તિ છે

ખીં કે ઈ આઝર ન દારદ આઝરી
દેખ ઈસ આઝમે નહીં કુચ આઝરી
આગ જો આ રાખે નવ કાંઈ દોસ્તી

અંદર આ માદર મદદ દવલત જે હસ્ત
અંદર આ અમ્મા જો હિસેં માલ હે
આવ અંદર લક્ષ્મીને જો આવી તું

તા બ ખીની કુદરતે ફઝલે ખુદા
તા કે દેખે કુદરતે ફઝલે ખુદા
હકની કુદરત આવીને જો માત રે

કઝ તરખ ખુદ નીસ્તમ પરવાયે તું
વર ન ખુશ હું કયા તેરી પરવા મુજે
નહીં તો રાજી છું નથી પરવા મને

કંદર આતશ શાહ બિનહાદરત ખવાં
આગ મેં એક ખવાન શાહી હે બિજા
શાહે મુક્યો થાળ અગિર્મા જો તું

અંદરી આતશકે દારદ સદ બહાર
આગમે પયદા હે જુદે સદ બહાર
આગમાં કેવી બહાર આવી ગઈ

૯૩૭

અંદર આયેઠ અય મુસલમાના હમાં,
અંદર આયો અય મુસલમાનો ચલો,
અંદર આવો હે મુસલમાનો તમામ,

૯૩૮

અંદર આયેદો બ ખીનેઠ ઇ યુનીં,
અંદર આવો ઓર દેખો કિસકદર,
અંદર આવીને જરા બુઝો ખરા,

૯૩૯

અંદર આયેઠ અય હમા મસ્તો ખરાય,
અંદર આયેં જતને હેં મસ્તો ખરાય,
મસ્તો આવોને ખરાય આવો અહીં,

૯૪૦

અંદર આયેઠ અંદરી બેહરે અમીક,
અંદર આવો યે હે એક બેહરે અમીક,
ઉંડા સાગરમાં તમો આવો બધા,

૯૪૧

માદરશ અંદાખત ખુદરા અંદરે,
મા બી આખર આગહી મેં જ પડી,
તેની માએ તેમાં પડતું મુકીયું,

૯૪૨

અંદર આમદ માદરે આં તિક્લ ખુદ,
આગમેં ઇસ છોટે સે બઝ્યેકી માં,
બાળની માં આગમાં આવી જદા,

૯૪૩

માદરશ હમ ઝાં નસકે ગુફતન ગિરફત,
વો બી બાતેં વયસી હી કરને લગી,
તેની મા પશુ તેજ પ્રમાણે વહી,

૯૪૪

બાંગ મી ઝદ દરમીયાને આં ગિરોહ,
ઇસ જમાઅત કો વો દેતીથી સદા,
સાદ પાડી સૌને ત્યાં બોલાવીયા,

૯૪૫

નાઅરા મી ઝદ ખદકરા કયે મરદુમાં,
નાઅરાઝનથી યું કે લોગો હો કહાં,
કહેતીંતી સઉને કે હે બાઇઓ,

ગેર અઝમે હીં અઝાપસ્ત અઝ હમા
ઇસ સઝાકી કયા હે સુરત દેખલો
કેર આ વિશુ બાણુબે હે નેકનામ

સદ્ ગસ્તા આતશ મેં મુહીં
સદ્ હે યે આગ બેથી તેઝતર
બળતો અગ્નિ ટાઢો થાયે કેમ આ

અંદર આયેઠ અય હમા અયને ઈતાય
અંદર આયેં બે હેં સરતા સર અઝાપ
અંદર આવો કબ્ત સહેનારા સહી

તાકે ગરદદ રૂહ સાશીઓ રફીક
રૂહ ના હો બાયે તાઝા ઓર રફીક
કે પવિત્ર થાયે સૌના આતમા

દસ્તે ઉ બે ગિરફત તિક્લે મેહરખુ
બઝ્યે ને ઉંગલી પકડલી હાથ કી
બાળકે કર ઝાલીને યુબન કયું

અંદર આતિશ કુએ દોલત રા બહુદ
જહી પહોંચી બે ખખર ઓર બે બુમાં
પાચે તો ઇમાનની દોલત તદા

ફુરેં વરકે લુતકે હક સુફતન ગિરફત
મોતીયોં સે અપના મુંહ બારને લગી
કરતી તી તારીફ તે અસ્લાહની

પુર હમી શુદ જાને ખલકાં અઝ શિકોહ
ઇસકી હયઅત કા થા સમ પર દમ દયા
પશુ જગતના લાલચુ ગભરાઇ ગયા

અંદર આતશ બિન ગિરેઠ ઇં મોસ્તાં
આગમેં દેખો બિલા હે મોસ્તાં
આગ છે આ વાટિકા બેઇ તો લો

(૪૦)

આગ સળગાવી હતી ને તેમાંથી લાડકા નીકળતા હતા તેની પાસે એક મુર્તી મુકી તે મુર્તિને દંડવત પ્રણામ કરવા માટે તે યહુદી બાદશાહ એક બાળકવાળી સ્ત્રીને લાવ્યો અને કહ્યું કે આ મુર્તિને નમન કર નહીં તો તને બાળી મુકીશ. તે સ્ત્રી પણ ધર્મની ને યકીન વાળી હતી તેણે મુર્તિને નમસ્કાર કર્યા નહિ એટલે યહુદીએ તેના છોકરાને લઇને આગમાં નાખી દીધો આથી તે સ્ત્રી ડરી ગઇ ને તેનું મન ડગમગવા લાગ્યું ને મુર્તિને નમસ્કાર કરવાની ઇચ્છા થઇ એવામાં તે બાળક આગમાંથી બોલી ઉઠ્યું હું મુલો નથી, હે માતા તું પણ આ અગ્નિમાં કુદી પડ હું અહીં ધણા આનંદમાં છું. જો કે આ દેખીતી આગ છે પણ વસ્તુતઃ આગ નથી ફક્ત નજર બધી છે ને પરદો છે. આ તો ખુદાની રહેમતે માથું બહાર કાઢ્યું છે. હે માતા આ આગમાં આવ અને પુસ્તકોમાં જે વાંચતી હતી તે ખુદાનું પ્રમાણ જોઈ લે કે ખુદાએ પોતાના ખાસ બંદાઓને કેવા આનંદ ને સુખ આપ્યા છે. તું આ આગમાં આવ. આનો આગનું રૂપ ધારણ કરેલું પાણી છે આ આગ સૃષ્ટિની છે જ્યાં આગ પાણીના રૂપમાં છે અને તે સ્વમત છે કે સ્વપ્રમામાં જાણે આગમાં છીએ એમ દેખાય છે પણ જગ્યા પછી કોઇ પણ હોતું નથી તેવીજ રીતે દુનીયા પણ બમણા ને સ્વપ્ન છે અને જે જગત નિત્ય છે તે અજ્ઞતાવસ્થા છે. હે મા તું આ આગમાં દાખલ થા અને પછી ઇબ્રાહીમનો બેઠ સમજ કે આગ તેમને માટે ગુલાબ ને ચબેલીના ફૂલ સમ હતી. જ્યારે મારો જન્મ થયો ત્યારે મને હમેશાં મરણની બીક લાગતી હતી અને કાંટાની પેઠે એ બીક ખુચતી હતી પણ હું તારાથી છુટો પડી આ આગમાં આવ્યો તે મારે માટે ધણું સાફ થયું કેમકે હવે હું એવા જગતમાં જન્મ્યો છું કે જે ઉત્તમ જગત ને ઉત્તમ મકાન છે તે જગત તો કેદખાના જેવું અધાર્મિક ને સાંકડું હતું ખુદાએ તેનાથી મને છોડાવ્યો તે જગતને હું ગર્ભાશય સમજી છું. જેમાં અસુક સમય સુધી રહેવું પડે છે અને આ અગ્નિને મેં શાંતિનું ઠેકાણું જાણ્યું છે, આ આગમાં મેં એવી કરામત દીધી છે કે જેના પ્રત્યેક રજકણમાં ઇસાની જીભ જેવી અસર છે જે અહીં આવે છે તે જીવતો થઈ જાય છે. આ જગતનું રૂપ નાસ્તિતા જેવું છે પણ જાતે અસ્તિત્વવાળું છે. નાસ્તિ એટલા માટે કે જે લોકો અહીં આવે છે તેને દુન્યાના લોકો નાશ પામેલા ગણે છે પણ ખરું પુછો તો જે અહીં આવ્યો તે નિલ થઈ ગયો અને દુન્યાનું રૂપ અસ્તિત્વ રૂપ છે પણ સસ પુછો તો નાસ્તિ રૂપ છે એને નીલતા નથી. હે મહેરબાન મા હું તને સમજાવું છું ને માતાપણાના સોગંદ ફઉં છું કે તું આમાં આવતી રહે અને ખુદાની કુદરત ને કૃપા જો મને તારી સ્થિતિ ઉપર દયા આવે છે તેથી હું કહું છું કે જહ્દીથી અહીં આવ નહીં તો હું એવા આનંદમાં છું કે મને તારી લગારે પરવા નથી માટે તું પણ આવ અને બીજાને પણ બોલાવ કે સલ બાદશાહે આગમાં નેઅમતનું જમણુ તૈયાર કર્યું છે. તે બાળકે કહ્યું કે હે મિત્રો તમે આ આગમાં પતંગીઆઓની પેઠે કુદી પડો જેમાં સેંકડો પ્રકારનો બહાર છે અને જેટલા મુસલમાનો છે તે બધા આ આગમાં પ્રવેશ કરો અને દીનની જે મીઠાશ ચાખી ચુક્યાછો તેથી શીકા ન થઇ જાય. આ મીઠાશ વિના બીજી બધી મીઠાશમાં જોખમ ને કળટ જોશે. આ આગમાં પ્રવેશ કરીને જીવો કે આવો ધનધનતો અગ્નિ કેવો ઠંડો ગાર જેવો છે હે મસ્ત અને ગાંઠા લોકો આમાં પ્રવેશ કરો; આથી કરો

નહિ એમાં પ્રવેશ કરશે તો દરેક પ્રકારના કષ્ટથી મુક્તિ પામશે. આતો ઉડો દરીઓ છે. અગ્નિ નથી. શો વિચાર કરો છો. એકદમ કુદી પડો જેથી તમારો આત્મા ધોવાઈને નિર્મળ ને પાક થઇ જાય.

આ વાત સાંભળીને તેની મા તેમાં કુદી પડી ને તરત તે બાળકે તેનો હાથ ઝાલી લીધો, તે બંને મળી ગયા. તે આગમાં પડીને દોલત મેળવી ગયા, ને તે બાળકની પેઠે મા પશુ કહેવા લાગી. ને ખુદાનાં વખાણ કરવા લાગી, તે આગમાંથી એવી રીતે બોલતી હતી કે, તે ટોળામાં જે માણસો હતા, તેમનો ઉત્સાહ વધતો જતો હતો, તે જુઓ પાડી પાડીને કહેતી હતી કે, હે લોકો! આમાં આવો જુઓ તો કેવી વાડી ખીલી રહી છે.

માણસોએ આકર્ષાઈ આગમાં ઝંપલાવ્યું તે વિષે.

(૪૧)

૯૪૬

ખલક ખુદરા બાઅદ અગ્નિ બે ખીસ્તન
હો ગયે સખ મેહવ સુનકર ચે સખુન,
ત્યાં તો સૌ નર નારીઓ બ્યાકુળ થઈ,

મી ફિગન્દન્દ અંદર આતશ મહો. ઝન
આગમેં ગિરને લગે સખ મહોં ઝન
આગમાં કુદી પડ્યા નિજ મન થઇ

૯૪૭

બે મોઅકકકલ બે કશશ અઝ ઇશકે દોસ્ત,
થી કશિશ ઇશકે ખુદાઈ બે હિરાસ,
ઇશકથી જુઓ તો આકર્ષણ વિના,

ઝંકે શીરીં કરદને હર તદખ અઝોસ્ત
બસ વોહી તલખી કો દેતા હે મિઠાસ
કડવાને મીઠું કરે તે તો સદા

૯૪૮

તા ચુનાં શુદ કાં અવાના ખલક રા,
ચે હુવા આખિર—મુલાઝિમ શાહ કે,
આહું જોઈ લશકરીઓ તે ધડી,

મનઅમી કરદન્દ કાતિશ દરમ્યાં
મનઆ અથકા આગસે કરને લગે
બોલ્યા કુદે આગમાં નવ આદમી

૯૪૯

આં ચહુદે શુદ સિયા રૂઓ ખિજલ,
વો ચહુદી હો ગયા બિલકુલ ખિજલ,
તે ચહુદી કાળું મોં લઇ ચુપ રહ્યો,

શુદ પશેમાં ઝીં સખખ ખીમાર દિલ
હો ગયા આખિર પશેમાં હિસ્કા દિલ
ને ખરા દિલથી તે ઝંખવાણો પડ્યો

૯૫૦

કંદર આતિશ ખલક આશિક તર શુદન્દ,
ઝોર બી લોગ આગમેં ગિરને લગે,
આગની સઘિટતો આશિક થઇ ગઇ,

દર ફનાએ જીરમ સાદિકતર શુદન્દ
જીરમકો આઝાદ કરને કે દિયે
બોળીયું તે બાળવા તતપર થઇ

૯૫૧

મકે શયતાં હમ દર પેચીદ શુક,
શુક હે શયતાં હુવા ખુદહી તપાહ,
આ રંગો શયતાનનો તેને નડ્યો,

દેવ ખુદરા હમ સિયહર દીદ શુક
શુક હે ખુદ દેવ નિકલા રસિયાહ
ને થયું રાક્ષસની પેઠે કાળું મોં

૬૫૨

આંખે મી માલીદ બર રૂએ કસાં,
ને સિયાહી દુસરાં પરથી મલી,
અનના મુખ પર મસળતો ને હતો,

જમ્યા શુદ્ધ દર એહરએ આં નાહિયાં
ખુદ ઇસી નાદિમ કે મુંહ પર છા ગઈ
નિજના મુખ પર તે મસળવા લાગીઓ

(૪૧)

ન્યારે તે મા હીકરાની આ સ્થિતિ લોકો એ જોઇ ત્યારે તેઓ તે આગમાં અંપસાવવા લાગ્યા એમને કેમ બળાત્કારે ખેંચીને આગમાં ધકેલતો નહતો તેઓ પોતેજ ખુદાના ઈશકથી આકર્ષાઈ તેમાં પડતા હતા. કેમકે કહવાને અર્થ કરવું એ તેની કુદરત છે. જુઓ કે તેણે આગને વહાલી બનાવી દીધી. હવે તે જલિમ મના કરતો હતો કે આગમાં ન પડે. પણ કેમ માનવું ન હતું આવી રીતે તે કાળા મોં વાળો યહુદી કેવો અંપવાણો થયો ને તે રોગી અંતઃકરણવાળો કેવો શરમાયો કેમકે ખુદા કુર્આનમાં કાફિરોને મેલાં અંતઃકરણવાળા કહે છે. તેને નવાઇ થતી હતી કે આ આગમાં શું છે કે લોકો તેમાં કુદે છે. આવો ઇશક ને પ્રેમ કેમ થયા છે જરા વિચારતો કરો કે શેતાને કેવો દગો કર્યો કે યહુદીઓને ઉશ્કેર્યા કે તે, લોકોને ફરજ પાડે કે તેઓ મુર્તિને નમન કરે પણ ખુદાની મુક્તિની આગળ તેની મુક્તિ આલી નહિ બદકે એના દગાથી એનું જ એટલે શેતાનનું મોં કાળું થયું. એણે યહુદીઓના મનમાં જે વાત ઠસાવી હતી ને મુર્તિને નમન કરાવી તેમનું મોં કાળું જોવાની ઇચ્છા કરી હતી તે બધાં કલંક યહુદીઓના ચહેરામાં એકઠાં થયા અને ખીજા લોકો એ કલંકથી બચી ગયા. પણ યહુદીઓના ઉપર ખુદાનો કોપ હતો.

જે માણસ હઝરત મોહમ્મદ મુસ્તુફા સલોનું નામ મસખરીથી લેતો હતો તેનું મોં વાંકું થઇ મર્યું તે વિષે

(૪૨)

૬૫૩

આંકે મી દરીદ જમા બદકે મુસ્ત
કપડે ને મખલુકકે થા ફાડતા,
ફાડતો ને લુગડું સુષ્ટિ તથ્યં,

શુદ્ધ દરીદા આને ઉ ઝીંશાં દુરેસ્ત
ઉરકા જમા ખુદહી આખર ફટ ગયા
ફાટયું તેનું ખીજનું આખું રહયું

૬૫૪

આં દહન કેઝ કરદો અઝ તસખુર બખવાન્દ,
ઉરકા મુંહ કુદરતને ટેહા કર દિયા,
નામે એહમદ લીધું વાંકું મોં કરી,

નામે એહમદ રા દહાનશ કેઝ બ માન્દ
નામે એહમદસે તમરખુર જુસ્કો થા
તે નું મોં વાંકું થયું જાણો નકી

૬૫૫

ખાઝ આમદ કયે મુહમ્મદ અફવ કુન,
જો ગુઝારિશ અય મુહમ્મદ માફ કઠ,
પાસે આવી બોલ્યો એહમદ માફ કર,

અય તુરા અલતાફે ઇશમે મિલલદુન
તુ તો હે ઇશમે લદુન સે બેહરાવર
છે લદુન્ની તુજમાં વિશા સર બસર

મન તુરા અફસોસ મી કરદમ એ જેહેલ,
જેહેલસે થા તુઝસે નફરત કર રહા,
મુખતાથી તુજને મેં ખોટા કહયો,

૯૫૬

મન શુદ્ધ અફસોસ રા મન્યુએ એહેલ
કાખિલે નફરી' મેં લેકિન આપથા
પથુ તે શુઝાઈમાં હું તો છું ખરી

યુ' ખુદા ખવાહદ કે પરદા કસ દરદ,
શરફી કરતા હે ખુદા પરદા દરી,
ચાહે અલ્લાહ કોઈને રસ્વા કરે,

૯૫૭

મયલશ અંદર તાઅનએ પાકાં બરદ
દેતા હે ઇલકામ નેકાંકા વોહી
સજ્જનોને મેથાં દેવા ચાહે તે

વઝ ખુદા ખવાહદ બ પોશદ એયએ કસ,
વો જો ચાહે પરદા પોશી એયજી,
જેનું દુષ્ણ હક છુપાવી રાખે છે,

૯૫૮

કમ ઝનદ દર અયએ માઅયુયાં નફસ
એય જોઇસે હો ખિલકુલ ખામેશી
ખીખનો દુષ્ણ ન તે દેખે ખરી

યુ' ખુદા ખવાહદ કે મા ચારી કુનદ,
જબ હમારી હો મદદ મનજુર ઉસે,
જવ અમારી હક મદદગારી કરે,

૯૫૯

મેલે મારા જાનિએ ઝારી કુનદ
જાનિએ ઝારી હમેં માઇલ કરે
કરવા ફદન અમને ઝેરે તે ખરી

અય ખુનક ચશમે કે ઉ ગિરીયાને ઓસ્ત,
વાહ વો આંખેં જો હેં ગિરયાને દોસ્ત,
આંખ ઉત્તમ તે કે જે વેહતી રહે,

૯૬૦

અય હુમાયું દિલ કે ઉ ખિરયાને ઓસ્ત
હે મુયારક દિલ જો હે ખિરીયાને દોસ્ત
દિલ તે ઉત્તમ જે સદા બળતું રહે

અઝ પયે હર ગિયાં આખિર બંદ ઇસ્ત,
બાદ હર રોનેકે આખિર ખન્દા હે,
છે ફદન પશ્ચાત હસતું તો બહુ,

૯૬૧

મદેં આખિરખી' મુયારક બંદ ઇસ્ત
મદેં આખિરખી' મુયારક બંદા હે
ફર દર્શીં જાણુ' માણુસ ખરી

હર કુળ આખે રવાં સખઝા શુવદ,
હે જહાં આખે રવાં સખઝા બી હે,
વહેતું પાણી હોય ત્યાં ઉગે ધરા,

૯૬૨

હર કુળ અશકે રવાં રહેમત શવદ
હે જો આંસુ રહેમતે મવલાબી હે
આંખ બીની હોતો ફૂપા હકની હો

બાશ્ત યુ' દુલાબ નાલાં ચશમે તર,
મિરલ પરનાલેકે રોના ચાહી ચે,
આંખ બીની કોસ કુવા પેટે રાખ,

૯૬૩

તા ઝ સેહને જાનત બર ફયદ ખિઝર
તાકે સેહને જાસે એક સખઝા ઉગે
ખાસ ઉગે લીલું જમ સધજેજ રાખ

મરહમત ફરમુદ સૈયદ અફવ કદે,
અફવ કરને પર હુવે રાઝી નખી,
માફ તેઓએ કયું ફૂપા થકી,

૯૬૪

યુ' એ જુરઅત તવખા કદે આ ફમે ઝદે
અપની જુરઅત પર જબ ઉસને તવખા ફી
તવખા તેણે ઝખવાણો થઇ કરી

૯૬૫

રહેમ ખવાહી રહેમ કુન બર અશક બાર,
રહેમ ચાહે બે બસોં પર રહેમ કર,
રહેમ ઉત્તમ રહેમ કર ગમગીન પર,

રહેમ ખવાહી બર ઝખકાં રહેમ આરં
રહેમ ચાહે બે બસોં પર રહેમ કર
કર દયા ઇચ્છી દયા મિસ્કીન પર

(૪૨)

તે માણસ કે અન્ય માણસમાં સદગુણો છતાં તેમના ઉપર આળ મુકતો હતો જેવી રીતે આ ચહુદી કે સીંચે રસતે જતા લોકોને બેહકેલા ગણતો હતો પણ છેવટે તે પોતેજ ફળેત થયો તેવી રીતે એક માણસે પોતાનું મોં વાંકું કરીને હઝરત અહમદ સલ૦ નું નામ લીધું તેથી તેનું મોં વાંકુંજ રહી ગયું ને તે આજીજી કરવા લાગ્યો ને બોલ્યો કે હે હઝરત મોહમદ (સ. અ.) માફ કરો તમારે માટે ખુદા ફરમાવે છે કે તારી પાસેથી રહેમત બખ્શ. મારા ઉપર કૃપા કરો, હું તમારી મસ્ખરી અઘાનતાથી કરતો હતો ખરું પુછો તો મસ્ખરી કરવા લાયક તો હું પોતે હતો. મારાથી આ મોટી મુખામિત થતી છે. જ્યારે ખુદા કાંઈના પરદા ખોલવાનું ઇચ્છે છે ત્યારે સદગુણીઓના કલંક ખોળવાની તેના મનમાં પ્રેરણા કરે છે પણ તેથી છેવટે નેક તો નેકજી છે તેમનું તો કંઈ બગડયું નથી તે પોતેજ ફળેત થયા છે ને જો ખુદા કાંઈની એબ છુપાવવાનું ઇચ્છે છે તો તેને એવી પ્રેરણા કરે છે કે તે દુશ્મણી લોકોની એબો પણ ખુલ્લી કરતો નથી. ને જ્યારે ખુદા અમારી મદદ કરવાનું ધારે છે ત્યારે દિલમાં આજીજી ને નત્રતાની પ્રેરણા કરે છે જે આંખો, ખુદાની બીકમાં વહે છે તે ઘણીજ બાગ્ય-શાળી છે ને જે અંતઃકરણ તેના શોકમાં દગ્ધ છે તે પણ ઉત્તમ દિલ છે, આ રૂદન એવું છે કે એની પાછળ પાછળ આનંદ છે. અર્થાત બીજાઓ જ્યાં રક્ષો ત્યાં એ હસશે માટે જે માણસ અંતનો વિચાર કરે છે તે ઘણોજ મુખારક માણસ છે કેમકે તેને દુરની સુઝે છે. જ્યાં પાણી હોય છે ત્યાંજ લીલોતરી ઊગે છે એ દેખીતું છે. તેમજ જેની આંખોથી ચક્ષુ ધારા વહે છે તેજ ખુદાની કૃપાનો હકદાર છે માટે તું કોઝાની પેઠે રહતો ને બીની આંખો વાળો થા તેથી તારી પણ જીવ રૂપી જમીનમાં લીલોતરી થાય. જ્યારે તે કાળા મોં વાળાએ પોતાના કૂલથી પરતાવે કર્યો એટલે આપે દયા કરી તેની કસુર માફ કરી, કેમકે આપનું વચન છે કે રહનાર ઉપર દયા કર ને નિર્બળો ઉપર કૃપા કર તો પછી આપ કેમ દયા ન કરે.

ચહુદી બાદશાહ દેવતા ઉપર ગુસ્સે થાય છે કે તું કેમ બાળતો નથી. તેનો દેવતા જવાબ આપે છે.

(૪૩)

૯૬૬

રૂ બ આતિશ કુદ શેહ અય તુંદ ખુ,
જલ કે શેહને આગસે યું ખાત કી
આગને શાહે કહું કેહ તો શુંડી,

આંબહાં સોએ તખીષ ખુત કે
કયા કુર્ષ અય વો જહાં સોઝી તેરી
બાળવાની ટેવ તારી કયાં ગધ

૯૬૭

ચું નથી સોઝી એ શુદ્ધ ખાસીયત,
થી જલા દેનેકી ખાસીયત તેરી,
તેં ન બાળ્યા તારી આદત ક્યાં ગઇ,

યા એ બખ્તે મા દિગર શુદ્ધ નીયત
ક્યા કુઈ તખ્તીલ વો નીયત તેરી ?
તારી નીયત મારી કિસ્મત સદ ફરી

૯૬૮

મી ન બખ્તશાહ તુ ખર આતિશ પરસ્ત
હોગી જખ્ખ આતિશ પરસ્તોં પર અતા
તારા પુનરીને નવ તું હોડતી

આંકે ન પરસ્તદ તુરા ચું ઉ ખરસ્ત
ક્યોં બચા જો પુજને વાલા ન થા ?
હોડયા કેમ જો તારો પુનરી નથી

૯૬૯

હરગિઝ અય આતિશ તું સાખિર નીસ્તી
ઝીનહાર અય આગતું સાખિર નહી
આગ તારામાં નથી ધીરજ કાંઈ

ચું ન સોઝી ચીસ્ત કાદિર નીસ્તી
જખ્ખ જલાને પરબી તું કાદિર નહી
કેમ ન બાળે ચું તુંજ કલિત નહી

૯૭૦

અશ્મ બંદસ્ત અય અજખ્ખ યા હોશ બંદ
હોશ બંદી હે નઝરબંદી હે યા
આ નઝરબંદી છે કે છે હોશ બંદ

ચું ન સોઝાનદ ચુની શોઅલા બલનદ
જખ્ખ જલા સકતા નહીં શોઅલા બકા
કેમ નવ બાળે જવાળાઓ જુલંદ

૯૭૧

જાદુએ કરદત કસે યા સીમીયાસ્ત,
હે તિલિસ્ત અય આગ યા હે સહેરે સાફ,
ચું ક્યું જાદુ કે તુજ પર સીમીયા,

બરખિઝાફે તખ્તે તુ અઝ બખ્તે માસ્ત
બદનસીમી સે કુવા ચે ઈખતિલાફ,
કહે થઇ તું કેમ મારાથી ખફા

૯૭૨

ગુફત આતિશ મન હમાનમ આતિશમ,
આગ બોલી મેં તો બિલકુલ આગ હું,
આગ બોલી હું તો છું બસ દેવતા,

અંદર આ તા તુ બ બીની તાઅશમ
અંદર આ કે દેખ લે તામે દર
આવી ને તું જો કહું હું ચું બલા

૯૭૩

તખ્તે મન દીગર ન ગશ્તો ઉન સુરમ,
હેં તખ્તીયત ઓર ઉનસુર સખ વોહી,
તેજ છે તલવાર મારી જાન તે,

તેજે હકકમ હમ બદસ્તુરે બરમ,
તેજે હક હું હકમ પર હું કાદતી,
હકની છું તલવાર તામે તેહને,

૯૭૪

બર દરે બરગાહ સગાને તુકંમાં
તુકંમાં કે કુતે અપને રૂરે પર
આન ચોકીદાર છે જે મહેલનો

ચાપલુસી કરદા પેશે મીહમાં
કરતે હેં હર મેહમાંસે દર ચુઝર
જાણે છે મેહમાનને તે દોસ્તો

૯૭૫

વર બ બરગાહ છુગ ઝરદ બેગાના રૂ
જખ્ખ કોઈ બેગાના કરતા હે ચુઝર
જો કોઈ અથુ જાણ્યો આવે મહેલ પર

હમલા બીનદ અઝ સર્ગા શેરાના ઉ
હમલા કરતા હય વો મિસ્સે શેર નર
આન દોડે વાધ સમ તેની ઉપર

મનઝે સગ કમ નીસતમ દર બ'દગી
બ'દગીમેં બી મેં સગસે કમ નહીં
શ્વાનથી ભકિતમાં હું ઝોઝી નથી

આતિશે તબઅત અગર ગમગીં કુનદ,
આતિશે ગમ સે તુ જલતા હય અગર,
શોક અબનીથી ને બળતો હોય તુ,

આતિશે તબઅત અગર શાદી દેદદ,
આગ મેં દિવ કી અગર હો તાઝગી,
આમ સમ સ્વભાવ તુજને ખુશ કરે,

ચું કે ગમ બીની તુ ઇસતગફાર કુન,
જબ કોઈ ગમ હો તો ઇસતગફાર કર,
શોક દેમે તો તું પશ્ચાતાપ કર,

ચું બખ્તાહદ અયને ગમ શાદી શવદ,
જબ વોહ ચાહે અયન ગમમેં હો ખુશી,
તે ને ધારે શોક પશુ આનંદ થાય,

બાદો ખાકો આબો આતિશ બંદ અન્દ,
બાદો ખાક ઝોર આબો આતિશ બંદાહેં,
પાણી, માટી, અમિ વાયુ બંદો છે,

પેશે હક આતિશ હમેશા દર કયામ,
આગ કો હે પેશે હક હરદમ કયામ,
હકની પાસે આગતો કાયમ રહે,

સંગ બદ આહન ઝની આતિશ જહદ,
લોહે પર પત્થર પડે નિકલે શરાર,
અમિ પ્રગટે લોહું પ્રત્થર ને લડે,

આહનો સંગે સિતમ બરહમ મ ઝન,
તુ રગડ લોહે કી પત્થર પર ન દે,
લોહું ને પત્થર જીલમના તું ન માર,

૯૭૬

કમ ઝે તુરકે નીસત હક દર ઝિંદગી
તુકંસે તો કમ નહીં હક બિલ ચકી
હક નથી દરવાનથી મારો કમી

૯૭૭

સોઝિશ અઝ અમરે મલીકે દીં કુનદ,
ચે હે સોઝે અમરે શાહે દાદગાર.
આ જલણુ માલિકની મરજી જણુ તુ.

૯૭૮

અંદેશ શાદી મલીકે દીં નેહદ.
બસ ઉસી કી હોગી વો રખી હુષ.
હકની મરજીથી ખુશી તું જણી લે.

૯૭૯

ગમ બ અમરે ખાલિક આમદ કારકુન.
ગમ ખુદા કે હુકમ સે હે બે બંદ,
શોક આવ્યો હકની મરજીથી અગર.

૯૮૦

અયને બંદે પાયે આઝાદી કુનદ
ઝોર પાબંદી મેં હો આઝાદગી
કેદખાનું આઝાદીમાં ફેરવાય

૯૮૧

બા મનો તુ મુરદા બાહક ઝિંદા અન્દ
મુરદા આતે હેં નઝર પર ઝિંદા હેં
મડદું અમ પાસે ને જીવતું હકકને

૯૮૨

હમચુ આશિક રોઝો શબ બેગં મુદામ
મુરતે આશિક ચે હે બેગં મુદામ
રાત દિન નિજીવ આશિકની પેટે

૯૮૩

હમ બ અમરે હક કદમ બેઈ નિહદ.
ઝહિરે બાહિર બ અમરે કીરદીગાર.
પગલું આગળ હકના કેહવાથી ધરે.

૯૮૪

કીં દોમીં ઝાયન્દ હમ ચુ મરદો ઝન.
ચે હેં મિરલે મરદો ઝન પયદા હુઝે.
જેથી પેદા અમિ ન થાયે લગાર.

સંગે આહન ખુદ સખખ આપદ વલેક,
સંગે આહન હેં સખખ દોનો મગર,
લોહું પત્થર છે તો કારણુ જુત પથ,

૯૮૫

તુખ બાલા તર નિગર અય મદે નેક.
રેહ તુ અય મદે નેકુ આલી નઝર.
તું જરા તો કર નઝર લખ શાણુપણ.

કીં સખખરા આં સખખ આવુદે પેશ,
ઇસ સખખકી ઇસ સખખને કી તલખ,
લાગ્યો આ કારણુને તે અરણુ મિસાલ;

૯૮૬

એ સખખ કર શુદ સખખ હરગીઝ બખેશ
એ સખખ કે કિસ તરાહ હો ખુદ સખખ
હેતુ વિણુ કારણુ હો ક્યારે મારા લાલ

ઇ સખખરા આં સખખ આમિલ ફૂનદ,
ઇસ સખખમે ઉસ સખખકા હે અસર,
એ છે કારણુ ને સખખ આમિલ કરે;

૯૮૭

બાઝગાહે એ પરા આતિલ કુનદ
વો કબી કરતા હે આતિલ એ ખખર
ને કદી કારણુને તે ફોકટ ફેરે

વાં સખખહા કંખીયા રા રેહખરસ્ત,
વો સખખ હે રેહનુમાએ અમખીયા,
માર્ગે ફશક અમખીયાના છે સખખ,

૯૮૮

આં સખખહા કીં સખખહા યરતરસ્ત
ઇસ સખખસે વો સખખ યરતર કુવા
આ સખખથી પહેલાંના તે છે સખખ

ઇ સખખ રા મેહરમ આમદ અકલેમા
ઇસ સખખ કો અકલ હે પેહલાતતી
આ સખખથી છુદ્ધિ થાયે જાણુકાર

૯૮૯

વાં સખખહા રાસ્ત મેહરમ અમખીયા
ઇસ્કી હે સિફ અમખીયા કો આગલી
આ સખખના અમખીયા વાકેફ ગાર

ઇ સખખ એ જુવદ બતાઝી જો રસન
હે સખખ કા નામ અરખી મેં રસન,
દોરડીને અરખીમાં કહે છે સખખ

૯૯૦

અન્દરીં એ ઈ રસન આમદ બ ફૂન
ઇસ કુવેં મેં આઇ હે કરને કે ફૂન
જગ કુવામાં રાંઢવું જાણો સખખ

ગરદિશે ચખ્ખ ઈ રસન રા ઇક્ષતસ્ત
ઇસ્કી ઇક્ષત ગરદિશે ચખ્ખ અય પિસર
નભ ગતિમાં દોરકું કારણુ જાણો

૯૯૧

ચખ્ખે ગરકું રા ન દીદન ઝિલ્લ તસ્ત
હે ખતા ગર હો ન ગરકું પર નઝર
ફરવું નમવું ના જુઓ લજમણો

ઇ રસન હાએ સખખ હા ફર જહાં,
રસીયાં હેં સખ એ અસખાએ જહાં,
જગમાં કારણુ જુત આવા દોરકાં,

૯૯૨

હાં વ હાં કીં ચખ્ખ સરગરદાં મહાં
જાન ઇન્હે હરગીઝ ન ફેઅલે આરમાં.
નભ ફેરે છે જાણુ નવ તું હે મિયાં.

તા નમાની સફરો સર ગરદાં ચુ ચખ્ખ,
તા કે મિસ્લે ચખ્ખ સરગરદાં ન હો,
જ્યાં સુધી નવ શુન્ય નભથી તે ફેરે,

૯૯૩

તા ન સોઝી તુ ઝ એ મગઝી ચુ મખ્ખ
ઘોર એ મગઝી સે તુ સોઝાં ન હો
પક્ષીની જેઠે ન તે ફરવું રહે

૯૯૪

બાહો આતિશ મી શવન્દ અઝ અમરે હકે,
બાહો આતિશ તાઅએ હકમે ખુદા,
વાયુ અગ્નિ આગ્રાથી હકની થાય,

હર દો સરમસ્ત આમદન્દ અઝ અમરે હકે
મસ્ત હેં સેદ્યાએ હક સે બેરમહા
મસ્ત હકના દારૂથી બને જાણીય

૯૯૫

આબે હિદ્મો આતિશે ખશ્મ અય પિસર,
આબહિદ્મ એર આતિશે ખરમ અયપિસર,
નમ્રતા પાણી, ને અગ્નિ ક્રોધ છે,

હમ એ હક ખીની એા જુકશાઈ નઝર
હકસે દેખે તુ ને હો સાહ્ય નઝર
તુ વિચારી ને તો દેખાએ તને

૯૯૬

ગર ન છુદે વાકિફ અઝ હક જને બાદ,
અમરે હકસે ગર ન વાકિફથી હવા,
જો, ખુદાને તાબે વાયુ હોતના,

ફકં ચું કરદે મિયાને કવમે આદ
ફકં કવમે આદમે કયુંકર રખા
આદની વસ્તી ન જુદી થાત આ

(૪૩)

તે યહુદી ગુસ્સે થઈને અગ્નિને ઉદ્દેશી બોલ્યો હે નહારા સ્વભાવના અગ્નિ તારો નહારો સ્વભાવ ને જગતને ભરમીભુત કરવાની ટેવ ક્યાં ગયાં? એતો તારી સ્વભાવિક ટેવ હતી તારી ખાસીયત બદલાઈ ગઈ કે અમારા ભાગ્ય ફરી વળ્યાં? તેં તારો જાતીય સ્વભાવ કેમ બદલી નાખ્યો, જે તારી પુન કરે છે, તેને પણ તું તો છોડતો નથી કે, તેના પર દબા કરતો નથી, તો જે તારી પુન કરતા નથી, તેવા જીવોને કેમ છોડી દે છે. શું તારી શક્તિ જતી રહી કે, કોઈએ નજરપંથી કરી, અથવા તું ખરો અગ્નિ નથી, પણ માર્મિક છે કે, તારી આવી ઝોઢ જવાળા છતાં કોઈને બાળતો નથી.

યહુદી બાદશાહનું આ કહેવું સાંભળીને અગ્નિએ જવાબ આપ્યો, હું તો તેજ અગ્નિ છું તું જરા મારામાં આવ, ને પછી ને કે, મારામાં શક્તિ છે કે, નહિ, મારો સ્વભાવ બદલાયો નથી ને મારી સ્થિતિ, પણ બદલાઈ નથી. હું તો તેવોને તેવોજ ખુદાની ઉપાડી તલવાર છું, પણ જ્યારે તેનો હુકમ થાય છે; ત્યારેજ કાપું છું, તું ને કે; તારા તંબુના દરવાજા ઉપર કુતરા ને તુકમાન લોકો બેસે છે, જેઓ મહેમાનોની સેવા ચાકરી કરે છે; તે કોઈ તરાહીત માણસ આવે છે; તો વાધની પેઠે તેની તરફ દોડે છે; તો શું હું મારા ધણીની સેવા કરવામાં; તે કુતરાથી પણ ખરાબ થાઉં? તે માણસની પરિક્ષા કરવામાં; તુકમાન કરતા પણ નબળો થાઉં, એક આગતો તે છે જેમાં બળી મરવાથી, તને સાંતી થાય છે; પણ તે આગ તને ખુદાના હુકમથીજ બાળે છે; ને એક આગ તે છે; જેથી તને આનંદ થાય છે, જેવી રીતે શીત કટિયાઈમાં શરદીની મોસમમાં આગ વહાલી લાગે છે; તેમાં જે આનંદ છે, તે પણ ખુદાએજ મુક્યો છે, માટે જ્યારે તને શોક થાય તો સમજ લે કે, તે શોક, પણ ખુદાની તરફથી નીમાયલો એક કારકુન છે, તે ખુદા ચાહે તો શોકને આનંદ કરે ને સાંકળોમાંથી બંધન મુક્ત કરી દે.

હવાં, માટી, પાણી, અને આગ એ ચારે મહાભુત ખુદાના આગ્રાકિત ને સેવક છે. આપણી નજરમાં મરી ગયેલા, ને ખુદાની નજરમાં જીવતાં છે. જુઓ કે, નમાઝીની પેઠે આગ હંમેશાં ઉભીજ રહે છે. ગમે તેવી રીતે નમાવો પણ ઉંચીજ જાય છે. તે આગિકની

પેઠે રાત, દીવસ, મરી મએલી, ને નિહાવ છે. રાખમાં વાળી રાખશો, તો ત્યાંજ દયાએલી રહેશે, અથવા તો પત્થરમાં ગુપ્ત પડી રહેશે. હા; ને પત્થરને ચક્રમકથી મારશો, તો તેમાંથી આગ નીકળશે તે વખતે પણ તે ખુદાના હુકમથીજ નીકળે છે; માટે તારૂં અંતઃકરણ, જે લોહા જેવું છે; તેને જીલ્મ રૂપ પત્થરની સાથે ન ધસ; કેમકે એ બંનેના ધર્મજીથી આગ ઝરે છે, જેવી રીતે આ પ્રરૂપના સંબંધથી બાળક જન્મ લે છે. લોહાને ચક્રમકતો તે દાખલો અંત્રોએ આપ્યો; એ પણ કારણ છે. તેમાં હે બલા માણસ તું ફસાઈ ન જા, ઉચ્ચ વિચાર રાખ ને જો કે એ કારણોના ઉત્પન્ન કરનાર પણ બીજું કારણ છે, કારણ કે કારણ વિના કારણ ઉત્પન્ન થતું નથી માટે એ કારણોના ઉત્પન્ન કરનાર જે છે તેનો વિચાર કર તેજ આ કારણોને આગળ કરવા પ્રેરે છે ને બ્યારે ચાહે છે ત્યારે તેને મિથ્યા કરી દે છે, બધી વસ્તુઓની સ્થિતિને ઉઘડી તેજ કારણથી છે જે કારણો ખાસ અબીયાને માર્ગ સુચવે છે તે સમયે ઉપલાં કારણોથી ઉજવલ છે આ કારણો તો અમે પણ જાણી શકીએ છીએ પણ તે કારણો તો નખીઓજ જાણી શકે છે. અરબી બાબામાં દોરડાને સમજાવ કહે છે ને જગતને કુવાતુ રૂપ આપ્યું છે. દરેક રીતે આ જગતમાં કારણ ઉપસ્થિત થાય છે જે તે આકાશના ભ્રમણથી થાય છે જેવી રીતે ગરગડીથી પાણી કાઢવામાં આવે છે એવીજ રીતે આ દોરડાથી પણ કાર્ય થાય છે ગમે તો સારા કે નહારાં. અને આ આકાશનું ભ્રમણ ખુદાની મરજીથી થાય છે સ્વત નહિ માટે આકાશના ભ્રમણને લક્ષમાં ન લેતાં એમજ ધારવું કે ફલાણું કારણ અમે ક્યું તેથી ફલાણું કાર્ય થયું એ બહેકી જવાની વાત છે કેમકે આકાશનું ફરવું એ પોતેજ ખુદાની ઇચ્છા છે તેમજ આકાશની ભ્રમણમાં પણ ન પડ કેમકે ધણીક વિદ્વાનો એવીજ માન્યતાના કારણથી બટકી ગયા છે જે આકાશની ભ્રમણને માનીશ તો તેના જેવો સત્ય ને ખાલી થઈ જઈશ ને બળાણની પેઠે દોઢખની આગમાં બળીશ. હવા ને આગ તે જગતમાં છે તે ખુદાના હુકમથીજ ને તેનાજ તાબેદારને તેનાજ મંદથી મસ્ત છે. નમ્રતા પાણી છે ને ક્રોધ આગ છે જે આંખ ઉઘાડીને જોઈશ તો સમજાશે. વિચારી જો કે આદની કામના મોમિન ને કાફિર ને સારા ને નરસા વચ્ચે કેવો ફેર દેખાડ્યો તેથી હવાનો જીવ ખુદાથી વાકિફ નથી એમ શી રીતે કહી શકાય ?

પવને આદની કવમનો નાશ કર્યો તેનું વર્ણન

(૪૪)

૯૯૭

હુદ ગરદે મોમિનાં ખતે કશીદ,
હુદને ખીઆથા એક ખત ઇમકા,
મોમિનોની આજી બાજી હુદ એ,

નર્મ મી શુદ આદ કાં જમી રસીદ
નર્મ હોતીથી પહોંચકર વાં હવા
દાયું વર્તુલ વાયુ ના તેમને નડે

૯૯૮

હર કે ખીરું શુદ જાં ખત જીભારા,
બાહર ઉસ ખતસે જો જતાથા કોઈ,
તો બહાર વર્તુલની જોઓ રહ્યા,

પારા પારા મી શિકસ્ત અંદર હવા
મુનતશિર હોતા હવાસે મુદઈ
કડકા કડકા વાયુએ તેમના ક્યાં

૯૯૬

હમ યુની શીયાને રાઘ મી કશીદ,
ધસ તરાહ શીયાને રાઘ હમ સશીર,
એ રીતે શીયાન એક ગોવાળીયો,

કઈ બર ગિરહે રમા ખતે પિદીદ
ખીંચતે થે ગિદ ગહલે કે લકીર
આળુ બાળુ એની વર્તુલ દોરતો

૧૦૦૦

યુ બ જુમઆ મી શુદ એ વકતે નમાઝ,
જખ વો જતે થે નમાઝે જુમઆ કે
જવ જતો તે ખુત્તો પહવા બારણે,

તા નયારદ ગુર્ગ આં જા તુર્ક તાઝ
બેડીયોકા તા કોઈ હમ્લા ન હો
નવ વરે બાવીને નવ તેને નડે

૧૦૦૧

હેય ગુર્ગ દર ન રકતે અંદર આં,
બેડીયા કોઈ ન આતા થા વહાં,
નવ વરે દાખલ થતાં વર્તુલમાં,

ગોસપન્દે હમ ન ગરતે ઝાં નશાં
કોઈ બકરીબી ન જાતી રાયમાં
ને ન વર્તુલ છોડતાં બકરાં કહાં

૧૦૦૨

બાદ હિસેં ગુર્ગો હિસેં ગોસ પન્દ,
એક ઓર બકરીકી યું હિસેં હવા,
બકરીઓ ને નારની સૌ લાલસા,

દાયરા મહેં ખુદારા શુદ બંદ
દાયરે મેં બંદ થી મહેં ખુદા
રહેતી તે વર્તુલમાં ઘેરાઈ સદા

૧૦૦૩

હમ યુની બાદે અજલ બા આરિફાં,
આરિફોંકા અયસેહી બાદે કેઝાં;
મોતનો વાયુ ખુદાના મિત્રોને;

નમો ખુશ હમયું નસીમે બોસ્તાં
હોતી હે મિસ્લે નસીમે જાં ફિઝા
છે નરમ, સુંદર ને કંડો જાણી લે

૧૦૦૪

આતિશ પ્રખાલીમ રા દંદાં ન ઝદ,
આગમે એખવક પ્રખાલીમ થે,
આગ બાળે કેમ પ્રખાલીમ ને,

યું ગઝીદા હકે શુવદ યુ નશ મઝદ
બર ગુઝીદા હકકા કિસ સુરત જલે
હકના બહાલને કહો કેમ કંબ દે

૧૦૦૫

આતિશે શેહવત ન સોઝદ એહલે દોં.
આતિશે શેહવતસે એહલે દોં બયે
કામ અમિ ધર્મોંઓને બાળે કેમ ?

બાગીયાં રા શુરદા તા કાઅરે ઝમીં
ઓર બાગી બાક કી તેહમેં ગયે
માટીમાં ઝતરે ખુદાના જાવ જેમ

૧૦૦૬

મવજે દરિયા યુ બ અમરે હકે બતાખ
મવજે દરિયા જખ બ હુકમે હકે બદી
મોજા દરિયાના જેવારે આવીયાં

એહલે મુસારા એ કિખ્તી વા શનાખ
કિખ્તી વ મુસાકો થી પેહલાનતી
સખતીઓને કિખ્તીઓથી ઓળખ્યા

૧૦૦૭

બાકે કાફેરા યુ ફરમાં દર રસીદ
બાકે કાફે કે પ્રજાઝત જખ મિલી
પહોંચ્યો અક્ષાહને હુકમ જવ બાકને

બાઝરો તખતશ બ કેઅરે ખુદ કશીદ
પ્રસકી દવલત અપને અંદર ખીંચલી
તખ ને ધન સૌ ગળી લીધાં તેણે

૧૦૦૮

આમો ગિલ યુ' અઝ દમે ઇસા ચરીદ
આમો ગિલ પર દમ ને ઇસાને કિયા
પાણી માટી શાસ ઇસાનો લઇ

આલો પર શુકશાદો મુર્ગે શુદ પરીદ
આલો પરસે મુર્ગે બનકર ઉડ ગયા
ઉડવા લાગ્યા ખરા પક્ષી થઇ

૧૦૦૯

અઝ દહાનત યુ' બર આયદ હમ્દે હક.
તેરે મુંહસે હમ્દે હક જબ હો અદા,
હકની રતુતિ મોંથી તારા નીકળે,

મુર્ગે જનત સાઝદશ રખુલ ફલક
તાઇરે જનત ઉસે કરદે ખુદા
સ્વર્ગ પક્ષી તેને તો અલાહ કરે

૧૦૧૦

હસ્ત તરખીહત બજાએ આમો ગિલ,
થી તેરી તરખીહ મિસ્લે આમો ગિલ,
ગરમી પાણી માટીની તુજ સેવાથી,

મુર્ગે જનત શુદ ઝનફે સિદક દિલ
તાઇરે જનત બની આ સિદક દિલ
સ્વર્ગ પક્ષી ગય સત દિલ શાસથી

૧૦૧૧

કોહેતુર અઝ નુરે મુસા શુદ બરકસ,
નુરે હકસે તુરકો આયા ને રકસ;
નુરથી મુસાના નાચ્યો તુર છે.

સુરીએ કામિલ શુદો રસ્ત ઉઝે નકસ
હો ગયા સુરી મિટે સખ ઉરકે તુકસ
પુર્ણ સુરી થઇ ગયો ગણો તમે

૧૦૧૨

એ અજબ ગર કોહ સુરી શુદ અઝીઝ,
કયા અજબ ગર તુર સુરી હો ગયા,
તુર સુરી થઇ ગયો આશ્ચર્ય શું ?

જરમે મુસા અઝ કુલુખે શુદ નીઝ
જરમે મુસાબી તો મટીલીકા થા
માટીનું મુસાનું ફુલ જોળીયું

(૪૪)

આદ નામની કામના પેગંબર હજરત કુદે જ્યારે એ કામ ઉપર પવનનું તોફાન આવ્યું ત્યારે મોમિનોની આબુ આબુ એક વર્તુળ દોરી આપ્યું હતું જ્યારે ત્યાં પવન જતો તો નરમ ને મુલાયમ થઇ જતો અને એ વર્તુળની બહાર જેઓ હતા તેનો નાશ કરી નાખતો. એવી રીતે હજરત શોઅબાન કે જેઓ ગોવાલીઆ હતા તે પણ પોતાના બકરાંની ચારે આબુ વર્તુલ દોરી દેતા હતા ને પછી શહેરમાં જુમાની નમાજ પઢવા જતા હતા. તેથી બકરાંઓ વશના પંજમાંથી બચી રહેતાં હતાં એમ કરવાથી કોઇ પણ વરે વર્તુળમાં જઇ શકતું નહિ તેમ ન કોઇ બકરું એ વર્તુળમાંથી બહાર આવતું એવી રીતે એ ખુદાના બંદાએ દોરેલું વર્તુલ તે વર ને બકરાંની લાલચ રૂપી હવા હતું.

એવી રીતે તોફાની વંદોળાઓ આદની કામના મોમિનો સામે નરમાશ કરતો હતો એવીજ રીતે મોતની હવાનો જીવ ખુદાને ઝોળખનાર બંદાઓ માટે આનંદદાયક ને નરમ થાય. હજરત ઇસાહીમ (અ. સ.) ને કાંઇપણ કયું નહિ બીજું જે કાંઈ સામે આવતું હતું તેનો નાશ કરતી હતી કેમકે તેઓ તો ખુદામાં નાશ પામ્યા હતા તેથી જેઓ ખુદામાં નાશ પામેલા છે તેમનો નાશ શી રીતે થાય ? જેઓ ધાર્મિક પુરૂષો છે તેઓને વાસનાનો અગ્નિ બાળી શકતો નથી પરંતુ જેઓ વિમુખ છે તેમને પાતાળમાં દાખી દે છે જ્યાં દોજખ છે. જ્યારે નીલ નદીના મોજા ખુદાનો કુકમ બળવવા તૈયાર થયાં ત્યારે

હજરત મુસા (અ. સ.) ના અનુયાયીઓને તેણે કેવી અદ્ભુત રીતે કબ્જીઓમાંથી જોળખી કાઢ્યા કે તેથી તેઓ બચી ગયા ને કબ્જીઓ કુખી મુખ્યા, જ્યારે કાફરો દાદી દેવા મારે ધરતીને કુકમ થયો ત્યારે કુરઆનમાં લખ્યા પ્રમાણે અમે તેને દાદી દીધો અને તેની દિલ્લત સાથે ધરતીમાં દાદી દીધો વળી તે પક્ષી કે જેણે હજરત મુસા (અ. સ.) થી માદી ને પાણી જોમાં અર્થાત પાણીને માદીથી આપે તેને બનાવ્યું કે જે ચામ ચીડીઉં હતું જેની રીતે કુરઆનમાં છે કે મુસા જ્યારે તે માદી થી પક્ષી બનાવ્યું સારી આજ્ઞા પ્રમાણે પછી તે તેમાં શાસન નાખતો હતો તેથી તે પક્ષી યદ્ય ગયું મારા કુકમથી ખુદાના કુકમથી આ પ્રમાણે પક્ષી થઈને ઉડવા લાગ્યું એવી એમના શાસનમાં અસર આપતો હતો.

જ્યારે તારા મોંઢમાંથી ખુદાની સ્તુતિ નીકળે છે તો ખુદા તેને પ્રભાતની શ્વેતતાનું એક સ્વર્ગીય પક્ષી બનાવે છે. હજરત મુસા (અ. સ.) એ તો માદી ને પાણીથી પક્ષી બનાવીને તેમાં જીવ નાંખ્યો હતો. તેથી ઉડી ગયું હતું પણ તારી ભક્તિથી તે પક્ષી બને છે જે તારા વખાણ કરે છે, તેના વખાણ ધણાને માદીને સ્થાને છે અને ખરા દિલ્લથી સ્તુતિ કરવા તે દમને ઠેકાણે છે, અને હજરત મુસા (અ. સ.) ના પક્ષીને ખુદાએ બીજું પક્ષી તેવીજ રીતે પોતાની કુદરતથી પેદા કર્યું પણ તારા બનાવેલા પક્ષીતો ચિરંજીવ ને સદા રહે એવા છે. તુ તુર નામના પર્વતને જો, કે જે હજરત મુસા (અ. સ.) ના નુરશી [બલકે ખુદાની આગળ વિનંતી કરવાથી] નામવા લાગ્યો ને પુરો સુરી યદ્ય ગયો ને એમથી છુટી ગયો ને લોકોની આંખોનો સુરમો થયો, પર્વત નામવા લાગ્યો માટે તેને સુરીની ઉપમા આપી છે. ને પર્વતો પર ધાસ ઉગેલું હોય છે. તેમાં સુરીઓ ઉનાં લુગડાં પહેરે છે. તેથી એ ઉપમા આપી છે; જો કે જડ વસ્તુ હતી. છતાં આંખોનો સુરમો થયો ને હજરત મુસા (અ. સ.) ની કાયા પણ માદીની બનેલી હતી જેની રીતે કુરઆનમાં છે કે તેણે માથુસ (આદમ) ને કારી, બોલતી ને ખડખડાટ કરતી માદીથી બનાવ્યું ને તે પણ જડ વસ્તુ હતી.

યહુદી બાદશાહ મેણા દેછે ને ઉપદેશકો બોધ આપે છે.

(૪૫)

૧૦૧૩

જે અભયમ દીદ આં શાહે જહુદ,
વો યહુદી બાદશાહ હેરતમેં થા,
તે યહુદી શાહ તવાઈ પામીયો,

જુઝ કે તનઝો જુઝ કે ધનકારક ન જુદ
કરતા જુઝ તનઝો જુઝ ધનકાર ઓર કયા
મેણાં ને ધનકાર વિજુ ત્યાં નવ કરો

૧૦૧૪

નાસિહાં ચુકતદ અઝહદ મગઝરાં,
બોલો નાસેહ તું ન ચું હસે ચુઝર.
બોલ્યા સીખામણથી કંઈ હદ રાખ તું.

મરકબે અસ્તીઝેરા ચંદો ચુરં
કુબજતો તકરાર ઇલ દરજા ન કર
જુઝમના ઘેઘાને નવ દોઢાવ તું

૧૦૧૫

જુગઝર અઝ કુસ્તન મકુન ઇં ફેઅલેઅદ,
અઅ હલાકતસે યે સૈવા હે જુરા,
કલ કરવું છોડીદે ખોદું છે કામ,

આઅદ અઝીં આતિશ મઝન દરગને ખદ
અપની હસ્તીકો ન આતિશમેં જલ્લા
ખાળ નવ આ આગમાં પોતાનો ખન

૧૦૧૬

નાસિહારા હસ્ત અરતો ખંદ કદે,
નાસેહોં કેા કેદ ઉરને કર દિયા,
કેદ સૌ ઉપદેશકાને ત્યાં કર્યાં,

જુદમ રા પેવન્દ દર પેવન્દ કદે
જુદમ પર એક એર જુદમ ઉરને કિયા
એવી રીતે જુદમ તેણે આદ્યાં

૧૦૧૭

ખાંગ આમદ કાર ચું ઇં ખ રસીદ,
આખ યે નવખત તો પહોંચી એક નિદા,
સાદ આવ્યો જુદમની ખસ હદ થઇ,

પાયેદાર અયે સગ કે કહરે મા રસીદ
દેખ અપ કુતે કે કેહર આયા મેરા
કુતરા હુશીવાર કેહર આવ્યો સહી

૧૦૧૮

બાદ અઝાં આતિશ એહેલ ગઝ ખર ફરોખ,
ફેલ કર ચાલીસ ગઝ શોઅલે ખદે,
ઉંચી ગર્મ ચાલીસ ગઝ અમિ જવાળ,

હલકા ગરતો આં જહુદાં રા ખ સોખત
વો યહુદી ધિરકે સખ જલને લગે
ધર યહુદીઓનાં બજાં તાતકાળ

(૪૫)

એ યહુદી બાદશાહે આ ચમત્કાર જોયો છતાં ઇન્કાર ને મસ્ખરી વિના ખીજું કાંઈ
ધ્યું નહિ શિખામણ દેનારાઓએ કહ્યું કે તું હદથી વધી ગયો છે હવે એમાં વૃદ્ધિ ન કર.
આ કામ છોડી દે કેમકે જગતનો નાશ કરે છે ને તારા પોતાના જીવનમાં ભડકો મુકે છે.
પણ તેણે તેમનું કહેવું સાંભળ્યું નહિ ઉલટું તેમના હાથ બાંધી કેદમાં નાંખ્યા ને લાગલાગટ
જુદમ કરવા લાગ્યો જ્યારે આવી સ્થિતિ થઈ ત્યારે એકદમ સાદ આવ્યો કે હે કુતરા ઉભો
રહે હવે મારો કાપ આવી પોહોંચ્યો છે.

અજ્ઞાનતા અને મર્વના અમિની જવાળાનું ઉઠવું.

(૪૬)

૧૦૧૯

અસ્લ ઇશાં જુદ આતિશ ઇખતિદા,
ઇખતિદાસે અસ્લ ઉનકી આગથી,
આગ તેમનું મુળ હતું પહેલાંથી જ,

સુએ અસ્લે ખવેશ રફતન્દ ઇનતિહા
અસ્લકી ખનિય વો લોટે સખ શકી
મુળમાં પહોંચી જમને પોતે તે

૧૦૨૦

હમ છે આતિશ ઝાદા જુદન્દ આં ફરીક,
વો ગિરોહે નારી આતિશ ઝાદા થા,
ટાળું તે પપદા થયું તું આગથી,

જુઝવ હારા સુએ કુલ બાશદ તરીક
જુઝવકા કુલ કી તરફ હે ચસ્તા
અંશ પ્રજાંકમાં મળે જે રીત થી

૧૦૨૧

હમઝે આતિશ ઝાદા છુદન્દ આં ખસાં,
આગસે વો લોગ થે પયદા હુઝે,
ને થયા પયદા હુતા તે આગથી,

હર્ફ મી રાંદન્દ અઝ નારો દુખાં
બાનેં કરતે થે હુવેં ઓર આગસે
વાત કરતા અઝિ જવાબાથી નકી

૧૦૨૨

આતિશી છુદન્દ મોમિન સોઝો ખસ
ચું કે મુસ્લિમ સોઝ નારી થે વો ખસ
મોમિનોને બાળનારી આગ હતી

સોમ ખુદ રા આતિશે ઇશાં ચો ખસ
આગ મેં અપની જલે માનીન્દ ખસ
પોતે બળીયા ધાસ સમ તે આગ હતી

૧૦૨૩

આં કે ઉ છુદસ્ત ઉમ્મુહ હાવીયા
મુનતખિક હો જરમે ઉમ્મુહ હાવીયા
ધાસ હતા તે ચાને ઉમ્મુહ હાવીયા

હાવીયા આગદ મર ઉરા ઝાવીયા
હાવીયા મેં હોગા ઉસ્કા ઝાવીયા
હાવીયા સાથે તે સંબંધ રાખતા

૧૦૨૪

માદરે ફરઝન્દ જોયાને વ ઍસ્ત
દુંદતી હય ઓટ કા માં ખે ચુમાં
માતા નિજના બાળને શોધે સદા

અસ્લહા મર ફરઝહારા દર પઍસ્ત
હેં જડેં શાખોં કે દર પય અય જર્વા
ડાળને પશુ મુળ શોધે છે ખરાં

૧૦૨૫

આપ અંદર હવઝ ગર ઝિન્દાની અસ્ત,
હવઝમેં ચાની જો હો જતા હે બંદ,
હોજમાં પાણી છે કેદી ગળજીને,

બાદ નશ્કશ મી કુતદ કોકાની અસ્ત
ખીંચ લેતી હે હવા અપ હોશમન્દ
વાયુ ખેંચે છે સગ્ગ તેમ માનજો

૧૦૨૬

મી રિહાનદ મીખન્દ તા માઅદનશ,
સુઝે માઅદન લે કે જાતી હે દસે,
તળીઆ સુધી તેને લાઇ જાએ છે તે,

અંદક અંદક તા ન ખીની છુદનશ
થોડા થોડા તા ન કોઇ દેખલે
થોડું થોડું જોધી દેખાએ ન એ

૧૦૨૭

વીં નક્સ જાંહાએ મારા હમ ચુનાં,
ખસ ઇસી સુરતસે હમકો નક્સબી,
એમ ચોરે શ્વાસ જાણે પ્રાણુ તે,

અંદક અંદક દુઝદ અઝ જીન્સે જહાં
ખીંચતા હે ઇસ જહાંસે આપહી
થોડો થોડો જોલ જમમાંથી ખરે

૧૦૨૮

અરમે હર કવમે બસુએ માન્દ અસ્ત
ઉસ તરફ દોડોગી અરમે ઇશતિયાક
તે તરફ દરએકની દ્રષ્ટિ રહે

કાં તરફ યક રોઝ ઝોકે રાન્દ અસ્ત
જીસ તરફ જીસ કવમકા હોગા મઝાક
ન્યાંથી તે કંઈ સ્વાદ પામ્યો છે ખરે

૧૦૨૯

ઝવકે જીન્સ અઝ જીન્સે ખુદ બાશદ યકી
જીન્સ કો હે ઝવક અપની જીન્સ સે
પ્રેમ છે દરએકને સ્વજાતીય થકી

ઝવકે જૂઝવ અઝ કુલ્સે ખુદ બાશદ બખી
જીઝવકો હે શવક કુલકા દેખ લે
અંશને છે પ્રેમ જેમ પ્રજ્વલિક થકી

૧૦૩૦

તાં મગર આં કામિલે જીન્સે યુવદ
જીન્સે કામિલ હો અગર ઝોર ઝવક નેક
થાય લાયક વખતે સ્વગતીય મકી

યું બદુ પેવસ્ત જીન્સે ઉ શવદ
મિલ મિલાકર જીન્સમે હોતા હે એક
જાતી થી પોતાની સૌ મળશે નકી

૧૦૩૧

હમ યુ આખો નાં કે જીન્સે મા નહુદ
આખો નાં એક ગેર જીન્સી ચીઝ થી
જાત અમારી અજ ને પાણીથી છે

ગસ્ત જીન્સે માઉ અંદર મા ફૂલ
હો ગપ હમ જીન્સ ઝોર હમમે બઢી
ખાધ રૂપે તે મળ્યા અમને ખરે

૧૦૩૨

નકશે જીન્સીયત ન દારદ આખો નાં
આખો નાં મેં નકશે જીન્સીયત નહીં
જો કે અનોદક અમારૂં રૂપ નહીં

એઅતિયારે આખિર આં રા જીન્સ દાં
આખરી સુરતસે હે થે બિલ યકી
પણ અમારી જાત તે જાણે નકી

૧૦૩૩

વર એ ગયરે જીન્સે ખાશદ ઝવકે મા
ઝવક ગેરે જીન્સ સે ભી હો અગર
અન્ય જાતિથી જો અમને પ્રેમ હોય

આં મગર માનિન્દ ખાશદ જીન્સ રા
જીન્સ હો જાતી હે વો તો ગોર કર
તો કદી તે હો અમારી જાતનાય

૧૦૩૪

આં કે માનિન્દસ્ત ખાશદ આરિયત
આરિયત હે જીન્સકો થે કાયદા
એવી જો સરખામણી ને છે નકલ

આરિયત ખાકી ન માનદ આકિયત
આરિયત હો જાતી હે આખિર ફના
પણ નકલ ખાકી રહે નહીં જેમ અસલ

૧૦૩૫

મુર્ગ રા ગર ઝવક આયદ અઝ સશીર
મુર્ગ સુનતા હે સશીરે નગમા રેઝ
પક્ષીને સીટી વહાલી લાગે છે

યુંકે જીન્સે ખુદ નયાબદ શુદ નશીર
યુંકે હે ના જીન્સ કરતા હે ગુરેઝ
પણ સ્વગતીય નવ જુએ તો નાસશે

૧૦૩૬

તિશ્ને રા ગર ઝવક આયદ અઝ સરાય
ખાસિકો હોતા હે ગો દઅવત સરાય
જોઇ મૃગ જળ તરસ્યો દોડે તો ખરો

યું રસદ દર વે ગુરેઝ જોયદ આય
ભાગતા હે શીર વહાસે સુએ આય
પણ ન પાણી પામે તો નારો જુએ

૧૦૩૭

મુકલિસાં ગર ખુશ શવન્દ અઝ ઝરે કદમ
ખોટે સીંકેસે લી ગો ખુશ હે ગરીબ
ખોટા સોનાથી ખુશી નિર્ધન તો થાય

લોક આં રસ્તા શવદ દર દારે ઝમ
હોગી પર ટકસાલમે ખવારી નસીય
થાય પણ ટંકશાળમાં બદનામ હાય

૧૦૩૮

તા ઝર અનદો દીત અઝ રેહ ન ફગનદ
થે મુલમ્મા સાઝી છિપનેકી નહીં
બોબ ટુને મારે બટકાવી નહીં

તા ખવાલે કઝ ટુરા થે નફગનદ
કાલ દેગી ચાહ મેં ટુઝકો કહી
બોબના કુવામાં નાખે ના કહી

(૪૬)

એ સાદ થયા પછી આગનો બડકો ૪૦ ગજ ઊંચો થયો ને તેણે બધા પાકુદીઓને ઘેરીને બાળી નાખ્યા. એમની જડ આગથી હતી માટે છેવટે તેઓ આગમાં મળી ગયા. આ બધા તુરંત તણુખલાની અસલ આગ હતી તે માટેજ આગ ને ધુમાડાની વાતો કરતાં ને તેજ કારણથી આગ સળગાવી હતી, આ આગ મોમિનેને બાળવા માટે હતી. પણ તેના બદલામાં તેમનેજ બાળી નાખ્યા કેમકે જેની મા દોજખ છે તેનું એકાંત પણ દોજખ એટલે કબર બનશે. જેવી રીતે મા પોતાના બાલકને શોધે છે એવીજ રીતે દરેક શાખા તેની જડ તરફ જાય છે, જુઓ કે દોજખમાં પાણી કેદ થઈને રહ્યું છે પણ કોઇ જાણે નહિ તેવી રીતે તેને ધીમે ધીમે હવા શોધી લે છે તે તેને આ કેદ ખાનામાંથી છોડવે છે ને તેની અસલ જગાએ લઇ જાય છે એવીજ રીતે અમારા શ્વાસોશ્વાસમાં પણ અમારા જીવને થોડો થોડો કરીને જગતની કેદમાંથી છોડવે છે કેમકે માણુસનો આવરદા શ્વાસોશ્વાસની ગણતરી ઉપર છે, જેટલા શ્વાસોશ્વાસ ઓછા થાય છે તેટલીજ મુક્તિ પાસે આવતી જાય છે. જે વચ્ચે પવિત્ર છે તે અમારી પાસેથી જીંચી જગાએ જાય છે. ને અમારી પવિત્રતા ને પર દેજગારીથી તે ઉન્નતિ પામે છે અને અમારી તરફથી પરલોકનો તોફાં અને છે પછી ખુદા તેનો બેવડો બદલો પોતાની દયાથી અમને આપે છે અને અમને તેવાંજ પવિત્ર વચ્ચે તરફ વળવા પ્રેરણા કરે છે જેથી તે બદલો અમે પામી ચુક્યા છીએ તે મેળવવા પ્રયત્ન કરીએ. એવીજ રીતે પવિત્ર વચ્ચેનો ચઢાવ ઉતાર છે કેમકે કુરઆનમાં કહ્યું છે કે પાક વચ્ચે પાક ઝાડ જેવાં છે તેની જડ સાખીત છે ને ડાળાં આકાશમાં છે ને નકારા વચ્ચે નકારા ઝાડ જેવાં છે કે તે જમીનની બહારજ નીકળતાં નથી ને તેને દ્રઢતા નથી.

પાક વચ્ચે તરફ અમારું આકર્ષણ એટલાજ માટે થાય છે કે તે ઉત્તમ વસ્તુ છે માટે તેનુંજ આકર્ષણ છે. જે કોઈ કવમ કોઇ દિવસ કોઇ તરફ પોતાનું વલણ દેખાડે છે ને મગ્ન પામે છે તો તેની દ્રષ્ટી તેનીજ તરફ રહે છે કે ફરી પણ તેજ સ્વાદ આપ્યું દરેકને પોતાની સ્વજનતિમાં મગ્ન મળે છે. અને દરેક અંશને પોતાના મુળની સાથે પ્રેમ હોય છે કે તેમાં જઈને સમાઇ જઈ તેથી જે પાક વચ્ચે અમારા મોંમાંથી નીકળે છે તે પોતાની સ્વજનતિમાં મળવાની ઇચ્છા રાખે છે. જે કોઈ વિજ્ઞતીય વસ્તુ હોય ને તે કોઈ વસ્તુને લાયક હોય તો તે પણ જ્યારે કોઇ વસ્તુની સાથે મળે છે ત્યારે તેજ જાતની થઈ જાય છે. જેની રીતે ખોરાક અને પાણી કે તે અમારા સ્વજનતિય નથી પણ અમારામાં એનો વધારો થવાથી અમારી જાત થઇ જાય છે. દેખીતી રીતે શેઠલાને પાણીમાં વસ્તુપણું નથી. પણ એ ખોરાક છે તેથી એ વસ્તુ છે તેથી આ વિજ્ઞતીય વસ્તુથી અમને મગ્ન મળે છે તો તેનું કારણજ એજ છે કે તે વસ્તુ છે પણ જે વસ્તુ કોઇ વસ્તુના જેવી હોય છે તેને વસ્તુની સંપૂર્ણતા વિના અધુરી હોય છે અને તેથી તે બાકી રહેતી નથી પણ નાશ પામે છે જેની રીતે પક્ષીને સીટી વગાડી બોલાવીએ છીએ ને તે આનંદમાં આવીને બોલવા લાગે છે પણ જ્યારે જાણે છે કે એ મારા સ્વજનતિયનો અવાજ નથી એટલે સીટીના તરફ અણગમે દેખાડે છે. તરસ્યો માણુસ મઘથી મગ્ન પામે પણ જ્યારે કેદ ચડે ને પીડા થાય ત્યારે મધને બદલે પાણી શોધે છે. ગરીબ માણુસ ખોટું નાંખ્યું પામે છે તો ખરું જાણી રાજી થાય છે પણ જ્યારે ટંક શાળમાં તેની પરિક્ષા થાય છે ત્યારે ફજેત થાય છે માટે ખચરદાર થા ને ખોટાં નાંખ્યાંથી

તારું જીવિષ્ય બગાડ ના, ને નકારા વિચારથી પોતાને કુવામાં પાડીશ નહીં એને માટે એક નકલ છ કે સિંહ પોતાના પડછાયાને બીજો સિંહ સમજી કુવામાં પડ્યો.

શિકારીનો કિસ્સો અને કર્મવાદી તથા ઉધમનો વાદવિવાદ અને પ્રયત્ન કરવાનું તજ દેવા વિષે.

(૪૭)

૧૦૩૯

અઝ કલીલા બાઝ ખ્વાં છ કિસ્સેરા,
કિર કલીલા દમનાકી પઠ દાસ્તાં,
વાંચ આ કિસ્સો કલીલામાંથી બેશ,

વઠરાં કિસ્સા તલખ કુન હિસ્સેરા,
લે બકદરે ઝવક હિસ્સા બે ગુમાં
ચાય જેથી લાભ ને હિતોપદેશ

૧૦૪૦

તાયેફા નખચીર દર વાદીએ ખશ,
ખુશ થે હસ જંગલ મેં સારે જનવર,
જનવરોનું વનમાં એક ટોળું હતું.

બુદ શાં બા શેર દાયમ કશમકશ
શેર કી દેહશત થી લેકિન પુર ખતર
સિંહના કારણથી ગભરાતું ખરૂં

૧૦૪૧

બસકે આં શેર અઝ કમીં દરમી રબુદ,
ધાતમે રહેતા થા, શેરે નાખકાર,
સિંહ એને યુક્તિઓથી મારતો,

આં ચરાબર બુઝલા ના ખુશ ગસ્તા બુદ
વો ચરાગાહ હો ગણથી નાગવાર
તેથી આફતમાં હતો નાનો મોટો

૧૦૪૨

હીલા કરદન્દ આમદન્દ ઈશાં બ શેર,
હીલા કરકે શેર કે સખ વ્યાયે પાસ,
યુક્તિ કરીને આવ્યા સિંહની પાસે તે,

કઝ વઝીફા મા તુરા દારેમ સેર
એર કહા દેગે વઝીફા બે કિયાસ
ને કહ્યું ખોરાક મોકલીશું અમે

૧૦૪૩

બુઝ વઝીફા દર પચે સયદે મયાં,
લે વઝીફા તુ ન કર હમકો શિકાર,
મોકલીએ જે અમે તેને તું બા,

તદખ બર માતા ન ગરદદ છ ગયા
તા ન હમપર તદખ હો ચે મર્ગ ઝાર
કષ્ટ શા માટે તું વેઠે બાદશા

(૪૭)

વનસ્પતિથી ભરપુર એક જંગલમાં ધણા જનવરો રહેતા હતા ત્યાં એક સિંહ પણ રહેતો હતો જેથી તે જનવરો ભારે સંકટમાં હતા કેમકે તેમાંથી એકને રાજ સિંહ ઉપાડી જતો હતો તેથી પશુઓ કંટાળી ગયા હતા, માટે તેમણે વિચાર કર્યો ને સિંહને આવડે કહેવા લાગ્યા કે અમે તારા ખોરાક રાજ તને પહોંચાડીશું તને જીવે મારીશું નહિં તેથી એ વિના બીજા કોઈને મારીશ નહિં અને તેથી આ ગાયર માં અમે નિરાંતે ફરીએ ને ચરી ને રાજ થઈએ.

સિંહે પ્રાણીઓને જવાબ આપ્યો અને ઉધમના ફાયદાનું વર્ણન.

(૪૮)

૧૦૪૪

ગુફત આરે ગર વફા ખીનમ ન મકે,
શેર ખોલા હાં ને મકકારી ન હો,
સિંહ ખોલ્યો સત્ય છે ને હો વફા,

મકહા બસ દીદાઅમ અઝ ઝેદો અક
સેંકડો દેખે હેં મેને મકે તો
પણુ મેં જોયા છે દગા ફટકા ધણુ

૧૦૪૫

મન હલાકે કવલો ફેઅલે મરદુમમ,
કવલો ફેઅલે આદમીસે હોં હલાકે,
માણુસોના કોલથી છેતરાયો છું,

મન ગઝીદા ઝખમે મારો કઠકુ મમ
સાંપ બિગ્લુ સે મુઝે રહેતા હે બાક
સાંપ ને વીંછી મેં જોયા છે બહુ

૧૦૪૬

નફસ હર દમ અઝ દફનમ દર કમી
મેરે જઝમે મેરે દિલ કી ધાત સે
દાવમાં છે નફસ વીંછી હર ધડી

અઝ હમા મરદુમ બ તર દર મકો દી
મકો કાં મેં આદમી સે હેં ભુરે
તે દગા ફટકામાં ભુડો સૌ થકી

૧૦૪૭

ગોશી મન લા યુલ દ્યુલ મોમીન શનીદ
મેં ને હે લા યુલ દ્યુલ મોમિન સુના
સાંભળ્યું લા યુલ દ્યુલ મોમિન છે મેં

કવલે પયગમ્બર બ જનો દિલ ગઝીદ
કવલ પયગમ્બર પે હું દિલ સે દિદા
કોલ પયગમ્બરનું માનું છું ખરે

(૪૮)

સિંહે કહ્યું કે ઠીક, તમે આ કોલકરાર પુરા કરજો દગો કરશો નહિ મેં લોકોના દાવ પેચ ધણું જોયા છે હું તો લોકોનાં વચન ને કૃત્યથી ધાયલ થએલો છું અને ધણું સાંપ ને વીંછી મને કરડેલા છે તેમજ મેં સંકટ વેઠેલાં છે મારી વાસ્ના મારા દાવમાં ખેડેલી છે તેનોજ દગો ફટકો જખરો છે મેં પેગમ્બર સાહેબની હદીસ સાંભળી છે કે “મોમિન એક દરથી બે વખત ડંચા પામતો નથી” પહેલીજ વખત હુસ્વાર થક જાય છે.

પ્રાણીઓ તવકકુલ ને ઉધમથી ઊત્તમ સાબિત કરે છે તે.

(૪૯)

૧૦૪૮

ભુમ્લા ગુફતન્દ અય હકીમે બાખખર,
સબ ચે બોલે અય હકીમે બાખખર.
બોલ્યા સૌ વનરાજને હે રાજવર.

અલ હઝર દઅ લવસા યગની અન કદર
કયા હઝર કિસમતપે હોગા કારગર
અલ હઝર દઅ લવસા યગની અનકદર

૧૦૪૯

દર હઝર શેરીદને શેરે શરસ્ત.
હે હઝર મે' શેરે શરકી ઝિંદગી,
ખીકમા ગડખડ બરેલી હોય છે,

રવ તવકકુલ કુન તવકકુલ બેહતરસ્ત
તુ તવકકુલ કરકે બેહતર હે થેલી
છે તવકકુલ તેમાં ઉત્તમ ગળુબે

૧૦૫૦

બા કઝા પંજ મઝન અય તુન્દો તેઝ
મોત સે પંજ કશી અઝી નહીં
મોતની સાથે ન લડ પણ બેસ તું

તા નગીબ હમ કઝા બાતુ સ્તેઝ
મોતની તુઝસે ન લડ બેઠે કહીં
મોતનો શતરૂ ન થા કહીએ ખરૂં

૧૦૫૧

મુરદા બાયદ મુદ પેશે ફુકમે હક
ફુકમે હક કે સામને મર ગાઇયે
થા તું મઝફુ હક ની આજા માની ને

તા નયાવદ એહમત અઝ રખમુલ ફલક
એહમતો કે દામ મે' ક્યો આઘયે
કે પુદા થી ફુઝ ન તું પામે અરે

(૪૬)

કુરઆનની આયત ઉપરથી ગળુબી લે કે કોઈ વસ્તુથી બચવાનું જે છે તેને લખી દે કેમકે એ ખુદાના કુકમથી બેપરવા કરી શકતું નથી બચાવ કરવો એ તો સુમબરાકા પાડવા છે માટે ખુદાને આધીન થા કેમકે ખુદાને આધીન થવાથી રૂડું બીજુ કાંઈ નથી. અને ખુદાને આધીન ન થવું એ જાણે ભાગ્ય સાથે લડાઈ કરવા બરાબર છે અને બ્યારે તું તેનાથી લડીશ તો તે પણ તારી સાથે લડશે ને તારામાં તેની સાથે લડવા જેટલી શક્તિ ક્યાં છે ? તું ખુદાના કુકમ સામે મરદ થઇને આવ અને તેનું કહયું માન ને જે કાંઈ સાંઝે નરસુ થાય તે સહન કર તો તને ખુદા તરફથી કાંઈ પણ કષ્ટ પ્રથમથીજ પહોંચે નહીં.

સિંહ ઉધમને ભાગ્ય કરતાં ઉત્તમ સાબિત કરે છે.

(૫૦)

૧૦૫૨

શુફત આરે ગર તવકકુલ રેહબરસ્ત
શેર બોલા હે તવકકુલ રાહબર
સત્ય છે ઉત્તમ તવકકુલ છે ખરે

ઇં સખખ હમ સુન્નતે પયગમ્બરસ્ત
જેહેદની સુન્નત નખીકી હે મગર
સુન્નતે પેગમ્બરી ઉધમ કરો

૧૦૫૩

શુફત પયગમ્બર બ આવાઝે બલન્દ
બરમલા હે ચે પયગમ્બર ને કહા
બોલ્યા ચોકારીને પેગમ્બર સદા,

બર તવકકુલ ઝાતુએ ઉસ્તર બ બન્દ
કર તવકકુલ બાંધ ઝાતુ ઉંટકા
બાંધી દામજુ ઉંટ હકને સોપતા

૧૦૫૪

રમઝ અલ કાસિમ હખીયુલ્લા શનવ,
જ્યા કે કાસિમ દોસ્ત હેં અલ્લાહ કે,
મર્મ એનો ભાઇઓ સૌ સાંભળો,

અઝ તવકકુલ દર સખખ કાહિલ મસવ.
કાહલી સે કયોં સખખકા છોડીયે.
કામમાં સુરતી, તવકકુલ તે નહો.

૧૦૫૫

રવ તવક કુલ કુન તું આ કરમ અય અમુ,
કરમ કરકે ફિર તવકકુલ આહીયે;
કર તું ઉઘમ ને તવકકુલનો સંગાય,

જેહેદ મી કુન કરમ મી કુન મુ ય મુ.
દોનોં કરમો જેહેદ હેં તેરે લિયે.
કર તું ઉઘમ સારી પેઠે ધોષ હાથ,

૧૦૫૬

જેહેદ કુન જહેદે નુમા તા વારહી,
જેહેદ કર ઓર કરમ કર તા હો નગત,
કર તું કોશિશ તેથી આફતથી બચે,

વરતુ અઝ જેહેદશ બમાની અખલહી.
તરફે કોશિશ બેવકુફીયા હે બાત.
જે ન તું ઉઘમ કરે મુરખ બને.

(૫૦)

સિંહે કહ્યું કે સત્ય છે પણ જો ખુદાની મરજીને આધીન થવું એ બોમીએ છે તો પ્રયત્ન કરવો એ પણ પેગમ્બર સાહેબની સુલત છે કેમકે આપે પોકારીને ફરમાવ્યું છે કે 'અલ કરમો સુતુન' વળી ફરમાવ્યું છે કે ઉંટના પગ ચાંધો ને પછી ખુદા પર બરોસો રાખ તો શું બાંધેલું ઉંટ ખોવાઈ જતું નથી. વળી 'અલ કાસિમો હખીયુલ્લાહ'ના મેળથી પણ વાકિફ થવું જોઈએ ફક્ત ખુદાની મરજીને આધીન થઈ પ્રયત્નમાં સુરતી કરવી ન જોઈએ. કેમકે પ્રયત્ન ન કરનાર માણસ ખુદાનો દુસ્મન છે, માટે ખુદા ઉપર આસ્થા રાખવાનું કામ પ્રયત્નની સત્યે કર એથી વિરૂદ્ધ વર્તન કરવું એ ભુલ છે અને દરેક પ્રયત્નનું પરિણામ ખુદાની મરજીને આધીન થવું એજ છે માટે એક રતિ બરાબર પણ પ્રયત્નમાં કસૂર કરવી નહિ દાખલા તરીકે ખેતરને ખેડી વાવણી કરવી ને તેને માટે જોઈતી બધી તૈયારી કરવી એ પ્રયત્ન છે તેમાં દાણા થાય એ ખુદાને આધીન છે માણસની સત્તાની બહાર છે માટે પ્રયત્ન કર કે જોથી તું સંકટમાંથી બચે જો તું ખુદાને આધીન થઈ પ્રયત્ન નહીં કરે તો તારા જેવો મુર્ખ કોણ હશે ?

ઉઘમ કરતાં ભાગ્ય બળવતર છે એવું પ્રાણીઓનું કહેવું.

(૫૧)

૧૦૫૭

કવમ ચુફતન્દશ કે કરમ અઝ ઓઅફ ખલક
બોલે વો હે કરમ એક બોહીસી બાત,
કવમ બોહી જગના નખળોં કામથી,

લુકમએ તઝવીરદાં બર કદરે હલક
ચે નિવાલા હે ફરેખી વાહિયાત
કોળીઓ છે જળ કપટનો વાજખી

૧૦૫૮

પસ બદાકે કરમહા અઝ ઓઅફ ખાસ્ત,
ઓઅફસે હે કરમકા જઝબા બદા,
ધંધો કમજોરીથી છે પેદા થયો,

દર તવકકુલ તકીયા બર ગયરે ખતાસ્ત
ગેર પર કરના બરોસા હે ખતા
અન્ય આશ્રય છે તવકકુલ મા સુરે

૧૦૫૯

નીસ્ત કરમે અઝ તવકકલ ખુબતર,
હાં તવકકલ કરમ સે હે ખુબતર,
ધંધાથી ઉત્તમ તવકકલ જાણુજે,

ચીસ્ત અઝ તસ્લીમ ખુદ મહેબુબ તર.
કુચ્છ નહીં તસ્લીમ સે મહેબુબ તર.
સોંપવો પોતાને ઉત્તમ છે ખરે.

૧૦૬૦

પસ શુરેઝન્દ અઝ બલા સુએ બલા,
કયો બલાસે બાગીચે સુએ બલા,
નાસી વણુ તેડે બલાની પાસ જાય,

પસ જહન્દઝ માર સુએ અઝદહા.
સાંપસે છુટે તો ઝપટા અઝદહા.
સાપથી નાસીને અજગર પાસ હાય.

૧૦૬૧

હીલા કદં ઇન્સાનો હિલશ દામ બુદ,
હીલા ઇન્સાં કે લિયે એક દામ થા,
જે કયું ખાંતુ બહાતુ તે દગો,

આંકે જાં પિન્દારત ખું આશામ બુદ.
જુસ્કો જાં સમઝા વો ખું આશામ થા.
જાણ્યો જેને પ્રાણુ તે દુસ્મન ખરા.

૧૦૬૨

દર બબસ્તો દુસ્મન અંદર ખાના બુદ
બંદથા દર ધરમે દુસ્મનથા છુપા,
ધરમાં દુસ્મન, બંદ કીધું બારણું,

હીલએ ફિરઅવન ઝીં અફસાના બુદ
મકે ફિરઅવની પેહી અફસાનાથા
કામ આ ફિરઅવનના જેવું થયું

૧૦૬૩

સદ હઝારાં તિફલ કુશ્ત આં કીના કશ,
લાખોહી બચ્ચે કિયે ગો પાશ પાશ,
કીનાથી તે બાળકોને મારતો,

વાંકે ઉંમી જુસ્ત અંદર ખાનાઅશ
ઝોર વો થા ધરમે જુસ્કીથી તલાશ
શોષતો જેને હતો ધરમાં હતો

૧૦૬૪

દોઢએ મા યું બસે ઇલ્લત દરોસ્ત,
હે હમારી દોઢ ઇલ્લત આશના,
છે અમારી આંખમાં રોગજ બર્બા,

રવફના કુન દોઢે ખુદદર દોઢે દોસ્ત
અપની આંખે દોઢે હકમે કર ફના
હકને જોવા માટે કર દ્રષ્ટિ ફના

૧૦૬૫

દોઢે મારા દોઢે ઉ નેઅમલ ઇવઝ,
દોઢે હક હે દોઢકા નેઅમુલ બદલ,
માફ જેવું તેના જોવાને અવેજ.

હસ્ત અંદર દોઢે ઉ કુછી ગરઝ
હે ઇસીકી દોઢે મકસુદે અમલ
તેને જોવાની ગરજ મુજને ખરેજ

૧૦૬૬

તિફલ તા ગીરાવ તા પોયા ન બુદ,
તિફલ ચલ સકતા ન થા જળ આપહી
ન્યાં સુધી બાળક ન બોલે ચાલે છે.

મરકબશ જુઝ ગરદને બાબા ન બુદ
ઉસ્કા મરકબ બાપકી ગરદન રહી
તો ખબો પિતાનો તે થોડો ગણે

૧૦૬૭

યુ કુઝુલી કર્હો દસ્તો પા નમુદ,
જળ નિકાલે દસ્તોપા ઝોર બદ ચલા,
બોલે ચાલે ને બને ન્યારે જુવાન,

દર અના ઉક્તારો દર કોરો કબુદ
રંજે ગમમે હો ગયા વો મુખતિલા
તો મુસીબતમાં પડે તેતો નિદાન

૧૦૬૮

જન હાએ ખદક પેથ અઝ દરતો પા
જય ન જનોં કા મિલે થે દરતો પા
હાથ પગની પહેલાનો માણસનો જીવ

મી પરીદન્દ અઝ વફા સુએ સફા
કયા વફાસે ઉડતી થીં સુએ સફા
ઉડતો હુતો વફાથી હે સચિવ

૧૦૬૯

ચું બ અમરે એહમિતુ બંદો શુદન્દ
જય હુએ કયદી બહુકમે એહમિતુ
ઉસ્તવાની કેદ લાગે જયાહ રે

હજસ ખશ્મો હિસોં ખુર સન્દી શુદન્દ
હો ગયે પાખન્દ હિસોં આરજુ
શગ ને સુખ દુઃખનો કેદી તે બને

૧૦૭૦

મા અયાલે હઝરતેમો શીર ખવાહ
હમ અયાલ ઉરકે હેં બઝે શીર ખવાર
હકના વિચારો ન જાણે ધાવણા

ગુફત અલ ખદકો ઇંયાલુન લિલ ઇલાહ
ખદક કુન્યા હે ખુદાકા દોસ્ત દાર
કહે છે અલ ખલકો અયાલે લાઇલાહ

૧૦૭૧

આંકે ઉ અઝ આરમાં બારા દેહદ
અક્સે પાની જે બરસાતા હે વો
પાણી જે આકાશથી વરસાવશે

હમ તવાનદ કો બરેહમત ના દેહદ
દેગા રોટી બી કરમ વાલા હે વો
તે કૃપાથી રોટલો પણ આપશે

(૫૧)

તે જનવરોની કામે કહ્યું કે ઉઘમ તો સૃષ્ટિની નયળાઈથી છે કે એણે આસ્થા સ્વી-
કારી નહિ અને ઉઘમ છે તે દગા ફટકાનો કાળાઓ છે કેમકે તે અન્ન નળીમાં કાણું કરતાં
વધારે છે જે ગળાની અચાચ હોય તેજ પુરતું છે ને તે જરૂર મળશેજ. માટે જાણતું
જોઈએ કે ઉઘમ નયળાઈથી પેદા થાય છે કેમકે આરથામાં બીજા ઉપર ભરોસો રાખવો એ
જુલ છે અને એવું ધર્મ્ય કોઈને નથી. કાઈ પણ આરથાથી ઉત્તમ નથી. જગ અતાનો તો
ખરા કે ખુદાની મરજીને તામે થવા કરતાં કથી વસ્તુ વધારે પ્રિય હશે. કેટલાક તો એવા
છે કે બલાના મોમાંથી નીકળીને બલાના મોમાંજ જાય છે અર્થાત નિર્ધનતાથી આસ્થા
છોડીને ઉઘમની તરફ જાય છે કેમકે એ બીજા બલા છે જાણે સાંપના મોમાંથી છુટીને
અજગરના મોમાં જાય છે. તું જો કે માણસ બહાતું કાઢે છે તે તેને માટે જળ થઈ જાય
છે ને તેને જાણી જાય છે ને તેનું રક્ત ચુસી લે છે. તેં આરણું તો બંધ ક્યું પણ
દુશ્મનતો ધરમાંજ હતો એવો દાખલો ફિરઝોનનો પણ છે તેને બાળક ન હતું. માટે હઝરત
મુસા (અં સં) ને ખોળે લેવાનો વિચાર કર્યો તે તેના હકમાં લય રૂપ થઈ ગયા, ને
ફિરઝોન તેમની જાળમાં ફસાયો ને ડુબી ગયો, લોકાનાં લાખો બાળકો મારી નાંખ્યાં પણ
જે બાળકથી ડરતો હતો ને જેને શોધતો હતો તેણે તેના ધરમાંજ મોજીલ હતો કેમકે
બિવિખ વેતાઓએ તેને ખચર આપી હતી કે બની ઇસરાઇલમાં એક છોકરો થશે તે તને
મારશે તેથી એ બની ઇસરાઇલના છોકરાઓને મારી નાખતો હતો ને છોડીઓને જીવવા
દેતો હતો. પણ ન્યારે હઝરત મુસાની માતા ગરબવંતા થયાં ત્યારે ખુદાની કુદરતથી તે
ગરબ જાહેર થયો નહીં, ન્યારે એમનો જન્મ થયો ત્યારે એમની માએ એક પેટીમાં બંધ
કરી તે પેટી નીલ નદીમાં છોડી મુકી ફિરઝોને તે પેટી કઢાવી ને તેની બી હઝરત આસી-

યાની ઈચ્છા પ્રમાણે તેમને દત્તક કરી લીધા અર્થાત મોલાના કહે છે કે ફિરંગીની યુક્તિથી શા ફાયદો થયો ? છેવટે જે થવાનું હતું તેજ થયું. અમારી આંખોએ ધણીક કારણો જણાયા છે કે આમ કરીશું તો આ લાભ થશે ને આમ કરીશું તો આ નુકસાન થશે તો જ એ આંખોને મિત્રની આંખોમાં ફના કરી દે એના વિના ખીખ કાઢી કારણને જોઇશ નહિ. મિત્રની મરજી પ્રમાણે રાજ થા તારી આંખના ગદલામાં જો તેની આંખો મળે તો જાણુજે કે ધણો સારો ગદલો મળ્યો એમ થાય તો બધી ઈચ્છાઓ પૂર્ણ થાય છે. તું જુએ છે કે બાળક પોતાની પાસેની વસ્તુ ઝાલીને ટગમગ ટગમગ ચાલે છે પણ જ્યારે તે ચાલતો ન હતો ત્યારે માની કેડે ફરતો હતો. જ્યારે જગતના જીવ અરવાહમાં હતા ને શરીર ન હતું ત્યારે વફા ને સફાઈથી ઊડતી હતી પછી જ્યારે શરીર મળ્યાં ત્યારે ધઉં ખાવાથી કેવી મુસીબતમાં પડ્યાં, અરવાહમાં નિશ્ચિંત હતા અમને પરવા શી ? અમે તો બાલ બચ્ચાં જેવાં છીએ અને છોકરાં પણ ખુદા તઆલાનાં છીએ તો શું તે અમારું પોષણ નહિ કરે ? તું જોતો ખરો કે જે આકાશથી વરસાદ વરસાવે છે તે રોટલો નહિ આપી શકે ? એતો એને મન કાંઈ મોટી વાત નથી.

સિંહ ઉદ્યમને ઊત્તમ કહી તેની દલીલો બતાવે છે.

(૫૨)

૧૦૭૨

શુદ્ધ શેર આરે વલે રખસુલ ઇયાદ,
શેર બોલા યું તો હે સયકા ખુદા,
સિંહ બોલ્યો સાચું છે લેકિન ખુદા,

નદ્યાને પેશ પાયે મા નિહાદ
ઉરને એક રખદી હે સીડી પેશપા
પગની પાસે રાખે નીસરણી સદા

૧૦૭૩

પાયા પાયા રફત બાયદ સુએ બામ.
સીડી સીડી ચલકે ચદીયે બામ પર,
પગથીયે પગથીયે ચઢે મેડા ઉપર.

હસ્ત જખરી બુદન ઇ જ તબએ બામ
હોતા જખરી બામ તબઈ હે મગર
મુખ ઉત્તમ ભાગ્ય ને જાણે મગર

૧૦૭૪

પાયેદારી યું કુની ખુદરા તુ લંગ
પાઉં હેં તો ખુદકો કયો કરતા હે લંગ
પગ તને આપ્યા છે લંગડો થાય કેમ ?

હસ્તદારી યું કુની પિન્હાં તુ જંગ
હાથ હેં તો છુપ કે કયો કરતા હે જંગ
હાથ છે છાની લગાઇ રાખે કેમ !

૧૦૭૫

ખવાજ યું બેલે બદસ્તે બંદા દાદ
જખ કે દે નોકરકો આકા બેલચા
પાવડો ચાકર ને શેઠે આપિયો

બે જખાં માઅલુમ શુદ ઉરા મુરાદ
બે કહે મકસદ અયાં હે બરમલા
વિચુ કહે મતલબ તે તેની પામીએ

૧૦૭૬

હસ્ત હમ યુ બેલ ઇશારત હાએ ઓસ્ત
હાથ ઇશારે ઇરકે હેં જો બેલચા
હાથ છે તેને તે જાણે પાવડો

આખર અંદેશી ઇશારત હાએ ઓસ્ત
આખર અંદેશી હે અરલે મુદ્દુઆ
દુર અંદેશી કરી ને જાણુજો

૧૦૭૭

તું ધશારત હાશારા બર જાં નહીં.
જખ ધશારું પર તું ધરકે ખ્યાન દે,
બ્યારે તું તેની ધશારત રાખે જો,

દર વફાએ આં ધશારત જાં ફહી
ફિર અમલ કરને પર ઇનકે જાન દે
તે ધશારત ની વફામાં જીવ ખો

૧૦૭૮

પસ ધશારત હાશ અસરારત દેહદ,
હર ધશારા બેદ તુમ પર ખોલ દે,
આ ધશારત તુજને સમજાવે ખરું,

બાર બર દારદ એ તુ કારત દેહદ
બાર ઉઠાએ તેરા મકસદ વર કરે
હાર ઉપાડી થાય કારજ તાહરું

૧૦૭૯

હામેલી મેહમુલ ગરદા નદ તુરા,
તુ જો હામિલ હે કરે મેહમુલ વો,
તું ઉઠાવે બાર મુજને બાર કર.

કાપલી મકમુલ ગર દાનદ તુરા
તુ જો કાપિલ હે કરે મકમુલ વો
તુ છે કાપિલ તો મને મકમુલ કર

૧૦૮૦

કાપિલે અમરે વધ કાપિલ શવી,
કર કુમુલ અમ્ર ઉસકા તા કાપિલ હો તું,
માને તેની આગા લાયક જો થાય.

વરલ જોઈ બાદ અઝાં વાસિલ શવી
વરલ ઉરકા કર તલમ વાસિલ હો તુ
ઝગ શોધે તો મજે સાથી સદાય

૧૦૮૧

સઅઇ શુકે નેઅમતે કુદરત જુવદ,
સઅઈ શુકે કુદરતે માઅયુદ હે,
કાશીસો એ હકનો એક ઉપકાર છે.

જએ તુ ઇનકાર આં નેઅમત જુવદ
જખ કુરે નેઅમતે મવજુદ હે
લાયારી કૃતધનતા જાણો ખરે

૧૦૮૨

શુકે નેઅમત નેઅમતત અફઝું કુનદ,
શુકે નેઅમતસે બદે'ગી' નેઅમતે
માન તુ ઉપકાર તો નેઅમત વધે.

કુરે નેઅમત અઝ કફત ખેરું કુનદ
કુરે નેઅમત સે બદે'ગી' નેઅમતે
અધશ જો કૃતધની તો નેઅમત બદે

૧૦૮૩

જએ તુ ખુફતન જુવદ દર રેહ મખુરપ,
જખ સોજના હે તુ રેહ મેં ન સો,
બાઅ જાણે રસ્તાનો અરામ છે,

તા ન ખીની અંદરો દર ગેહ મખુરપ
જા નહીં સકતા જો દર ગેહ મેં ન સો
રસ્તામાં ધર ના જુએ સુધ ન રહે

૧૦૮૪

હાં, મખુરપ અય જખરીએ ખે એતિબાર,
હાં, ન સો અય જખરીએ ખે એતિબાર,
બાઅવાદી વિશુ બરોસે સો ન તુ,

જુઝ બઝેરે આં દરખતે મેવા દાર
હો ન જખ તક વો દરખતે મેવા દાર
ઝાક હો ફળવાન નીએ સુજ તુ

૧૦૮૫

તાકે શાખ અફઝાં કુનદ હર લેહઝા બાદ,
તા હવા હર લેહઝા શાખોં કેા હિલાય,
જેથી તેની ફાળીઆથી હરધડી,

બર સરે ખુફતા બ રેઝદ તુકલો ઝાદ
ઝોર સોતે કેા સમર શીરીં ખિલાયે
મેવો ટપકે સુતાની ઉપર નહીં

૧૦૮૬

જખ પુકતન દર મિયાને રેહઝનાં,
જખ હેં સોના ઠગોં કે દરમિયાં
ભાવ વાદી સુતો ચોરો મધ્યે જખ,

મુર્ગે એ હંગામ કે યાવદ અમાં
મુર્ગે એ હંગામ કલ પાયે અમાં
પક્ષી એ હંગામને રાહત નહીં

૧૦૮૭

વર ઇશારત હાશરા ખીની ઝની,
નાક મારેગા બે ધનં હુકમોં કે તું,
આ ઇશારતને ન સમઝે મુખ તું,

મઈ પિન્દારી વ ચું ખીની ઝની
મઈ સે ઓરત બનેગા હુ બહુ
છે તું બી નર ન સમજીશ હુ કહું

૧૦૮૮

આં કદર અકલે કે ફારી યુમ શવદ,
અકલ હોગી છતતી હો જાયેગી યુમ,
યુમ થશે આ સવળી બુદ્ધી તાહરી,

સરકે અકલ અઝ વે બ પરદ દુમ શવદ
અકલ જખ સરસે ઉડે રેહ જાયે દુમ
બુદ્ધિ ગઈ તો પુંછ રહેશે આદમી

૧૦૮૯

ઝાંકે એ શુકરી બુવદ શુમો શનાર,
કયોં કે એ શુકરી તે બિલકુલ એયો નંગ
થા અનુપ કારી ન લજખની છે વાત,

મી બરદ એ શુક રા દર કઅરે નાર
ડાલતી હે આગમેં ચે એ દરંગ
દેખે અન ઉપકારી દોજખ સાક્ષાત

૧૦૯૦

ગર તવકકુલ મી કુની દર કાર કુન,
હે તવકકુલ ખુ તો પહેલે કામ કર,
બે તવકકુલ કરવો છે કામોમાં કર

કરખ કુન પસ લકીયા બર જબખાર કુન
બાઅદ ધરકે તકીયા કર અલાહ પર
કર તુ ઉલમ ને ખુદા પર કર નજર

(૫૨)

સિંહે કહયું કે એ બધું તો હું માતું છું પણ ખુદાએ અમારી સામે એક નીસરણી ગોઠવી છે બે મેડા ઉપર જવું હોય તો એ નીસરણીના પગથીએ થઇને જવું જોઇએ. એમ ને એમ જખ શકતા નથી માટે એવે ઠેકાણે કર્મવાદી લોકોના જેવા થઇ જઇને નીસરણીના પગથીઆ પગથીઆથી અભણ્યાં રહેવું એ મોટી ભુલ છે. પગ તો છે છતાં જાણી જોઇને લગડા બનવું છે હાથ તો ખુદાએ આપ્યા છે પણ જાણી જોઇને તેને છુપાવીએ છીએ.

એક શેઠે પોતાના નોકરના હાથમાં પાવડો આપ્યો હવે કહયા વગર પણ તે નોકર સમજી જશે કે કાંઈ કામ માટે આ પાવડો શેઠે મને આપ્યો છે તેવીજ રીતે પંજાથી બલા સુધી તેને જે હાથ આપ્યા છે તે પણ પાવડાના જેવાજ છે તેથી તારે જાણવું જોઇએ કે એ નિરર્થક આપ્યા નથી એથી દુર અદેશીથી કામ લેવું જોઇએ. અને એ વડે અઘઠિક ને પરલોકનાં કામ લેવા જોઇએ એ રહસ્ય સમજી એ પ્રમાણે કરીશ તો એનો ભેદ પર-લોકમાં તું જાણીશ અને એવા સુકૃત્યોથી તને ભલાઈ મળશે ને તે તારો ભાર ઉપાડશે. ને તને ઉપયોગી થઇ પડશે. તેવી રીતે આજે તેં સુકૃત્યોથી કુરખાની કરી તો તે કુરખાની તને કાલે ક્રિયામતમાં તે પુલ ઉપર તારે કામે આવશે ને તારી સવારી બનશે એવીજ રીતે બધાં સારાં કામોનાં તને બહો મળશે. કુરાનમાં એક આયત છે જેનો અર્થ છે કે જ્યાં સુધી માણસ પોતાના સુકૃત્યોને ડુકૃત્યોને જોઇ લેશે ત્યાં સુધી તેમનું ઇમાન તેમને

લાભદાયી થશે નહિ. પોતાના સારાં નહારાં કામો અંતકાળ વખતે સારા નહારા રૂપમાં તેને દેખા દે છે. ને તે ગુનેહગારને કહે છે કે દુન્યામાં તું અમારા ઉપર સવાર હતો હવે અમે તારા ઉપર સવાર થઈશું. તે સૂકૃત્યો કહે છે કે દુન્યામાં અમે તારા ઉપર સવાર હતાં હવે તું અમારા ઉપર સવાર થા, અમે તને આરામની સાથે ક્રિયામતને પુલ-સિરાતનો માર્ગ વધાવી દઈશું અર્થાત આજે તું બાર ઉપાડનાર છે કાલે તારો બાર બીજો ઉપાડશે. આજે તું મારા કામોનો સ્વીકાર કરે છે કાલે તારું કહેવું બીજા સ્વીકારશે. સારાં કામોમાં પ્રયત્ન કરવો એ કુદરતની અક્ષીશનો ઉપકાર માનવા બરાબર છે પણ અમને કાંઈ પણ સત્તાજ નથી એવું કહેવું તે ખુદાની અખ્શીશોનો ઇન્કાર કર્યા બરાબર છે. માટે જો અખ્શીશોનો ઉપકાર માનીશ તો તારી અખ્શીશોમાં વૃદ્ધિ થશે પણ અનુપકારી થવાથી તારી અખ્શીશોમાં ઘટાડો થશે. કુદરતમાં એ પ્રમાણેજ ફરમાવ્યું છે તું પોતાને તદ્દન નિરૂપાય સમજે છે એ તો એવું છે જેવું ગારમાં સુઈ રહેવું. તો જ્યાં સુધી જંગલમાં કાઠ સુરક્ષિત રોકાણ મળે નહિ ત્યાં સુધી સુઈ રહેવું ન જોઈએ. છતાં એ સુવું પડે તો ફળવાન ઝાડની નીચે સુઈ રહેજે કે જ્યારે મોતની ઉંઘમાંથી જાગૃત થાય ત્યારે અપતી વસ્તુઓ ત્યાં હાજર હોય. કર્મને માનનારા માણસો તો એવા છે કે જાણે છુટાડ્યોના ટોળામાં સુતો છે ને વેળા કવેળા બોલનાર એક પક્ષી છે ને પુરૂષ નથી પણ સ્ત્રી છે. તારી બધી શુદ્ધિ નાશ પામશે જ્યારે મગજમાંથી શુદ્ધિ જતી રહી તો તે માથું માથું નથી પણ પુંછડો છે કેમકે અનુપ-કારીપણું એ ધણીજ નહારી ટેવ છે એ માણસને જે દોઝખમાં ઘડેલી દે છે. કુદરતની આયતમાં એમજ કહ્યું છે માટે જો ખુદા ઉપર વિશ્વાસજ રાખવો હોય તો ઉદ્ધમમાં રાખ અર્થાત ઉપયોગ કર ને પછી ખુદા ઉપર વિશ્વાસ રાખ શું ઉલ્લોગ વિશ્વાસથી ખાલી છે ?

ઉઘમ કરતાં ભાગ્ય ઉપર વિશ્વાસ રાખવો ઉત્તમ છે. એવા પ્રાણીઓની સીંહ સાથે દલીલો.

(૫૩)

૧૦૬૧

ભુખ્લા બાવે બાંગલા બરદાશતન્દ
ખોલે હોકર હમનવા નખચીર સખ
તે પછી બોલ્યા કે તુજને કહીએ શું

કાં હરીસાં કી સખખ હા કાશતન્દ
યે હરીસોને કિયે પયદા સખખ
લોબીઓએ આ બધું છે જોડવું

૧૦૬૨

સદ હઝાર અંદર હઝારાં મરદો જન
અયસે હંચ લખોં હઝારોં મરદો જન
આ જગતમાં સેંકડો પુરૂષો ને નાર

પસ ચરા મેહરૂમ માંદન્દ અઝ જમન
કિસ લિયે હેં ફિર વો મેહરૂમે જોમન
કેમ છે લાચાર ને નિરાશ ધાર

૧૦૬૩

સદ હઝારોં કર્ન ઝ આગાજે જહાં
હેં ચે ઇન્સાં ઇબતિદાએ બદક સે
જગ થયું તે દિનથી અજગરની મિસાલ

હમચુ અઝદર હા કુશાદા સદ જ્યાં
મિરલ અઝદર સો જ્યાં ખોલે હુવે
મોં વકાસી ખેંઠાં છે કંગાલ હાલ

૧૦૯૪

મકહા કરદન્દ આં દાના ગીરિહ
અયસે અયસે મક ઓર હીલે કિયે,
દાના ટોળાએ દગો ફટકો કરી,

કે એ છુન બરકન્દા શુદ્ધ ઝાં મક કોહ
કોહ તક અપની જગેસે દિલ ગયે
ખોદયો છે પર્વતને તેની જડ થકી

૧૦૯૫

કરદા મકો હીલાં આં કવમે ખખીસ,
મકો હીલા હસ જમાઅતને કિયા,
કવમે પુનરૂપિ દગો ફટકો કર્યો,

વર ઝમાં બાવર ન દારી છ હદીસ
ગર નહીં તુજકો યકીં તો સુન ઝરા
તું ન માને કોલ જે આ માહરો

૧૦૯૬

કઈ વરફે મક શાંરા ઝુલ જલાલ,
મક કા ઇનકે હે શાહદ ઝુલ જલાલ,
કે દગા ફટકાને માટે ઝુલ જલાલ,

લાતઝુલો મિન્હો અકલાલુલ જિયાલ
મક દેતા હે હિલા દસ્તો જિયાલ
લાતઝુલા મિન્હો અકલાલુલ જિયાલ

૧૦૯૭

જુઝ કે આં કિરમત કે રફત અંદર અઝલ,
થી વોહી કિરમત નેથી રોઝે અઝલ,
ભાગ્યમાં જે કંઈ લખાએલું હતું,

રૂમે જનસુદ અઝ શિકાલો અઝ અમલ
હો ગયા મુસ્કિલ ફિર ઇનકા હર અમલ
તેજ પ્રગટ થઇ ગયું નજુલે બધું

૧૦૯૮

જુરલા ઉફતાદન્દ અઝ તદખીરે કાર,
સયકી તદખીરે નીકમી હો ગઇ
માટે નવ તદખીર કર તુજને કહું

માંદા કારો હુકમ હાએ કિર દિગાર
મરઝીયાં અલાહકી બાકી રહીં
માન હકલી આઝા લાચાર તું

૧૦૯૯

ફરખ જુઝ નામે મદાં અય નામદાર,
ફરખસે એક નામ હે અય નામદાર,
નામ તું ઉદમનું જાણી લે ફક્ત,

જેહેદ જુઝ વેહમે મપિન્દાર અય અપાર
જેહેદ હે એક વહેમહી યા રફતાકાર
વહેમ છે કાશિશ તો ઉદયોગજ ગલન

(૫૩)

સિંહની આ વાત સાંભળીને બધાં પ્રાણી બોલી ઉઠ્યાં કે લોભીઆઓ કે જેમણે પ્રયત્નનાં બી વાવ્યાં છે તેવા લાખો હજારો માણસોમાં તું જોતો નથી કે કેવા જગતથી બેનસીય રહ્યા છે તેમણે જે જે કારણો સગળ્યાં હતાં તે બધાં તેમની પાસેથી છીનવી લીધાં ને અહીંજ રહી ગયા. ન્યાયથી પૃથ્વી થઇ છે ત્યારથી સેંકડો માણસો અજગરની પેઠે જીલ કાઢીને બેઠા છે કહે છે કે અજગરના મોંમાં ધણી જીભો હોય છે, વળી એવા મોટા વિદ્વાનો થઇ ગયા છે કે જેમણે જાત જાતની યુક્તિઓ શોધી કાઢી છે કે પર્વતો પણ જડથી ઉથલાઈ પડ્યા છે. જે તેમના દગા ફટકાની વાતો કહીશ તો તું માનીશ પણ નહીં છતાં પણ સાંભળ. ખુદાએ પણ કુરઆનમાં ફરમાવ્યું છે કે તેમના દગા ફટકાથી પહાડો ડગી જાય છે છતાં ખુદાએ તેમના ભાગ્યમાં જે નિર્માણ કરી મુક્યું હતું તેથી વધારે કંઈ પણ પામ્યા નહીં. મેળવવાની બધી યુક્તિઓ ધુળધાણી થઈ ગઇ ને ખુદાનુંજ ધાર્યું થયું હવે ઉદ્યોગ તો ફક્ત નામનો છે.

ખઈ પુછો તો તે કાષ્ટ નથી ને કાશીશ એક વહેમજ છે. માટે જો તું સમજદાર છે તો આ વાતને સમજી લે. આગળ જે વાત આવે છે તે આનું જ દ્રષ્ટાંત છે.

ઈઝરાઈલ અ. સ. એ એક માણસને જોયો, તે માણસ નાશીને હઝરત
સુલેમાન અ. સ. ની સેવામાં આવ્યો અને ઉદ્ધમ કરતાં ભાગ્ય
અળવત્તર છે એ વિષે વાઢવિવાદ.

(૫૪)

૧૧૦૦

સાદા મદેં આસ્ત ગાહે દર રસીદ,
સુખ્ક કો એક સાદા દિલ દોડા હુવા,
એક દિન એક બોળો જન ગહારાઈને,

દર સરા અદલે સુલયમાની ફવીદ
ખાનએ અદલે સુલયમાં મેં ગયા
જઈ સુલેમાં પાસે પહોંચ્યો ધાધને

૧૧૦૧

રૂયશ અઝ ગમ ઝદોં લખ હર દો કશુદ,
હોંટ નીલે ગમસે ચેહરા ઝદે થા,
રંગ પીળો હોંટ લીલા હમ સમા,

પસ સુલયમાં ચુકત અય ખવાન ચેશુદ
કયા હે અય ખવાન ? સુલેમાં ને કહા
તવ સુલેમાને કહયું છે હાલ શા ?

૧૧૦૨

ચુકત ઇઝરાઈલ દર મન ઇં યુનીં,
ખોલાં હઝરત ! મુઝ કો ઇઝરાઈલ ને,
ખોલ્યો ઇઝરાઈલે મુજને જોધને,

યક નઝર અંદાખત પુર અઝ ખરમે કીં,
આજ દેખાયા નિગાહે કેહેર સે
ચુરસાથી નાંખી નજર મુજ પર ખરે

૧૧૦૩

ચુકત હીં અકનું ચેમી ખવાહી અખવાહ,
પુછા અય કયા ચાહતા હય તુ બતા
ખોલ્યા પેગમ્બર શી ઇચ્છા તારી છે

ચુકત ફરમા બા દરા અય જાંપનાક
ખોલા ફરમા દીજીયે મુઝ કો હવા
વાયુને આગા કરો બસ ખોલ્યો તે

૧૧૦૪

તા મરા કીં જા બહિંદુસ્તાં ચુરદ
જલ્દ તર પહોંચા દે હિંદુસ્તાન મેં
કે મને લઈ જાય હિંદુસ્તાનમાં

શુ કે બંદા કાં તરફ શુદ જાં ચુરદ
જાન શાયદ આયે મેરી જાન મેં
કેમકે નિશ્ચિંતતા થારો તહાં,

૧૧૦૫

તુક એ ફુરવેશી ચુરજાનન્દ ખલક,
ફકસે જામ ખલક ભાગે ઇસતરાહ,
નાસે છે નિર્ધનતાથી એવી રીતે,

લુકમએ હિસોં અમલ જાનન્દ ખલક
ફિર ન લુકમા હિસંકા હો કિસતરહ
લાલથી રોજીને ઇચ્છે જગ ખરે

૧૧૦૬

તજેં દરવેશી મિસાલે આં હિરાસ,
ખવકે ફુરવેશી હે માનિન્દે હિરાસ,
ખીક દરવેશીની જાણો ખીક આ,

હિસોં કાશીશ રા તુ હિંદુસ્તાં શાનાસ
હિસં કો હિંદોસ્તાં કરલે કયાસ
લોભ લાલચ હિંદને સમજો જરા

૧૧૦૭

બાદરા ફરમુદ તા ઉરા શિતાબ,
બાદ કા ફરમાં મિલા વુ ઝુદનર,
વાયુ ને ફરમાવ્યુ એને જલદીથી,

બુદ્ધ સુએ ખાકે હિંદોસ્તાં અઆખ
લાઇ વો ઇસ્કો ઝમીને હિંદ પર
લખખ હિંદુસ્તાનમાં તાહીદથી

૧૧૦૮

શહે દીગર વકતે દીવાને સિકા
ફુસરે દિન જમ વોહ મિલને કા ગયે
ખીજે દિવસ આગ્યા ઇઝરાઇલ જવ

શેહ સુલયમાં ગુફત ઇઝરાઇલ રા
યું સુલયમાં બોલે ઇઝરાઇલ સે
શાહ સુલેમાં બોલ્યા તેની સાથે તર

૧૧૦૯

કી મુસલમાં રા બખશ્મ અઝ એ સખખ
વુને ઉસ મોમિન પે કયોં ચક્મે ગઝખ
જોયો તે માલુસને એવા કાપથી

મિનગરીદી બાઝ ગો અય પયકે રખ
કાલ દી થી કલ બતા અય પયકે રખ
તેનું શું કારણ છે બોલો તો જરી

૧૧૧૦

અય અજમ ઇ કરદા બાશી બેહરે આં
ઇસ લિયે શાયદ પે કી થી સખીયાં
એટલા માટે કયું શું એવું કામ

તા શવદ આવારા ઉ અઝ ખાનુમા
તા વો હો આવારઓ બે ખનુમા
છોડી તે ભટકે બિચારો નિજનું ગામ

૧૧૧૧

ગુફતશ અય શાહે જહાને બે ઝવાલ
બોલે ઇઝરાઇલ અય જાને કમાલ
બોલ્યા ઇઝરાઇલ શુણુ જો નામદાર

ફેહેમ કઝ કહોં નમુદ ઉરા ખ્યાલ
પે દિયા બિલ કુલ ગલત ઇસ્ને ખ્યાલ
તેની બુદ્ધિ ગુમ થઇ બન્યો ગમાર

૧૧૧૨

કે મરા ફરમુદે હક કિમરોઝ હાં
હુકમે હક થા આજ ઇસ ઉનવાન મે
આજા હકની થઈ કે આજ દિન,

જાને ઉંડા વુ બ હિંદોસ્તાં સતાં
લે લે ઉસ્કી જાન હિંદોસ્તાન મેં
પ્રાણ લે વુ હિંદમાં તેના ઇકીન

૧૧૧૩

દીદમશ ઇ જાઓ બસ હયરાં શુદમ
ઇસ્કો ઇસ જા દેખકર હયરાં થા મેં
પણુ હું તેને જોઇ અહીં તાબુખ થયો,

વઝ તફકુર રહતા સર ગરદાં શુદમ
ફિક્કે વદલાહ સર ગરદાં થા મેં
એજ કારણથી હું તેને ધુગ્રીયો

૧૧૧૪

અઝ અજમ ગુફતન ગર ઉરા સદ પરસ્ત
સોમતાથા સોબી હોં ઉસ્કે જો પર,
મેં વિચારું એને પાંખો હોય સો,

ઝ બ હિંદુસ્તા શુદન દુર અંદરસ્ત
હે પહોંચના હિંદમેં દુસ્વાર તર
તો એ તે પહોંચે ન હિંદુસ્તાં ખર

૧૧૧૫

યું બઅમરે હક બ હિંદુસ્તાં શુદમ,
હુકમે હકસે જખ મેં હિંદુસ્તાં ગયા,
હું હુકમથી હકના હિંદુસ્તાં ગયો,

દીદમશ આંખ વ જાનશ મિતરદમ
ઉસ્કો દેખા એર કામ અપના કિયા
જોયો તેને ત્યાં ને જીવ એનો લીધો

૧૧૧૬

તુ હમા કારે જહાંરા હમ સુની,
તુ ચુંહી સારે જહાંકા કારોયાર
આ જમતનાં કામ એવાં જાણુ તુ,

કુન કયાસો અરમ જુકશાઓ અખી
કર કયાસ એર ખોલ આખે-હોશીયાર
જાણીને એવાંજ આખ ઉધાડ તુ

૧૧૧૭

અઝ કે જુગરેએમ અઝ ખુદ ઈ મહાલ,
ભાગે અપને નફસસે ચે હે મહાલ,
નાસીએ કેનાથી અધરે કામ છે,

અઝ કે અર તામેમ અઝ હક-ઈ વખાલ
હકસે મુંદ ફેરે તો ચે હે એક વખાલ
ન્યાં જઈ સંતાઈએ હક ત્યાં ખરે

(૫૪)

એક બોળા માણસ અપોરી વખતે હઝરત સુલેમાન (અ. સ.) ના તખ્ત પાસે આવ્યો તે વખતે તેનો ચહેરો બીકથી પીળો થઈ ગયો હતો અને હોઠ વાદળી રંગના થઈ ગયા હતા, હઝરતે તેને આમ ગભરાઈ જવાનું કારણ પુછ્યું તેણે કહ્યું કે મને હઝરત ઈબ્રાહિમ ધણાજ ગુસ્સાની નજરથી જોયો છે તેથી હું ભયભીત થયો છું. આપે ફરમાવ્યું કે તારી જે ઇચ્છા હોય તે કહે, તેણે કહ્યું કે હે જીવોના રક્ષણ કર્તા હવાને હુકમ કરો કે તે મને હિંદુસ્તાનમાં લઈ જાય. વખતે ત્યાં જવાથી મારો જીવ અચે, એવીજ રીતે દુન્યાનો દસ્તુર છે કે કંગાળિયતથી નાસે છે ને લોભ ને તૃષ્ણાનો કાળોઓ થાય છે. અર્થાત કંગાલી-અતની બીક એવી છે જેવી બોળા માણસને જમની બીક લાગે છે. અને લોભને ઉઘોગ એવા જે જેવી રીતે તે માણસને આશા હતી કે હિંદુસ્તાનમાં જઈશ તો ખચી જઈશ.

હઝરત સુલેમાને (અ. સ.) હવાને હુકમ કર્યો ને તે તેને હિંદુસ્તાનમાં સમુદ્ર કાંઠે લઈ ગઈ બીજે દીવસે દરબારમાં હઝરત સુલેમાને (અ. સ.) હઝરત ઈબ્રાહિમ (અ. સ.) ને પુછ્યું કે તે મુસલમાનને તમે એવા ગુસ્સાથી કેમ જોયો હતો? મને નવાઈ થાય છે. શું એ બીચારો પોતાનું દરબાર છોડીને રખડો થઈ જાય એમ તમે ડરજો છો? હઝરત ઈબ્રાહિમ [અ. સ.] એ ફરમાવ્યું કે હે આદલાહ એની સમજ ઉધી હતી, તેથી તેના ખ્યાનમાં બીજી વાત ઠસાઈ હતી, કેમકે મને ખુદાએ હુકમ કર્યો હતો કે આજે એનો જીવ હિંદુસ્તાનમાં લેવો, પણ જ્યારે મેં એને આપના દરબારમાં જોયો તો મને નવાઈ લાગી કે જો એને સો પાંખો હોય તો પણ હિંદુસ્તાનમાં જવું અશક્ય છે. એ શી રીતે ત્યાં પહોંચશે? પણ જ્યારે હિંદુસ્તાન ગયો ત્યારે તેને ત્યાં જોયો ને તેનો જીવ મેં લીધો.

એવીજ રીતે તું દુન્યાના બધાં કામોને સમજ લેજે અને આંખો ઉધાડીને જોજે. એ માણસે તો પોતાનો જીવ બચાવવાની યુક્તિ શોધી કાઢી પણ ખુદાના હુકમની આગળ કાંઈ પણ ચાલ્યું નહિ માટે કહ્યો કે અમે કેનાથી નાશી જઈએ ખુદાથી નાશી જઈએ એ તો અશક્ય છે. ખુદાએ જે નિર્માણ કર્યું છે તેથી શી રીતે છુટીએ? તેથી છેવટે એની મરજીને આધીન થવું જોઈએ.

સિંહ ઉઘમને ઉતમ કહી તેની દલીલો બતાવે છે

(૫૫)

૧૧૧૮

શેર ગુફત આરે વલેકીન હમ અ બી
શેર મોલા સત્ય હે લેકિન ગોર કર
મોલો શાફુલ સત્ય પણુ જોતો ખરે

જહદ હાયે અંબીયા વ મુરસલી
અંબીયા કે કરમો સપ્તમો જેહદ પર
અંબીયાના યત્ન ને આ કાશિશે

૧૧૧૯

સપ્તમો અપરાશે જિહાદે મોમિનાં
મોમિનોં કી સપ્ત નેકાં કા જિહાદ
યત્ન છે મોમિનને સજજનનો જિહાદ

તા બદીં સાઅત એ આગાએ જહાં
ઈમતિદા સે આજ તક સપ્તકા હે યાદ
આજ સુધી આદિથી તે રાખ યાદ

૧૧૨૦

હક તઆલા જેહદે શાં રા રાસન કદ
હો ગયા અલાહ ઇનપર મહેરબાં
એની કાશિશ સાચી ઠેરાવી ખુદા

આંચે દીદન અઝ જફાઓ ગર્મ સર્ક
જુલ્મ ઉઠેને ઝીલે હેં એર સખીયાં
જગમાં જેવું જોયું તે મુજબ સદા

૧૧૨૧

હાલા હા શાં જુમ્લા હાલ આમદ લતીફ
ઉનકે જીતને ફઅલ થે સત્ય થે લતીફ
યત્ન તેઓના થયા સુંદર લતીફ

કુલ્લો શયઇન મિન ઝરીફ હોવઝ ઝરીફ
અચ્છે લોગોં કી હરેક શય હે ઝરીફ
કુલ્લા શયઇન મિન ઝરીફ હોવઝ ઝરીફ

૧૧૨૨

દામહા શાં મુર્ગે ગરદુની ગિરફત
મુર્ગે ગરદું દામમેં ઉનકે ફંસા
ખેચરાને પકડી લીધા જાળમાં

નુકસહા શાં જુમ્લા અફઝુની ગિરફત
નુકસબી ઉનકા કમાલે નફસ થા
ટોટા તેઓના થયા સૌ ફાયદા

૧૧૨૩

જેહદ મી કુન તા તવાની અય કયા
હો સકે જખતક કિયે જા કાશિશે
યઇ શકે લ્યાં સુધી તો ઉઘમ કરે

દર તરીકે અંબીયા એ અવલીયા
દર તરીકે અંબીયા વ અવલીયા
પીરને નખીઓ નો લખને દાખલો

૧૧૨૪

આ કઝા પંજા ઝદન ન ખુવદ જેહાદ
મવત સે લકના નહી કોઈ જેહાદ
મવત થી લકતું નથી કંઈ એ જેહાદ

ઝકે ઇ રા હમ કઝા યરમા નિહાદ
વોલી હય હુકમે ખુદા અય ખુશ નિહાદ
તેનો છે હુકમે ખુદા તું રાખ યાદ

૧૧૨૫

કાફિરમ ગર મન ઝિયાં કર દસ્ત કસ
મેં હું કાફિર ગર રહે ઇમાન મેં
કોઇના ઇમાં ના રસ્તામાં કહી

દર રહે ઇમાનો તાઅત યક નફસ
એક દર કોઇ રહે નુકસાન મેં
મેં કયું નુકસાન કાફર હું નહી

સર શરિસ્તા નીસ્ત ઇં સરરા અખન્દ
બાંધના કયોં હે નહીં દુટા બે સર
કુટે માથું, માથાને તો બાંધવું

બર મુહાલે જસ્તકો દુનિયા બેજસ્ત
વો છુરા હે જસ્તે દુનિયા-કી તલાશ
શોધે દુનિયાને તો ખોટી તે તલાશ

મકહા દર કરમે દુનિયા વારે દસ્ત
કરમે દુનિયા કે તો બેખ મક હેં
છે દગો દુનિયાના કામોમાં ખરાખ

મક આં બાશદ કે જિન્દાં હુકરા કદં
મક ચે હે કયદખાના તોડ દે
કેદમાં સારો દગો, બે દે સિપાઇ

ઇં જહાં જિન્દાં વ મા જિન્દાનીયાં
હમ હેં કયદી કયદખાના દે જહાં
કયદખાનું જગ અમે કયદી બધા

ચીસ્ત દુનિયા અઝ ખુદ ગાફિલ છુન
કયા હે દુનિયા હકસે ગફિલતકા ચલન
શું છે દુનિયા હકથી ને છોડાવે તું

માલ રા, કઝ બેહરદીં બાશી હુમુલ
માલ વો હો દીને હક જસ્તે હુસુલ
ધર્મ માટે બે તે દુનિયા મેળવી

આખ દર કરતી દલાકે કરતી અસ્ત,
કરતીમે પાની હો તો કરદે તપાહ
પાણી બે હો નાવમાં કુઆટે નાવ

ચુકે માલો મુદક રા અઝ દિલ બરાંદ
થાં મુલેમાંકો ન હિસે માલ તો
માલને વિખુટો જવ દિલથી કયો

૧૧૨૬

યકદો દોઝે જેહદ કુન બાકી બખન્દ
જેહદ કર દો રોઝ ફિર આરામ કર
યત્ન કરી એક બે દિવસ રાશ મધું

૧૧૨૭

નેક હાલે જસ્તકો ઉકાયા બે જસ્ત
નેક વો હે જસ્તે ઉકાયા કી તલાશ
શોધે ઉકાયાને તો ઉત્તમ તેની આશ

૧૧૨૮

મકહા દર તરકે દુનિયા વારે દસ્ત
તરકે દુનિયા કે સખ આશા મકહેં
પણ બે દુનિયા તબરા કરીચે તો સવાખ

૧૧૨૯

આંકે હુકરા બસ્ત આં મકરીસ્ત સદં
મક નાકિસ હે બદાલે ગર ઉસે
બદ દગો પણ બંધ બે કરી દેજ લાઇ

૧૧૩૦

હુકરા કુન જિન્દાં વ ખુદરા વા રહાં
કયદખાના તોડ હો આઝાદ હાં
મારી ખાતર જેલથી તુ બહારથા

૧૧૩૧

ને કિમાશો નુકરઓ ફરજન્દો ઝન
માલો અસખાખ ઓર નહીં ફરજન્દો ઝન
ચાંદી સોનું કે ન બાળુકા વધુ

૧૧૩૨

નઅમ માલુન સાલિહુન યુક્ત આં રસુલ
માલ અમજા હે ચેહી નિઝદે રસુલ
નઅમ માલે સાલેહ બોલ્યા છે નખી

૧૧૩૩

આખ દર બીફને કરતી પુશતી અસ્ત
હો બે બાહર તો હે કરતીકી પનાહ
નાવનો નીચેનું પાણી છે અચાવ

૧૧૩૪

જાં મુલેમાં ખવેશ છુઝ મિસ્કીં ન ખાન્દ
કેહને ચે મિસ્કીંન અપને આપકો
ખુદ મુલેમાં તેથો તો મિસ્કીં થયો

૧૧૩૫

કુઝમે સર યસ્તા અંદર આખ રક્ત
ગક કુઝે કો કિયા મુંહ બાંધ કર
બંધ થયું મોં કુળે પાણીમાં પડ્યો

અય દિલે પુર્યાદ કવકે આખ રક્ત
દિલ નો ખાલી થા તો ઉભરા આખ પર
લોભથી પાણીની ઉપર આવીયો

૧૧૩૬

બાદે દરવેશી ચું દર ખાતિન શુવદ
છરકે દીલમેં થી ફજીરી કી હવા
જેના દિલમાં યાદ દરવેશીની હોય

બરસરે આમે જહાં સાકીન શુવદ
આમે દુનિયા પર વોહી કાયમ રહાં
આ જગતના પાણી પર કાયમ તે હોય

૧૧૩૭

આખ નતવાનદ મર ઉરા ગોતા દાદ
પાની ઇસ્કો ગોતા દે સકતા નહીં
ના શકે પાણી કુઆવે તેહને

કશ દિલ અઝ નફહા ઇલાહી ગસ્તા શાદ
ઇસ્કે રખ હે છરકે દિલ મેં 'ખિલ ચકો'
જેના દિલમાં દમ ખુદાનો છે ખરે

૧૧૩૮

ગરચે ઇં જુમલા જહાં મુલકે વયસ્ત
મિલકે ઇસ્કી ગો હે ચે સારા જહાં
આ જગત સ્વામિત્યમાં તેના ખરે

મુલક દર ચશ્મો દિલે ઉલા શયસ્ત
હેચ હે સય ઇસ્કી નઝરો મેં સમાં
પણ જણાયે શુન્ય દુનિયા તેહને

૧૧૩૯

પસ દહાને દિલ ખ બન્દે મોહર કુન
બંદ કરલે દિલકા મુંહ ઓર મોહર કર
દિલ અને મોં બંદ કરીને સીલ કર

પુર કુનશ અઝ બાદે કિચે મિલલદુન
ફિર હવામે માઅરેફતમે ઇસ્કો બર
ને લફુન્ની તું હવાને તેમાં બર

૧૧૪૦

જેહેદ હકકસ્તો દવા હકકસ્તો દર્દ
કરખ બી હક હે દવા બી દર્દ બી
સલ કાશિશ ને દવા ખિમારી સત્ય

મુનકર અંદર નશી જેહદશ જેહદ કર્દ
સખ મુનકરને ખિલાઈ જેહદ કી
કર તુ કાશિશ કર ન ઉલમ દુર સત્ય

૧૧૪૧

કરખ કુન સખચે નુમા વ જેહદ કુન
કરખ કર અંદાઝે સખચે જેહેદસે
કરતુ ઉધમ કરતુ તદખીરો ખરી

તા ખદાની સિરેં ઇસ્મે મિલ લફુન
તાકે ઇસ્મે માઅરેફત કો માન લે
કે લફુનો ઇસ્મ તુ પામે નકી

૧૧૪૨

ગરચે જુમલા ઇં જહાં બર જેહેદ શુદ
જેહેદ સે માઅમુર હે સારા જહાં
જો કે આ આખું જગત કુખ રૂપ થાય

જેહેદ કે દર કામે જાહિલ શેહેદ શુદ
શહેદ લેકિન હલકે જાહિલ મેં કહાં
યત્ન જાહિલ મોમાં મધ શી રીતે થાય

૧૧૪૩

ઝીં નિમત ખિસ્માર જુરહાં શુકત શેર
શેર ને અયસી દલીલે ખુબ દો
સીહે તો એવી દલીલો ત્યાં કરી

કઝ જવાબ આં જખ્યાં ગશત-દ સેર
જખરી સુન સુન કર છન્હેચે શર્મગીં
ભાઅવાદીથી ન કાંઇ યુક્તિ બની

(૫૫)

સિંહે કહ્યું કે અમે તમારી એ વાત માની પણ વિચારી જુઓ કે નખીઓ અને રસુસોએ કેવા કેવા ઉલોગ કર્યા છે. અને તેમની પાછળ સહયુજો ને દિનદાર માણસોએ કેવી કેવી કાશિશો જારી રાખી છે ત્યારે આ જગતમાં તમે સુધારો જોઈ શકો છો. તેમણે કાફરાના કેવા કેવા જુદામ સહન કર્યા છે. અને કેવી કેવી મુસીબતો વેડી છે વળી ખુદાએ પણ તેમના ઉલોગોને અનુકુળતા આપી છે કેમકે તેમની જે જે યુક્તિઓ હતી તે બધી પવિત્ર હતી કેમકે પવિત્ર માણસોનાં કૃત્યો પણ પવિત્ર હોય છે તેમણે જળમાં આકાશી પક્ષીઓને પકડી લીધાં અર્થાત જે લોકો અહંકારથી આકાશમાં ઉડતા હતા તેમને તામે કર્યા અને ફિરઆન ને નમરૂદ વગેરે જેઓ ખુદા હોવાનો દાવો કરતા હતા અને મોટી મોટી કામો તેમની સાથે હતી તેમનાં મુકામલામાં નખીઓની કામો ઘણીજ ઓછી હતી છતાં તેમની કમીએ મોટું રૂપ લીધું ને કાફરાની મોટી કામો નાની થઈ ગઈ માટે નારાથી પણ બની શકે ત્યાં સુધી એજ કાશિશ કરજે કેમકે નખીઓ ને વક્ષીઓથી ઉત્તમ કાણુ છે ?

જે તમે એમ કહેતા હો કે પ્રયત્ન કરવો એ તો ભાગ્યની સાથે લડવા જેવું છે તો તેમ નથી. કારણ કે ભાગ્યેજ અમારે માટે પ્રયત્નો નિર્માણ કરેલા છે કાષ્ટએ ભક્તિ ને ધર્મનાં કામમાં કાશિશ કરી હોય ને તેથી તેને નુકસાન થયું હોય એમ કહી બન્યું નથી. હું પ્રતિજ્ઞા પુર્વક કહું છું કે જે ઉલોગ નકામો હોત તો ધર્મ વીરો આ લોકને પરલોકમાં લાલ શી રીતે મેળવત ? તમારી તો એવી હાલત છે કે મળ્યું સાઈ છતાં માયું ફુટેલા માણસની પેઠે પાટા બાંધે છે, આ દુન્યા તો કારણોનું ઘર છે અને એક બે દિવસનો મુકામ છે એમાં ઉલોગ કરી લો પછી આરામથી ખેસજો અહીં આરામથી પડી રહેવાનું યોગ્ય નથી. સિંહે કહ્યું કે હા ઉલોગમાં એટલી વાત આવસ્યક છે કે નકારાં કામો માટે ઉલોગ ન આદરે જેણે જમત માટે ઉલોગ કર્યો તેણે ખરાબ ઉલોગ કર્યો પણ જેણે પરલોક માટે પ્રયત્ન કર્યો તેણે વડો પ્રયત્ન કર્યો કેમકે જમત માટે જે દગા ફટકા કરવામાં આવે છે તે મિથ્યા છે પણ જમતને છોડવા માટે જે દગો ફટકો કરે છે તે સ્વમાન છે. જમત એક કેદખાનું છે એમાંથી નીકળી જવા માટે જીજ્ઞાસુ કરે અને એમાંથી મુક્ત મેળવે એ બહાદુર છે, જમત કેદખાનું છે અને અમે એમાં કેદી છીએ માટે એમાં ખાતર પાડીને આપણે તેમાંથી નાસી છુટવું જોઈએ, ખુદાથી પ્રભાદ કરવો એ દુન્યા છે માલ દોલત ધરખાર બાલ બચ્ચાં સ્ત્રી વગેરે દુન્યા નથી જે ખુદાથી ગાણીલ છે તે દુન્યા દાર છે. જે ધન દોલત દીનના કામ માટે એકઠો કરે છે ને તેવાં દીનનાં કામોમાં તેનો ઉપયોગ કરે છે તેવા ધન માટે તો હજરતે (સ. અ.) ફરમાવ્યું છે કે તે ઉત્તમ ને નેક છે ને તે માણસ પણ ઉત્તમ ને નેક છે. હોડીમાં પાણી હોય તો હોડી કુખી ગળ છે પણ હોડીને બહાર પાણી હોય તો તે હોડીને મદદ કતાં છે. અર્થાત ધનની પ્રીતિ જે ધનવાનના મનમાં હોય તો તે તેના કુખવાની નિશાની છે પણ જે તેની પ્રીતિ દીલની બહાર હોય તો તે દોલત બને લોકોમાં લાલદાથી છે જેવી રીતે હજરત સુલેમાને (અ. સ.) દેશને દોલત બનેને જુલાવી દીધાં હતાં તેટલા માટેજ આપને મિસ્કીન કહેતા હતા. જેનો પાસે એક ટંકનું પણ ખાવાનું ન હોય તેને મિસ્કીન કહે છે પણ તેમની પાસે તો ઘણુંએ હતું. મોં બાંધેલા કુખને પાણીમાં મુકે તેમાં હવા બરેલી છે. તેથી પાણી તેને કુખાડી શકતું નથી. તેવીજ રીતે

જેના દીક્ષમાં દરવેશીની હવા બરેલી છે તે પશુ આ બવસાગરમાં તરતો રહે છે એનું મન તો ખુદાની મોહનતથી બરપુર છે આખું જગત જાણે છે કે તેની સસ્તનત છે પણ તેથી એનું મન બરેલું છે. માટે દિલ ને મોં બંધ કરી સીધ કરી દે છે તે પછી ખુદાની દયાની ખડકમાંથી કેવો મંદ મંદ પવન આવે છે તે જો. સિંહ કહે છે કે રોગ પણ સત્ય છે ને દવાને કાશિશ પણ સત્ય છે જે ઇન્કાર કરે છે તે કે શિશના નકારમાં કાશિશ કરે છે ને કાશિશ ઇન્કાર કરે છે. માટે ઉલ્લોગ કરને કાશિશ દેખાડ ને પ્રયત્ન કર ત્યારે તને ગેયની વિદ્યાનું જ્ઞાન થશે, ને દેખીશ. જો કે આ બધું જગત પ્રયત્નથી બરેલું છે પણ મુર્ખનું મોં કડનું છે તેની મિહાશ જણાતી નથી એવી રીતે સિંહનું બાપણ સાંજળીને તે કર્મવાદી પશુઓ સુપ થઇ ગયા ને તેમનાથી કોઇ જવાબ દેવાયો નહિ.

તકદીર કરતાં તદબીર બળવત્તર છે એ વિષે

(૫૬)

૧૧૪૪

અહો ખરગોશો આહુઓ શિગાલ
લોમરી ખરગોશ હિરની ઓર શિગાલ
લોકરી શિઆળનું સરલું હરણ

જલ્લરા ભુગઝાશનન્દો કીસો કાલ
છોડે બપડે જલ્લરા સખ કીસો કાલ
ખાજ આગ્યા કર્મવાદીઓ કડાણ

૧૧૪૫

એહદ હા કરદન્દ આ શેરે જિયાં
એહદ સખને શેરસે આખિર કિયા
સિંહની સાથે કર્યા કીસો કરાર

કંદરી બયઅત ન ચકતદ દર જિયાં
અખ ન ઇસ બયઅતમે નુકસાં આયગા
તામેઝરીમાં ન ફેર આવે લગાર

૧૧૪૬

કિસ્મે હર રોઝશ બયાયદ બે ઝરર
રોઝ દે દેગે વઝીફા બિલ ચકી
ખાવાનું પહોંચે બરાબર વણ કહે

હાજતશ ન બુવદ તકાઝાએ ફિગર
કુચ તકાઝે કી ઉસે હાજત નહીં
ને તકાદો નવ કદી કરવો પડે

૧૧૪૭

એહદ યુ' બસ્તન્દો રફતન્દ આં ઝમાં
એહદ કરકે ઓર બે ખવફા ગુમાં
તે પછી સધળા ગયા કરીને કરાર

સુએ મરએ અયમન અઝ શેરે જિયાં
સખ ચરાગાહોમે પહોંચે શાદમાં
ને રહ્યા નિશ્ચંત થઇને વન મોઝાર

૧૧૪૮

જમઆ બિન શિસ્તન્દ ચક જા આં વહુશ
જમઆ હોકર એક જગા બપડે કહીં
એકઠા બેઠા થઇને સૌ પશુ

ઓફતાહા દરમીયાને જુમ્લા જુશ
જેશમેથે સખ કે સખ વો બિલચકી
પશુ તહાં તોફાન એક ઉશું થયું

૧૧૪૯

હર કસે તદખીરો રાયે મી ઝહે
હર કોઇ એક રાય દેતાયા નઇ
યુક્તિ ત્યાં હર એક દેખાડે નવી

હર કસે દર ખુને હરયક મી શુદે
ફિક્કી સજકો પરાયે ખુનકી
મરતું આહે ખીખતું દિલથી નકી

૧૧૫૦

આકિજત શુદ ઇતતિકાકે જુમ્લાશાં
મુતતકિકે ઇસપર હુવે વો ખેઝ્યાં
એકમત એક વાતપર સર્વે થયા

તા બિયાયદ કુરએ અંદર મીયાં
કુરઆ ડાલા જાયે સજકે દરમીયાં
જેની ચીઠી તેનો વારો જણો આ

૧૧૫૧

કુરઆ બર હર કો ઝનદ ઉતઅમા અરત
કુરઆ આ જાયેગા જુરકે નામ પર
ચીઠી જેના નામની નીકળે તહાં

ખે સખુન શેરે ઝિયાં રા લુકમા અસ્ત
શેરકા હોગા વો લુકમા ખે ખતર
વણુ કહે સિંહ પાસે જાયે દોડતા

૧૧૫૨

હમ ખરી કરદન્દ આં જુમ્લા કરાર
હો ગયા આપસ મેં ચે કવલો કરાર
એક મત સર્વે થયા એ વાતમાં

કુરઆ આમદ સર બસર રા ઇખતિયાર
કુરએ પર આખિર હુવા સજકા મદાર
સત્તા આપો ચીઠીમાં સધગાં તહાં

૧૧૫૩

કુરઆ બર હર કો ફતાહે રોઝ રોઝ
કુરએ મેં જુરકા નીકલતા રોઝ નામ
આવે જેના નામની ચીઠી સદા

સુએ આં શેર ઉ દવીંદે હમ યુ થોઝ
શેરકી જનિબ વો જતતા તેઝ ગામ
સિંહ પાસે તે જતો બોલ્યા વિના

(૫૬)

છેવટે સેંકડો સસલા હરણુ વગેરે બધાઓએ કર્મવાદ છોડ્યો. ને વાદવિવાદ છોડી સિંહની સાથે ફાલ કરાર કર્યા કે અમે બધા તારા સેવક છીએ અને અમારી આ તાબેદારીમાં કોઇ ભુલ પડશે નહિ. તારો ભાગ રોજ તને બરાબર પહોંચશે તારે ઉધરાણી કરવી પડશે નહિ. એવો કરાર કરીને બધાં ચરાની તરફ ચાલ્યા ને નચિંત થઇને બેઠાં હવે તે મંડળીમાં તકરાર પડી એક કહે કે તું જ, અને બીજો કહે કે તું જ, છેવટે પાસે નાખવાનો કરાર થયો ને તે જેના નામ પર પડે તે જાય એમ નક્કી થયું. હવે તે પ્રમથ્ણે રોજ અમલ થવા લાગ્યો ને જેનું નામ આવતું હતું તે સિંહની તરફ ઝપાટાબંધ દોડીને જતું હતું.

તે પશુઓને આપેલો સસલાએ જવાબ

(૫૭)

૧૧૫૪

યુ બ ખરગોશ આમદ છ સાગર ખેદાર
આયા જબ ખરગોશ કે જતેકા દોર
એક દિન સસ્લાનો વારો આવીયો

બાગ ઝદ ખરગોશ કા ખર ચંદ જોર
બોલ ઉડા વો આહ અબ કબતક ચે જોર
બોલ્યું તે આ કર્મ કર્યાં સુધી કરો

૧૧૫૫

કવમ ચુકતન્દ્ર કે ચંદી ગાહ મા
કવમ ખોલી ધતને દિન તક બર મલા
ખોલી તેની જાતિ મુદતથી અમે

જાં ફિદા કરદેમો દર એહદે વફા
હમને હે પુરા ફિયા એહદો વફા
કાલ પર સામિત અને અવીચળ છીએ

૧૧૫૬

તુ મજે બદનામીએ મા અય ઉતુદ
અય બિરાદર ! હમકો યું રસ્વા ન કર
તું અમારી જગમાં બદનામી ન કર

તા ન રન્જદ શેર રવ તુ ઝુંદ ઝુંદ
શેર રંજદા ન હો જા જદ તર
કે ખફા થાયે ન સિંહ અમ જત પર

૧૧૫૭

ચુકત અય યારાં મરા મોહલત દહેઠ
ખોલા અય એહયાય મોહલત દો મુઝે
ખોલ્યો તે મહેલલ તમે આપો મને

તા જ મકરમ અઝ બલા અયમન શવેદ
તા ખલાસી પાવ મેરે મકસે
મારી ચુકિતથી બચી જશો તમે

૧૧૫૮

તા અમાં યાબદ ઝે મકરમ જાને તાં
મકસે મેરે અયેગી સમજી જાં
મારી ચુકિતથી બચી જશો પ્રાણ

માંદ છ મીરાસે ફરઝદાને તાં
હો યે જંગલ અચોંકી મીરાસ હાં
વંશ રહેશે આપનો બાકી સુખાય

૧૧૫૯

હર પયમ્બર ઉમ્મતારા દર જહાં
હર પયમ્બર અપની ઉમ્મતકે લિયે
દર પયમ્બર ઉમ્મતોની દરમ્યાન

હમ યુની તાં મુખલેસી મી ખવાંદ શાં
ચાહતા થા મુખલેસી દિલ ખોલ કે
એવી રીતે ઇચ્છતા હતા અમાન

૧૧૬૦

કઝ ફલક રાહે બિરં શો દીદા યુદ
અર્પસે દેખ આયે થે રાહે નમત
રાહ નીકલવાની નવ જોઇ નમે

દર નઝર યું મરદુમક પેચીદા યુદ
થે નિહાં પુતલી કી સુરત ખુશ સિફાત
કીકી થઇને બસ નજરમાં તે વસે

૧૧૬૧

મરદુ મશ યું મરદુમક દીદન્દ ખુદ
ગરચે લોગોને ઇન્હેં ઝુટા કહા
નાની કીકી પેઠે તેને આપીએ

દર યુઝુમીં મરદુમક કસ રહે ન યુદ
કોઇ પુતલીસે નહીં લેકિન બકા
કીકી ની મોટાઇ ને નવ જાણીએ

(૫૭)

એવી રીતે કેટલાક દિવસ નિયમીત કામ ચાલ્યું પશુ જ્યારે સસલાનો વારો આવ્યો ત્યારે તે કઠળવા લાગ્યો ને ખોલ્યો કે આવો જુદમ ક્યાં સુધી ચાલવા દેશો. આનો કાંઈ ઉપાય નથી શું ? જનવરોએ કહ્યું કે અમે આટલા બધા દિવસથી જીવ કુરબાન કરીને વાયદો પુરો કરીએ છીએ ને તું અમને બદનામ કરવા ઇચ્છે છે ? હે અન્યાયી જલદી જલદી જા કે સિંહ ગુસ્સે થાય નહિ. સસલે કહ્યું કે હે મિત્રો મને મહેલલ આપો તો હું એવી ચુકિત કરું કે તમે બધા આ પીડામાંથી છુટી જાઓ ને મારી ચુકિતથી તમે એવા નિશ્ચિત થાઓ કે તમારા જીવની ચિંતા પશુ રહે નહિ ને તમારા વંશને માટે આ ચરો વારસામાં રહે.

દરેક પેગંબરે પોતાની હિમ્મતને બોધ કરી તેમને મુક્તિનો માર્ગ સૂચવ્યો હતો હું પણ તમને પીડામાંથી છોડાવવાનું ઇચ્છું છું કેમકે પેગંબરને આકાશની પેલે પાર જોવાનું હતું ને તે તેમની નજરમાં કીકી પેટે સમાયેલું હતું પણ લોકોની કીકીની પેટે તેમને સ્વાસ્થ્ય નાવ્યા પણ કીકીમાં કેવી મોટાઈ છે તેનો વિચાર કર્યો નહિ તેમાં તો જમીન, આસ્માન, ઝાડ, પર્વત ચંદ્ર સુર્ય વગેરે બધું સમાઈ જાય છે તેનો વિચાર કર્યો નહિ.

(૫૮)

૧૧૬૨

કવમ ગુફતન્દશ કે અય ખરગોશ દાર,
સુત ઝરા સુત કવમને ઉરસે કહા,
કવમ બોલી તેને હે સસલા સમજ,

ખવેશ રા અંદાઝમે ખરગોશ દાર
અપની ખરગોશી સે તુ બાહર ન જ
જાણુ તુ લાચાર નિજને બે સમજ.

૧૧૬૩

હીચે લાફસ્ત ઇ કે તુ અઝ મહેતરાન,
હા ચે શેખી મે ને તુઝસે ચે બડે,
છે આ મુખાઈ મહાજનને જે તું,

દર ન્યાવુર દન્દ અંદર ખાતિર આ
વો લિ દિલમેં ઝોઅમ ચે લાતે ન ચે
તુઝ ગણીને નવ નજરમાં લાવતું.

૧૧૬૪

મુઅજબી આ ખુદ કઝા માંદર પયરત,
તુ હે મગરૂર આગઈ હે ચા કઝા,
મોત મગરૂરીથી તારી આવશે.

વર ન ઈં દમ લાયકે ચું તુ કયસ્ત
તેરે કાબિલ વર ન ચે ખાતેં હેં કયા
આવો દાવો લાઈ કરવો છોડી દે.

૧૧૬૫

ગુફત અય ચારાં હકમ ઈલહામ દાદ,
બોલા મુઝકોતો હુવા ઈલહામ આજ,
બોલ્યો તે હકની છે આ પ્રેરણા મને,

મરઝઈકે રા કવી રાયે કુતાદ
રાય એકે કમઝોર કી હે નામ આજ
આજીજોને રક્ષવા સુઝાડે છે

૧૧૬૬

આંચે હક આમોખ મર ઝમ્બુર રા,
અકલ જો દેદે ખુદા ઝમ્બુરકા,
હકકે જમરીને જે વિદ્યા શીખવી,

આં ન આશદ શેર રા વ ગોર રા
ગોરખર ઝોર શેરકા હાસિલ ન હો
સિંહ તે વિદ્યા ન જાણે છે કહી

૧૧૬૭

ખાનહા સાઝદ પુર અઝ હકવાએ તર.
શેહેદ કે ખાને ખનાયે ઇસ કદર,
ધર ખનાવે છે તે મીઠાઈ મિસાલ,

હક બરે આં ઇસ્મ રા બકશુદ દર
હકને ઇસ પર ઇસ્મકા બોલા હે દર
આપી છે અક્ષાહે આ વિદ્યા કમાલ

૧૧૬૮

આં ચે હક આમોખ કિરમે પીલેરા
ઇસ્મ જો રેશમકે કીડે કો દિયા
એક છે કીડો કે તે રેશમ કરે

હેય પીલે દાનદ આં ચું હીલેરા
હાથીઓં કો બી ન વો હાસિલ હુવા
બીજા કીડા થી ન તે ચાએ ખરે

૧૧૬૯

આદમે ખાકી એ હક આમોખ ઇસ્મ
સીખા જળ ઇનસાનને ઇસ્મે ખુદા
પુતળું માટીનું માણસ ઇસ્મ થી

તા બ હકતમ આસ્માં અફરોખ ઇસ્મ
ચખેં હકતમ તકે ગઈ ઇસ્કી જિયા
આસ્માં સુધીની જાણે છે ગતિ

૧૧૭૦

નામો નામુસે મલકરા દર શિકસ્ત
દી શિકસ્ત ઉસ્ને ફરિશ્તો કો બળ
આબરૂ ઝાંખી ફિરશ્તાની થઇ

કોરીએ આં કસ કે બા હક દર શિકસ્ત
થા વો અધા હકસે નો લકતા રહા
શંકા રાખી હક માં તે અધા રહી

૧૧૭૧

ઝાહિદે શશ સદ હઝારાં સાલારા
ઉમ્ર બિસ ઝાહિદ કી થી છ લાખ સાલ
ભક્ત લાખો વર્ષનો શયતાન હતો

પુઝબંદી સાખ આં જોસાલારા
બાંધ ઉસ્કે મુંહકો બજડે કી મિસાલ
વત્સ જાણે છીંકીથી બાંધિલું મોં.

૧૧૭૨

તા ન તાનદ શીર ઇસ્મે દીં કશીદ
તા ન શીરે ઇસ્મ પી જાયે કહીં
વિધા રૂપી દુધ ધાવી ના શકે

તા ન ગરદદ ગિર્દ આં કસરે મશીદ
કસરે મેહકમ કે ન પાસ આયે કહીં
જઈ શકે નવ ઉન્નય મંદિર સુધી તે

૧૧૭૩

ઇસ્મહાએ એહલે હિસ શુદ ચોઝ બંદ
એહલે ઝાહિર પર દહાને ચદ ગયે,
છીંકી બાંધી એટલા માટે ખરી,

તા નગીરદ શીર ઝાં ઇસ્મે બલન્દ
તા ન પહોંચે શીર ઇન્કો ઇસ્મસે
દુધ ને નવ પી શકે વિધા રૂપી

૧૧૭૪

કતરએ દિલરા ચકે ગવહર ફતાદ,
કતરએ દિલકો વો એક મોતી મિલા,
મોતી દીપા પર હુદય જેના ધયું,

કાં બ ગરદુન્દાવ દરિયાહા ન દાદ
જો ન ગરદું કો ન દરિયા કો મિલા
તે ન સાગર કે ન નજાને આવિયું

૧૧૭૫

ચંદ સુરત આખિર અય સુરત પરસ્ત,
આખિર અય કબતક ચે અય સુરત પરસ્ત,
રૂપ પુજક રૂપતો આખર મટે

જાનેં બે માઅનીસ્ત અઝ સુરત પરસ્ત
જાનેં બે માઅની રહેગી તેરી પરસ્ત
તે નિર્બક જીવ સુરતથી ખસે

૧૧૭૬

ગર બ સુરત આદમી ઇન્સાં શુદે,
શિકલ હીસે આદમી ઇન્સાં હો ગર,
રૂપથી જો થાત માણસ આદમી.

એહમદો શુ જેહેલ ખુદ ચકસાં શુદે
એહમદો શુ જેહેલ કયોં હોતે દિગર
થાત સરખા શુ જેહેલ એહમદ નખી

૧૧૭૭

એહમદો શુ જેહેલે દર શુતખાના રક્ત
એહમદો શુ જેહેલ જાયેં શુતકદે.
શુ જેહેલ ને મુસ્તુફા મંદિર ગયા

ઝીં શુદન તા આં શુદન ફરકીસ્ત રક્ત
ફકં બેહક ઇનકે જામેમેં રહે
પણ જન્મામાં બનેના ફેરજ ખરા

૧૧૭૮

ઇં દર આયદ સર નિહન્દ આંરા શુતાં
વો જય અયેં ઇનકો શુત સિજદા કરે,
આબા તો મુર્તિએ ફકવત કયાં.

વાં દર આયદ સર નિહન્દ શુ ઉમતાં
ચે જય આયેં શુતકે આંજે સર રખે
તે ગયો તો મુર્તિને ફકવત કયાં

નકલ બર દીવાર મિસ્લે આદમસ્ત
મિસ્લે આદમ નકલ હે દીવાર પર,
ભીંત પર માણસનું દોયું ચિત્ર છે,

જાં કમઅસ્ત આં સુરતે ખેતાય રા,
જાન કમ હે સુરતે ખેતાયકી,
જીવ નવ જાણો તમે જો રૂપમાં

શુદ્ધ સરે શેરોને આલમ જુમલા પરત
હર તરફ શેરોકી ગરદન છુકે ગઇ,
જગમા સિંહોનું ન કયમ માયું ઝુકે,

એ જિયાનસ તશ અઝાં નકશે તુકુર,
ઉનકી શકલ અઘી નથી તો કયા હુરા,
રૂપથી ખોટો છે તો પણ હાણુથી,

વરફે સુરત નીસ્ત અંદર જામહા,
વરફે સુરત હે સિયાસે ઝાહેરી,
રૂપનીય સ્તુતી લેખણમાં નથી,

આલિમો આદિલ હમા માઅનીસ્ત બસ,
આલિમો આદિલ હે મઆની ઝોર બસ,
ન્યાથી ને વિદ્વાન સધળું અર્થ માં,

મી ઝનદ બર તન જે સુએ લા મકાં,
લાં મકાંસે હે તનોં પર ઝુ કિશાં,
લા મકાંથી યુમ તનમાં આવે તે,

ઇ સખુન પાયાં ન દારદ ગોશ દાર,
ઇનતિહા ઇસ ખાતકી આખર કહાં,
અંત નવ આ વાતનો જાણે કદા,

૧૧૭૬

ખિનગર અઝ સુરતએ ચીઝ ઉરા કમઅસ્ત
દેખ સુરતસે કમી ઇસ્મે મગર
જીવ વિષુ એમાં કસર શી છે કહે

૧૧૮૦

રવ બજુ આં ગવહરે નાયાય રા
કર તલાશ ઇસ ગવહરે નાયાયકી
સાયું મોતી તે નહીં પણ કાંકરા

૧૧૮૧

યું સગે અસહાય રા દાદન્દ ફસ્ત
જમ સગે અસહાયકો ઇઝઝત મીલી
મિતતા અસહાય સગથી રાખે તે

૧૧૮૨

યુંકે જાનશ ગર્ક શુદ્ધ દર બેહરે નુર
જાનતો થી એક છુક્યા નુરકા
જીવે તેનો નુરનો દરિયો નકી

૧૧૮૩

આદિલો આદિલ યુવદ દર નામહા
આદિલો આલિમ હી કી હે ઝિંદગી
ન્યાથી ને વિદ્વાન કાગળમાં સહી

૧૧૮૪

કસ નયાખી દર મકાનો પેશા પસ
હે મકાં જીરકા ન કોઇ પેશા પસ
સ્થાન વાસી જાણે શી રીતે બલા

૧૧૮૫

મી ન ગનજદ દર ફલક ખુરશીદે જાં
કયા સમાતા ચર્ખ મેં ખુરશીદે જા.
નલા માં સુરજ જીવન માએ ખરે

૧૧૮૬

ગોશ સુએ કિસ્સએ ખરગોશ દાર
ખેર અબ ખરગોશકી સુન દાસ્તાં
સસલાનો કિસ્સો ફરી સુણજો જરા

(૫૮)

તે જનાવરોએ કહ્યું કે હે મુખ અમે જો કહીએ છીએ તે કાન દબને સાંભળ. તું
સંસલું છે તો પોતાને સસલુંજ સમજ, શેખી ન માર. તારા જેવું તુજી પ્રાણી આવી
ખઠાઈ મારે છે જો મોટાં મોટાં પ્રાણીઓના મનમાં પણ આવતી નથી, તું ધણોજ ગર્વિષ્ટ

છે અથવા અમારી કળ છે જે સસલાના રૂપમાં અમારી પાછળ પડી છે. તેણે કહ્યું કે હે મિત્રો મને ખુદાએ એક પ્રેરણા કરી છે તે મારા જેવા નમળાને એક યુક્તિ સૂઝાડે છે. શું તમે જાણતા નથી કે ખુદાએ મધમાખને કેવો હુન્નર શીખવ્યો છે કે તેવો હુન્નર સિંહ ને રાઝ જેવા પણ જાણતા નથી. તે મધપુદાનાં ખાના કેવી રીતે મધથી ભરે છે. અને એ વિદ્યાનું દાર કેવી રીતે તેના ઉપર ખોદ્યું છે. તેમજ રેશમનો કીડો જેવું રેશમ બનાવે છે તેવું શું કોઈ હાથી બનાવી શકે છે? માણસને જુઓ કે તેણે ખુદાની પાસેથી વિદ્યા શીખીને સાતમા આકાશ સુધી વિદ્યાનો પ્રકાશ એવો તો ફેલાવ્યો કે ફરિસ્તાઓનું નામ મટાડી દીધું માટે જે ખુદાની કુદરતમાં શંકા કરે છે તે આંધળો છે. જુઓ કે હજારો વરસ જેણે ભક્તિ કરી છે એવા શેતાને બ્યારે આદમને નમન કર્યું ત્યારે તે બળદ જેવો મુખ ગણાયો ને તેના મોં ઉપર ખરતા તારા રૂપી છીંકા બાંધી કે આકાશ પર જઈને ફરિસ્તાઓ પાસેથી ખુદાની વિદ્યા ચોરતો હતો તે ચોરી શકે નહિ એવીજ રીતે જેમની વિદ્યા જાહેરદારીની છે તેમને માટે તેમની વિદ્યા પણ છીંકા રૂપ છે કે ખુદાના ઉચ્ચ તર વિદ્યા રૂપી દુધ પી શકે નહિ તેની વિદ્યાનું એક ટીપું અંતઃકરણની છીપમાં પડ્યું કે મોતી થઈ ગયું જાણવું, એવો મોતી આકાશમાં એ નથી ને સાગરોમાંએ નથી જો કે રત્નાકરમાં તો અસંખ્ય મોતી છે તો હે જાહેરદારીને પૂજનાર તું આ જાહેરના રૂપની ક્યાં સુધી પુજ કરીશ. તારો જીવ આ મિથ્યા જીવથી છુટતો નથી રૂપથી માણસ માણસ થતો નથી જો એમજ હોત તો હઝરત રસુલે ખુદા (સ. અ.) અને અણુ જહલ સમાન હોત. હજરત રસુલે ખુદા (સ. અ.) ને અણુજહલ બન્ને છુતખાનામાં ગયા હતા પણ બંનેના જવામાં મોટો ફર છે. હઝરત મંદિરમાં ગયા તો મુર્તિઓએ આપને નમન કર્યું ને જુજહલ મંદિરમાં ગયો તો સેવકની પેઠે મુર્તિઓને નમન કર્યું. બીંત ઉપર માણસનું ચિત્ર હોય છે તે બરાબર માણસને મળતું હોય છે તેમાં શું નથી હોતું! ફક્ત એક જીવની કસર હોય છે એવીજ રીતે જેણે ખુદાની ઝોળખાણ રૂપી અર્થ જાણ્યો નથી તે પણ નિર્જીવ છે. માટે તું તારું કામ કર ને તે ફુલ્લો મોતી રૂપ અર્થને શોધ, તું જોકે અરહામે કહફના કુતરાને એવી શક્તિ આપી હતી કે આખી દુન્યાના સિંહોએ તેની આગળ માથું નમાવ્યું તો તે કુતરાને પોતાની નકારી સુરતથી શું નુકશાન થયું? કેમકે તેનો જીવ તુરના સાગરમાં ફોપેલો હતો. સારો પોશાક પહેરવાથી રૂપાળા દેખાય પણ એ ખરી સુંદરતા નથી. પણ પુસ્તકોમાં વિદ્વાન ને ન્યાયીના નામથી ખ્યાતિ થાય તે ખરું સૌંદર્ય છે તો આ વિદ્વાન ને ન્યાયી એ અર્થ છે એનું કોઈ ખાસ સ્થાન નથી અથવા એ કોઈની આગળ કે પાછળ નથી. પણ તને એ ગુપ્તમાં મળશે એ ખુબી ખુદાએ બખ્શીલી સ્વભાવિક છે ઉઘમથી આવેલી નથી. લા મકાનની તરફથી આ વિશેષતા શરીરની તરફ આવે છે જેની મોટાઈ અને પ્રકાશથી જીવ રૂપી સૂર્યનો આકાશમાં પણ સમાવેશ થઈ શકતો નથી એ વાતો તો એવી છે જેનો અંત નથી માટે તે સસલાની વાર્તા સાંભળ પણ તારો કાન કે જે ગધેડાના કાન જેવા છે તે વેચી નાખીને બીજા કાન ખરીદ કર કેમકે આ વાત લંબકણી જેવા કાનવાળા સાંભળી શકતા નથી. •

મસલાની અક્કલમંદી ને બુદ્ધીની મોટાઈ ને લાભ વિષે

(૫૯)

૧૧૮૭

ગોશી ખર બ ફરોશી દીગર ગોશી ખર,
બેચ દે ચે કાન લે લે ફુસરે,
કાન તારા વેચી બીજા કાન લે,

કીં સખુન રા દર નયાનહ ગોશી ખર
ગોશી ખર કિસ તરહા ચે બાતેં સુને
કાન ખર ના વાત નવ આં સાંભળે

૧૧૮૮

રવ તો રૂઆ બાઝીએ ખરગોશી બીં,
દેખ હિલા સાઝીયાં ખરગોશી કી,
બિલ્લી સમ ચાલાકી તું મસલાની ને,

મકો શર અંદાઝીએ ખરગોશી બીં
દેખ શેર અંદાઝીયાં ખરગોશી કી
સિંહ પકડવાની તું યુક્તિ પેખ તો

૧૧૮૯

ખાતિમે મુલ્કે સુલયમાનસ્ત ઇદમ,
ખાતિમે મુલ્કે સુલયમાં ઇદમ હે,
છે મુલેમાં મોહોર તે વિદ્યા ખરી,

જુમલા આલમ સુરતો જાનસ્ત ઇદમ
સખ જહાં સુરત હે ઝોર નં ઇદમ હે
શપ છે વિદ્યા ને તે જીવજ નહીં

૧૧૯૦

આદમી રા કીં હુનર બીચારા ગસ્ત,
ઇસ હુનરસે, આદમી કે હેં શુલામ,
આદમીની વિદ્યાથી આજિઝ થયાં,

ખલ્ક દરિયા હાવ ખલ્કે કોહો દસ્ત
દસ્ત ઝોર કોહોસાર ઝોર દરિયા તમામ
સૃષ્ટી, દરીયા, પર્વતો, જંગલ બધાં

૧૧૯૧

ઝુ પલંગો શેર તરસાં હમયુ મુશ,
મિસ્લે ચુહે કે હે લરઝાં ઇસસે શેર,
સિંહ ને ચિતા ચુહાની પેઠે બીએ,

ઝુ શુદા પિન્હાં બ દસ્તો કોહ વુકુશ
છિપતે હેં કોહો બિયાબામે દિશેર
ને શિકારી જાનવર વનમાં ફેર

૧૧૯૨

ઝુ પરીએ દેવ સાહલહા ગિરફત,
સખ કનારા કશ હુએ દેવો પરી,
દેવને પરીએ એ છુપાઇ ગયાં.

હર ચકે દર જાએ પિન્હાં જા ગિરફત
ઇખતિયાર એકે એકને કી પોશી દગી
વિદ્યાથી નાસીને એકાંતી થયા

૧૧૯૩

આદમીરા દુશ્મને પિન્હાં બસેસ્ત,
આદમી કે હેં છુપે દુશ્મન મોહોત,
આદમીના ગુપ્ત દુશ્મન છે બહુ,

આદમીએ બા હઝર આકિલ કસેસ્ત
આદમી બીએ રહે દુશ્મન મોહોત
બીક જોને છે તે શુદિમંત ખઈ

૧૧૯૪

ખલ્કે ખુબો ઝસ્ત દસ્ત અઝમા નિહાં,
હમસે પોશીદા હે ખલ્કે અચ્છી યુરી,
ગુપ્ત અમથી સારા મોટા છે ધણી,

મી ઝનહ બર દિલ બહર હમ કોમલાં
જસ્કે કરસે દિલમેં હમબત હે બડી
દ્રષ્ટિ તેઓની અમારા પર સહા

૧૧૮૫

બેહરે ગુરુ અર દર રવી દર જુવખાર,
ગુરુ કા જયે કનારે જુવખાર,
જો નદીએ જય કરવા સ્નાન તુ,

બર તુ આસેએ ઝનદ દર આખખાર
ઓર કોઈ આસેએદાં દે જયે ખાર
પાણીમાં કાંટાથી દુઃખ થાએ ખરૂં

૧૧૮૬

મરએ પિનહાં ખારદાર આખસ્ત પસ્ત,
જોકે હે પાની મેં કાંટા તેહ નશી.
શુપ્ત જો કે કાંટા પાણીમાં રહે,

ચુકે દર તુમી ખલદ દાની કે હસ્ત
જય ચુભાતો આ ગયા તુજકો યજી
પગમાં બેકાયે તો જાણે તું ખરે

૧૧૮૭

ખાર ખારે હિસ્સ હાઓ વસ વસા,
ખાર હિસ્સો વસ વસા કે ખરમલા,
ધારતી ચિંતા ને ફિકરો એહવી,

અઝ હઝારાં કસ જુવદ ને યક કસા
સોફા જનિયસે હેં એક જનિયસે કયા
સેંકડો માણસને માટે છે ધડી

૧૧૮૮

ખાશ તા હિસ હાએ તો મખદલ શવદ,
હિસ ખદલ જાએ તેરી તું સખ કર,
લાગણી ખદલાઈ જાએ તાહરી

તા બ ખીની શાનો મુશકિલ હલ શવદ
તાકે તેરી મુશકિલે હોં સેહેલ તર
તો આ વસ્તુ તુજને દેખાએ ખરી

૧૧૮૯

તા સખુન હાએ કયાં રદ કરદષ,
તુને કિનકી ચુકતુચ કા રદ કિયા,
છાડી સંગત જુદિવાનોની જો તેં,

તાં કયારા સરવરે ખુદ કરદષ
કિનકો આકા કર લિયા ખુલ જયગા
મુખની સેવા કણુલી લીધી તેં

(૫૬)

હવે ચાલે તે સસલાના દાવ પેચ જો કે એવડા મોટા સિંહનો તેણે શી રીતે નાશ કર્યો. આ બધો પ્રતાપ વિદ્યાનો છે કેમકે વિદ્યા એ હઝરત સુલેમાન [અસ] ની અગ્રહી છે. જગત રૂપ છે ને વિદ્યા જીવ છે એથીજ આખા જગતના પ્રાણીઓ માણસથી હારેલા છે. સિંહ વગેરે પશુ એનાથી આજિજ થઇને ઉંદરની પેઠે પહાડોમાં ભરાઈ ગયા છે ને દેવ તથા પરીઓએ નદીઓ ને સાગરો પર મુકામ કર્યો છે એવી રીતે માણસોના દુશ્મન અસખ્ય છે પશુ જે માણસ સાવધાન રહે છે તે જુદિશાળી છે બણાક સારા નરસા પ્રાણીઓ અમ્મારાથી ગ્રમ છે જેથી અમને એક ફિકર પેદા થાય છે દાખલા તરીકે પાણીમાં નાહવા ઉતરીએ છીએ તો તેમાં કાંટા છુપાએલા છે જો કે કાંટો એક નજીવી વસ્તુ છે પશુ જ્યારે બેકાય છે ત્યારે પીડા થાય છે. એવીજ રીતે વહેમ, શંકા, વસવસો એવા છુપાએલા છે કે તે પશુ માણસને નડે છે તે તેના શતરૂ છે માટે તું દુશ્માર આ કે તારી લાગણીઓ બદલાય ને તું તારા શતરૂઓને ઝાળખી શકે. તે તારા મિત્રોનું કહ્યું માન્યું નથી તે કાંટા રૂપી શતરૂઓને સરદાર મળ્યા છે, ને તેમના કહેવા પ્રમાણે ચાલ્યો છે.

સસલાના મનની વાત જાણવા માટે પ્રાણીઓની કાશિશ.

(૬૦)

૧૨૦૦

બાઅદ અઝાં યુક્તન્દ કયે ખરેગોશી યુસ્ત,
ફિર કહા અયે યુસ્ત ખરગોશ અય બતા,
બોલ્યા સૌ સસલાને કે હે જાણકાર,

દરમીયાં નેહ આનયે દર ઇદરાકે તુસ્ત
જો તેરે દિલમેં હે ફેહદે બરમલા
કહીદે તું આ યુક્તિની મતલબ લગાર

૧૨૦૧

અય કે બા શેરે તુ દર પેચીદઈ,
શેરસે ઉલઝાવ પેદા કર લિયે,
બાથ તેં જો સિંહની સાથે બીડી છે,

બાઝ ગો રાયે કે અંદેશી દઇ
અયસે અંદેશે હેં કયા દિલમેં તેરે
ફાયદા એમાં કયા છે તે કહે

૧૨૦૨

મશવીરત ઇદરાકે હુશીયારી દહદ,
મશવીરતસે બહતી હેં હુશીયારીયાં,
લખએ મત ખીખના હુશીયારી વધે,

અકલહા મર અકલ રા ચારી દહદ
અકલકો દેતી હેં અકલેં ચારીયાં
બુદ્ધિને બુદ્ધીથી લાભજ થાય છે,

૧૨૦૩

યુક્ત પયગમ્બર બકુન અયે રાય ઝન,
મશવિરા કર સુન પયગમ્બરકા સખુન,
બોલ્યા પયગમ્બર કરો હે સર્વ જન

મશવરત કલ મુસતશારો મોઅતમન
મશવિરતહે મોઅતબિર ઝોર મોઅતમન
મસલેહત કલ મુસતશારો મોઅતમન

૧૨૦૪

કવલે પયગમ્બર ખર્ન બાયદ શનુદ,
કવલ પયગમ્બરકા તુને સુત લિયા,
માન પયગમ્બરનું કહેલું મન થકી,

બાઝ ગો તા ચીસ્ત મકસુદે તો ખુદ
જદ્દ કેહ દે અય તેરા મકસદ હે કયા
તારી ઇન્જા હોય તો તું દે કથી

(૬૦)

પછી તે પ્રાણીઓએ પુછ્યું કે હે સસલા તેં શી યુક્તિ શોધી કાઢી છે તે કહે. તું સિંહનો મુકાબલો કરવા તૈયાર થયો છે એ માટે તેં શી તૈયારી કરી છે. તને લાયક છે કે અમારી સાથે પણ એ વિષે વાતચીત કરી લે કે જેથી તારી હુશીયારી વધે. એક બુદ્ધિમાં ઘણી બુદ્ધિઓની મદદથી વધારો થાય છે. હઝરત રસૂલે ખુદા (સ. અ.) એ ફરમાવ્યું છે કે કેવળ કામ માટે તજવીજ કરો તો ખીખથી પણ સલાહ લો ને તે સલાહ અમાનતદાર પાસેથી લેવી જોઈએ તારે પણ એ હદીસ માનવી જોઈએ.

સસઢે પોતાના મનની વાત પ્રાણીઓથી છુપાવી રાખી

(૬૧)

૧૨૦૫

શુદ્ધ હર રાઢે ન શાયદ બાઝ શુદ્ધ
બોલા હે અકુશાયે રાઝ ઇસ વકન શાક
બોલ્યો તે કે બેદ નવ કહેવો કહી

શુદ્ધ તાક આયદ ગહે ગેહ તાક શુદ્ધ
તાક શુદ્ધ આયે કબી ફેલ શુદ્ધ તાક
બેકી બેકી થાય બેકી બેકી થી

૧૨૦૬

અઝ સફા ગર દમ ઝની બા આપના
દેખેગા ગર મારકર કુકે આપના
બે સફાઈ માટે કુકે આરસી

તીરા ગરદદ ઝુદ બા મા આપના
ધુધલા હો જયગા આપના તેરા
તેથી મેલી થાય તે થાસે નકી

૧૨૦૭

દરખયાને ઇ સેહ કમ બુઝમાં લખત,
તીન બાતોઢા છુપા મુમકિન હો ગર,
નવ કરો આ ત્રણે વસ્તુનું બિયાન,

અઝ ઝહામો અઝ ઝહામ વઝ મઝહામ
મઝહામો રાહે સફર ઓર માસો ઝર
ધર્મ દવઝત ને સફરનું હે જુવાન

૧૨૦૮

કી સેરા ખરમસ્ત નિસવારો અદુ,
દુસ્મન ઇન તીને કે હે વાં બે શુવાર,
દુસ્મનો આ ત્રણના જગમાં છે ધણી,

દર કમીનત એસનદ યુ દાનદ ઉ
સાઝશે સુન કર ન કરંગે હોશિવાર
ધતમાં આ ત્રણની છે તેઓ અધા

૧૨૦૯

વર બ દાની બા યકે ગા અલ વિદાય
બાત કેહદી એકસે ઓઝ બસ બદી,
બે કહેતુ એક જણથી અલ વદાય,

કુદસો સિરરીન જ વઝલ મસનેન શાઅ
બાત હોટો સે ગઈ કોઢો ચદી
કુદસા સિરરીન જ વઝલ મસનેન શાઅ

૧૨૧૦

ગર દો સેહ પગિન્દા ના બંદી મહમ,
તુ અગર દોતીન પકડે જાવર.
બાધીએ બે ત્રણ બે પક્ષી માથમાં

બરઝમી માનન્દ મેરજુસ અઝ બસમ
ઓર કરે પાખંદ ફરશે બાક પાર
થઈ રહે કેહી ન ઉડે તે કહા

૧૨૧૧

મશવરત દારન્દ સર પોશીદા ખુમ
મશવરા વો અપના રખત હે નિહાં
રાખીએ પોતાનો મત છાનો સદા

દર ખિતાયત બા મલત અફગન મશુમ
કર ન દિલકા બેદ નાદાં પર અયાં
તે ઇશ્વરા પણ ગલત કરવા બઝા

૧૨૧૨

મશવરત કરે પયગમર બસ્તા સર
મશવરત કરતેથે છુપ કર મુસ્તફી
શુપ્ત કરતા ગોઢી નખીઓ તમામ

શુદ્ધતા મશાનશ જવાબો બે ખખર
હોતાથા મખશી જવામ અસલામકા
બે ખખર થઈ આપના ઉત્તર સલામ

૧૨૧૩

દર મિસાલે ચરતા ચુકતે રાયેરા,
રખતે થે રિન્હાં મિસલમેં રાયે કા,
કહેતા મત પોતાનો તે દ્રષ્ટાંતમાં,

તા ન દાનદ ખરમ સર અઝ પાયેરા
તા ન દુરમન કો પતા અમ્મકુમ હો
કે ન જાણે બેઠે શતરે તેહના

૧૨૧૪

ઉ જવાબે ખેશ બગિરફને અઝ
લેતેથે અવના જવાબ અમ ખુશ મિસાલ
લેતા ઉત્તર તેઓથી રૂકો તેઓ

વઝ સવાલશ મી ન બુરહે ગેર બુ
ગેર સુન સકતા નથા કોઇ સવાલ
મશ્વરી બીજો ન સમજે મામલો

૧૨૧૫

ઈં સખુન પાયાં ન દારદ બાઝગદં,
ખરમ થે બાતેં ન હોગી દોસ્તો,
લાંબુ આ વર્ણુન છે તું પાછો ફરી

સુએ ખરગેશે દિલાવર તા ચે કદં
હાલ ખરગેશે દિલાવર કા સુનો
વાત કર પાછી સર સસલા તણી

(૬૧)

સસલે કહ્યું કે દરેક બેઠે જાહેર કરવો ન જોઈએ. કેમકે તેનું પરીણામ સાફ આવશે નહિ. ધણી વખત જોઈએ છોએ કે એકી બેકી રમનાર બેકી ચાહે છે ને એકી નીકળે છે. ને એકી ચાહે તો બેકી નીકળે છે, ગમે તેટલી સફાઈથી અરતી ઉપર શ્વાસ નાંખો પણ તે મેલીજ થશે, હજરત રસુલે ખુદા (સ. અ.) નું ફરમાન છે કે સફર; ખર્મ અને ધનને શુભ રાખો કેમકે એના શતરૂઓ ધણા છે. જો દાવ ફાવે તો હરકત કરવા તબયાર રહે છે એ વાત કોઇને મિત્ર સમજી ન કહેતા નહિ તું એમ ન સમજીશ કે વાત એ છતી રાખશે. એની મારફતે તો એ જગતમાં ફેલાઈ જશે. જો બે ત્રણ કેદીઓને પકડીને એક સાથે જામીન પર ફેકીએ તો જો કે તમે અંદર અંદર એક બીજાની વાત જાણે છે પણ બીજા લોકો એમની હકીકતથી વાકિફ થશે નહિ એવીજ રીતે ઇશાગમાં વાતો ન કર કેમકે તું કોઇને કહીશ ને બીજો કોઇ બાબુ સમજશે. હજરત રસુલે ખુદા જે વાત કરતા હતા તે પણ એવી રીત પરદામાં કરતા હતા તેઓ. સલાહ કારણે દ્રષ્ટાંતના સાથે કહ્યું હતા કે દુરમન તેથી જાણીતા થાય નહિ. ત પોતાના સવાલનો જવાબ આપથી સાબળતો હતો પણ બીજો માણસ સમજી શકતા નહિ. આ વાત બહુ લાગી છે. મારે સસલાએ શું કયું તેનું હવે વર્ણન કર.

સસલે સિંહની સાથે ઢગો કર્યો ને તેને ઠેક પહોંચાડ્યો.

(૬૨)

૧૨૧૬

હાસિલ આં ખરગોશ રાયે ખુદ ન ચુકત
અમ ગરઝ ખરગોશને ખોલા ન રાઝ
સસલાએ વિચાર તો કહ્યો નહીં

મક ગ.દેશીદ આ ખુદ તોફા જુકત
અપને દિલમે મક મોચે દિલા સાઝ
એકી બેકીના ઢગો ગોઠવ્યો સહી

૧૨૧૭

આ વુહુશ અઝ નેકા બદ ન કુશાદગઝ
કુચ્છ નખવીરોં સે ખોરા આપના રાઝ
શુભ મિત્રાને કહી નવ જોડવણ

સિંરે ખુદ આ અને ખુદ મી રાંદ આઝ
ઝોર રહા એ બેદ કેદ દેને સે આઝ
રાખી મનની વાત મનમાં તેણે પણ

૧૨૧૮

સાબતે તાખીર કદ અન્દર શુન,
જાનેમેં પહેલે તો કુચ્છ તાખીર કી,
મોડો બરથી નંકબો જાણીને તે

બાબદ અઝાં શુદ પેશી શેર પંજાન
ઝોર શીર પહોંચા યુદ્ધમેં શેન્કી
તથો મોડો પહેલ્યો સિંહ પાસે ખરે

૧૨૧૯

ઝાં સખખ કાંદર શુદન વામાંદ દેર
યું કે આનેમેં હુધથી દરકે દેર
પહેલવામાં તેને જો મોડું થયું

ખાકરા મી કન્દેમી ગરરીદ શેર
ખાક ઉડકર કર રહાયા શોર શેર
ધુળ ઉડાડે જુઓ પાડે સિંહ બહુ

૧૨૨૦

શુકત મન શુકતમ કે એદદે આં ખનાં
કેહ રહાયા મેં ના કેહાયા કરાર
કહેતો તે કમજાત લોકાના કરાર

ખાસ આશદ ખામે ઝિસ્તો ના રસાં
છન કર્મીતોંકા ન હોગા ઉસ્તવાર
કાયા હોયે છે ન દ્રઢતા પણ લગાર

૧૨૨૧

દમ દમા ધંશાં મરા અઝ ખર ફિગન્દ,
મક્કે ઉનકે હુવા મેં ના શકેય,
દાંધું દુઃખ ને દાંધો આ પૂરો દગો,

ચંદ બ ફરેખદ મરા ધં દેહર ચંદ
યે જહાં કપ તક મુઝે દેગા ફરેખ
દગશે કયાં સુધી મને આ દુશ્મનો

૧૨૨૨

સખત દર માન્દ અમીરે સુસ્ત રીશ,
આજિઝ આતા હે અમીર એક રોઝ ખસ,
મુખ જે સરદાર તે આજિઝ રહે,

યું ન પસ ખીનદ ન પેશ અઝ એહમકીશ
જો દિમાકત સે ન સોચે પેશી પસ
આયું પાછું નવ જુએ નાદાન તે

૧૨૨૩

રાહ હમવાસ્ત વ ઝેરશ દામ્હાસ્ત
રાહ હે હમવાર ઝોર નાંચે હેં દામ
રસ્તો ચોકખો જાળ તેમાં પાયરી

કહેત માચની દરમીયાને નામ્હાસ્ત
માચરેફત કા કહેત હે મજહુર આમ
અર્થનો છે કાળ અંશોમાં નકી

૧૨૨૪

લકઝહા વ નામહા યું દામ્હાસ્ત
જા બજા લકઝોં કે ઝોર નામોં કે દામ
શબ્દ ને કાગળ ને જાણી જાય છે

લકઝે શીરી રોગે આખે ઉમરે મારત
રોગે આખે ઉમરે મેં અપ ખુશ કલામ
શબ્દ મીઠા રેત, પાણી વય ખરે

૧૨૨૫

ઉમર યું આખસ્ત વકત ઉરા યુ જુ
ઉમર પાની વકત નદી જાન લે
પાણીને વૃ કાળ નાળું લે ગણી

ખલક આતિન રોગ જુએ ઉમરે વૃ
ખલક આતિન રેત ઉરકી માન લે
જુહી સુધી, રેતી આયુષ્ય નાળાની

૧૨૨૬

આં યકે રંગે કે જોશદ આપ અંજુ
રેત હે એક જસ સે જોશાં આપ હે
એક રેતીમાંથી પાણી નિકળે

સખત કમયાઅરત રવ આં રા બ જુ
હું હે ઉસે તું વો બોહાન કમયાઅ હે
ને ધણું ઉતમ તે પાણી જાણી બે

૧૨૨૭

મગ્નએ હિકમત શવદ હિકમત નક્ષત્ર
ધર અને હિકમતકા હર હિકમત તત્રત્ર
નાળું હિકમતનું જે હિકમત ચાહે તે

ફારિગ આપદ ઉ એ તેહસીવો સમય
હો કે બે પરવાયે તેહસીવો સમય
નવરી કેળવણી જે કારણથી બને

૧૨૨૮

હસ્ત આં રંગ અપ પિસર મરદે ખુદા
અપ પિસર વોહ રંગ હે મરદે ખુદા
રેતી તે હે ભક્ત જનો તું જાણુએ

કો બહુ પેવરનો અઝ ખુદ શુદ જુદા
ખુદ સે જો હો કર જુદા હક સે મિલા
કે મળ્યા હકથી ને ટેકો અન્ય છે

૧૨૨૯

આમે અઝમે દીં હમી જોશદ અંજુ
આમે દીં જોશાં હે ઇસસે ખુદા મિકાત
પાણી જારી ધમનું તેઓપા ધયું

તાઝિયાંગ ઝું હયાતરતો નુમુ
ઇસસે તાલિયાઝા નુમુ હે ઝોર હયાત
દરજાવાળા તેથી જીવે જાણુ તું

૧૨૩૦

ગયરે મહેં હકે યું રંગે ખુશક દાં
ગેર મહેં હકે કો રંગે ખુશક જાન
રેતી સુખી હકના જે બંદા નથી

કામે ઉમરત રા ખુશક ઉ હર ઝમાં
ઉઝ તેરી વો ધરાતા હે હરઆન
પાણી ખેંચે તે તો વુજ આયુબથી

૧૨૩૧

તાલિમે હિકમત શર અઝ મહેં હકીમ
તાલિમે હિકમત હો દાના મહેંસે
રાખ ડાહયા લોકોથી હિકમતની આશ

તા અંજુ ગરદી તો ખીનાઓ અલીમ,
તાકે વુજકો ઇસ્મ ઝોર દાનિશ મિલે
જેયા ડાહયો ને બને દાના તું ખાસ

૧૨૩૨

લવહે હાફિઝ લવહે મેદકુઝે શવદ
લવહે દિલ એક તખતીઅ મેદકુઝહો
લવહે હાફિઝ લવહે મેદકુઝી બને

રહે ઉ અઝ રહે મેદકુઝે શવદ
જાન ઇરકી રહેસે મેદકુઝ હો
રહે તેની રહે મેદકુઝી બને

૧૨૩૩

યું મુઅલ્લમ જુદ અકલશ ઝેઇમતિદા
ઇમતિદા મેં જો મુઅલ્લમ અકલથી
તેની જુદા આદિએ શિશ્ક હતી

ખાદ અઝાં શુદ અકલે શાગીદીં વરા
ખાદ મેં શાગિદીં ઉમદી હો ગઇ
શિષ્ય તેની તે પછી જુદિ બની

૧૨૩૪

અકલ યું જાબરીલ જોયદ ઝેઇમદા
અકલે કુલ જાબરીલ બોલે યા નખી
જુદિ જુબાઇઝ ઝેઇમદને કહે

ગર યકે યામે જનમ સોઝદ મરા
મેં ખહું આમે તો જલ જાહેં અબો
એક કદમ આંગળ વધું પાંખો બની

૧૨૩૫

તુ મરા શુભઝાર અઝી પસ પૈશીરાં
છાદીયે મજબા તો બદીયે પાદ અઝાં
કેડ મુજને એકલો આમળ તું જા

હરે મન છીં ખુદ અપ સુજતાને જાં
બસ ચેહી હરેયો મેરી સુજતાને જાં
મારી હર છે અહીં સુધી કે પાદશા

૧૨૩૬

હર કે માનદ અઝ કાહેલી જે શુકો સખ
કાહેલી સે જો ગહા જે શુકો સખ
જે સખર પશુ ધિયં આગસધી રહે,

ઉં હમી દાનદ કે ગીંદ પાયે જખ
બસ ચેહી સમગન કે પકડે પાયે જખ
ઝાલ્યો છે પગ બાગનાં બસ તંદુલે

૧૨૩૭

હર કે જખ આબુદ ખુદ રનભુર કર્દ
જખ જો કરતા હું ખુદ રનભુર હે
બાઅ વાદી તો સદા ઉદાસ છે

તાં હમાં રનભુગીયશ દર યુર કર્દ
દેન હોને કે કિયે મજબુર હે
જીવનો જાણે મયો ઉદાસી એ

૧૨૩૮

શુકત પયગમ્બરકે રંભુરી બલાગ
ફવલે પયગમ્બર ચે હે ગહે મરઝ
બોલ્યા પયગમ્બર કે દિલગીરી છુરી

રંજ આનદ તાં અમીરદ યું ચરાગ
ઝિંદગીકા ખવાર કરતા હું જગઝ
ઓઝવી દે દીવા તે ઉઠ્ઠી ધરી

૧૨૩૯

જખ એ જીવદ અસ્તને પ્રશ્નકસ્તેરા
જખ હે દુટ્ટે કુવેકા બાંધના
કર્મવાદી બાંધે સુકાં હાકાં

યા અ પેવસ્તન રગે જીગસસ્તે રા
યા શિકસ્તા રગ પે ડોરા બાંધના
તે કપાયેલી નસોને બાંધે વા

૧૨૪૦

યું દરી રેહ પાયે ખુદ બિશ્વકસ્તર્થ
પા શિકસ્તા હે જો ઇસ રસ્તેમેં તુ
સારો પગ બાંધ્યો નથી જો વાહમાં

અરકે મી ખન્દી ચો પારા અસ્તર્થ
બાંધાર હસ્તા હે કિત પર પાડેં કે
તો હસે છે બાંધીને પગ કેમ આ

૧૨૪૧

બાંકે પાયશ દર રહે કાશિશ શિકસ્ત
સર્થ મેં દુટ્ટા જો પાયે ઇસતિયાક
જોનો પગ ઉઘમમાં બાંધ્યો જાણુજો

દર રસીદ ઉરા છુરાકો બર નિશસ્ત
બયહને કો મિલ ગયા ફવગન છુરાક
તો છુરાક આબ્યો છે, તે માટે ખરો

૧૨૪૨

હામિલે દોં શુદ ઉ મહેમુલ શુદ
યા જો હામિલ હો ગયા મહેમુલ વો
ધર્મધારક ને હતો રાગ થયો.

કાબિલે ફરમાં શુદઓ મકશુલ શુદ
યા જો કમિલ હો ગયા મકશુલ વો
આઝાધારક હતો તે પ્રિય બન્યો

૧૨૪૩

તા કુત્તુ ફરમાં પિઝી રફતે કે શાહ,
કર લિયા છસ્તે ગવારા કુકમે શાહ,
બાબ સુધી માનતો શાફિનો કુકમ

બાદ અઝાં ફરમાં રસાનદ બર સિપાહ
કુકમ પર છસ્તે ચલેગી હર સિપાહ
દાસ સેના થઈ ગઈ હકીની કસમ

૧૨૪૪

તા કુનુ અખતર અસર કરે દરે
અખતર ઇસપર થા સિતારોંકા અસર
મહ બધા કરતા હતા તેને અસર

બાદ અઝાં બાજદ અમીરે અખતર ઉ
અખ વો હે તારોંકા હાકમ સરખસર
તે મહનો શાહ થયો ગણો મગર

૧૨૪૫

મર તુગા હશકાલ આયદ દર નઝર
યે અમર મેહસુસ હો ફુરાર તર
મારા કહેવામાં બે હોયે શક અમર

પસ તુ શકદારી દરોં શકકુલ કમર
કયા તો ફિર મશકુક હે શકકુલ કમર
આરથાયા બેઈલે શકકુલ કમર

૧૨૪૬

તાઝા કુન ઇમાં ન અઝ યુફે ઝમાં
તાઝા કરે ઇમાન ખાતેં છોડે
તાજી કરે ઇમાન બેટ્યા વિજુ બલા

અય હવાસે તાઝા કરેદા દર નિહાં
હિસં તાઝા દિલમેં હે શાયદ તેરે
રવઝ વાયુ ને તુ રાખે અમમાં

૧૨૪૭

તા હવા તાઝારત ઇમાં તાઝા નીરત
હિફું તાઝા હે તો ફિર ઇમાં ગલત
બે હવા તાજી છે ઇમાં તાજી નહી.

યુ હવા જીઝ કુફે આં દરવાઝા નીરત
યે હવા હે કુફલ દરવાઝા ફકત
તાજી છે દિલ પર હવા આ ગજીવી

૧૨૪૮

કરે દર્દ તાવીલ હરેં ઝિકરા
કરતા હે તાવીલ કયોં કુરઆનકી
અવળા તુ કુરઆનના અર્થોં કરે

બેશરા તાવીલ કુન ને ઝિકરા
અપનાઈ તાવીલ કરે અય મુદ્દ
તુજ ઉલટો કહે ન કંઈ કુરઆનને

(૬૨)

તે સસલાએ પોતાનો વિચાર જણાવ્યો નહિં એ રમત પોતેજ રમતો હતો એણે
સિંહની પાસે જવામાં એક કલાકની વાર લગાડી તે પછી ગયો. બહાનું જતાં વાર લાગી
તેથી સિંહ જીભો પાડવા લાગ્યો ને કહેવા લાગ્યો કે હું ગજીતાજ હતો કે એ તુઝ
લોકોના કાલકરાર ઉપર બરોસો કરવો નહિ એમણે મારી સાથે ક્યોં એમ શુ કહું ?
ખરૂં પુછો તો વખતજ એવો છે.

એવી રીતે જે આદશાહ પોતાની મુખાઈથી આગળ પાછળનો વિચાર નહિ કરે તે
લાયાર થઈ જશે. ધણી વખત એમ બને છે કે રસ્તા તો સપાટ હોય છે પણ તેની નીચે
જાળ પાથરેલી હોય છે. એવીજ રીતે લોકોના નામે માં પણ આડંબર હોય છે કે ફલાણા મોટા
મોટા મશાવખ કે પણ જીએ તો ખાલીખમ હોય છે, ફકત ફરેખની ગળા હોય છે એમની
વાતો ને નામ અમરે માટે ગળા જેવા હોય છે. એમની માઠી વાતો અમારી ઉપરના પાણી
માટે રેતી રૂપ છે જે એને ચુસી લે છે. તારી ઉમર પાણીમાં પડે છે ને વખત નહીતો પેઠે
છે એ બંને પ્રવાહી છે તેમા તેમની ખોટી સફાતા જે તારી ઉમર રૂપી નદી માટે રેતી
છે તેથી નદી પુરાઈ જાય છે હવે તારી ઉમર નકામી જવામાં થી કસર છે જે રેતીમાથી
પાણી ઝરે છે તે તો ફુર્જા છે પણ પાણીને ચુસી લેનારી રેતી એટલે આવા ફગલાખાજોના

તો હમલે હમલાં પડ્યા છે. મટે તું પહેલા પ્રકારની રેતીની શોધમાં જા કે તે રેતી ખુસાની હિકમતનું ઝરણુ છે તેનાથી હિકમત મેળવ એ રીતે તે માણસો છે જે ખુસાથી મળેલા ને પોતાથી જુદા છે. ને હીનનું મંકું પાણી તેનાથી ઝરે છે. જેથી હાજતનદીને જિંદગી મળે છે ને વૃદ્ધિ થાય છે.

માટે હિકમતની દુસ્તી હોય તો હમીમ પાસેથી મેળવજો તેથી તારી સ્મરણ શક્તિ લવહે મલકુજ દઇ જાય ને તારો આત્મા તેના આત્માથી સારો લાલ મેળવે. બધી ઇદરિયો જુદિને તામે છે એ સૌની સરદાર છે તે જીવ્યદલની પેઠે કદેશો કે હે મોહમદ હવે આગળ જાઓ મારામાં શક્તિ નથી કે એક ડગલું પાંચ આગળ લાંડે. જો આગળ જાઉં તો ખુસાના પ્રકાશથી બળી મરું માટે તમે અહીંજ છોડી મુકો. પણ જે લોકો સુસ્ત ને સુસ્તીથી એ સખર છે તે કમનો પગ જામે છે ને કમને આધીન થાય છે ને કહે છે કે અમારી કાષ્ટ સજા નથી ખુદા આલે તે થાય. તે પછી પોતાનો દુઃખ પર સખર ને તેની અખશીશીનો ઉપકાર કે જે બધું તેણે સરજ્યું છે તે કરતા નથી ને એમજ માની બેઠા છે કે અમારાથી કશું થવાનું નથી અમે નિરૂપાય છીએ જાણી જોઇને માંદા થઇ બેઠા છે ને એજ બીમારથી કબરમાં પેસી જાય છે. કેમકે હજરતે ફુમાલ્યું છે કે જે કાંઈ જાણી જોઇને પોતાની મુખી-કથી બીમાર થઇ બેસશે તે બીમારજ રહેશે ને પછી દીવાની પેઠે ધીમે ધીમે કાલવાત્ર જશે. હે કર્મવાદી તે તારો પગ હાથે કરીને તોડ્યો છે જેનો પગ ઉપસ કરતાં કરતાં ભાગ્યો છે તેને માટે તો જુનાક આવી છે ને તે તેના ઉપર સખર થયો છે, પદેલાં તે હુકમ માનનારો હતો હવે તે હુકમ કરે છે. આજ સુધી ને બાદશાહનો તાબેદાર હતો હવે તેનો સેનાપતિ બન્યો છે આજ સુધી તારાએની ગર્તિ તેને અસર કરતી હતી હવે ને બધા તારાએનો સરદાર બન્યો છે જ્યાં સુધી તારા મનમાં શંકા છે ત્યાં સુધી તું શકકુલ કમનો મેળોજો માનવાનો નથી. પણ શંકા મારો તો તેને માનીશ માટે તારા હમાનને દિલથી તાણું કર જીમે કરેવાથી કાંઈ લાલ નથી તારા શુમમાં તો લાલ લાલચ ભરેલાં છે જ્યાં સુધી લાલ છે ત્યાં સુધી હમાન તાણું થશે નહિ કેમકે આ બાબાનું તાણુંજ જગતની માધા છે તું કુરાનના અર્થ તારા મરજી પ્રમાણે ન કર તેમાં તો જે કાંઈ જ તે બધું ખરું છે.

તુઝ માખીનો દાખલો.

(૬૩)

૧૨૪૯

બર હવા તાવીલે કુરઆં મી કુની
એ તુકી તાવીલ એર કુરઆન કી
મરજી મુજબ અર્થ કુરઆનાં કરે

પરતો કઝ શુદ અઝ તુ માઅનની સની
તુક કો માઅન. સે હે એક શરમાંદગી
અર્થ રોશન પણ ગર્તિ જુડી બરે

૧૨૫૦

માંદ એદવાસત બદ્દાં તુરફ મગસ
હે તેરા ખિલકુલ હસી મખખી કા હાલ
માંખીની પેઠે તો તારી છે ગતિ

કો હમી પિન્દાશત ખુદસ હસ્ત કસ
મેં બી કુઝ કું જો ચે ક તી હે ખ્યાલ
કે તે જાણે મર્દ પોતાને નકી

૧૨૫૧

બાક ખુદી સરમસ્ત ગસ્તા બે શરાબ
વે બેહેકતીથી ખુદીસે બે શરાબ
મલ વિના મસ્ત તે તો થઇ ગઇ

ઝરરએ ખુદરા સમુદો આફતાબ
અપને ઝરરકો સમઝર આફતાબ
છે તો રબકલુ સમજે પોતાને રવિ

૧૨૫૨

વરફે બાઝાં રા શનીદા દર ઝમાં,
ઉસને બાઝોં કી સુની થોં ખુમીયાં,
બાજ પક્ષીનું જે વર્ણન સાબળ્યું

અફતા મન ઉનકાએ વકતમ બે ઝમાં
બોલી ઉનકાએ ઝમાં હું બે ઝમાં
બોલી કે દુનિયામાં તો ઉનકા હું હું

૧૨૫૩

આં મગસ બર બરમે કાહો બોલે બર
બર્મે કાહો બોલે બર પર બેઠ કર
ધાસ પર બર મુતમાં તે બેસીને

હમચો કસ્તીયાં હમી અફરાત ફર
મિરલે કસ્તી બાં હુપથો મફતબર
જલ્લે છે હોડીમાં પોતે બેઠી છે

૧૨૫૪

મુફત મન કસ્તીએ દરિયા ખ્વાન્દા અમ
કસ્તીએ દરિયાકા મેં સુનતીથી ઝિક
બોલી તે સાગરને હોડીનું બ્યાન

મુફતે દર ફિકે આં મી માન્દા અમ
એક મુફતસે ચેલીથી મુઝકો ફિક
સાંબાળ્યું ને રહેતું તુ તેનું બ્યાન

૧૨૫૫

ઈનકે છ દરિયાએ ઈ કસ્તીએ મન
અમ ચે દરિયા હે ચે કસ્તી એર મેં
આ હવે સાગર, આ હોડીને આ હું

મદં કસ્તીબતિ એલે રાયો ફન
ઝાત કસ્તીયાં હે મેરી એર મેં
નાવિકાની પેઠે તેને બેઠું હું

૧૨૫૬

બર સરે દરિયા હમીરાંદ ઉ અમદ
મારતીથી બલ્લાયા વ શવકસે
ચાટવા જલ્લે કે પોતે મારતી

મી નમુદશ ઈકદર બેરં એ હદ
બોલે બર એક બેહેરથા ઉરકે લિયે
મુત તો વિશેષ તે જોતી હતી

૧૨૫૭

મુદ બેહદ આં ચમી નિશ્ચત ખદો
બોલ કો સમજથી દરિયા બિલ યકાં
તેને તે દેખાતું તુ મુતર બહુ

આં નઝર કો બીનદ લિરા રાસ્ત જો
ફરથી હક સે નિગાહે દુ-બાં
પથ ન દેખાતું તું જોયું તે હતું

૧૨૫૮

આસમથ અદાં મુન્દ કથ મી નશ્ચત
ઉરકી દુનિયા લે મ અંઝે નઝર
મુલ્ક તેની એટલી, જેટલી નજર

ચક્ષુ ચંદી બેહેર હમ ચંદી નશ્ચત
ઇતના હે દરિયા નઝર હે જસ કદર
જેવી દ્રષ્ટિ તેવો તો સાગર મગર

૧૨૫૯

સાદિએ તાવાલે યું બાતિલ મગસ
સાદિએ તાવાલ હે મિરલે મગસ
અર્થ કુરઆના જે બદલે મલ્લિકા

વેહેમે ઉ બોલે ખરા તસ્વીરે અસ
વહેમ ઉરકા બોલે બર તસ્વીરે અસ
ધાસ બિયજ મુત બર છે ધારણા

૧૨૬૦

ગર મગસ તાવીલ જુગઝારક બહાયે
છોડે મખખી અગર તાવીલ રાયે
જો શુર પર અર્થ છોડે મલિકા

આ મગસ રા બખત ગરદાનક હુમાએ
ધરકી ખુશ બખત હુમા ધરકો બનાયે
ભાવથી માખી બની બાયે હુમા

૧૨૬૧

આ મગસ ન જુવક કશ છો ગેગત જુવક
વો નહી મખખી ચે ગેગત જુવકે હો
નહિતો માખી છેજ તે, જેને ન લાજ

રૂકે ઉ ને દરખુરે સુરત જુવક
કયા ગરજ સુરત સે કેરકી રૂકકો
આત્મા લાયક નથી તન તે જરાજ

(૬૩)

હે કર્મવાદી તું તો તારી ઈચ્છા પ્રવાણે કુરઆનના અર્થ કરે છે પણ તું વિચારતો નથી કે ગોદવેશા અર્થ કેવા નકારા ને અયોગ્ય હોય છે. તારી હાલત તો એવી છે કે એક માખી હતી જે પોતાને માણસની અગર સમજતી હતી ને વગર નિશ એ તે મસ્ત બની ગઈ હતી તે એક માખ પણ પોતાને સુર્ય સમજતી હતી. ને કહેતી હતી કે જેમણે ઉત્કાને ન જોયું હોય તે મને જુએ. એ માખ એક ધાસના તણખત્રા ઉપર બેઠી. એ તણખત્રું ગધેડાના પેશાબમા ખરડાયલું હતું પણ તે એમ સમજતી હતી. કે હું હોડીમાં બેઠી છું. ને કહેતી હતી કે મેં દર્માં વહાણું લંકાયું છે. જુઓ આ જહાઝ છે, આ દર્માં છે અને હું નાખુદા છું અર્થાત તે ગધેડાના પેશાબને દર્માં સમજી હતી જેની રીતે હોડીને યુતરનો રેલો. એજી રીતે જગતની હાલત છે જેવી જેવી નજર તેવજ તેને દેખાય છે કેમકે જેવી જેવડી આંખ તેને તેવડો દર્શાયો દેખાય જેઓ ખુદાને એળખે છે તેઓના એળખ ધણી વિસ્તીર્ણ છે તેમની દ્રષ્ટિમાં તો આ જગત સ્વદેવ છે. પણ જગતના લોકો માણસો જગતને વિસ્તીર્ણ જુએ છે કેમકે તેમની આંખ સાંકડી છે તેની સગજ એવી છે જેવું ગધેડાનું મુત્ર અને ધાસનું તણખત્રું પણ જો એ માખી ખરો અર્થ સમજે તો હુમા થઈ જાય. એવીજ રીતે જે માણસોને અમે માખી જેવા કહીએ છીએ તે પણ જો પોતાને બદલી નાખે તો તે માખી નથી તેનો આત્મા ઉત્તમ છે.

સસહુ મોડું આબ્યું તેથી સીંહ કોધે બરાય છે તે વિષે.

(૬૪)

૧૨૬૨

હમ યુ આ ખરગોશ કો બર શેર ઝંઙ
સેર કો ખરગોશ ને પહોંચાઈ ઝંઙ
સસહે જેવી રીતે સિંહને માંડિયો

રૂકે ઉકે જુદ અંદર ખુર્દ કદ
રૂકે ઉસ કી થી ન છોટી મિસ્લે કદ
તે શરીરને ચોખ આત્મા કયા હતો

૧૨૬૩

શેર મી શુદ્ધ અઝ સરે તેજીઓ ખરમ
શેર કહતા થા બસદ બેશો ખરોશ
ગુસ્સે થઈને સિંહ તો કહેતો હતો
રૂક

કહ રહે ગોશમ અફુ બર બસ્ત અશમ
કુશમ અંધા કર ગયે અઝ રાહે ગેશ
કાન ને રસ્તે અને અધો કર્યો

મકહાએ જાણવાનમ યસ્તા કહી,
જાણ્યુંકે મકને બાધા મુઝે,
કર્મવાદીના દગાએ મારિયો,

ઝીં જોપસ મન નશનવમ આ દમદમા,
અપં સુનુગા મેં ન ઉનકા ગલગલા,
સાંભળું હું શી રીતે એમના દગા,

બરદશં અમ દિલ તુ ઇશારા મહસ્ત,
કર ન દેરં અમ દિલ તુ ઇનકા ફાડ કાલ,
ફાડીખા એએને ના કાંઈ કર વિચાર,

પોસ્ત એ બવલં ચુકત હાયે રંગ રંગ,
ખાલ રંગા રંગ એ બાતે હેં ચાર,
આમડી છે એએ વાતો પશુ વિચિત્ર,

ઇ સખુન ચું પોસ્ત માઅની મઝહાં,
ખાલ હેં બાતેં તો માઅની મઝ માન,
આમડી છે વાતો ગાભો અર્થ છે,

પોસ્ત બાશદ મઝે બદરા અયબ પોશ,
ખાલ હે હર મઝે બદકી અયબ પોશ,
ચુપ વાતો ખોટા ગાભાની કરે,

ચું કલમ અઝ બાદ બુદ દફતર એઆબ,
જબ હવાહો આમા એર દફતર હો આબ
પાણી છે કાગળ હવા જાણે કલમ.

નકશા આબસ્ત અર વફા ખવાહી અઝાં,
નકશે આબી મેં વફાદારી કહાં
ચિત્ર પાણી પરનું તેને કયાં વફા,

બાદ દર મરદુમ હવાએ આરબુસ્ત,
આદમી મેં હે હવા બસ આગજી
મખસુઓમાં ભોજ ને છે આરબુ

૧૨૬૪

તેજે ચોખીં શાં તનમરા ખસ્તા કહીં
તેજે ચોખીંને ક્રિયા બસ્તા મુઝે.
કાષ્ટ અસિએ મુજને તો ધાયલ કથોં.

૧૨૬૫

બાગે દીવાનસ્તો ગોલાં આં હમા
વો છલાવે એર શયતાં કી સદા
શુત પ્રેતોના આ શબ્દો જાણુવા

૧૨૬૬

પોસ્તે શાં બર કન કશાં બુઝપોસ્ત નીસ્ત
ખાલહેં વો સિફ ખીચ ઉન સગકી ખાલ.
આમડી ઉતરડી નાખીને તું માર

૧૨૬૭

ચું જે રહ બર આબ કશ નખુરદ દરંગ
જયસે નકશે આબ હો ના પાયદાર
લહેરો જાણે પાણીની હે મારા મિત્ર

૧૨૬૮

ઇં સખુન ચું નકશ માઅની હમચુ નં
નકશ હે હર બાત માઅની મિસ્લ જન
અર્થ નો છે પ્રાણ વાતો રૂપ છે

૧૨૬૯

મઝ નેકારા એ ગેરત ગયબ પોશ
મઝ મરદે નેક કા હે ગયબ પોશ
સારા ગાભાની છુપાવે એબને

૧૨૭૦

હર એ બિનવીસી ફના ગરદદ શિતાબ
જો તુ લિખ્ખેગા મટેગા વો શિતાબ
જો લખે તે તો અરે બસ એક દમ

૧૨૭૧

બાઝ ગરદી દસ્ત હાએ ખુદ ગઝાં
હાય કાટેગા તુ અપના બાદ અઝાં
પાણે ફર કેમ હાય કાપે તાહરા

૧૨૭૨

ચું હવા શુઝઝાસ્તી પયગામે હુસ્ત
જબ હવા ચુઝરી રહા પયગામે હુ
થામ તે પયગામ હવાને ઊડે હુ

૧૨૭૩

ખુશ ખુશ પયગામ હાએ કિરદિગાર
હાં, મુઆરક હે ખાએ કિરદિગાર
ખુશ છે અદલાહના પયગામ તો

કાએ સરતાપાએ બાકાદ પાયદાર
ને હે મુસતહકમ સરાસર પાયદાર
કે ચિરસ્થાથી છે તે સમજા નજીબો

૧૨૭૪

ખુતખએ શાહાં બ ગરદદ આં કયા
ખુતએ હેં શાહોં કે શાની અય પિસર
બદલે ખુતખા ને લકબ મુલતાનના

જુઝ કયા વ ખુતખા હાએ અબિયા
ખુતખાએ અબીયા ખાલીજા તર
ખાડી રહે ખુતખા નખી વખીઓ તથા

૧૨૭૫

ઝાંકે ખુશે પાદશાહાં અઝ હવાસ્ત
કરશે ફર શાહોં ફી હે હિસોં હવા
કામ છે શાહોં ને હર દમ લોકથી

ખારે નામા અબીયા ખા કિયરીયાસ્ત
હે ખુદા કે સાથ અવજે અબીયા
ને નખીઓને ખુદાની હુન ખરી

૧૨૭૬

અઝ દિરમહા નામે શાહાં બર કનન્દ
સિકકેસે મિટ બધેગે શાહોં કે નામ,
નામ મુલતાનોના સિકકાથી મટે,

નામે એહમદ તા કયામત મી કનન્દ
એર રહેગા નામ એહમદકા મુદામ
હથ સુધી નામ એહમદનું રહે

૧૨૭૭

નામે એહમદ નામે જુમ્હાં અબીયાસ્ત,
નામે એહમદ જુમ્હા નખીયોંકા હે નામ,
નામ એહમદ કલ નખીનું નામ છે

મુકે સદ આમદ નવદ હમ પેશે માસ્ત
સોમે હે નવે શરીક અય શાહ કામ
સોમાં નેવુ તો સમજાએ છે ખર

૧૨૭૮

ઈ સખુન પાર્યા ન દારદ અય પીસર
યે સખુન લા ઈનતેહા હે દોસ્તો,
વાત આ લાંબી છે મારા મિત્ર જાણ,

કિસ્સએ ખરગોશ ગો વ શેર નર
શેર એર ખરગોશકા કિસ્સા મુનો
કિસ્સો સસલાનો કહું છું તે પ્રમાણ

(૬૪)

ઉપર જે કહ્યું છે કે કેટલાક જીવ તેના ખોળાઓને લાયક હોતા નથી જુઓ
કે સસલાએ સિંહ પર હુમલો કર્યો તો શું તેનો જીવ તેના કદના પ્રમાણમાં ઓછો હતો ?
જેમ તેનો ઉદ્દેશ ઉચ્ચ હતો તેમજ તેનો જીવ પણ ઉચ્ચ કોટિનો હતો. સિંહ કહેતો હતો
કે શતરૂઓએ કાનને માર્ગે મારી આંખો આંધળી કરી છે અર્થાત્ દગા ફટકાની વાતો કહીને
ભવિષ્યનો વિચાર સુઝવા દીધો નથી એમની લાકડાત્તી તલવારે મારા શરીરનો ત્યાગ કર્યો
છે હું કમવાદીઓના દાવમાં ફસાઈને હાથ પગ વિનાનો થઇ ગયો છું. ખેર જે થયું તે થયું
હવે પછી એમનો દગો ફટકો સાંભળીશ નહિ. એમનાં વચનો જીવંત નેહાં છે જે માણ-
સને બહેકાવે છે ને ભટકાવે છે. માટે એમને ત્રીરી એમની ચામડી ઉતરતી નાંખવી નેહંએ.

તમે જાણો કે મીઠી મીઠી વસ્તો કરવી એ ચામડી છે જેમકે તેની પ્રજ્વલન કામદ
અય છે અથવા ફક્ત જીભથી ખુદાની પાઠી કરે છે તે એવી રીત છે જેથી જાણી ઉપર
જગજી, કે જેની કાંઈ સ્થિતિ નથી, પાણીનાં મોજાં આવે તો અતિમાન સમી, અંદિ તો

સ્થિર રહે. ખર્ચ પુરો તો વચન એટો ચર્મ છે તેનો ગર તેનો અર્થ છે વચન એક રૂપ છે ને અર્થ તેનો જીવ છે. માટે જે વચન ગરબ વિનાના ને જીવ વિનાના છે તે મિથ્યા છે. જે ચામડીમાં નકારો ગરબ છે અર્થાત જેની અસલ નકારી છે. સારી સારી વાતો એના બદીને ઢાંકી રાખે છે. દોકા તેની વાતો સંભળી તેને સારો સમજે છે પણ જે ચામડીમાં સારો ગર છે તેનું ગુપ્ત સ્વભાવની ખાતર છુપાએલું છે કે કાઠપર જાહેર થશે નહિ. બોલનારને તેમનાં વચન છુપાવી રાખે છે પણ જે કત્ય કરે છે તેમના, ખુદા પોતાની મોટાપથી છુપાવી રાખે છે. જ્યારે હવાફી કલમ હોય ને પાણી ફી કાગળ હોય તો તે પર જે લખશે તે તરત નાશ પામશે તેમજ જે માણસ પોતાની આખર ને માટે મોટી મોટી વાતો કરશે તે પણ નિશ્ચય હશે કેમકે પાણી પર લખેલું ટકી શકતું નથી. તું જાણે છે કે માણસોમાં ફક્ત ધર્મજા અને વાસના છે જ્યારે તે જતી રહે તો ફક્ત ખુદાનો પેગામ રહે છે. અર્થાત તે ને છે ને તેનો સારો સદેશો તારી સાથે છે હવે વિચારી જો ખુદાના પેગામ કેવા સારા હોય છે તે નખીઓ વિના ખીજ કાઢતી પાસે આવ્યા હોય એવું તે કદી જાણ્યું છે ? જેમને ખુદાની તરફથી પેગામ આવે છે તે જાણે બાદશાહી ખુલ્યા હોય છે. બાદશાહો ખુલ્યામાં પોતાના નામ દાખલ કરે છે પણ નખીઓના નામ તો ખુલ્યામાં સ્વાભાવિક રીતે લેવામાં આવે છે બાદશાહોના જાહેજલાલ મનવાસના છે પણ નખીઓનો જાહેજલાલ ખુદાથી છે બાદશાહોના નામના સિક્કાઓનો બાદશાહ બદલાય તો બદલાય છે પણ અહમદના નામનો સિક્કો તો ક્યામત સુધી જરી રહેશે. અહમદનું નામ બધા નખીઓના નામનો સરવાળો છે. કેમકે દરેક નખીમાં જે વિશેષતા હતી તે બધી આપનામાં મોજુદ હતી. જેવી રીતે ૧૦૦ ની સંખ્યા કે તેમાં ૬૦ નો પણ સમાસ થાય છે. ખુદાની જાત એકય છે ને હજરતની જાત ૧૦૦ છે વચ્ચે જે દસકાઓ ગહ્યા તે નખીઓ છે કે જેનાં જુદે જુદે સમયે થઇ ગયા છે. આ વાત લાંબી છે એને જરા કે ને સસલા ને સિંહની વાત ચાલુ કર.

સસલાને જતાં વાર થઇ તે વિષે તેણે રચેલી કપટ બાજી.

(૬૫)

૧૨૭:

દર શુદ્ધ ખરજોજ બસ તાખીઁ કહું
દર કી જાને મેં જળ ખરજોજાને
દીલ સસલાએ જવામાં જવ કરી

મકરા બા ખેશતન તકરીર હર્
દિલ્લી દિલ્લમે મક અપને સોચકે
યુક્તિ એક મનમાં થકી રાખી નવી

૧૨૮૦

દર રેહ આમદ બાબદ તાખીરે દરાઝ
રાંદલી લેકિન બતાખીરે દરાઝ
તે પછી સસલું રવાના થઇ ગયું

તા બજોશે શેર જોયદ યક દો રાઝ
તા કહે વો શેર સે દોએક રાઝ
સિંહને કહેવા વાત પાસે પોંચીયું

૧૨૮૧

તાએ બાલમ હાસ્ત દર સવદાએ અકલ
હે નિરાલા બાલમે સવદાએ અકલ
શુદ્ધ માણસમાં છે આવી કેટલી

તાએ બા પેહનાસ્ત ધં દરિયાએ અકલ
કિસ કદર હે વુસખતે દરિયાએ અકલ
છે અજબ વિસ્તીજી શુદ્ધિની નંદી

બેહરે બે પાયાં શુદ્ધ અકલે બશર
બેહરે શીરી મે હે સુરત જલવાગર
માણસોની શુદ્ધિને સીમા નથી

સુરને મા અંદરી બેહરે અઝામ
બેહરે શીરી મે હે સુરત જલવાગર
મીઠા સાગરમાં અમારી સુરતો

તા ન શુદ્ધ પુર બર સરે દરિયા તુ તસ્ત
તસ્ત પહેલે સતહે દરિયા પર રહા
થાળમાં પાણી ન હોયે તો તરે

અકલે પિન્હાનસ્તો ઝાહિર આલમે
અકલ પિન્હાં હમ હે ઝાહિર બેશો કમ
છુપી શુદ્ધિને જગત પ્રકટ જણાય

હર મે સુરત બે વસીલત સાઝદશ
દેતી હે સુરત જીસે રંજે શહર
જે વસીલો રૂપને બસ જાણશે

તા ન ખીનદ દિલ દરિન્દા રાઝ રા
તા ન સમજે દિલ દરિન્દા રાઝકો
દિલનો દેનારો ન દેખે મર્મ જો

અરુષે ખુદરા યાવા દાનદ વઝ રંજેઝ
ગુમ શુદ્ધ સમજા કુવાહે અરુષ કો
થોડો તે દોડાવી જાણે જગમાં

અરુષે ખુદરા યાવા દાનદ આં જવાદ
વો સમજતા હે કે થોડા ખો ગયા
થોડો તે દોડાવી જાણે આપણો

દર કુમની જુસ્તજુ આં ખીરા સર
હે કુજાએ જુસ્તજુ મેં ખીરા સર
કુખો પાણી સોપે કામે કામે તે

૧૨૮૨

બહેર રા મબાસ બામદ અમ પિસર
ધરમે ગોતા ખોર ખનતા હે કુનર
તારો એમાં જોઈએ લાયક નહી

૧૨૮૩

મી દવદ તુ કાસહા બર રૂએ આબ
જ્યસે કુચ્છ ખાલે હોં સતારે આબ પર
ખાલા પેઠે જલ ઉપર ચાલે જુઓ

૧૨૮૪

તુડે પુર શુદ્ધ તસ્ત દર વે ગર્ક ગસ્ત
બરગયા તો ગરકે દરિયા હો ગયા
પાણીથી થાળી બરાએ કુખશે

૧૨૮૫

સુન્તે મા મવજ યા અઝવે નમે
સુરત અપની મવજ હે યા ઉસકી નમ
મવજો નિંકુ સુરતા સાગર મનાય

૧૨૮૬

ઝાં વસીલત બેહરે દુર અંદાઝદશ
વો વસીલા બેહરેસે રખતાંહે દુર
દુર સાગર તે વસીલથી કરે

૧૨૮૭

તા ન ખીનદ તીર દુર અંદાઝ ગ
તા ન દેખે તીર દુર અંદાઝ કો
તીરને બાણાવળી વિના દેખો તો

૧૨૮૮

મી દવાનદ અરુષે ખુદરા રાહે તેઝ
ઓર ખુદ દોડા રહા હે અરુષ કો
તેજ તે દોડાવી જાણે હે મીયાં

૧૨૮૯

વરુષ ખુદ ઉરા કશાં કરદા તુ બાદ
લે ગયા થોડા ઉસે મિસ્લે હવા
વાયુ વેગે થોડો તેને લઈ ગયો

૧૨૯૦

દર તરફ પુરસાનો જેવાં દર બદર
પ્રીતતા ફિરતા હે જેવાં દર બદર
રખદી રજાને બધાને પુછે કો

૧૨૬૧

કાંકે ફૂઝ દીદસ્ત મારા કુ વકીસ્ત
કાન હે વો ચોર ઘોડકા મેરે
કોણે મારા ઘોડાને દોડાવિયો

ધં કે ઝેરે રાને દુસ્ત અય ખવાળ ચીસ્ત
પુછીયે ચે કયા હે ઝેરે રાં તેરે
કોણુ બેઠો અય પર નવ સમજિયો

૧૨૬૨

આરે ધં અરપસ્ત લોક આ અરપ કા
હે ચે ઘોડા ચોર તુ કહેતા હે કહાં
આછે ઘોડા પેલો ઘોડા છ કહાં

બા ખુદ આ અય શેહ સવારે અરપ બો
હોશમે આ શેહ સવારે અરપે રાં
હોશમાં અમાર તું આવળ મિયાં

૧૨૬૩

વરફહારા મસતમાઅ ગોયદ બ રાઝ
વરફ સુનકર ખોલદે સામેઅ બો રાઝ
વાતો કહે શુમ રીતથી સો વાત આ

તા ચનાસદ મદં અરપે ખેશ બાઝ
વો કરે ઘોડકા શાયદ ઇમતિયાઝ
ઝાળખીલે ઘોડાને તું નિજના

૧૨૬૪

બાં ઝે પેદાઇ વ નઝદીકસ્ત શુમ
હે ઝફરે કુબ્સે ચે બાંન શુમ
જીવ છે શુમ પાસેથી ને ફરથી

ચું શવદ પુર આબો લગ ખુશકી ચુ ખમ
ખુશક લેકિન આખસે પુર મિસ્લે ખમ
સુકી કોઠી પાણીથી કોઠી બરી

૧૨૬૫

દર ફરને ખુદ બે અઝકા દર્દરા
અપને સીનેમે બદાલે દર્દ કો
શુમ તારે જાણવા તુ ચલ કર

તા બખીની સખઝો સુખોં ઝદં રા
તારે દેખે સખઝ સુખ ચોર ઝદંકો
રંગ લીલો પીળો રાતો જાણુ નર

૧૨૬૬

કે બ બીની સુખોં સખઝો શુરરા
રંગ સુખોં સખઝ કો હો કયા ઝફર
રાતો લીલો પીળો તુબને કવ દિસે

તા નખીની પેશ અઝાં સે તુરરા
ઇનસે પહેલે ગર ન દેખે તીન તુર
કે ન પ્રથમ તુર ત્રણથી દેખીએ

૧૨૬૭

લોક ચું દર રંગ શુમ શુદ હોશ તુ
રંગમે ખોયે ગયે જીવ તેરે હોશ
રંગમાં તારે ગયું છે જાન બો

શુદ ઝે તુરાં રંગકા રૂપોશ તુ
ખન ગયે ખુદ રંગ તેરે તુર પોશ
રંગ તે ગરદો કયો તે તુરનો

૧૨૬૮

જુકે શય આ રંગદાં મસ્તુર ખુદ
રાતકો વો રંગ સખ મસ્તુર ચે
રાત અધારામાં રંગ લેવાઇ જાય

પસ બ કીદી કીદ રંગ અઝ તુર શુદ
આખ કે કોમે પડે બો તુર ચે
જોડું તે પ્રકાશથી તેતો જાણાય

૧૨૬૯

નીસ્ત કીદે રંગ બો તુરે બિર
તુરે ઝહિર બીન હે બીનાઇ મહામ
રંગ ને કપાડે જાહેરનો પ્રકાશ

હમ જુની રંગે ખમાલે અન્દર
હે ચેહી રંગે ખમાલે કિલકા હામ
ખમાલના પાણુ શુમ જોવા જાણી ખમાલ

૧૩૦૦

ઈ બહુ અઝ આફતાબો અઝ સુહાસ્ત
ઝાહેરી મેહરો સુહાકા અકસ હે
સુખથી ને ચંદ્રથી દેખાય આ

વાં ફરે અઝ અકસ અનવારે ઉલારત
ખાનની નુરે ખુદાકા અકસ હે
તે જલ્થાવે નુરથી અક્ષાહના

૧૩૦૧

નુર નુરે ચશમે ખુદ નુરે દિલરત
નુર આંખોંકા હે ખુદહી દિલકા નુર
નુર દિલનું આખના નુરૌનું નુર

નુરે ચશમ અઝ નુરે દિલહા હાસલસ્ત
નુરે દિલસે હે બસારત કા ઝકુર
નુરથી દિલના છે આંખો મધ્યે નુર

૧૩૦૨

ખાઝ નુરૈય નુરે દિલ નુરે ખુદાસ્ત
નુરે દિલકા નુર હે નુરે ખુદા
નુર દિલના નુરનું નુરે ખુદા

કોઝે નુરે અકલો હિસ પાકો જુદાસ્ત
નુસે ને અકલે હિસ કે હે જુદા
કે અસર ખુદિથી જુદું નુર આ

૧૩૦૩

શબ ન જુદ નુરે ન દીદી રંગ
નુર થે શબકો ન દેખે રંગ હી
રંગ નવ દેખાત ને નવ હોત રાત

પસ બઝિદ આં નુર પેદા શુદ તુરા
નુઝી જિદ સે હકીકત યે ખુદી
નવ વિરોધજ હોય દેખે સાક્ષાત

૧૩૦૪

શબ ન દીદી રંગ કાં બે નુર જુદ
કબ નુમાયાં રાત કા હોતે હે રંગ
રાત્રે પ્રકાશ તે રંગ વિશ્વ હતો

રંગ ચે જુવદ મોહરએ કોરો કજુદ
નીસે પીસે મોહરે હે જીતને હે રંગ
રંગ થું જાણે કે કાળો કાચીસો

૧૩૦૫

કે નઝર બર નુર જુદ આંખે બરંગ
નુરયા પેદા નઝર આતાં થા રંગ
નુર જોષ રંગ જીએ તે પછી

જિદ બ જિદ પયદા જુવદ ચું રૂમો જંગ
જિદસે જિદ પેદા હે જ્યસે રૂમો જંગ
હો વિરોધ ભાસ દેખાએ સહી

૧૩૦૬

દીદને નુસ્ત આંખે દીદે રંગ
નુરકા હોના હે જોયા જુદે રંગ
જોષએ પ્રકાશ તો દેખાય રંગ

વી બ જિદે નુર દાની બે દરંગ
નુર કી જિદ માન ધરકા બે દરંગ
નુરનો વિરોધ જાણો રાખી દંગ

૧૩૦૭

પસ બ જિદે નુર દાનસ્તી વ નુર
નુર કી જિદસે વ પેહજાને હે નુર
નુરના વિરોધથી વ દેખે નુર

જિદ ઝિદેરા મી નુમાયદ દર સુકુર
જિદસે યાઅને જિદકા હોનાહે ઝુરર
દેખાએ વિરોધથી વિરોધ નુર

૧૩૦૮

રંબે ગમ રા હક પએ આં આફરીદ
રંબે ગમકો હકને ચું પયદા કિયા
શોક એ માટે કયો પેદા ખુદા

તા બદાં જિદ ખુશદિલી આયદ પદીદ
તાકે ઈસ જિદસે ખુશી હો ઝહિરા
કે વિરોધ એનાથી ખુશ થાએ સદા

૧૩૦૯

પસ નિહાયત હા બઝિદ પયદા શવદ
હેં ચે સખ ચીઝે ફકત ઝિદસે અયાં
ગુમ આ વિરોધથી બહેર થાય

ચુકે હકરા નીસ્ત ઝિદ પિન્હા શુવદ
ઝિદ નહી હકકા તો રહતા હે નિહાં
સત્યનો વિરોધ નવ ગુમજ ગણાય

૧૩૧૦

નુરે હક રા નીસ્ત ઝિદે દર વજુદ
નુરે હક્કી ઝિદ નહીં રખતી વજુદ
નુરના હકનો નથી વિરોધ કાંઈ

તા બઝિદ ઉરા તર્વા પયદા નમુદ
તાકે ઝિદસે ઇસકી હો જાયે નમુદ
જો વિરોધજી હોત તો આવત જણાય

૧૩૧૧

હા જરમ અબસારોના હા વુદરેકુહ
દરકે આંખે ધરકા કર સકતી નહીં
હેવટે અબસાર માલા વુદરેકુહ

વહોવા મુદરિક ખીંતુ અઝ મુસાવ કુહ
દેખ કિરસા વુરા મુસાકા યહીં
વહોવા મુદરિક ખીંતુ અઝ મુસીએ કુહ

૧૩૧૨

મુરત અઝ માઅની મુ શેર અઝ ખીશાદાં
મુરતો માઅની બી શેરા ખેશા હે
અર્થનો મુરત છે સિહને બોડ જાણુ

યા મુ આવાઝો સખુન ઝર્મદેશદાં
ચે સખુન હે ઝોર વા અદેશા હે
સાદ ને વાણી કે દિલથી થાય જ્ઞાન

૧૩૧૩

ઈં સખુન વાવાઝ અઝ અદેશા ખારત
હર સખુન ઠી હે બિના અદેશી પર
ધારણાથી સાદને વેણુજ ઉઠે

તા નદાની બહેરે અદેશા કુમરત
બહેરે અદેશી કી વુઝકો કયા ખબર
ધારણા સાગર છે કયાં તે નવ દીસે

૧૩૧૪

લોકે ચું મવજે સખુન હીદી લતીફ
જબ નઝર મવજે સખુન આઈ લતીફ
વેણુ નિર્મળ કાય તો તો જાણુજો

બહેરે આં દાનીકે હમ આશદ શરીફ
બહેરે અદેશીકા સમઝા વુ શરીફ
તેનો સાગર પણુ હશે ઉતમ ખરો

૧૩૧૫

ચું ઝે દાનિશ મવજે અદેશા બતાખત
મવજે અદેશા જો દાનિશ સે ઉઠી
સોચના ન શુદ્ધિથી જો મોળાં થાય

અઝ સખુન વાવાઝ ઉ મુરત બ સાખત
મુરત આવાઝો સખુનકી બન ગઈ
સાદનાં તે રૂપ વાતોમાં તણાય

૧૩૧૬

અઝ સખુન મુરત બઝાહો બાઝ મુદ
બાત ઠી મુરત બની ઝોર ફિર મિટી
વાતથી રૂબ રૂબ ને ગુમ થઈ

મવજે ખુદરા બાઝ અદર બહેર શુદ
મવજ ફિર દરિઆમે ખુદકા લે ગઈ
મોજ સાગરમાં જઈને ગઈ મળી

૧૩૧૭

મુરત અઝ બે મુરતી આમદ બિર
મુરત આઈ જોર મુરત સે બિર
આવી વિણુ મુરત બહાર એક રૂપ

બાદ શુદ કન્ના ઇલયહે રાજેઉં
સખ કો જાના હે ઉત્તી કે પાસ ચું
તે પછી કાના ઇલયહે રાજેઉં

૧૩૧૮

પસ તુરા હર લેહઝા મર્ગે રજઅતેસ્ત
મવત ઝોર રજઅત હે તુઝકો હરઝમાં
હે મરણુ ને નાશ પુને હર ધડી

મુસ્તુફા ફરમુદ દુનિયા સાઅતેસ્ત
મુસ્તુફા ફેહેતે હેં સાઅત હે જહાં
મુસ્તુફાએ સાઅતા દુનિયા કહી

૧૩૧૯

ફિકેમા તીરેસ્ત અઝ હુ દર હવા
ફિકે તીરે હુ હે પરરને હવા
સોઅના એક તીર છે લાઘય તથ્થુ

અઝ હવા કે પાયદ આયદ તા ખુદા
જો ન દેહના ઝોર પહોંચા તા ખુદા
લોભથી પહોંચે ખુદા પાસેજ શું ?

૧૩૨૦

હર નફસ નવ મી શવદ દુનિયાઓમા
હર ધડી હે એક નખ દુનિયા મગર
હર ધડી જગને અમે થઇએ નવા

મે ખબર અઝ નવ શુદન અંદર બકા
જુદે દુનિયા સે હમ હેં મે ખબર
પણુ નવિનતાથી નહીં વાકિફ જરા

૧૩૨૧

ઉત્ર હમયું જુએ તો નવ મી રસદ
ઉત્ર મિસ્કે નહેર હોતી હે નખ
પાણી તાણુ જેમ નદીનું તેમ ઉમર

મુસતમરરે મી નુમાયદ દર જસદ
જરમમે લેતી હે લેહરે વાકિફ
તેજ રીતે તે તને આવે નઝર

૧૩૨૨

શાખ આતિશ રા બ જુમ્બાની બસાઝ
તુ જલાકર ગર કાઈ લકડી હિલાય
જેમ બનેટી ફરવે ચકકર દઈ

દર નઝર આતિશ નુમાયદ બસ દરાઝ
આગ લખી બનકે નઝરોમેં સમાય
તો તને વર્તુલ દેખાયે સહી

૧૩૨૩

ધં દરાઝી મુદત અઝ નેઝીએ સનઅ
ઉમરકી લ'બાબકા કરલે શુમાર
તીની પેઠે છે લાંબી આ ઉમર

મી નુમાયદ સુરઅત અંગેઝીએ સનઅ
સુરઅતો તેઝીએ સનઅ ફિર દિગાર
તુજને દેખાયે ઝડપથી સર બસર

૧૩૨૪

તાલીએ ધં સિર અગર અદલામ ધસ્ત
તાલિય ધન બેદાકા એક અદલામ હે
બેદની ધમ્મજા તને જો હોય તો

નુકે હિસામુદ્દીન કે સામી નામ ધસ્ત
બસ હિસામુદ્દીન જરકા નામ હે
જો હિસામુદ્દીનમાં આ મરતબો

૧૩૨૫

વરફે ઉ અઝ શરહે મુસતગની શુવદ
વરફ બાલાતર હે ધરકા શરહે સે
શું કહે વિસ્તારીને તેવું બ્યાં

રવ હિકાયત કુનકે મે ગેહ મી શવદ
વકત જતાહે તુ કિસ્સા છેક દે
કહે હિકાયત કે વખત જાએ મીયાં

(૬૫)

સસદે જવામાં ધણા વિલંબ કર્યો ને એક ચુકિત પોતાના મનમાં ગોઠવી રાખી ને નકકી કથુ' કે સિંહના કાનમાં એક મે વાતો એવી કહું કે તે પણ જાણે કે અદ્વ પ્રાણી-ઓમાં પણ કેવી શુદ્ધિ હોય છે. અને તેમાં એવા શુદ્ધિસાગરો હોય છે કે તે સિંહને કુવામાં

જુરાડી શકે છે. માણસની જીદ્દ મહાસાગરના જેવી છે જે ખરે તારો હોય તો તેમાંથી મોતી કાઢી શકે છે. અમારાં રૂપો એ શોભીના સાગર ઉપર એવી રીતે તરે છે જેવી રીતે પાણી ઉપર લાકડાઓ તરે છે. જ્યાં સુધી એ રૂપોમાં અર્થ સમાતો નથી ત્યાં સુધી તે પાણી પર થાળીની પેઠે છે પણ જ્યારે થાળી પાણીથી ભરાઇ જાય છે તો દરીઆને તળીએ જઇ ખેસે છે. જીદ્દ ગુમ છે ને જગત દેખીતું છે ને અમારાં રૂપ તેનાજ દરીઆનાં મોજાં છે હવે જે આ રૂપ, જીદ્દના પ્રતાપથી કોઇ વાત પેદા કરે તો તેને પોતાનો આધાર કહે છે. જેવી રીતે ધર્મ ઢોંગીઓએ પોતપોતાના સંપ્રદાય નક્કી કર્યા છે તો એવા વસીલઓ તેમને જીદ્દના દરીઆમાંથી દુર ફેંકી દે છે જેવી રીતે દરીઓ પોતાનામાંથી ધણીક વસ્તુઓને દુર ફેંકી દે છે ને તેનો રૂપરૂપી વાડકો જીદ્દરૂપી પાણીથી ખાલી રહે છે. ને જીદ્દનો ભેદ સમજી શકતો નથી. જ્યારે જીદ્દરૂપી સાગર પોતાનામાંથી કોઇને કાઢીને ફેંકી દે છે ત્યારે તે માણસની હાલત એવી થાય છે કે જાણે એક માણસ પોતાના ઘોડા ઉપર ભેસીને તેને ખુશ દોડાવે છે છતાં એમ જાણે છે કે મારો ઘોડો ખોવાઇ ગયો છે ને હું તેને શોધવા નીકળ્યો છું તેથી તે દરેકની સાથે વઢવાડ કરે છે ને પુછે છે કે મારો ઘોડો ક્યાં ગયો ? પણ તે એટલું જાણતો નથી કે ઘોડોજ તેને પવનના વેગે લઇ જાય છે. છતાં આ સવાર તો લોકોને પુછે છે કે મારો ઘોડો ખોવાયો છે ને જાણે જોયો હોય તે દેખાડો. લોકો કહે છે કે તું જેના ઉપર બેઠો છે તે ઘોડો છે કે નહિ ? ત્યારે જવાબ આપે છે કે તે ઘોડો તો છે પણ તે મારો ઘોડો નથી. અર્થાત જીદ્દિસાગરે ફેંકી દીધેલો માણસ એવો મુખ્ય છે કે તેની કોઇ વાત ખરાબર દેખાતી નથી. હવે તું તારા અંતઃકરણમાં ઇશ્કની લાગણી વધારે ત્યારે તને લાલ લીલા ને પીળાની કેરીઅત જણ્યુશે. ને દુનીયાની બહાર ને પાનખરનો અનુભવ થશે. જરા વિચારી જો કે તારો જીવ કેવો જાહેર ને સમીપ છે તે ખોવાઇ ગયો છે પણ તને સુજતું નથી. જેવી રીતે કાઠીનું પેટ તો પાણીથી ભર્યું છે પણ હોઠ સુકાયવા છે એવીજ રીતે તું જાહેરમાં ફસાઇ ગયો છે તો તને નુર શી રીતે દેખાય ? જ્યારે રાત હોય છે ત્યારે બધા રંગ છુપાઇ જાય છે પણ જ્યારે એ દેખાય છે ત્યારે તારા નુરથી દેખાય છે આંખમાં જે નુર છે તે દિલનું છે ને દિલનું નુર તે ખુદાનું નુર છે એમા ઇન્દ્રિયોની કાંઇ સત્તા નથી. રાત્રે પ્રકાશ ન હોવાથી તું રંગ જોઇ શકતો નથી પણ જ્યારે તેનો વિરોધ દહાડે જાહેર થાય છે તો એ વિરોધથી તને એ નુર જાહેર થાય છે. રાત્રે રંગ નથી દેખાતા તેનું કારણ કે રાત નિસ્તેજ છે તે વખતે તારી નજર નુર પર હતી પછી રંગ પર, કેમકે નુર હોય તો રંગ દેખાય કેમકે વિરોધથી વિરોધ જાહેર થાય છે. ખુદાએ રંગ ને ગમ એટલા માટે પેદા કર્યા છે કે એનો વિરોધ આનંદ છે તે જાહેર થાય. અર્થાત ગુમ વસ્તુઓ પણ પ્રકટ થાય છે ખુદાની જોત કે જેનો કોઇ વિરોધ નથી તેથી તે દેખાતો નથી. કાંઈની પણ જીદ્દ તેને જોવાને શક્તિમાન નથી. અમારી દ્રષ્ટિઓ તેને જોઇ શકતી નથી. જેવી રીતે હજરત મુસા તેને તુર ઉપર જોઇ શક્યા નહિ ને બેહોશ થઇને પડી ગયા. તેમજ પર્વત પણ તે નુર જોઇ શક્યો નહિ તેના પણ કડકે કડકા થઇ ગયા એવી રીતે ખુદાના નુરને ઇન્દ્રિયો જોઇ શકતી નથી, રૂપ અને અર્થ એવી રીતે છે જેવી રીતે સિંહ ને ગુફા, કારણ કે ગુફાના કારણથી સિંહ છે અથવા એવું જાણ કે સાદ અને વચન વિચાર કરવાથી પેદા થાય છે. મનમાં જે વિચાર આવે છે તેનું રૂપ વચન છે ને તે સાદના રૂપમાં નીકળે છે તેથી વચન જે નીકળે છે તે તો તું સમજી ગયો પણ એટલું જાણ્યું નહિ કે એનો

હરીઓ ક્યાં છે? વચનનાં મોળાં ધણીજ નાજુક છે તેથી તેનો હરીઓ પણ નાજુક દશે જ્યારે તેની જાતથી વિચારનાં મોળાં ઉડ્યા તો વચન ને સાદથી તેણે રૂપ લીધું ને એ વચનથી રૂપ પેદા થયું ને તે મરી ગયું ને જે મોળાં ઉડ્યાં હતાં તે પાછા તે હરીઆમાં સમાઈ ગયાં એવાજ રીતે તારૂં પણ દરેક પળે મરવું ને જીવવું છે કેમકે હજારે ફરમાવ્યું છે કે દુન્યા એક ધડી છે જેની દરેક પળે પળે મરવું ને જીવવું છે માણસ એ વાત જાણી શકતું નથી કાંઈ માણસ હવામાં તીર ફેંકે તો તે તીર પાછું તેનીજ તરફ આવે છે હવામાં રહી શકતું નથી. જુઓ કે દુન્યા પળે પળે નવી થતી જાય છે પણ અમે તેને નિત્ય સમજી એવા બેખબર થયા છીએ કે આ નવીનતાની અમને ખબરજ નથી અમે તો એને એવી નદી સમજ્યા છીએ જેમાં સદા નવું પાણી આવતું હોય ને તેથી અમે એમ સમજીએ છીએ કે અમારી ઉપર અમારા દેહમાં નિત્ય છે જેવી રીતે યજ્ઞની લાકડી લઈને યુગ્ય હલાવે તો તેનો પલ્લવ સળંગ દેખાય છે લોકો બનેટી ફેરવે છે તે જુઓ જાણે સળંગ વર્તુલ દેખાય છે એવીજ રીતે ઉમર પણ સળંગ દેખાય છે એ બેઢને દિસામુદોન જેવા જાણે છે ખીજની સમજમાં આવશે નહિં માટે જે વાર્તા શરૂ કરી છે તેનું વર્ણન કર.

સસલું સિંહની પાસે પહોંચે છે અને સિંહ ગુસ્સે થાય છે.

(૬૬)

૧૩૨૬

શેર અંદર આતિશો દર ખશ્મો શુર
શેર થા ગુસ્સે સે ગમે શોરો શર
કેંધને ગુરસામાં સિંહે ભાળીયું

દીઠ કાં ખરગોશ મી આવદ એ દુર
દુરસે ખરગોશ ઉસે આયા નઝર
દુરથી સસલાને નિજ ગમ આવતું

૧૩૨૭

મી દવદ બે દેહશતો ગુસ્તાખ ઉ
બે ખતર ગુસ્તાખ ઇતરાતા હુવા
દોડતું આવે છે નિર્ભયતા થકી

ખશ્મગીનો તેજો તુન્દો તુશફ
ભાગતા ઓર તેજો તુંદ આતા હુવા
તે દુરાચારી ને ભુડો સ્વાથી

૧૩૨૮

કઝ શિકસ્તા આમદન તોહમત ખુવદ
સુસ્ત આનાબી હે તોહમત કી દલીલ
આવે ખીકણુતાથી, આવે માથે આળ

વઝ દીલેરી દફઅ હર રેખત ખુવદ
બે દીલેરી રફએ શક્તીથી દલીલ
આવે નીડરતાથી નિહોંધી કમાલ

૧૩૨૯

યુ રસીદ ઉ પેશતર નઝદીકે સફ
પહોંચ્યા આગે બદ કે જખ નઝદીકે સફ
સિંહની પાસે તે જ્યારે આવ્યું

ખાંબ બર ઝદ શેર હાં અય નાખતફ
શેર ખાડા ઓર કહા ઓ ના ખતફ
ઓ અવીવેકા કહી સિંહે કહ્યું

૧૩૩૦

મન કે ગાવાં રા ઝેહમ બદરીદ અમ,
ફેંક દી હેં મેને ગાયેં ફાડ કર
ફાડી ખાધા મેં ધણીએ આખલા

મન કે ગોશે શેરે નર માલીદા અમ
શેરે નર કે કાન લેતા હું પકડ
સિંહોના પણ કાન છે મેં આમળ્યા

૧૩૩૧

નીમ ખરગોશી ચે આશદ કા સુની
પુઝસા હો ખરગોશ બી ઇસ તાકમે
એક અદના સસલું કામ આવુ કરે

અમરે મારા અફગનદ અંદર ઝમીં
હુકમ કા મેરે મિલાએ ખાકમે
મારી અવગણુનાથી ના દીલમાં કરે

૧૩૩૨

તરકે ખવાબો ગફલતો ખરગોશ કુન
તરકે ખવાબો ગફલત અય ખરગોશ કર
ઉંધ ગફલતને તું સસલા છોડી દે

ગરરશી ઈં શેર અય ખરગોશ કુન
શેરકી આવાઝ સુન ઓર હોશ કર
ખ્યાનથી સાંભળ ને કંઈ શાફુલ કહે

(૬૬)

મિંદ ગુસ્સામાં ભરેલો ખેટો હતો ન્યારે તેણે દુરથી જોયું કે સસલું આવે છે અને નીકરતા ને અસબ્યતાથી હાંફલુ હાંફલુ આવે છે અને તેથી જણાય છે કે તે જાણે બીજા સીંહ ઉપર આળ મુકશે અને તેથી એણે પોતાની ચાલ એવી રાખી છે કે તેના ઉપર કોઈ વહેમ લાવે નહિ. ન્યારે તે સીંહની પાસે પહોંચ્યો ત્યારે સિંહે લલકારીને પુછ્યું કે કપુત કુશીયાર થા તુ જાણે છે કે મેં ગાયને બળદો ને ફાડી ખાધાં છે ને સિંહોનાં કાન આમળ્યા છે તો તારા જેવું અરધું સસલું કે જે હળુ પુરું સસલું પણ થયું નથી તેની શી ગણતરી છે કે તુ મારો હુકમ માને નહિ. હવે મોલાના કહે છે કે તું પણ આ સીંહની તરાડ જો ને શીખામણ લે કે પોતાના કામમાં સુસ્તી ને વિલંબ થવાથી કેવો ગુસ્સે થયો છે તો તું તારા માલિકના કોષથી શી રીતે બચી શકીશ માટે ગફલત છોડીને જાગૃત થા ને હે ખર સિંહનું તરાડવું સાંભળ.

વાર થવાથી સસલું આજી કરે છે ને પોતાનું
નિરપરાધીપણું બતાવે છે.

(૬૭)

૧૩૩૩

ગુફત ખરગોશ અલ અમાં ઉઝરેમ હસ્ત
બોલા ખરગોશ અલઅમાં માઅજુર થા
બોલ્યુ સસલું માફકર લાચાર છું

ગર દેહદ અફવે ખુદાવન્દીયત હસ્ત
અફવ કર તવશીક અગર બહે ખુદા
આગા કર કે હુ શાંતીમાં રહું

૧૩૩૪

બાઝ ગોયમ ચુકે દસ્તુરી દીઠી
તું મઆશી દે તો શીર મેં કુચ્છે કહું
જો હુકમ આપે તો ચિતક હું કહું

તુ ખુદાવન્દી વ શાહેમન રહી
તુ હે સુલતાં ઓર મેં મજબુર હું
તું છે સ્વામી હું તો તારો દાસ છું

૧૩૩૫

ગુફત ચે ઉઝર અય કુસુરે અખલહાં
શેર બોલા બેવકુફ અય ઉઝર કયા
બોલ્યો શું કહે છે હે મુરખ ને કટોર

ઈં ઝમાન આયેદ દર પેશી શહાં
સામને શાહોં ક માના જયગા
આવ્યો છું દરબારમાં મારા તું ચોર

૧૩૩૬

મુર્ગે એ વક્તી સરત બાયદ બરીદ
મુર્ગે એ હંગામકા સર કાટીએ
કુકડા બોલે કવેળા મારીએ

ઉઝરે એહમકરા નમી બાયદ શનીદ
ઉઝરે એહમકકા ન સુના ચાહીએ
સુખનું બહાનુ કદી નવ માનીયે

૧૩૩૭

ઉઝરે એહમક બદતર અઝ જુરમશ બુવદ
જુમસે બદતર હે ઉઝરે બેવકુફ
સુખનું બહાનું ગુનાહોથી શુરે

ઉઝરે નાદાં એહેર હર દાનીશ શવદ
ઉઝરે નાદાં એહેર હે અય શીલસુફ
બહાનું મૂરખનું છે વીધ દાના તાણું

૧૩૩૮

ઉઝરત અય ખરગોશ અઝ દાનિશ તિહી
ઉઝર તેરા અકલસે હોતા તિહી
શુદ્ધીથી ખાલી બહાનું તાહરે

મન ન ખરગોશમ કે દર ગોશમ નિહી
મેં નહીં ખરગોશ જો સુનલું તેરી
હું નથી સસલું કે તેને સાંભળું

૧૩૩૯

ગુફત અય શેહ ના કસે રા કસ શુમાર
બોલા ખરગોશ આહ કુચ્છતો માન કે
બોલ્યો હે શાહ આજીજોની કર મદદ

ઉઝરે ધરતમ દીદગાં રા ગોશ દાર
ઉઝર મઝલુમોં કા સુનના ચાહીયે
બહાનું લાચારોનું તું સુણ નેક બદ

૧૩૪૦

ખાસ અઝ બેહરે શિકાહે જાહે ખુદ
અપને વકરો જાહકા સદકા તુએ
નિજ તાણાં વૈભવનું તું કર પુણ્ય દાન

ગુમરાહે રા તુ મરાં અઝ રાહે ખુદ
દરસે યું ધકકે ન ગુમરાહોં કા દે
ભુટયા બટકયાને ન કાઢી મુક માન

૧૩૪૧

એહેર કા આમે બહર જો મી દેહદ
એહેર હર નદીકા દેતા હે જો આબ
આપે છે નેહરોને પાણી દર નદી

હરખસેરા બર સુરો મી નેહદ
ખસઠોબી રખતાહે સરપર બે દિખાવ
માથા પર કચરો તે રાખે છે ધરી

૧૩૪૨

કમ ન ખવાહદ ગસ્ત દરિયા ઝીં કરમ
કમ ન દરિયાકા કરેગા યે કરમ
આમ કરવાથી નદી ખુટી ન જાય

અઝ કરમ દરિયા ન ગરદદ બેશોકમ
ઓર કરમસે કયા હો દરિયા બેશોકમ
કે ન કાંઈ સિંધુમાં ખામી ગણાય

૧૩૪૩

ગુફત દારમ મન કરમ બર જાયે ઉ
શેર બોલા હર કરમકા હે મકામ
બોલ્યો હું ખાઉં દયા ન્યાં ચોગ્ય છે

જામએ હરકસ જુરમ ખાલાએ ઉ
કદ કે હે અંદાઝ પર જામા મુદામ
વસ્ત્ર આપું જેવું તનને શોભશે

૧૩૪૪

ગુફત મિશનવ ગર ન બાશદ જાયે લુદ્દ
બોલા ખરગોશ અય નહીં ગર વકતે લુદ્દ
બોલ્યું સાંભળ જો દયા કરવી નથી

સર નિહાદમ પેશે અઝદર હાયે ઉન્ફ
સર રખુંગા પેશ અઝદર હાયે ઉન્ફ
પગમાં માથું મુક્યું છે તારા નહીં

૧૩૪૫

મન બ વકતે આશત દર રાહ આમદમ
સુખ કે બાદ આ રહાયા મેં ચલા
હું પ્રભાતે તારી પાસે આવવા

બા રશીકે ખુદ સુએ શાહ આમદમ
સાથ મેરે એક હમરાહીબી થા
નીકળ્યું એક સસલું લઈ હે બાદશા

૧૩૪૬

બામન અઝ બેહરે તુ ખરગોશે દિગર
એક ખરગોશ ઝોર થા હમરાહ મેરે
મારી સાથે બીજું એક સસલું હતું

ભુક્ત હમરેહ કરદા બુદ્દ આં નફર
તોહફે દો બિજવાયે જો તેરે લિયે
કે જો ટોળાએ હતું મુજ આપિયું

૧૩૪૭

શેરે અંદર રાહ કરદે બંદા કદં
રાસ્તેમેં શેર એક હાયલ હુવા
વાટમાં એક સિદ્ધ બીજો આવીયો

કરદે હર દો બંદાએ આયન્દા કદં
દોનોં કે ખાનેપે વો માયલ હુવા
ને ધુરકવા અમને જોષ લાગીયો

૧૩૪૮

યુક્તમશ મા બંદાએ શાહન શહેમ
મેં ચે બોલા બંદાએ સુલતાં હેં હમ
બાદશાહના સેવકા છીએ કહ્યું

ખવાજએ તાંશા ગહે આં દર ગહેમ
ખાદીમે દરગાહે દોનો હાં હેં હમ
બને તેના ચાકરો છીએ કહ્યું

૧૩૪૯

યુક્ત શાહનશા કે બાશદ શર્મદાર
વો લગા કેહને કે શર્મ આયે તુએ
ત્યારે તે બોલ્યો કે કેવો બાદશા

પેશે મન તુ યાદ હર ના કસ મદાર
નામ નાકિસકા મેરે આગે ન લે
વાત નાલાયકની નવ કરવી કદા

૧૩૫૦

હમ તુરા વેહમે શહતરા બર દરમ
તુઝકો બી ફાકું તેરે સુલતાં કો બી
તુજને તારા સાથીને ફાકું અહીં

ગર તુ બા યારત બગરદી અઝ બરમ
લે કે સાથોકો જો તું લાગી કબી
મીત્રને લખને તું જાયે રીત શી ?

૧૩૫૧

યુક્તમશ બુગઝાર તા બારે દીગર
અઝંકી મેને ધજઝત દે અગર
અજં કીધી છોડી દે એકવાર તું

રૂએ શેહ બીનમ બરમ અઝ તુ ખબર
દેહું અપને શાહકો તેરી ખબર
શાહને જમને કહી દષ્ટએ બધું

૧૩૫૨

યુક્ત હમરેહરા ગીરો ન પેશે મન
બોલા હમરાહીકો રખા રહેન યાં
બોલ્યો તારા સાથીને મુખીને જા

વર ન કુરબાની તું અંદર કેશે મન
વર ન તેરી જાન લુંગા બે શ્રમાં
નહીં તો ખાઈ જઈશ તમને બે હયા

૧૩૫૩

લા બ કરદેમશ બસે સુદે ન કદં
કો ખુશામદ બી મગર બેસુદ થી
નવ થઈ કાંઈ ખુશામદની અસર

યારમન બરતદ મરા બશુઝારત ફઈ
મુઝકો છોડા લી ઝમાનત દોસ્ત કો
મીત્ર લઈ છોડ્યો છે મુજને તો મચર

૧૩૫૪

માદા આં હમરેહ ગીરો દર પેશે ઉ
રેહ ગયા યું રેહેન હમરાહી વહાં
મિત્ર મારો તેની પાસે છે ગીરો

પું રવાં શુદ અઝ દિસે બે ખવેશ ઉ
હો ગયા દીકસે લહુ ઉસકે રવાં
રકત પાણી થઇ ગયું શુણુને તમે

૧૩૫૫

યારમ અઝ ઝંકતે સે ચંદાં છુદ કે મન
મેરા હમરાહી થા મુઝસે સેહ ગુના
મીત્ર મારો જાડો મુજથી ત્રણુ ગણો

હમ બ હુતફે હમ બજુખી હમ બ તન
બબસુરત ઝોર મોટા ખુશ અદા
રૂપવંતો ચરખી વાળો ને બલો

૧૩૫૬

બાદ અઝીઝાં શેરે આં રેહ બસ્તા શુદ
શેરને હે બંદ વો રસ્તા કીયા
બંધ રસ્તો બ્યારે તે સીંહે કર્યો

હાલેમા ઇ છુદ કત દાનિસ્તા શુદ
હાલ ચે હે બે ગુઝારીશ કર દીયા
આ અવસ્થા મારી થઇ છે સાંભળો

૧૩૫૭

અઝ વઝીફા બાદ અઝી ઉમીદ છુર
રખ ન ઉમીદ વઝીફા બાદ અઝાં
બંધ થારો આ વઝીફા જાણુને

હકે હમી ગોયમ તુરા અલ હકફે મુરર
થી બે સમ્મી બાત વો કરદી અયાં
સત્ય કહું છું સત્ય છે કહવુંજ બે

૧૩૫૮

ગર વઝીફા બાદ રેહ પાક કુન
ગર વઝીફા ચાહીયે કર રાહ પાક
બે વઝીફા ચાહે રસ્તો સાક કર

હી બયાએ દકએ આં બાક કુન
ચલ અબી ઇસ શેર કે કરદે હલાક
ચાલ તે ભુડાનો કંઈ ઉપાય કર

(૧૭)

સસલે કહયું કે વ્હણુ ચાહું છું મારે કાંઈક કહેવાનું છે બે તું જીવંતદાન આપે તો હું નિવેદન કરું તું અમારો બુદ્ધ છે ને હું તારો ગુલામ છું બે રગ આપે તો હું મારી હકીકત કહું. સીંહે કહયું કે તારે બે કાંઈ કહેવું હોય તે કહે તું કવખનનો કુકડો છે તારું માથું કાપવું બેઈએ ને મુખનું કહેવું સાંભળવું ન બેઈએ. મુખનું બહાનું તેનાં ગુનાહથી ખરાબ છે ને નાદાનનું બહાનું દાનાએને મારી નાંખે એવું ઝેરી હોય છે. તારા બહાનુ ફાકટ છે હું સસલું નથી કે તારું કહેવું સાંભળું સસલે કહયું કે બે કે હું તુઝ છું પણ આ વખતે તું મને મોટો સમજ લે. બાદશાહો ગરીબોની ક્યારે સાંભળે છે તું મારી ક્યારે પણ સાંભળ કેમકે મારા ઉપર આકૃત પડેલી છે, તારી પ્રૌદતાનું દાન આપ ને ક્યારે સાંભળ. એમજ જાણુને કે તારી મોટાઈની નકલ આપી. મને કોઈ મારું સુઝતો નથી તું મને કાંદી ન મુક તું નદીએને બે કે જગતને કેવો લાભ મળે છે ને તે હમોને પાણી પુરું પાડે છે તેમજ ઘાસ ને ક્યારને પોતાના માથા ઉપર મુકે છે. બે મારું કહયું સાંભળીશ તો તારા કૃપારૂપી સાગરમાં ઘટાડો થશે નહીં. કેમકે દયાથી નદીનું પાણી ઘટતું નથી ને કંબુસાઇથી વધતું નથી. સીંહે કહયું કે હું પાત્ર પ્રમાણે દાન આપું છું ને દરેક માણસના કદ પ્રમાણે તેનો ચૌશાક વેતરું છું સસલે કહયું કે મારી વાત સાંભળ બે દયાજનક ન જણાય તો તારા કૌશરૂપી સાપની આગળ હું મારું માથું નમાવું છું.

પછી સસલે કહ્યું કે હું ને મારો મિત્ર નારતાના વખતથી તારી તરફ આવવા નીકળ્યા હતા. પ્રાણીઓએ તારા માટે મારી સાથે એક બીજું સસલું પણ મોકલ્યું હતું રસ્તામાં આવતાં એક બીજા સીંહે અમને ઘેરી લીધાં. મેં કહ્યું અમે બંને એકજ બાદશાહના ચાકર છીએ. તેણે કહ્યું કે મારા વીના બીજો કોણ બાદશાહ છે જરા વાત કરતાં શરમાતોએ નથો ગમે તેવા લફંગાની વાત મારી આગળ ન કર હું તને ને તારા મિત્ર બંનેને ફાંડી ખાઇશ. મેં કાલાવાલા કર્મા કે તું મને છોડી દે કે અમે અમારા રાજા અને જાજીને ને તારી હકીકત તેને કહીએ ત્યારે તેણે કહ્યું કે તારા મિત્રને મારે ત્યાં ગીરવી મુકી જ નહીં તો તું મારા શાસ્ત્ર પ્રમાણે કુરબાન કરવા લાયક છે મેં ઘણી ખુશામદ કરી પણ તેણે માન્યુ નહીં ને મારા મિત્રને રાખી લીધો ને મને એકલાને છોડી દીધો. મારો મિત્ર મારા કરતાં મોટો ને રૂટ પુરટ હતો હવે તું જાણુને કે એ રસ્તો બંધ થઈ ગયો હવે તારે રોજ નિરાંતે બેસી રહી શીકારના આવવાની વાટ જોવી નહીં. મારું કહેવું તને કડવું લાગશે કેમકે સત્ય કડવું હોય છે પણ જો તને તારી રાતબની શીકર હોય તો તે વાટપાકુથી રમ્તો સાફ કર ને તેને ત્યાંથી હાંકી કાઢ.

સિંહે સસલાને જવાબ આપ્યો ને તેની સાથે ચાલ્યો.

(૬૮)

૧૩૫૯

ગુફત બિસમિલ્લાહ બયા તાઉ કુમરત
બોલા બિસમિલ્લાહ ચલ વો હે કહાં
બોલ્યો બિસમિલ્લાહ ચાલો છે કયાં

પેશ રવ શવ ગર હમીં ગોઈ તુ રાસ્ત
હે અગર સમ્યા તો દે ઉરકા નશાં
થઈ જા આગળ સત્ય છે તારૂં બયાં

૧૩૬૦

તા સઝાએ ઉ વ સદ ચું ઉ દેહમ
વો તો કયા હું અયસે લાખાંકા સઝા
એ શું એવા સોને હું શિક્ષા કરૂં

વર દરોગસ્ત ઇ સઝાએ તુ દેહમ
જુટ હે તો આયેગી તુઝપર બલા
જો તું જુદો છે તો શિક્ષા પામે તું

૧૩૬૧

અંદર આમદ ચું કલાવો ઝી બ પેશ
પેશ રવફી તરહા વો આગે ચલા
બોમીઆની પેટે તે આગળ થયું

તા ધુરદ ઉરા બ મુએ દામે ખવેશ
દામમે તો ઉરકો ફાંસે બરમલા
જાળ જ્યાં હતી કપટની લઈ ગયું

૧૩૬૨

સુએ ચાહે કે નશાનશ કરદા બુદ
હસ કુવે કી સિમ્ત થે દોનો રવાં
જે કુવો જોયો તો તે ગમ ચાલિયું

ચાહે મુગરા દામે જાનશ કરદા બુદ
જસ કુવે કે થા બનાયા દામે જાં
ત્યાંજ એને મારવાનું ધારિયું

૧૩૬૩

મી શુદ્દ આં હર દો તા નઝદીકે ચાહ
જા રહે જો દોનો વો નઝદીકે ચાહ
એક જ્યારે કુપની પાસે ગયાં

ઈત ખરગોશી ચુ આબે ઝેરે કાહ
થી મગર ખરગોશી ચુ આબ ઝેરે કાહ
ધાસ નીચે પાણી, પેટે સસલું ત્યાં

૧૩૬૪

આપ કાહેરા એહા મું મી ખરદ
આપ લે જાતા હે પતે દરતસે
ધાસને લઈ જાયે પાણી રાનથી

આપ કાહેરા અજબ મું મી ખરદ
લે ગયા વો કાઢ કરો કર ખીચકે
આ અજબ કે પાણી પર્વત જાય લઈ

૧૩૬૫

દામે મકરે ઉ કમન્દે શેર છુદ
દામે મકે ઉરકા કમન્દે શેર થા
જળ સિંહની તો કપટ તેનું હતું

તુરકા ખરગોશી કે શેરે રા રજુદ
શેર કો ખરગોશી ને જીલ દે દિયા
જો જો સસલું શતરૂ તો છે સિંહ તણું

૧૩૬૬

મુસીએ ફિરઅવન રા તા રહે નીલ
એક મુસા નીલમેં ફિરઅવન કો
નીલ સુધી મુસા તો ફિરઅવન ને

મી કશદ બા લશકરો જમએ સકીલ
સાય એક લશકર કે દેતા હે ડિબો
લઈ ગયો લશકર સાથે જાણીએ

૧૩૬૭

પરશએ નમરૂદ રા બા નીમ પર
બે હકીકત મચ્છર એક કમઝોર સા
ને મગજ નમરૂદનું એક મચ્છરે

મી શિગારૂદ બે મહાબા મગઝે સર
ચીરતા હે મગઝે સર નમરૂદ કા
ખાધું જાણો છો તમે એ વાતને

૧૩૬૮

હાલે આં કો કવલે દુશ્મન રા શનુદ
કવલે દુશ્મન જીરને માના બરમલા
વાત દુશ્મનની શુણે તેના આ હાલ

બી' સઝાએ આકે શુદ ચારે હસુદ
આખિર ઉરકા દોસ્તબી દુશ્મન હુવા
તેની આ શિક્ષા હો શતરૂના ખિયાલ

૧૩૬૯

હાલે ફિરઅવને કે હામારા શનુદ
માન લી ફિરઅવનને હામાન કી
સાંભળી હામાનની ફિરઅવને વાત

હાલે નમરૂદે કે શયતાં રા શનુદ
ઓર સુની નમરૂદને શયતાન કી
ને શુણી નમરૂદે શેતાનીજ વાત

૧૩૭૦

દુશ્મન અરએ દોસ્તાના ગોયદત
બાત દુશ્મન કી અગર ચારાના હો
મિત્રતાના રૂપમાં શતરૂ કહે

દામ દાં ગરએ એ દાના ગોયદત
દામે જાં ઉરકા બે ઝિકરે દાના હો
જળ જાણો જો બતાવે દાણો તે

૧૩૭૧

ગર તુરા કન્દે દેહદ આં એહેર દાં
કન્દ દે તુજકો તો ઉસકો એહેર જાન
ખાંડ આપે તો તે તું ઝેર જાણુ

ગર બતુ લુત્તે કુનદ આં કેહેરે દાં
લુત્તે ફરમાએ તો ઉરકો કેહેર જાન
કેર તું કૃપાને તેની જાણુ સુજાણુ

૧૩૭૨

મું કઝા આયદ ન બીની ઝેરે પોસ્ત
મવત આયે તો ન સુઝે ગેર પોસ્ત
મોત આવે ત્વચા વિણુ નવ દિસે

દુશ્મનાં રા બાઝ ન શનાસી એ દોસ્ત
કુચ્છ ન પેહચાને કે દુશ્મન હે કે દોસ્ત
તે ગણે શતરૂને તે વહાલો ખરે

૧૩૭૩

ચું ચુની' શુદ્ધ ઇખતિહાલ આગાઝ કુન
હો જળ અયસા હાલ તો કર ઇલતિજ
થાય એવું તો રૂદન આરંભ કર

નાલઓ તસ્ખીહો રોઝા સાઝ કુન
નાલા કર તસ્ખીહો રોઝા કર અદા
રોજો ને તસ્ખીહ પર રાખી નઝર

૧૩૭૪

નાલા મી કુન કયે તુ અક્ષામુલ ગુમુલ
રોઝે કેહ અય ગયબદાને કાયનાત
તુ રહીને કેહ કે હે પરવરદિગાર

ઝેર સંગે મકે બદ મારા મ કુલ
મક કે પત્થરસે હમકો દે નળત
તું કપટ શિલા થકી મુજને ન માર

૧૩૭૫

યા કરીમુલ અફવ સત્તાફ આમુલ
અય કરીમ અય પરદાપોશે ખાસો આમ
યા કરીમુલ અફવ યા બારે ઇલાહ

ઈનતિકામ અઝ મા મકશ અંદર ઝનુલ
લે ગુનાહોંકા ન હમસે ઇનતિકામ
તું ગુનાહોમા ન બદલો મુજથી ચાહ

૧૩૭૬

આંચે દર કોનસ્ત ઝશીયા ઝનચે હસ્ત
સારી ચીઝે હે' યહાં ના પાયદાર
જેવી છે તેવીજ તું વસ્તુ બતાવ

વાનુમા જં રા બહર હાલત કે હસ્ત
રહકો હાલ ઉનકા દિખલાયે ઝિરદિગાર
તેની જે સ્થિતી છે તે મુજને જણાવ

૧૩૭૭

ગુરસગી કરદેમ અય શેર આફરી'
કી બદી શેર આફરી' હમને અગર
સિંહનો કર્તા વિનતી સુણુ તુ માહરી

શેર રા મગુમાર બરમા ઝી' કર્મી'
હુકમરાં તુ શેરકો હમ પર ન કર
સિંહની સત્તા મારા પર સ્થાપજ નહીં

૧૩૭૮

આખે ખુશરા સુરતે આતિશ મદેહ
આગકી સુરત ન પાનીકો ઉબાલ
આગનું તું રૂપ પાણીને ન દે

અંદર આતિશ સુરતે આખી મનેહ
આગ મેં ચે સુરતે આખી ન ડાલ
અમીમાં પાણીની સુરત નવ દિસે

૧૩૭૯

અઝ શરાખે કેહેર ચું મસ્તી દેહી
જળ બદી મસ્તી શરાખે કેહેર કી
ફેરના દારૂની મસ્તી આપે તુ

નીસ્ત હારા સુરતે હસ્તી દેહી
નેસ્તોં કો સુરતે હસ્તી મિલી
નાસ્તીને આસ્તીમાં લાવે ખરૂં

૧૩૮૦

ચીસ્ત મસ્તી બંદ ચશમ અઝ દીદે ચશમ
કયા હે મસ્તી એક હિજાબે દીદે ચશમ
શું છે મસ્તી એક પરદા આંખનો

તા નુમાયદ સંગે ગોહર યશમે ચશમ
સંગ નઝરોં મેં હે ગોહર યાને ચશમ
શીલા દેખાયે ગોહર માનો તમે

૧૩૮૧

ચીસ્ત મસ્તી હિસહ મબદલ શુદન
કયા હે મસ્તી ? બસ બદલના આંખકા
શું છે આસ્તિ આંખ આગળથી ખસે

ચોખે ગઝ અંદર નઝર સંદલ શુદન
ઝાવ કી લકડી કો સંદલ જાનના
વાળ મોતીને શિલા પ્રત્યક્ષ દિસે

(૬૮)

સિંહે કહ્યું કે બિસ્મિલ્લાહ, મારી સાથે ચાલ ને મને દેખાડ કે તે ક્યાં છે ? બે તું સાચો છે તો બે જે કે તેને કેવી શિક્ષા કરે છું. પણ બે તું જાણે છે તો એ શિક્ષા તને થશે. પછી બોમીઆના પેટે સસલું તેની આગળ થયું ને જે કુવો તેણે નક્કી કરી રાખ્યો હતો ત્યાં લઈ ગયું. એવી રીતે સસલું બધે ધાસની નીચે છુપાઈ રહેલું પાણી હતું. બધે જંગલમાંથી પાણી ધાસને નહવડાવી લઈ જાય છે, પણ આ પાણી તો અજબ છે કે પર્વતને તાણીને લઈ જાય છે. દસ્તુર તો એવો છે કે સિંહ સસલાને લઈ જાય પણ એ સસલું એવું ચમત્કારી છે કે સિંહને ખેંચી લઈ જાય છે કે જેવી રીતે ખુદાઈનો દાવો કરનાર ફિરઆન ને તેના સૈન્યને હઝરત મુસા નીચ નદી તરફ ખેંચી ગયા ને કુખાડી દીધા. અડધી પાંખવાળા ચાંચે ખુદાઈનો દાવો કરનાર નમરૂદનું માથું ફેડી નાખ્યું જે માણસ શતરૂની વાત સાંભળે છે ને ઈર્ષા ખોરને પોતાના મિત્ર ગણે છે તેનું આવુંજ પરીણામ આવે છે. ફિરઆને હામાનની વાત સાંભળી ને નમરૂદે શેતાનની વાત સાંભળી તેથી તેમની એવી સ્થિતિ થઈ. તને લાયક છે કે દુશ્મન મિત્ર થઈને કોઈ સલાહ આપે અથવા દાણો દેખાડે તો તેને દાણાના બદલામાં જળ બળુજો ને તેથી ઉલટુંજ સમજજો. બે તને ગાળ આપે તો એર બળુજો ને મહેરબાની કરે તો કોપ સમજજો કેમકે બ્યારે ખુદાનો ગજબ આવે છે તો કોઈ મિત્ર તરફથી દગા વિના બીજું મળતું નથી. તે વખત કોઈ મદદગાર થતું નથી ત્યારેજ તને સમજ પડશે કે જેમણે તને બહેકાવ્યો હતો તે મિત્ર ન હતા પણ શત્રુ હતા. મિત્ર ને શતરૂની પરિક્ષા ત્યારે થાય છે બ્યારે કોઈ ઉપાય રહેતો નથી. તને લાયક છે કે નરમી ને આજીજી કર ને ખુદાની કૃપાદત કર ને રડી પડીને કહે કે હે ગુપ્ત વાતોના બળુનાર તું જાની વાતો બળુ છે તું દરેક જુઝાઈ ને ભલાઈથી વાકેફ છે જેને અમે બળુતા નથી એવા દગા ફટકાની શિલા નીચે અમને કચડી ન નાખ ને હે ક્ષમા આપનાર ને એવો છુપાવનાર અમારા અપરાધોનો અમારાથી બદલો ન લે તારી દયાથી ક્ષમા આપ અમે ગુનાહ ને બદલાથી વાકેફ નથી. જગતની વસ્તુઓ જેવી હોય તેવીજ તેના ખરા રૂપમાં અમને દેખાડ, તેને અમારાથી ગુપ્ત ન રાખ. હે સિંહેના બનાવનાર અમે તો અમારા જ્ઞાનપણમાં કમી કરી નથી પણ તું તારા સિંહને અમારા ઉપર અધિકારી ન બનાવ અમે જેને નિર્મળ પાણી સમજીએ છીએ તેને તું અમારે માટે આગ ન બનાવ. તે આગને પાણીનું રૂપ ન આપ જે વસ્તુ જેવી છે તેવીજ અમને દેખાડ તું તારા કોપ રૂપી મદિરાથી જેને મસ્ત કરે છે તો જે નાસ્તિ વસ્તુ છે તેને આ અમિનું રૂપ આપે છે એટલે પાણી જવાળા નથી તેને આગ બનાવી શકે છે. તારા દર્શનથી આખો બંધ કરી લેવી એ મસ્તી છે કેમકે તેને વસ્તુનું ખરું રૂપ દેખાતું નથી ને પત્યરને લાલ બનાવી દે છે. મસ્તીથી હોશ જતા રહે છે. જેવી રીતે જાવની લાકડીને સુખડ સમજે છે તો તને જે આ ખુદાના કોપની મસ્તી છે તેથી તું દરેક નકારી વસ્તુને સારી સમજે છે. પણ ખુદાની કૃપાની જે મસ્તી છે તે તો ખાસ પ્રિય ને ઈચ્છવા બેગ છે.

(પહેલી જીલ્દનો પહેલો ભાગ સમાપ્ત)

ઉદ્ધૃત ઝખાન અને ગુજરાતી હરેકની મઝહબી કિતાબો.

પંજસુરા મઝે મજમુએ વઝાયક—થોડીજ મુદતમાં પાંચ આવૃત્તિઓ બહાર પડી ચુકી છે. કુરઆને પાકની આઠ સુરાઓ અને ૨૧ વઝીહાઓ છે. પાકા પુંઠા ને સોનેરી નામની કિતાબ છે. હદીસો એક રૂપીઓ પોરટેજ ભુદું.

સુરએ યાસીન શરીફ—કુરઆને મજહદના દિલ રૂપે યાસીન શરીફની મુબારક સુરત છે. હદીસો બે આના.

તરીકએ ફાતેહા—ઉદ્ધૃત અરબી નહીં જાણવાના કારણે મુસલમાનો પોતાના મરહુમ ખુશીઓને ફાતેહાનો સવાબ પહેલાંચી શકતા નહોતા તેમના માટે ગુજરાતી મોટા હરફમાં ફાતેહા છપાવ્યો છે. હદીસો બે આના.

દુઆએ ગંજુલ અર્શ—પ્રખ્યાત વઝીહાની કિતાબ છે. હદીસો બે આના.

રૂકને દીન—આ કિતાબમાં નમાઝ રોઝા વીગેરેના શીકેહના મસાયલ સવાલ જવાબ રૂપે લખવામાં આવ્યા છે, જેથી વાંચનાર સહેલાઈથી દરેક મસઅલો સારી પેઠે સમજી શકે છે. ફતાવાએ આવમગીરી, શામી, કબીરી, ગાયતુલ અવતાહ, શરેહ વકાયા દુરરે મુખતાર, રાહતુલ કુલુબ, જવાહીરે ગયબી, ગુનીયતુત તાલેખીન, વીગેરે મુસતનદ કિતાબોના હવાલાથી બધા મસઅલા લખ્યા છે. હરફ મોટા રાખવાથી કિતાબના પાના ૪૧૬ થયા છે. પાકી અંગરેઝી બાંધણીની દળદાર કિતાબની કિંમત દોઢ રૂપીઓ.

કિતાબે તહારત—ઈસ્લામમાં સૌથી પહેલાં તહારતને અગત્ય આપવામાં આવી છે. નમાઝ રોઝા પહેલાં પાકી નાપાકીના મસઅલા જાણવાની દરેક મુસલમાનને જરૂર રહે છે. આ કિતાબમાં સવાલ જવાબ રૂપે તહારત એટલે પાકીના મસઅલા બ્યાન કર્યા છે. પાના ૧૪૦ ઉપરાંત છે. કીંમત રૂ. ૦-૬-૦

કિતાબે સલાત—નમાઝને લગતા તમામ મસાયલનું બ્યાન છે અને તમામ નમાઝોના તરીકા છે તેમજ ગુસલ કફન દફન નમાઝ વીગેરેના પણ ખુલાસાવાર મસાયલ બ્યાન કર્યા છે. પાના ૨૧૩ છે. કીંમત રૂ. ૦-૬-૦

કિતાબે સવઓ ઝકાત—એક મુસલમાન જ્યારે પાકી નાપાકીના મસઅલાથી વાકિફ થઈ ગયો અને નમાઝના મસાયલથી જાણીતો થઈ ગયો તો તે પછી તેને રોઝા અને ઝકાતના મસઅલા જાણવાની જરૂર રહે છે એટલે આ કિતાબમાં રોઝા અને ઝકાતના હનશી મઝહબના મસાયલ બ્યાન કર્યા છે. પાના ૧૧૦ છે કીંમત રૂ. ૦-૬-૦

ફઝાએલે શુહુરે સયામ યાને ઇસ્લામી બારા મહીનોફી ફઝીલત—આજ સુધી ગુજરાતી ભાષામાં આવી કિતાબ પ્રગટ થઈ નથી, દીન ઓશીસ તરફથી એવીજ કિતાબો બહાર પાડવામાં આવે છે જે દીનદારીને લગતી હોય કે ઇસ્લામીઓની મઝહબી, તવારીખી કે કોઈ ઉપયોગી બાબતોમાં ખાસ મહત્વ ધરાવતી હોય, આ કિતાબમાં ઇસ્લામી બાર મહીનાનાં જે નામ પડ્યા છે તેનું કારણ અને મહીનાની મુબારક તારીખો તથા તેને લગતી દુઆઓ તથા વિદ્ વઝીહાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. દરેક મહીનાના હાલાત બુદા બુદા આપવામાં આવ્યા છે. એક કાપી મંગાવીને રાખવાથી બીજી મોટી કિતાબોમાં મુબારક તારીખોની માહિતી જોવાની જરૂર પડતી નથી. કીંમત માત્ર છ આના.

મળવાનું ઠેકાણું “ દીન ઓફીસ ” પાંચપટી-અહમદાબાદ

